

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav bohemistických studií

Diplomová práce

Bc. Yuliya Golubyeva

Bilingvismus ruskojazyčných imigrantů v České republice

Bilingualism of Russian speaking immigrants in the Czech republic

Poděkování:

Úvodem bych chtěla především poděkovat vedoucí mé práce Prof. PhDr. Haně Gladkové, CSc., a to nejen za neskonalou trpělivost a vstřícnost, ale zejména za cenné rady a podnětné myšlenky, které ve významné míře ovlivnily výslednou podobu této diplomové práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia. či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 31. července 2013

.....

Klíčová slova (česky)

bilingvismus

i-,e-/migrace

jazyková asimilace

jazyková integrace

jazyková interference

jazyková motivace

kvalitativní výzkum

migrační teorie

míšení kódů

přepínání kódů

respondent

předvýzkum

Klíčová slova (anglicky):

bilingualism

code-mixing

code-switching

i-,e-/migration

migration theories

language assimilation

language integration

language interference

language motivation

qualitative research

preparatory research

respondent

Abstrakt (česky):

Tato diplomová práce se zaměřuje na ruskojazyčné imigranty žijící v České republice, přesněji na skupinu ruskojazyčných imigrantů pocházejících z Ukrajiny, a to hlavně na jejich řečové chování při projevech v jazyce cílové země emigrace, tj. v češtině, na pozadí sociologických, kulturních a ekonomických aspektů. Práce je rozdělena do tří základních kapitol.

První kapitola se věnuje stručnému popisu ruskojazyčné emigrace se zaměřením na ukrajinskou emigraci. V této kapitole jsou popsány základní vlny ukrajinské emigrace od konce 19. století až do současnosti. Cílovou skupinou této práce je ukrajinská emigrace po pádu komunistického režimu v roce 1989, kdy se jednalo hlavně o emigraci českých krajanů a o spontánní pracovní emigraci.

V druhé kapitole jsou popsány základní výzkumné strategie práce a metodologie výzkumu. Pro účely této diplomové práce bylo užito hlavně postupů kvalitativního výzkumu, ale i metod kvantitativního výzkumu, přičemž výsledky kvantitativního výzkumu posloužily hlavně pro zajištění validity práce při lingvistické analýze jednotlivých respondentů.

Poslední kapitola se zaměřuje na samotný výzkum, popisuje jeho průběh a výsledky, které z něj plynou. V úvodu této kapitoly je ještě stručně popsána teorie bilingvismu, dále následuje analýza materiálu získaného během výzkumu, a to formou analýzy sociologických aspektů ruskojazyčných imigrantů v České republice a aspektů lingvistických. Lingvistická analýza se zaměřuje na problematické oblasti jazyka bilingvních jedinců a na interferenci mateřského jazyka na úrovni fonetické, morfologické, lexikální, syntaktické a stylistické a je podložena konkrétními příklady. Závěrečná část této kapitoly je věnována komplexní analýze řečového chování ruskojazyčných bilingvistů na pozadí sociologických aspektů, které nejvíce ovlivňují znalost jazyka. Do výzkumu bylo zahrnuto 16 respondentů v produktivním věku (8 mužů a 8 žen), kteří byli rozděleni do tří věkových kategorií do 30 let, od 31 do 45 let a nad 45 let. Součástí práce jsou také přílohy s přepisem rozhovorů jednotlivých respondentů a jejich lingvistická a obsahová analýza.

Abstract (in English):

This diploma thesis is focused on the Russian-speaking immigrants living in the Czech Republic, specifically on a group of those originating in Ukraine. It deals mainly with their speech behaviour during speeches in the language of the target country of their emigration, i.e., the Czech language, on the background of sociological, cultural and economic aspects. The thesis is divided into three basic chapters.

The first chapter provides a brief description of the Russian-speaking emigration with the emphasis on the Ukrainian emigration. The main waves of the Ukrainian emigration from the end of 19th century to the present are described in this chapter. The target group of the study is the Ukrainian emigration after the fall of the communist regime in 1989 which is mainly concerned about the immigration of Czech compatriots and of labour emigration.

Basic research strategies and the methodology of the study are described in the second chapter. Mainly qualitative research methods as well as quantitative methods were used in the thesis and the results of the quantitative method serve primarily to ensure the validity of the study during the linguistic analysis of individual respondents.

The last chapter focuses on the research itself, it describes its process and results which stem from it. At the beginning of this chapter, the theory of bilingualism is described followed by an analysis of the material gathered during the research done by analysing sociological and linguistic aspects of the Russian-speaking immigrants in the Czech Republic. The linguistic analysis concentrates on problematic areas of the language of bilingual individuals and on the interference of the mother tongue on the phonetic, morphological, lexical, syntactic and stylistic level and is supported by particular examples. The end of this chapter deals with a complex analysis of speech behaviour of Russian-speaking bilingual people on the background of sociological aspects which most influence the knowledge of the language. 16 respondents of working age were included in the survey (8 males and 8 females) who were divided into three age categories up to 30 years of age, between 30 and 45 years of age and over 45. The appendix of the thesis also contains transcriptions of the interviews with the respondents and their linguistic and content analysis.

OBSAH

OBSAH	- 7 -
ÚVOD	9
1. MIGRACE: TEORIE, HISTORIE, PRAXE	13
1.1. POJEM „MIGRACE“	13
1.2. UKRAJINSKÁ EMIGRACE	14
.1.2.1. První vlna ukrajinské emigrace	17
(od 2. pol. 19. století do r. 1918).....	17
.1.2.2. Meziválečná emigrace	18
.1.2.3. Poválečná emigrace (období od r. 1945 do r. 1989).....	20
.1.2.4. Ukrajinská emigrace po roce 1989	21
1.3. APLIKACE TEORIE A HISTORIE NA AKTUÁLNÍ TÉMA	23
DIPLOMOVÉ PRÁCE	23
2. PLÁNOVÁNÍ A PŘÍPRAVA VÝZKUMU	25
2.1. VÝBĚR METODOLOGIE	25
2.2. PLÁNOVÁNÍ VÝZKUMNÝCH STRATEGIÍ	26
.2.2.1. Účel výzkumu	27
.2.2.2. Konceptuální rámec	27
.2.2.3. Výzkumné otázky	27
.2.2.4. Strategie výběru	28
.2.2.5. Validita výzkumu	28
.2.2.6. Metodologie výzkumu.....	29
2.3. PŘEDVÝZKUM	32
2.4. VÝBĚR MÍSTA	32
2.5. PŘÍPRAVA VÝZKUMNÉHO MATERIÁLU	33
3. BILINGVISMUS UKRAJINSKÝCH IMIGRANTŮ V ČR	35
3.1. BILINGVISMUS A JAZYKOVÁ ADAPTACE	35
3.2. PŘEDVÝZKUM A JEHO VÝSLEDKY	37
3.3. VÝZKUM ŘEČOVÉHO CHOVÁNÍ RUSKOJAZYČNÝCH BILINGVISTŮ: SOCIOLOGICKÁ A LINGVISTICKÁ ANALÝZA	41
.3.3.1. Sociologické a kulturní aspekty bilingvismu	47

.3.3.2.	<i>Lingvistická analýza bilingvního chování</i>	65
.3.3.2.1.	Fonetická interference	68
.3.3.2.2.	Morfologická interference	76
.3.3.2.3.	Lexikální interference	87
.3.3.2.4.	Syntaktická rovina	94
.3.3.2.5.	Stylistická rovina	106
3.4.	VLIV SOCIOLOGICKÝCH ASPEKTŮ NA OSVOJOVÁNÍ SI.....	110
	CIZÍHO JAZYKA	110
	ZÁVĚR	122
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	126
	SEZNAM PŘÍLOH	132

Úvod

Hlavním cílem této diplomové práce je studium jazykové situace ruskojazyčných imigrantů žijících v České republice a následná sociolingvistická a lingvistická analýza jejich řečového chování. Vzhledem k blízkosti autorky práce k tématu je náš pomyslný objektiv zaměřen na nejpočetnější skupinu cizinců žijících v České republice, a to přesně na imigranty, kteří pocházejí z Ukrajiny. Ve většině prací, které se věnují problematice ruskojazyčných emigrantů, se mluví o migrantech ze států bývalého Sovětského svazu, nejčastěji z Ruské federace, z Ukrajiny a Běloruska. My jsme se zaměřili, jak již bylo řečeno, na Ukrajince žijící v ČR s legitimním povolením, a to jak na cizince s dlouhodobým povolením, tak i na imigranty s trvalým pobytem. Pro splnění tématu diplomové práce, které mluví o „ruskojazyčných“ emigrantech, budou vybíráni pouze ti jedinci, kteří uvedli, že ruský jazyk ovládají minimálně na komunikativní úrovni nebo ho dokonce považují za svůj mateřský jazyk, což bude zjišťováno ještě před zahájením samotného výzkumu formou předem připraveného krátkého dotazníku, který poslouží hlavně pro zjištění demografických údajů o našich respondentech. Existující práce věnované imigraci ze států bývalého Sovětského svazu se zaměřují hlavně na existenciální problémy těchto skupin, na jejich sociální zařazení do majoritní společnosti, na jejich kulturní život, náboženskou příslušnost či politickou angažovanost. Specifikem této práce je zaměření na konkrétní problematiku spojenou se životem v cizí zemi, jakou je jazyk a jazyková adaptace. Tato problematika se bude popisovat na pozadí sociologických, ekonomických či kulturních faktorů, jež mají na řečové chování cizinců přímý či nepřímý vliv. Hlavním úkolem je shromáždění materiálu pro popis řečového chování ruskojazyčných imigrantů, jenž se uskuteční v rámci kvalitativního výzkumu formou řízených rozhovorů, jeho podrobná analýza a systematizace. Dále pak jeho porovnání s existujícími popisy problematiky studia českého jazyka a stanovení závěrů na základě výzkumem zjištěných skutečností. Protože kvalitativní výzkum je výzkumem induktivním, předpokládáme, že v průběhu procesu samotného výzkumu budou zjištěny nové skutečnosti, které mají vliv na jazykové chování imigrantů žijících v České republice, základním východiskem ale pro rozlišnost bilingvního chování je pro nás věk respondenta v době migrace, studium základní, střední nebo vysoké školy v jazyce cílové země (v našem případě jde o češtinu) a rozhodujícím je prostředí, ve kterém se pohybuje, tzn. zda pracuje v české nebo v cizí společnosti s převážně českými kolegy nebo s kolegy cizího původu, zda má okruh přátel spíše mezi Čechy nebo spíše mezi svými krajany či jinými cizinci.

Tyto sociologické aspekty, které by nám mohly pomoci pochopit situaci konkrétních respondentů a jejich způsob života v cizí zemi, budou zjišťovány během řízeného rozhovoru, který bude probíhat v českém jazyce a bude audiálně zaznamenáván. Nejdůležitějším pro nás je způsob vyjadřování, takže se zaměříme na schopnost respondentů plynule odpovídat v cizím jazyce, na gramatické, lexikální či stylistické chyby, nebo na přízvuk, který může, ale už nemusí být ovlivněn jejich původem. Vzhledem k již zmíněnému původu autorky této práce byla pro pomoc s lingvistickou analýzou oslovena rodilá mluvčí, vyučující českého jazyka, která by měla pomoci hlavně při určování úrovně znalosti jazyka u různých respondentů a také při analýze fonetické interference, kterou by v řadě případů mohl nerodilý mluvčí přehlédnout.

Dlouhá tradice ruskojazyčných imigrantů v České republice je potvrzena tím, že „ruský jazyk (ale i ukrajinský) patří mezi 12 jazyků, uznaných jako jazyky národnostních menšin, což zajišťuje následující práva pro mluvčí těchto jazyků: 1) právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny, 2) právo na vícejazyčné názvy a označení, 3) právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy, 4) právo na užívání jazyka národnostní menšiny ve věcech volebních, 5) právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny, 6) právo na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin (včetně zachování a rozvíjení jejich jazyka a 7) právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny.“¹ V úvodu je proto krátce popsána historie imigrace občanů ze států bývalého Sovětského svazu do České republiky hlavně se zaměřením na ukrajinskou imigraci, přičemž pro účely této práce je vybrána poslední popisovaná fáze imigrace, tj. po roce 1989, který se stal důležitým mezníkem mezi bývalým komunistickým režimem a začátkem svobody projevu a svobody pohybu. Na různá období migrace měly vliv nejrůznější faktory, ze kterých dále vyplývají cíle stěhování do jiné země. Cíl by pak také mohl být jedním z nejdůležitějších aspektů, který je úzce spjat s jazykovou znalostí.

V další části se čtenář blíže seznámí s konkrétní metodikou uskutečněného výzkumu. Vzhledem k charakteru práce byl zvolen výzkum kvalitativní, který je výzkumem popisným a spočívá ve hloubkové analýze získaných dat. Nevýhodou tohoto výzkumu je nemožnost zobecnění výsledků ze vzorku na populaci, ale validity výzkumu se dá dosáhnout podrobným popisem zjištěných skutečností a podložením našich indukčních faktů. V našem případě se jedná o fenomenologický přístup, kdy pro skupinu našich respondentů je společný fenomén imigrace do České republiky, a my budeme zkoumat, jak tento fenomén ovlivňuje jejich životy a jejich řečové chování. Tato část již pozvolna přechází ke stěžejní kapitole celé práce,

¹ Cit. Nekvapil, J., Sloboda, M. a Wagner, P. *Mnohojazyčnost v České republice: základní informace*. Vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 50.

kde je v úvodu ještě stručně popsán pojem „bilingvismus“, dále následuje popis uskutečněného předvýzkumu s veškerými poznatky, které nás přivedly k větším nebo menším změnám v plánu výzkumu, a pak samozřejmě detailní popis samotného výzkumu, kdy jsou zpočátku představeni dotazovaní respondenti, dále pak podle tématických okruhů vysvětleny sociální, kulturní a ekonomické aspekty jejich migrace a nakonec je analyzováno jejich řečové chování se zaměřením na bilingvismus, na jazykovou integraci a na projevy jazykové interference. Kromě metod kvalitativního výzkumu bude užito též metody výzkumu kvantitativního, a to hlavně pro porovnání jazykové kompetence jednotlivých respondentů. V poslední kapitole této stěžejní části diplomové práce jsou pak popsány čistě lingvistické poznatky a dále pak výzkumem zjištěné zákonitosti mezi řečovým chováním respondentů a sociologickými aspekty, jakými jsou věk, pohlaví, vzdělání aj. Velkou pozornost zde věnujeme právě jazykové interferenci. V našem případě, kdy rozhovory budou probíhat v českém jazyce, budeme zkoumat, jak moc je český jazyk imigrantů ovlivňován, ať už fonetickým systémem jeho rodné řeči, její gramatickou strukturou či lexikálními prostředky.

Pojem „bilingvismus“, neboli „dvojjazyčnost“, je definován různě, např. „1. je to schopnost alternativního používání dvou jazyků (nebo dvou variant jednoho jazyka, např. dvou dialektů) v závislosti na situaci a prostředí, ve kterém se komunikace uskutečňuje; 2. ovládnutí dvou a více jazyků na úrovni rodilých mluvčích.“² My se ve své práci opíráme o první definici bilingvismu a jedná se nám hlavně o schopnost užívání dvou a více jazyků (v našem případě se jedná o ruštinu a češtinu, případně ukrajinštinu), ale okrajově se dotkneme i variety českého jazyka, kterou je obecná čeština. Nepředpokládáme, že naši respondenti ovládají český jazyk na úrovni svého mateřského, a to vzhledem k různé délce pobytu v České republice, k různému stupni motivace a různorodému prostředí, ve kterém se pohybují. Bilingvismus je v dnešní době velmi rozšířeným jevem, se kterým se v rámci pobytu v cizí zemi setkáváme dnes a denně. Každý člověk je jedinečný, a tak je zajímavé zkoumat, jak odlišně lidé vnímají potřebu učít se nový jazyk a zdokonalovat si jeho znalost, jak odlišně reagují na novou situaci, ve které se ocitli, jak se vypořádávají s touto situací a jaký to má vliv na jejich každodenní život. Je zajímavé stát se součástí života vlastních krajanů, vidět jiné pohledy na prožitý fenomén, jakým je migrace, pochopit jiné přístupy ke studiu jazyka a zjistit příčiny těchto rozdílných názorů. To je hlavní důvod, proč bylo zrovna toto téma vybráno pro účely této diplomové práce.

² Překlad ze slovenštiny: Štefánik, J., Palcútová, M., Lanstyak, I. Terminologický slovník. In: *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Editor: Jozef Štefánik. Překlad Jozef Štefánik, Viktor Krupa, Eduard Pallay, Michaela Palcútová. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 284.

Věříme, že tato práce přinese mnoho zajímavých a doufáme, že i nových poznatků z oblasti bilingvního chování ruskojazyčné imigrace v České republice.

1. Migrace: teorie, historie, praxe

1.1. Pojem „migrace“

Pojem migrace znamená přemísťování, stěhování, přecházení, změnu místa pobytu.³ O její problematiku se zajímají nejen ve vědeckých zařízeních zaměřených na sociologii, geografii nebo jazyky, ale otázka migrace vrtá hlavou i členům vysoké politiky nebo se řeší dokonce i na úrovni mezinárodních vztahů. Migrace je jev stále aktuální a týká se přímo nebo nepřímo každého z nás, ať už se jedná o osobní zkušenost s migrací vlastní nebo s migrací členů blízké či vzdálené rodiny, nebo o migraci, která ovlivňuje například sociální politiku státu, ve kterém žijeme.

„Migrace obyvatelstva je široce podmíněný proces často ovlivněný zejména komplexem vnějších determinujících faktorů. Z této komplexní povahy migrace vyplývají i základní otázky, které si sociální vědci při výzkumu a finální snaze tvořit teorie musejí klást, zejména: a) Jaké jsou příčiny migrace, proč k migraci dochází, z jakých důvodů dané skupiny lidí migrují a případně proč migrace v čase trvá, nebo proč existuje reemigrace? Kdo jsou ti, kteří migrují a jaké jsou jejich charakteristiky a jak se liší od obecných charakteristik populace, z níž odcházejí?; b) Jak lidé migrují, skupinově nebo samostatně?; je migrace součástí jejich životního cyklu?; c) Jaké je jejich chování v cílových zemích migrace: je jejich migrace trvalá nebo dočasná a jaké adaptační nebo integrační strategie zde volí, nebo volit musí?; d) Co daná migrace způsobuje – u samotných migrantů, v místě přistěhování i v místě, odkud migrovali?; e) Jaké jsou migrační politiky a integrační strategie migračních skupin a institucí v cílových zemích?“⁴ Veškeré tyto otázky řeší různé vědní obory a různé zmíněné faktory jsou často mezi sebou úzce propojeny, ale i tak neexistují žádné ustálené migrační teorie, protože každý národ, každá země, každá kultura jsou stejně tak odlišné, jako je každý člověk jedinečný. Výše popsané otázky jsou opravdu základními otázkami, které jsou z větší části zahrnuty i do předem připravené struktury řízeného rozhovoru, který bude uskutečněn v rámci našeho výzkumu samozřejmě v aplikaci na zkoumané jedince (viz příloha č. 4), ale o tom více v kapitole 2.2.6. *Metodologie výzkumu*.

Z různých hledisek můžeme migraci členit na různé typy:

a) z hlediska směru rozlišujeme imigraci, tj. směr dovnitř, a emigraci, tj. směr ven;

³ Kolektiv autorů. *Slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1998, s. 218.

⁴ Drbohlav, D., Uherek, Z. *Reflexe migračních teorií* [online]. ČR, 2009 [cit. 2013-06-04]. Dostupná z www stránek: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.

- b) z hlediska hranic ji členíme na vnitrostátní nebo mezinárodní;
- c) z hlediska dobrovolnosti rozhodnutí mluvíme o migraci dobrovolné či nucené;
- d) z hlediska vztahu majoritní společnosti můžeme zmínit imigraci vítanou, kdy se např. jedná o imigraci inteligence (lékaři, sportovci, umělci), nebo o imigraci nežádanou (nejčastěji pracovní imigrace ze států s nízkou životní úrovní);
- e) z hlediska počtu migrantů můžeme také rozčlenit migraci na individuální nebo masovou;
- f) z časového hlediska existují typy neemigrační migrace, např. dočasná migrace za sezónní prací nebo za vzděláním, a trvalé migrace;
- g) z hlediska motivace může jít hlavně o důvody politické, ekonomické, sociální, či o jejich kombinaci.

1.2. Ukrajinská emigrace

Česká republika je menší vnitrozemní stát v centru Evropy. Je to země, která svou bohatou historií, zachovalou architekturou a krásnou přírodou přitahuje miliony turistů ročně, ale také země, která byla vybrána velkým počtem cizinců pro život svůj a své rodiny, stala se pro ně domovem. Podle údajů Českého statistického úřadu k 31.3.2013 má Česká republika 10 500 000 obyvatel, přičemž cizinci tvoří 4 % z celkového počtu. Největší skupinou cizinců je ukrajinská národnostní menšina s přibližně 110 000 příslušníky, dále následují občané Slovenské republiky, kterých zde žije okolo 90 000. Třetí co do početnosti je skupina přistěhovalců z Vietnamu s počtem 57 000 lidí. A poslední početnější skupinou, která se ještě ve statistikách uvádí zvlášť, je skupina přistěhovalců z Ruské federace, do níž patří bezmála 35 000 lidí.⁵ Tato práce se zaměřuje na zmíněnou nejpočetnější skupinu národnostní menšiny, tj. na skupinu cizinců pocházejících z Ukrajiny. Pro účely této práce jsou vybíráni pouze ti jedinci, kteří považují ruský jazyk za svou mateřštinu, nebo ho ovládají přinejmenším na dobré komunikativní úrovni, což je zjišťováno ještě před začátkem řízeného interview pomocí dotazníku (více v podkapitole 2.2.6. *Metodologie výzkumu*). Hledání takových respondentů nebylo složité, protože ruština a její výuka má na Ukrajině velmi dlouhou tradici a ukrajinský jazyk se stal úředním jazykem celé země až v roce 1989. Například autonomní

⁵ Policie České republiky: *Služba cizinecké policie* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statistiky-885151.aspx>.

republika Krym měla ruštinu stanovenou jako úřední jazyk ještě do roku 1998 a doteď zde většina obyvatelstva mluví rusky, stejně tak jako v některých oblastech východní Ukrajiny, např. v takových větších městech, jakými jsou Doněck, Lugansk, Krivoj Rog, Dněpropetrovsk aj. Některé tyto oblasti mají své zastoupení i mezi našimi respondenty. Každý z našich respondentů ruštinu už ve větší nebo menší míře zažil, ať už ve škole jako jazyk, ve kterém probíhala výuka, nebo jako druhý jazyk, který se povinně vyučoval i na některých ukrajinských školách, při sledování nejrůznějších akcí z oblastí kultury (hlavně z televizních programů) či v běžné každodenní komunikaci. Ukrajinci často volí ruštinu také pro komunikaci v České republice, protože je to jazyk zde velmi rozšířený, mnoho Čechů také ruštinu ovládá, nebo jí alespoň rozumí, což se o ukrajinském jazyce říci nedá. Pro ukrajinskou menšinu se autorka této práce rozhodla také z toho důvodu, že dle jejího názoru obecně známé zatřídění ukrajinské imigrace do škatulky „dělnického“ národa již v dnešní době neplatí na sto procent. Rozdíly mezi ruskou „podnikatelskou“ a ukrajinskou „pracující“ migrací se postupně stírá i díky novému zákonu, který přinesl mnoho změn a pro migranty bohužel změn k horšímu. K 1. lednu 2011 totiž udělování přechodného, dlouhodobého a trvalého pobytu přešlo z kompetence cizinecké policie pod kompetenci Ministerstva vnitra ČR a byla vydána novela zákona o pobytu cizinců v České republice.⁶ Nejdůležitější změny, které tato novela přinesla, spočívají v tom, že jestliže při žádosti o dlouhodobý (v případě pracovního víza) či o trvalý pobyt dříve stačilo na cizinecké policii předložit výpis z účtu pro potvrzení toho, že člověk vlastní potřebnou peněžní částku, dnes musí prokázat cizinec pravidelný příjem, který nesmí být menší než životní minimum v České republice, přitom se počítá částka příjmů celé domácnosti a rozpočítává se na všechny osoby, které v této domácnosti žijí. To nutí většinu migrantů otevírat vlastní společnosti, zaměstnávat se v nich, platit si sociální a zdravotní pojištění a hlavně platit peníze za vedení účetnictví mnohdy absolutně nevýdělečných firem. Při žádosti o trvalý pobyt musí cizinec také prokázat znalost českého jazyka a to tak, že složí zkoušku na příslušném pracovišti, jmenovaném Ministerstvem vnitra ČR pro daný účel. Další nepříjemnou změnou pro cizince je zkrácení doby udělení dlouhodobého pobytu ze dvou let na šest měsíců.⁷ Zpřísnění zákonů v době velké nezaměstnanosti je ze strany vlády České republiky pochopitelné, ale bohužel nahrává podvodníkům a obchodníkům s pracovní silou, tzv. klientům, kteří mají blízké styky

⁶ Policie České republiky: *Služba cizinecké policie* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statistiky-885151.aspx>.

⁷ Ministerstvo vnitra České republiky: *Změny v oblasti vstupu a pobytu cizinců na území ČR od roku 2011* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zmeny-v-oblasti-vstupu-a-pobytu-cizincu-na-uzemi-cr-od-roku-2011.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.

s úředníky na cizinecké policii a umí „jednoduše“ zařídit pracovní vízum pro zájemce o pracovní migraci do České republiky za samozřejmě velmi tučnou odměnu. Takoví imigranti pak pracují právě pro zmíněného klienta a jsou na něm většinou závislí. Bohužel ale na to přistěhovalci mnohdy doplatí, protože dostanou minimální částku z výplaty (smutné ale je, že i přesto je to pro dělníky hlavně z Ukrajiny mnohdy výhodnější než práce v rodné zemi), nebo v horším případě nedostanou svůj plat vůbec. Tito migranti většinou žijí v ubytovnách, kde se pohybují v kruhu svých krajanů, cestují pouze z místa ubytování do práce a zpět a většinou se nijak nesnaží aklimatizovat do místní kultury a česky umí říci pouze základní fráze. Výše popsaná skupina pracovních migrantů není bohužel pro naši práci přínosná vzhledem k tématu práce právě proto, že jedinci, kteří do ní patří, většinou neovládají český jazyk.

Díky novému zákonu, který nabyl účinnosti 1. ledna 2011, jsou v České republice stále více vidět i mezi ukrajinskými přistěhovalci bohatí jedinci, podnikatelé, či studenti. Mnoho migrantů, kteří se sem přistěhovali před přijetím nového zákona o pobytu cizinců na území České republiky, bylo nuceno odjet zpět, protože tyto podmínky nesplnili. Samozřejmě přítomnost ukrajinských dělníků, o nichž jsme již mluvili a kteří zde pracují na stavbách za minimální částky, nelze popřít, ale i mezi těmito dělníky se již velice často objevují tací, kteří žijí v České republice spořádaný rodinný život, což dokazují i dva naši respondenti. Ukrajinská ruskojazyčná imigrace v České republice byla vybrána také proto, že je svým kulturním, sociálním a ekonomickým zázemím blízka autorce této diplomové práce, a tak je v mnohých aspektech komunikace s nimi a jejich pochopení jednodušší.

Dle informací zveřejněných v roce 1991, žilo v zahraničí okolo 10 000 000 Ukrajinců, což je skoro 20% z celkového ukrajinského obyvatelstva. Z toho 6 000 000 pobývalo ve státech bývalého Sovětského svazu a zbylé 4 000 000 mimo jeho hranice.⁸ Ukrajinská emigrace má více než stoletou historii a většina autorů zmiňuje 4 hlavní vlny stěhování ukrajinských občanů. Jedná se o nejvýraznější proudy masové emigrace Ukrajinců do zahraničí. První období se datuje od druhé poloviny 19. století do 1. světové války. Druhá výraznější migrační vlna nastala v meziválečném období, v letech mezi první a druhou světovou válkou. Dále pak přišla poválečná emigrace z ukrajinských zemí. Poslední vlna emigrace Ukrajinců začala po skončení komunistického režimu po roce 1989. Důvody pro ukrajinskou emigraci byly nejrůznější, nejčastěji šlo o pracovní emigraci, o sociálně-ekonomické důvody, o důvody politické či o vliv zeměpisných faktorů. Ve stoleté migrační historii se ale také bohužel setkáváme i s takovým pojmem, jakým je hrozba

⁸ Zastavnyi, F. *Ukrajins'ka diaspora: rozselennia ukrajintiv u zarubizhnykh krainakh*. L'viv: "Svit", 1991, s. 4.

genocidy (genocidou se na Ukrajině i v zahraničí označuje hladomor v letech 1932-1933 ve 20. století, během něhož zemřely více než 3 000 000 lidí⁹). Pojdme se podrobněji pozastavit u každého z výše popsaných období a vysvětlit si hlavní důvody ukrajinské emigrace v těchto výrazných migračních vlnách.

.1.2.1. První vlna ukrajinské emigrace

(od 2. pol. 19. století do r. 1918)

První zmínky o masové emigraci Ukrajinců spadají do roku 1877, kdy šlo hlavně o migraci obyvatel ze západní Ukrajiny, která v té době byla pod nadvládou Rakousko-Uherska. V tomto období byl hlavním důvodem pro opuštění rodné země nedostatek půdy a nízká životní úroveň. Lidé odcházeli hlavně do Jižní a Severní Ameriky, kde mohli obsazovat ještě volnou půdu a měli velmi příznivé sociálně-ekonomické životní podmínky. Až do konce 19. století se jednalo hlavně o emigraci z oblastí západní Ukrajiny, především z Bukoviny a Haliče. Obyvatelé těchto ukrajinských zemí odjížděli za oceán hlavně za prací. Šlo ale také např. o sezónní pracovní migraci do Německa či do Francie. V České republice se mluví spíše o jednotlivcích, než o větší migrační vlně. Šlo hlavně o umělce, kteří se jezdili do Prahy inspirovat nebo i předvést vlastní tvorbu, např. pomocí překladů literárních děl ukrajinských spisovatelů či básníků, nebo o představitele ukrajinské inteligence, kteří vyučovali na pražských vysokých školách. I když migrace do České republiky v druhé polovině 19. století ještě nebyla tak výrazná, česko-ukrajinské vztahy se již v té době prohlubovaly a do Čech jezdilo mnoho ukrajinských hostů, mezi nimi například „básník a publicista Ivan Franko..., který v roce 1891 zastupoval Ukrajince jako delegát na Sjezdu slovanského pokrokového studentstva“, nebo se zde „v roce 1948 objevili někdejší Ševčenkovi spolupracovníci Mykola Kostomarov a Pantelejmon Kuliš“,

⁹ Viz články z online zdrojů:

Hladomor na Ukrajině. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 9. 5. 2013 [cit. 2013-06-04]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hladomor_na_Ukrajin%C4%9B nebo

Byla to genocida, rozhodla Ukrajina. *Lidovky.cz: Zpravodajský server Lidových novin* [online]. 2006 [cit. 2013-06-04]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/byla-to-genocida-rozhodla-ukrajina-dtd-/zpravy-svet.aspx?c=A061128_195906_In_zahranici_fho nebo

Ukrajinský soud: hladomor za Stalina byl genocidou. *IDNES.cz: Zprávy* [online]. 2010 [cit. 2013-06-04]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ukrajinsky-soud-hladomor-za-stalina-byl-genocidou-fsw-/zahranicni.aspx?c=A100114_071402_zahranicni_ash.

„ještě jako student v roce 1867 koncertoval v Praze budoucí zakladatel ukrajinské národní hudby Mykola Lysenko“¹⁰.

V tomto období odcházelo mnoho mladých západně-ukrajinských studentů za vzděláním do zahraničí. Mezi univerzitními cílovými městy Krakovem či Vídní se objevila i Praha. I když skupina studentů, která odešla do Prahy, byla nejméně početnou a většina z nich strávila v Praze necelé dva semestry, jejich činnost a působnost v Praze byla velmi intenzivní. Mimo jiné se snažili informovat českou veřejnost o své zemi a pořádali různé akce, na kterých chtěli ukázat svou vlastní kulturu. Jednou z prvních takových akcí se stal v květnu 1902 umělecký program na počest Tarase Hryhorovyče Ševčenka.¹¹ Mimo Karlovo vysoké učení byla pro studenty přitažlivá také Báňská akademie v Příbrami, nebo technické učení v Praze.

Kromě studentské migrační vlny v prvním desetiletí 20. století se setkáváme také s početnější dělnickou migrační vlnou, která se usazovala spíše na východě Moravy, a to hlavně ve městech Ostrava a Třebíč. I tato vrstva ukrajinského obyvatelstva usilovala o zachování své národní identity, a to např. i založením kulturně-osvětové organizace Prosvita.¹² Když mluvíme o pracovní emigraci, můžeme také zmínit nepatrné množství osob, které se usadily na Mostecku a našly práci v tamějších dolech.

Za první světové války opět pokračovala masová emigrace z oblastí západní Ukrajiny, které byly okupovány Polskem, Československem, Rumunskem a později i Maďarskem, v tomto případě se již jednalo o migraci politickou se západní orientací. *„Z Haliče utíkaly celé rodiny s tou částí majetku, kterou bylo možno zachránit. Velmi často absolvovaly příslušnou anabázi i krávy, které uprchlíci nechtěli nechat napospas stále hladovým armádám obou stran.“¹³*

.1.2.2. Meziválečná emigrace

Za první světové války a po ní se na území dnešní České republiky zvýšil počet ukrajinských imigrantů. Jednalo se hlavně o válečné uprchlíky. V roce 1920 došlo k hromadné migraci téměř 10 000 vojáků Ukrajinské haličské armády do zemí tehdejšího

¹⁰ Cit. Zilynskyj, B. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě: (1894) 1917 - 1945 (1994)*. Vyd. 1. Praha: X-Egem, 1995, s. 8.

¹¹ Tamtéž, s. 10.

¹² Tamtéž, s. 12.

¹³ Tamtéž, s. 14.

Československa, které byly v době po první světové válce na prvním místě v žebříčku pobytu migrantů. V roce 1921 se do Prahy přesunulo velké množství ukrajinských migrantů z Vídně a s sebou také „přenesli“ Volnou univerzitu, založenou ve Vídni o rok dříve. V roce 1922 byla v Poděbradech založena Ukrajinská hospodářská akademie. O rok později byly v Praze otevřeny Vyšší pedagogický institut Drahomanova a Studie klasického umění a Československá republika se stala největší základnou přípravy ukrajinského studentstva, jehož počet v roce 1924 dosahoval až 2 300 osob.¹⁴ Bohužel ale poslední dvě studijní instituce fungovaly pouze do roku 1930. V tomto období pobývala početná část ukrajinské diaspory v Berlíně, kde se jednalo hlavně o migranty-nacionalisty, kteří zde připravovali strategie pro boj za nezávislost Ukrajiny. Po válečném období emigrace z Ukrajiny opět vzrostla, ale objevovaly se tehdy i tendence reemigrace z USA a z Francie, přičemž se dřívější migranti vraceli do své rodné země. Nová migrační vlna se utvořila v oblastech, které během první světové války přešly pod vládu Polska (západní Volyň a západní Polesí). Největší počet migrantů ale stále odcházel z Haliče.

Po první světové válce měla ukrajinská emigrace střídavé tendence, největšího rozmachu však dosáhla v období od roku 1926 až do vypuknutí ekonomické krize na začátku 30. let. V meziválečném období bylo převážně násilně převezeno kolem dvou milionů mladých Ukrajinců do Německa hlavně kvůli účasti ve vojenských akcích. Několik let po skončení druhé světové války jim bylo povoleno se dále stěhovat, ale spíše do evropských zemí. Část z nich se tedy vrátila na Ukrajinu, ale většina emigrovala dál do Anglie, Francie, Belgie či např. do Rakouska.

Po skončení druhé světové války měli ukrajinští imigranti žijící v České republice velmi nejistý osud. Protože moc dobře věděli, co znamená sovětská nadvláda, neúčastnili se jásavého vítání tanků rudé armády, které přijížděly do Prahy 9. května roku 1945. A jak se později ukázalo, jejich obavy byly na místě. Představitelé rudé armády si po cestě do České republiky pečlivě střídali existující doklady o migrantech, kteří opustili rodnou zemi ať už z důvodů politických, či ekonomických, a již 12. května byli první přestěhovalci zatčeni a posíláni do pracovních táborů na území dnešního Ruska. Některým se podařilo zatčení vyhnout migrací dál na západ, jiní bohužel neviděli jinou cestu k „osvobození“ než vlastní smrt, jako například „vydavatel a činitel skautského hnutí Jevhen Vyrovnyj, který vyskočil z okna svého vinohradského bytu poté, co nabyl jistoty, že si pro něj budovatelé nového světa

¹⁴ Zastavnyi, F. *Ukrajins'ka diaspora: rozselennia ukrajintsiv u zarubizhnykh krainakh*. L'viv: "Svit", 1991, s. 16.

*přijíždějí*¹⁵. Deportovaní Ukrajinci, kteří přežili pobyt v kárných táborech, se mohli většinou do Československa vrátit po roce 1955.

.1.2.3. Poválečná emigrace (období od r. 1945 do r. 1989)

Po skončení druhé světové války se mluví o další vlně emigrace ze států Sovětského svazu, kdy šlo především o příslušníky 1. československého armádního sboru v SSSR.¹⁶ U ukrajinských obyvatel se jednalo především o obyvatele Karpatské Ukrajiny. Početná migrační skupina pocházela také z Volyně, kde se hlavně z politických důvodů musely česko-ukrajinské rodiny rozhodnout pro život v Československu. „V letech 1946-1947 v gesci tehdejšího Ministerstva práce a sociální péče proběhla první etapa tzv. přesídlování krajanů. V této době se do Československa přesídlily desetitisíce krajanů z Ukrajiny, Rumunska, Jugoslávie, Bulharska, Maďarska, ale i z Francie, Rakouska a Německa. Většina krajanů byla usídlena v pohraničních a sudetských oblastech, kde se uvolnilo značné množství usedlostí po odsunu Němců.“¹⁷

Po válce byl život ukrajinských migrantů dirigován prosovětskou úřední mocí. Veškeré spolky, které by mohly ohrozit hodnoty šířené Sovětským svazem, byly zakázány. Naopak v roce 1946 byl obnoven kulturní a vzdělávací spolek Osvita, v jehož čele stanula do té doby neznámá osobnost jménem Mykola Ščyrba, který do ČSR přišel s jednotkami Rudé armády a jehož cílem bylo „ideologicky usměrňovat velmi nespolehlivý ukrajinský živel“.¹⁸ Trochu překvapujícím bylo také obnovení spolku Muzeum osvobozovacího boje Ukrajiny, který byl přejmenován na Ukrajinské muzeum. V muzeu bylo samozřejmě vystřídáno vedení a jeho činnost byla podřízena současným podmínkám a pravidlům.¹⁹ Ale i tento spolek byl v roce 1948 rozpuštěn. V tomtéž roce se dobrovolně rozešel i poslední již zmiňovaný ukrajinský spolek Osvita.

V poválečném období se Česká republika stala spíše tranzitním státem pro Ukrajince, kteří bojovali se sovětskou nadvládou a snažili se vytvořit vojenskou základnu v zemích,

¹⁵ Cit. Zilynskyj, B. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě: (1894) 1917 - 1945 (1994)*. Vyd. 1. Praha: X-Egem, 1995, s. 56.

¹⁶ Tamtéž, s. 58.

¹⁷ Ministerstvo vnitra České republiky: *Z historie azylové a migrační politiky* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>.

¹⁸ Cit. Zilynskyj, B. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě: (1894) 1917 - 1945 (1994)*. Vyd. 1. Praha: X-Egem, 1995, s. 60.

¹⁹ Tamtéž, s. 56.

kteře stály mimo nadvládu Sovětského svazu. Taková migrace byla ale ze strany českého státu velmi hlídána a postupně byla zastavena. Kupodivu se ale v České republice začala rozvíjet ukrajinistika jako vědní obor. Čeští i ukrajinští odborníci přednášeli o ukrajinské historii, kultuře i o česko-ukrajinských vztazích. Konaly se zde různé koncerty, divadelní představení a kulturní život ukrajinských imigrantů se začal postupně vzpamatovávat, i když vše probíhalo pod přísnou kontrolou sovětských příslušníků a cokoliv, co se zdálo být nebezpečím či provokací, bylo pohřbeno již v zárodku. Zdánlivě světlé období a naděje na lepší budoucnost ale byly opět zničeny v roce 1968, kdy hranice ČSR znovu překročily sovětské tanky. V 70. a na začátku 80. let probíhala nucená migrace těch „šťastnějších“ disidentů hlavně do zemí západní Evropy a do USA, ti méně šťastní byli převychováváni k poslušnosti. V 80. letech pak byl zaznamenán výrazný pohyb ukrajinských Židů hlavně do Spojených států Amerických a do Izraele, nebo pohyb krymských Tatarů do Turecka.

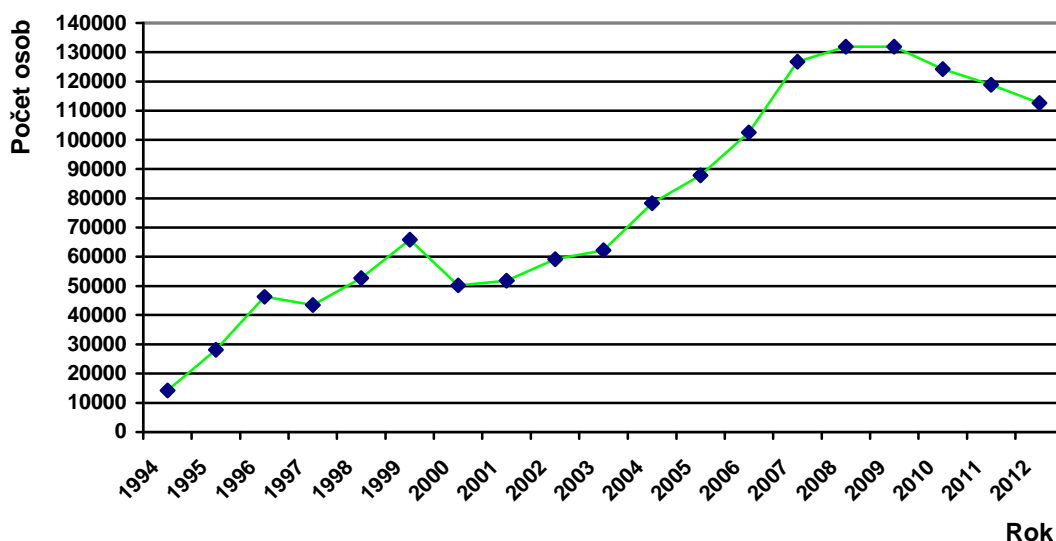
.1.2.4. Ukrajinská emigrace po roce 1989

Rok 1989 se stal velmi důležitým mezníkem pro migranty již žijící v České republice a pro nově příchozí jedince. 17. listopadu 1989 proběhla tehdy v Československé republice Sametová revoluce. Málokdo si již v tu chvíli uvědomoval, jaký tato událost bude mít dopad, ale změna směru, kterým se tato země ubírala, byla velmi vítanou. Po čtyřiceti letech sovětské okupace byl národ Československa konečně osvobozen a hranice se znovu otevřely. „Na začátku 90. let byl především aktuální výzkum tzv. řízených migrací reprezentovaný transferem osob z oblastí postižených černobylskou jadernou katastrofou. Rodiny z Ukrajiny a Běloruska, jejichž alespoň jeden příslušník mohl prokázat český původ, byly za asistence českého státu stěhovány v letech 1991 – 1993 a přemístěno bylo takto 1 812 osob.“²⁰ Jednalo se o druhou etapu přesídlování krajanů České republiky (první etapa proběhla v roce 1946 a 1947, viz kapitola 1.2.3. *Poválečná emigrace*). Na území České republiky začaly vznikat nové ukrajinské organizace, publikovaly se ukrajinské časopisy. Více než po sedmdesáti letech začal svoji působnost pověřený ukrajinský velvyslanec na území České republiky, a tak se stala jednodušší i cesta pro ukrajinské imigranty. „*Práce nově vzniklého*

²⁰ Uherek, Z., Černík, J. *Výzkumné zprávy a studie o integraci cizinců na území České republiky* [online]. Praha, 2004 [cit. 2013-07-23, s. 4]. Dostupná v pdf formátu z www stránek: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/100/vyzkum.pdf>

zastupitelského úřadu ... poskytla určité zázemí a podporu ukrajinským kulturním aktivitám v celé České republice.“²¹

V 90. letech 20. století má vlna ukrajinské migrace stoupající tendenci (viz Graf č. 1). Tehdy se již jednalo o migraci spontánní hlavně za účelem získání práce. „V souvislosti s rozpadem Československa a vznikem České republiky došlo ke změnám i v oblasti agendy uprchlíků. Dne 1. ledna 1993 byl v rámci bezpečnostního úseku Ministerstva vnitra zřízen odbor pro uprchlíky ... Tento útvar byl k 1. říjnu 1996 přejmenován na odbor pro uprchlíky a integraci cizinců.“²² S výjimkou roku 1997, kdy počet ukrajinských imigrantů v České republice klesl přibližně o 3 000 osob, jich s každým rokem přibývalo po více než 10 000 (viz Graf č. 1).

Graf č. 1 Počet ukrajinských občanů v ČR 1994-2012²³ (příloha č. 1)

Mírný pokles ukrajinských imigrantů byl také zaznamenán v roce 2000, kdy Česká republika vypověděla Ukrajině smlouvu o bezvízovém styku. „V lednu 2000 byl nově zřízen odbor pro migraci a ochranu státních hranic.“²⁴ Během prvního desetiletí 21. století počet Ukrajinců žijících v České republice razantně stoupal. Z dostupných statistik ale také víme,

²¹ Cit. Zilynskyj, B. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě: (1894) 1917 - 1945 (1994)*. Vyd. 1. Praha: X-Egem, 1995, s. 61.

²² Ministerstvo vnitra České republiky: *Koncepce imigrace cizinců na území ČR* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

²³ Zdroj: Český statistický úřad: *Statistiky. Cizinci: počet cizinců* [online]. ČR, 2013 [cit. 2013-07-23]. Dostupná z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001#.Ue1m0Ky1bwl. Sestavila: Yuliya Golubyeva.

²⁴ Ministerstvo vnitra České republiky: *Koncepce imigrace cizinců na území ČR* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>.

že od roku 2010 do 31. května 2013 jejich počet klesl až o 22 tisíc (přesný počet obyvatel v jednotlivých letech vždy k 31. lednu je zaznamenán v příloze č. 1, kde jsou zpracovány údaje Českého statistického úřadu od roku 1994 a údaje Ministerstva vnitra ČR pro rok 2012 a 2013). Můžeme se pouze domnívat, co je hlavním důvodem tohoto poklesu, ale zpřísnění zákona o pobytu cizinců a stále přetrvávající vysoká míra nezaměstnanosti na tom může mít také svůj podíl.

1.3. Aplikace teorie a historie na aktuální téma diplomové práce

Málokdo ví o tom, že ukrajinská imigrace v České republice má již více než stoletou tradici a ne vždycky byla její situace taková, jakou ji známe dnes. Důvody pro migraci byly nejrůznější a v průběhu století se měnily, i když nejčastější byla pracovní migrace z důvodů sociálně-ekonomických, což zůstává aktuálním i dodnes, setkáváme se zde také s migrací nucenou (většinou z politických důvodů hlavně během obou válek a v poválečném období) nebo s migrací „studijní“. Česká republika se většinou stavěla k ukrajinským přistěhovalcům s velkým pochopením a poskytovala jim azyl, což se ale bohužel změnilo za dob komunismu, kdy se ukrajinští imigranti stali nepřitelem národa a byli postupně likvidováni (ať už nuceným odchodem do kárných táborů, či smrtí), ale i v takových těžkých chvílích se našli mezi českými občany hrdinové, kteří „nežádoucím“ osobám pomáhali či je ukrývali.

Do našeho výzkumu jsme zahrnuli přistěhovalce, kteří patří do čtvrté vlny migrace, tj. do migračního období po roce 1989, jak se ale ukázalo, všichni námi oslovení respondenti imigrovali do České republiky až po roce 1998. Hlavními rysy této migrace je dobrovolnost rozhodnutí a také možnost se kdykoliv vrátit do rodné země, i když se i v dnešní době setkáváme s politicky nucenou migrací (jako v případě manželky bývalé ministerské předsedkyně Julije Tymošenkové, která v současné době odpykává sedmiletý trest odnětí svobody za špatná politická rozhodnutí). Hlavním důvodem pro migraci na západ jsou sociálně-ekonomické podmínky, a tak velká část porevoluční migrace patří do skupiny pracovních migrantů. Z hlediska hranic se v našem případě jedná samozřejmě o migraci mezinárodní a z hlediska vztahu majoritní společnosti jde spíše o imigraci nežádoucí, což vyplývá z měnící se migrační politiky státu a ze zpřísnění podmínek pro možnost cizinců se usadit v České republice. Ale samozřejmě jsou i tací, kteří zde přítomnost ukrajinských

migrantů vítají, ať už jsou to výzkumníci a sociální pracovníci, nebo společnosti, které tím získají levnou pracovní sílu, či instituce, jež získají přínos z řad ukrajinské inteligence.

Česká republika je velmi oblíbenou cílovou zemí ukrajinské imigrace, jedná se totiž vzhledem k Ukrajině o západní Evropu s proevropskou politikou, je to členský stát Evropské unie, ale zároveň je to domov slovanského národa, který je kulturně, jazykově či mentálně pro ně mnohem bližší než například národy anglosaských zemí, či zemí zaoceánských. V našem výzkumu se samozřejmě zaměřujeme na jednotlivce a zajímají nás hlavně ti, kteří se v České republice usadili natrvalo.

2. PLÁNOVÁNÍ A PŘÍPRAVA VÝZKUMU

Pro úspěšnou realizaci sociologického výzkumu a pro získání užitečného materiálu musí výzkumník před zahájením výzkumu udělat několik zásadních rozhodnutí o tom, jaký typ výzkumu je vhodný pro jeho účely, jaké metody výzkumu bude ve své práci používat, čeho chce svým bádáním dosáhnout, na jaké otázky chce získat odpověď, jaké technické pomůcky bude při výzkumu potřebovat. Musí rozvrhnout své časové a fyzické, případně i finanční možnosti tak, aby postup byl co nejproduktivnější. Proto je následující kapitola věnována popisu přípravných prací, které byly uskutečněny před zahájením samotného výzkumu.

2.1. Výběr metodologie

Při výběru hlavních výzkumních strategií a teorií se autorka této diplomové práce opírá hlavně o příručku Miroslava Dismana s názvem *Jak se vyrábí sociologická znalost*, zejména o úvodní kapitolu *1. Jak se dělá věda* na stranách 12-30 a kapitoly č. 7. *Kulhavý poutník* (s. 140-176), kde jsou popsány hlavní postupy, které se při výzkumu užívají, a č. 10. *Ten druhý výzkum aneb Dokázat, nebo rozumět?* (s. 284 až 322), která se věnuje právě výzkumu kvalitativnímu²⁵, a o knihu Jana Hendla *Kvalitativní výzkum*, kde se vycházelo zejména z kapitol *4. Základní přístupy kvalitativního výzkumu* (zejména podkapitola *4.4. Fenomenologické zkoumání*, s. 128-130) a *6. Metody získávání dat*, kde jde hlavně o podkapitolu č. *6.1. Kvalitativní dotazování*, s. 164 až 186, a samozřejmě pro získání obecnějších informací posloužila hlavně kapitola č. *2. Kvantitativní, kvalitativní a smíšený výzkum* (s. 45-60).²⁶ Na základě výše zmíněné literatury o kvantitativním a kvalitativním výzkumu, o jejich vývoji, metodologii a strategiích pro účely této diplomové práce byl vybrán výzkum kvalitativní. Kvalitativní sociologický výzkum má velmi bohatou historii, a i když se dříve nepovažoval za samostatný typ výzkumu a byl pouze pomocnou procedurou pro výzkum kvantitativní, dnes se mu přidává již mnohem vyšší hodnota. Jak píše sociolog Miroslav Disman „... *to je jen jiný přístup k poznání sociální reality. Kvalitativní výzkum má*

²⁵ Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s.

²⁶ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s.

*jiné cíle, a tedy i jiná pravidla*²⁷. Sociologové již dnes staví kvalitativní výzkum na stejnou úroveň s výzkumem kvantitativním, věnují se mu jako samostatnému typu výzkumu se samostatnými vývojovými tendencemi, teoriemi a významovými aspekty. „*Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím*“.²⁸ Kvalitativní výzkum je typ výzkumu, který se používá pro hloubkovou analýzu jednotlivých jevů. Jeho nevýhodou je, že se jeho výsledky ne vždy dají zobecnit na celou populaci, ale i při použití kvalitativních metod lze najít zajímavé skutečnosti, vytvořit nové hypotézy a popsat nově vzniklé teorie. Tento typ výzkumu byl vybrán proto, že tato diplomová práce neusiluje o vytvoření statistik o přesném počtu ruskojazyčných imigrantů, kteří umí česky na výborné úrovni, na střední úrovni, nebo o tom, kolik z nich češtinu vůbec nepoužívá. To by byl spíše úkol pro metodu kvantitativní. Účelem této práce je právě hloubkový popis takového jevu, jakým je bilingvismus u ruskojazyčných imigrantů žijících v České republice, detailní analýza různých aspektů, které jsou s tímto jevem těsně spjaty, a hlavně hledání souvislostí mezi těmito aspekty a znalostí jazyka nové „domovské“ země. Stěžejní je proto získání dat ze sociálního, ekonomického, kulturního a samozřejmě lingvistického zázemí jednotlivých respondentů, a to prostřednictvím velmi důležitého nástroje pro nastolené téma, jakým je jazyk.

Kromě kvalitativního výzkumu jsme použili i metody kvantitativního výzkumu pro vytvoření statistiky jazykové kompetence jednotlivých respondentů. Jedná se o procentuální vyjádření chybovosti respondentů na různých jazykových úrovních vzhledem k rozsahu komunikátu, který byl změřen celkovým počtem slov užitých v jejich projevu. Výsledná tabulka chybovosti jednotlivců poslouží jako základ pro sociolingvistickou analýzu řečového chování ruskojazyčných bilingvistů v českém prostředí.

2.2. Plánování výzkumných strategií

Jako základní prvky plánu výzkumu uvádí Jan Hendl ve své již zmíněné knize *Kvalitativní výzkum* účel výzkumu, konceptuální rámec, výzkumné otázky, metody, strategie výběru a validitu výzkumu. Stručnému popisu plánovacích prvků, jak je popsali Robson

²⁷ Cit. Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 285.

²⁸ Tamtéž, s. 285.

a Maxwell²⁹, v aplikaci na danou práci a aktuální výzkum, jsou věnovány následující podkapitoly.

.2.2.1. Účel výzkumu

Při úvaze o účelu výzkumu se rozhoduje o tom, čeho se má výzkumem dosáhnout. Účelem tohoto výzkumu je popsat lingvistickou situaci ruskojazyčných imigrantů žijících v České republice na pozadí sociálních, ekonomických a kulturních aspektů, vyhledat různá specifika takového jevu jakým je bilingvismus, najít souvislosti mezi sociálními, ekonomickými nebo kulturními aspekty a znalostí jazyka nebo motivací ke studiu jazyka.

.2.2.2. Konceptuální rámec

„*Konceptuální rámec je teorie předmětu, který chceme zkoumat.*“³⁰ Konceptuální rámec práce se opírá o výzkum emigrace ze zemí bývalého Sovětského svazu, zároveň se zaměřuje i na existující teorie o bilingvismu. Existuje mnoho literatury na téma života ruskojazyčných migrantů v České republice, tato diplomová práce je specifická tím, že se zaměřuje hlavně na jejich jazykové chování, ale samozřejmě i v souvislosti s jinými životními aspekty, které jsou s jazykem a jeho znalostí těsně spjaty. Konceptuální rámec je též podložen vlastní zkušeností autorky této diplomové práce jako ruskojazyčného emigranta žijícího v České republice a studiem oboru Čeština pro cizince na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze.

.2.2.3. Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou otázky, které by měly být během výzkumu zodpovězeny za účelem dosažení stanoveného cíle. Výzkumník si klade takové otázky, jako např. „*Jaká*

²⁹ Cit. Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 145.

³⁰ Tamtéž, s. 145.

jsou specifika bilingvního chování ruskojazyčných imigrantů?“, „Na jaké úrovni jsou imigranti schopni ovládnout jazyk nové cílové země?“, „Čím je ovlivněna znalost jazyka?“, „Co slouží jako hlavní motivace ke studiu jazyka?“ Jsou to nejdůležitější otázky, na něž bude výzkumník hledat odpovědi během celého výzkumu.

.2.2.4. Strategie výběru

Strategie výběru respondentů pro výzkum má na začátku výzkumu pouze základní kritéria, která se budou dále rozšiřovat dle potřeb výzkumu a dle nových skutečností, které se budou objevovat v průběhu výzkumu. Základní kritérium je dáno zadáním diplomové práce a to tak, že do výzkumu budou zařazeni ruskojazyční imigranti, kteří se do České republiky přestěhovali až po otevření hranic po pádu komunistického režimu v roce 1989.

.2.2.5. Validita výzkumu

Validita výzkumu je neméně důležitou součástí plánování. Jedná se o to, aby byl výzkum kvalitní, aby výsledky, které budou při výzkumu zjištěny, byly validní. Pro zachování validity práce budou veškerá hypotetická tvrzení doložena podrobným induktivním popisem výzkumných procesů a zjištění, ze kterých je autorka odvodila. Bude použito tzv. deskriptivní a interpretativní validity, jak je popsal sociolog Maxwell.³¹ Jedná se tedy o popis některých skutečností bez jakéhokoliv zkreslení a o autorovu interpretaci jiných skutečností o probíraném tématu. Pro zajištění vyšší validity výzkumu bude také užito metody kvantitativního výzkumu při sestavení statistiky, která pomůže určit jazykovou kompetenci jednotlivých respondentů a odvodit některé závěry o sociologických aspektech, které ovlivňují jazykovou znalost cizinců.

³¹ Tamtéž, s. 337.

.2.2.6. Metodologie výzkumu

Metodologie výzkumu je nejdůležitější součástí plánování výzkumu, kdy se výzkumník musí rozhodnout, jakým způsobem bude postupovat, jaké zvolí metody výzkumu a proč. Výběr základního typu výzkumu byl popsán a zdůvodněn v kapitole 1.1. *Výběr metodologie*. Tato kapitola se bude věnovat podrobnějšímu popisu postupů, které se budou v rámci výzkumného procesu dodržovat.

Jako základní přístup kvalitativního výzkumu byl zvolen přístup fenomenologický. Ten totiž „*klade důraz na porozumění, jak jedinci vnímají určitou zkušenost*“³², jakou je v aktuálním případě jazyková a sociální adaptace ruskojazyčných imigrantů v České republice. „*Základním cílem fenomenologického zkoumání je popsat a analyzovat prožitou zkušenost se specifickým fenoménem, kterou má určitý jedinec nebo skupina jedinců.*“³³ Nejrozšířenějším nástrojem pro fenomenologický výzkum je interview s respondenty, které je následně analyzováno výzkumníkem. Toto interview by se mohlo konat s jedním respondentem i několikrát pro vysvětlení nepochopených pasáží nebo pro doplnění nových skutečností, jejichž potřebu zjistíme až v průběhu výzkumného procesu. Pro řízené interview bylo stanoveno několik tematických okruhů, které bychom měli s respondentem během rozhovoru probrat (konečná podoba struktury takového interview je přiložena jako *příloha č. 4*). Ke každému okruhu jsou předem připraveny podotázky, které by měly posloužit jako pomocný materiál během interview. Takto předem rozepsaný plán rozhovoru je důležitý také proto, aby od všech tázaných osob byla získána podobná data, která později bude možné porovnat.

Na začátek bylo zvoleno jedno z nejdůležitějších témat o základních informacích o migraci respondenta. Zde by měla určitě zaznít informace o tom, kdy se cizinec přestěhoval do České republiky, za jakým účelem, zda tu žije sám nebo s rodinou. Tyto údaje jsou velmi důležité pro pochopení motivace imigranta pro studium a využití českého jazyka. Následují náročnější témata jako zaměstnání, neboť je důležité zjistit, v jakém prostředí cizinec pracuje a jaký jazyk v práci více využívá, a dále taková témata, která jsou pro každého cizince žijícího v České republice aktuální: úřady a instituce v ČR, vztah Čechů k cizincům, participace respondenta v politice jeho domovské země nebo v politice země cílové. Tato témata jsou náročnější proto, že ne pro každého musí být příjemné mluvit např. o svých zkušenostech s xenofobií českých občanů, se kterými se setkali, ale zároveň jsou velmi důležitá

³² Tamtéž, s. 103.

³³ Tamtéž, s. 128.

pro pochopení sociální situace jednotlivých respondentů, pro zjištění jejich postojů. U takových otázek hrozí nebezpečí, že by mohly být pro respondenta nepříjemné, proto je jejich zodpovězení dobrovolné a v žádném případě nesmíme naléhat na odpovědi (což bude každému respondentovi zdůrazněno před zahájením samotného rozhovoru), naopak, ve chvíli, kdy poznáme, že se respondent necítí dobře, měli bychom nenásilně změnit téma. Zároveň je velmi důležité, abychom zachovali v dané situaci neutrální stanovisko a nedávali najevo své názory, toho bychom se měli držet i po celou dobu rozhovoru. Interview je dále odlehčeno takovými tématy, jako je jídlo, kulturní život, móda nebo využití elektronických médií, kdy se očekává, že by se tázaný jedinec mohl rozprávět a zavést rozhovor směrem pro něj přijatelným. Na konec je zařazeno několik otázek o jazykové situaci respondenta pro zjištění zásadních údajů o studiu jazyka, o jazykovém prostředí, ve kterém jedinec žije, a o subjektivních pocitech respondenta z jeho znalosti českého jazyka. Výběr otázek pro řízené interview je pro účely této práce stěžejní. Není zde důležitý jen sám obsah sdělení, ale kód sdělení, tj. jazyk a jeho varianty. Proto byla potřeba vybírat otázky, které by respondenta zaujaly, které by mu byly blízké, ale zároveň otázky, které by u dotazovaných osob nevyvolávaly pocit diskomfortu. V kvalitativním výzkumu se rozlišují následující typy otázek: otázky vztahující se ke zkušenostem nebo chování, otázky vztahující se k názorům, otázky vztahující se k pocitům, otázky vztahující se ke znalostem, otázky vztahující se k vnímání, otázky demografické a kontextové. Všechny tyto typy otázek jsou do předběžného plánu řízeného rozhovoru zahrnuty, např. otázky vztahující se k vnímání jsou zahrnuty do tematického okruhu o vnímání imigrantů českými občany, otázky vztahující se k názorům by měly být zodpovězeny při rozhovoru o politice, otázky demografické budou pokládány hlavně na začátku rozhovoru. Základní otázky, které jsme si zaznamenali do předběžného seznamu, jsou pokládány formou řízeného rozhovoru, ale některé otázky mohou být v průběhu doplňovány, vynechávány nebo transformovány jinak dle potřeb výzkumu a na základě skutečností zjištěných o respondentovi v průběhu interview. V průběhu rozhovoru by se mělo dodržet pravidlo o tom, že se nesmí pokládat více otázek najednou. Pro řízený rozhovor jsou použity hlavně otevřené typy otázek, a to z toho důvodu, že pro účely této práce, jak již bylo řečeno dříve, není až tak důležitý obsah sdělení, ale jazyk, jakým toto sdělení bude předáno. Obsah sdělení bude použit hlavně pro popis a pochopení sociálního, ekonomického a kulturního zázemí respondentů. Mezi obsahem sdělení a jazykem sdělení se budou hledat souvislosti, které budou následně popsány v samostatné kapitole. Protože kvalitativní výzkum používá logiku indukčních postupů, budou hypotézy vytvářeny v průběhu celého procesu výzkumu a budou doplňovány při zjištění nových faktů. Analýza

dat musí probíhat souběžně se sběrem dat právě proto, aby se nově zjištěná fakta mohla promítnout do dalšího výzkumu. Naším základním východiskem jsou ale faktory, které dle autorčina subjektivního názoru nejvíce ovlivňují znalost jazyka. Mezi takové faktory je zařazen věk imigranta v době, kdy se do České republiky přestěhoval, délka pobytu v České republice, studium v České republice a prostředí, ve kterém se respondent pohybuje. Tyto proměnné budeme sledovat u všech respondentů.

V průběhu rozhovoru máme také další úlohu, jakou je sledování sekundárních aspektů respondentova chování, např. gesta, zvuky, vyjadřující emoce aj. Je důležité, abychom si takové postřehy zaznamenávali jako terénní poznámky v průběhu rozhovoru, abychom při analýze měli co nejúplnější data k posouzení.

Pro realizaci výzkumu byly vybrány dva typy sběru dat – řízené interview a strukturovaný dotazník. Jako způsob registrace výzkumu byla vybrána audio nahrávka řízeného interview a vlastnoručně psaný zápis strukturovaného dotazníku. Na začátku bude respondent obeznámen s procesem, který ho čeká, a na základě jeho rozhodnutí dobrovolně vstoupit do tohoto výzkumu mu bude předložen k podepsání souhlas s nahráváním rozhovoru (viz příloha č. 2). Ke každému souhlasu bude přiřazen kód, pod kterým dále respondent bude vystupovat při vyplňování dotazníku i při rozhovoru, aby nebyla narušena jeho anonymita. V souhlasu s nahráváním byl pozměněn název vědecké práce, pro jejíž účely budou nahrávky pořízeny. Byl ponechán původní název diplomové práce, ale bez stěžejního pojmu „bilingvismus“, a to z toho důvodu, aby respondent nebyl v následujícím procesu výzkumu ovlivněn a aby se nepřizpůsobil tématu. V této práci jde hlavně o jazyk, o přirozené jazykové chování ruskojazyčných imigrantů, se všemi jeho chybami i anomáliemi, proto je důležité alespoň částečně skrýt pravou podstatu výzkumu, aby se respondent vyjadřoval přirozeně.

Dále bude následovat strukturovaný dotazník (viz příloha č. 3), který obsahuje pouze uzavřené otázky. I když sociologické příručky doporučují doplnit dotazník v průběhu rozhovoru nebo ho předložit až na závěr pro možnou demotivaci respondenta nudnými otázkami o jeho věku, původu, rodinném stavu atd., s cílem usnadnit výběr respondentů pro účely této práce, předkládá se dotazník před začátkem řízeného rozhovoru, protože z něj lze vyčíst pro nás rozhodující informace o tom, zda respondent odpovídá předem stanovenému profilu. Mezi tyto rozhodující údaje patří znalost ruského jazyka, demografické údaje o věku, pohlaví, vzdělání a délce pobytu v České republice, které slouží pro zajištění rovnoměrného zastoupení různorodých jedinců ve výzkumu, pro korigování zastoupení přibližně stejného počtu mužů a žen a pro zastoupení různých věkových kategorií. Dotazník zde má posloužit hlavně jako způsob, jak rychle získat základní demografická data, jakými

jsou věk, pohlaví a země původu. Jelikož se tato práce zabývá bilingvismem ruskojazyčných imigrantů, bylo do dotazníků zahrnuto několik otázek o úrovni jazyka daného respondenta, a to hlavně také pro pozdější srovnání jeho subjektivního názoru s realitou zjištěnou během řízeného interview. Poslední čtyři otázky o české a ukrajinské hymně a o českém a ukrajinském prezidentovi jsou do dotazníku dány spíše pro zajímavost. Jsou to základní věci, které by měl člověk vědět o své rodné zemi, ale je možné, že když žije v cizí zemi a jsou mu předkládány realie právě této země, že se potlačí znalosti o realitách země původu. V žádném případě tím ale nechceme snižovat inteligenci respondenta. Jsou to spíše otázky, které by mohly ukázat zajímavé výsledky.

2.3. Předvýzkum

Abychom měli jistotu, že se náš výzkum nebude mýjet s výchozími předpoklady, je důležité provést před samotným výzkumem tzv. předvýzkum. Veškeré výše popsané postupy a metody budou proto před samotným výzkumem aplikovány na menší vzorek jedinců, u kterých se bude zkoumat, zda se principiálně potvrdí předpoklady o souvislostech mezi jazykem a předem vybranými proměnnými. V případě, že bude předvýzkum úspěšný, bude studie rozšířena o další respondenty.

2.4. Výběr místa

Výběr místa pro uskutečnění rozhovoru bude ponechán na respondentovi. Může to mít výhodu v tom, že si respondent vybere místo, kde se bude cítit dobře, bude v prostředí, které je pro něj známé, což přidá na přirozenosti jeho projevu a může přispět i k větší ochotě vypovídat. Zároveň ale také může výběr místa leccos napovědět o samotném respondentovi. Asi se nepředpokládá, že by člověk pozval k sobě domů někoho, koho vůbec nezná, ale může nás pozvat k sobě do zaměstnání, do kavárny nebo do parku, kam rád chodí. To vše může přispět k poznání sociálních, ekonomických a kulturních aspektů, které se respondenta týkají. Zároveň ale je potřeba podřídit místo konání technickým možnostem nahrávání.

Dobrou radou je připravit respondenta raději na delší trvání rozhovoru, aby on/ona pak mohl/a být jenom příjemně překvapen/á. Neetické by bylo slíbit respondentovi, že bude

potřeba pouze půl hodiny jeho cenného času, a pak ho zdržet o hodinu déle. Mohlo by to vést také k předčasnému přerušení rozhovoru ze strany zkoumaného jedince, což by nedovolilo ho zařadit do výzkumu pro neúplnost získaných informací.

2.5. Příprava výzkumného materiálu

Důležitým faktorem pro úspěšnost výzkumu je připravenost samotného výzkumníka. Samozřejmě je těžké předvídat veškeré problematické situace, které mohou nastat, pro takové účely také slouží předvýzkum, který byl podrobněji popsán v kapitole 2.3. *Předvýzkum*. Ale je důležité věnovat se přípravě, aby se předešlo alespoň základním nedopatřením, jakými jsou nedostatek tištěných formulářů pro vyjádření souhlasu s nahráváním a dalším použitím získaných nahrávek pro vědecké účely, nedostatek výtisků dotazníků, sloužících pro získání základních demografických údajů o respondentovi. Tyto tištěné podklady pro výzkum jsou proto opatřeny ve více kopiích, než je ve skutečnosti potřeba a vždy je musí výzkumník mít po ruce.

Seznam tematických okruhů pro řízený rozhovor s předpřipravenými otázkami se respondentovi nepředkládá, slouží pouze pro naše účely, abychom věděli, kde máme začít, na co nesmíme zapomenout a jak máme navázat na téma předchozí. Jedná se sice o standardizovanou formu řízeného rozhovoru, protože témata jsme si předem stanovili, seznam ale spíše slouží jako pomůcka než jako předpis, který má tazatel přísně dodržovat. Mezi jednotlivými okruhy a jednotlivými otázkami je vždy vynecháno několik řádků pro případné terénní poznámky tazatele při pozorování mimolingvistického chování tázaného. Pro každého respondenta se používá nový exemplář pro zachování přehlednosti získaných informací.

Nejdůležitější záležitostí, která se při přípravě nesmí podcenit, je zajištění techniky pro audionahrávání. Taková technika je pro výzkum prováděný pomocí řízeného rozhovoru nezbytná, protože umožní zaznamenat autentická vyjádření respondentů s jejich intonací, přízvukem, doprovodnými zvuky, čehož lidská paměť není schopná. Ale protože i technika někdy může selhat, je pro výzkum připraven jeden náhradní nahrávací přístroj, který má výzkumník též k dispozici. Před začátkem samotného řízeného rozhovoru je nutné několikrát ověřit, zda je rozhovor opravdu nahráván, aby se po několikahodinovém úsilí respondenta i nás neukázalo, že bylo vše zbytečné. Málokdo by byl ochoten se podrobit vícekrát stejnému

výslechu v tak krátkém časovém intervalu a určitě by tento problém ovlivnil i konečnou výpověď, která by mohla být poznamenána nezájmem respondenta a jeho únavou.

Následující kapitoly již budou věnovány samotnému výzkumu, který je bezesporu nejdůležitější součástí diplomové práce. Nesmíme ale podcenit přípravu celého výzkumného procesu, která sice vyžaduje nějaký čas, ale ve výsledku může naopak spoustu času ušetřit.

3. Bilingvismus Ukrajinských imigrantů v ČR

V této kapitole, jež je pro celou diplomovou práci stěžejní, se na úvod okrajově pozastavíme u základních pojmů spojených s bilingvismem a jejich definicemi, popíšeme proces předvýzkumu, který přinesl zajímavé poznatky, na jejichž základě jsme vnesli do výzkumného plánu některé změny, a samozřejmě se budeme věnovat samotnému výzkumu, získanému výzkumnému materiálu a jeho analýze, a to jak z hlediska sociologického, tak i z hlediska lingvistického. Na závěr poskytneme analýzu korelace mezi těmito oblastmi.

3.1. Bilingvismus a jazyková adaptace

Bilingvismus, neboli dvojjazyčnost, je odvětvím lingvistiky, které je ale zároveň těsně spjata s řadou jiných vědních oborů, jakými jsou sociologie, psychologie, kulturologie, právo, geografie či historie. Bilingvní člověk je člověk, který ovládá dva různé jazyky, ať už na úrovni uživatelské, na úrovni rodilého mluvčího či na úrovni pasivního nositele. Vedle bilingvismu se také často setkáváme s pojmem multilingvismus, neboli vícejazyčnost, který stojí o úroveň výš a znamená znalost více než dvou jazyků, bilingvismus je tedy do tohoto nadřazenějšího pojmu zahrnut. Během našeho výzkumu jsme se setkali většinou právě s multilingvními mluvčími, protože každý náš respondent uvedl, že zná alespoň tři jazyky, jakými jsou ukrajinština, ruština a čeština (případně angličtina nebo němčina). Ale o tom podrobněji pojednáme v kapitole o samotném výzkumu v rámci popisu sociologických i lingvistických aspektů bilingvních jedinců. Bilingvismus může mít různé podoby. Člověk se může stát bilingvním již od doby, kdy začíná vnímat jazyk. Například v případě dětí, jejichž rodiče jsou různé národnosti a mluví s nimi oběma jazyky. Bilingvní jsou také lidé, kteří se učí jakýkoliv cizí jazyk ve škole a kromě toho ovládají samozřejmě svou mateřštinu. Nebo, jako naprostá většina našich respondentů, jsou to lidé, kteří se učí v rámci každodenního života, během setkávání s rodilými mluvčími v práci, na úřadech, na kulturních akcích jazyk země, kam se rozhodli přestěhovat. Znalost jazyků v rámci bilingvismu může být také velmi odlišná, za bilingvní se považují jak lidé, kteří ovládají velmi dobře oba jazyky slovem i písmem, tak i lidé, kteří ovládají pouze základy jednoho

z jazyků, nebo například dokáží v druhém jazyce číst, ale nedokáží se v něm vyjadřovat, natož psát. Vzhledem k popularitě cizích jazyků, školkou počínaje a vysokou školou konče, je v dnešní době velmi málo monolingvních jedinců. Když mluvíme o osvojení jazyka, rozlišujeme dva typy takového procesu, a to jazykovou asimilaci a jazykovou integraci. „*Jazykově asimilovaný jedinec hovoří převážně jazykem druhé kultury, zatímco svůj původní jazyk, respektive jazyk svých rodičů, neužívá, nebo ho dokonce už ani neovládá ... Jazykově integrovaný jedinec hovoří dvěma jazyky a je zvyklý a schopný je střídát v závislosti na aktuální situaci nebo podle svých vyjadřovacích potřeb.*“³⁴ V rámci našeho výzkumu jsme se s jazykovou asimilací u imigrantů setkali pouze u jednoho respondenta, který uvedl, že svůj mateřský jazyk už vůbec neovládá. Pro osvojení jazyka a hlavně pro úroveň osvojení jazyka cílové země u migrantů je velmi důležitá motivace výuky jazyka a neméně důležitými jsou důvody, pro které se člověk rozhodl emigrovat, což jsme také zkoumali v našem výzkumu. Důležitým pojmem při výzkumu osvojování si jazyka je jazyková interference. „*Jazyková interference je odchylka nebo více odchylek od norem kteréhokoliv z jazyků používaných v řeči bilingvistů v důsledků jejich znalosti více než jednoho jazyka; interferenci najdeme na veškerých rovinách jazykového systému: ve fonetice, fonologii, v morfologii, syntaxi i nadvětné syntaxi, sémantice i v lexice.*“³⁵ Míchání prvků jednoho jazyka s prvky jazyka druhého se velmi často považuje za nedostatečnou kompetenci, je to jev ale velmi častý.

Vedle jazykové interference se v rámci výzkumu řečového chování bilingvistů setkáváme také s takovým jevem, jako je přepínání kódů a míšení kódů. „*Přepínání kódů je jev, kdy bilingvisti se stejným jazykovým pozadím přechází během rozhovoru z jednoho jazyka do druhého a zpět. V ideálním případě se přepínají všechny aspekty (hláskoslovné, sémantické, syntaktické atd.) současně. Často je však přepínání doprovázeno jistým stupněm interference.*“³⁶ Během našeho výzkumu jsme se s tímto jevem také setkali. Většinou se jednalo o přepínání kódu při odchylce od tématu rozhovoru či při vlivu vnějších faktorů, jakými bylo např. okřikování psa, oslovení třetí přítomné osoby či telefonáty. Po ukončení rozhovoru respondenti většinou také hned přepínali do ruského jazyka. Vedle přepínání ale také musíme rozlišovat pojem míšení jazykových kódů, což je proces používání obou

³⁴ Cit. Nekvapil, J., Sloboda, M. a Wagner, P. *Mnohojazyčnost v České republice: základní informace*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 47.

³⁵ Překlad ze slovenštiny: Překlad ze slovenštiny: Štefánik, J., Palcútová, M., Lanstyk, I. Terminologický slovník. In: *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Editor: Jozef Štefánik. Překlad Jozef Štefánik, Viktor Krupa, Eduard Pally, Michaela Palcútová. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 287.

³⁶ Překlad ze slovenštiny: Štefánik, J., Palcútová, M., Lanstyk, I. Terminologický slovník. In: *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Editor: Jozef Štefánik. Překlad Jozef Štefánik, Viktor Krupa, Eduard Pally, Michaela Palcútová. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 290

jazyků při projevu. Respondenti z našeho výzkumu se dopouštěli míšení kódů hlavně v rovině lexikální.

Bilingvismus je pojem velmi rozšířený a mnoho autorů se zabývá jeho studiem a jeho teoriemi, proto existuje řada hledisek členění bilingvismu. My si uvedeme několik nejdůležitějších z pohledu našeho výzkumu. Dvojjazyčnost se dá označit jako symetrická a asymetrická a v našem výzkumu jsme se setkali spíše se zástupci druhého jevu, který znamená, že člověk ovládá jeden jazyk lépe než druhý.³⁷ Tato skutečnost se může měnit, jako např. u dvou respondentů, kteří se do České republiky přestěhovali ve věku 9 a 16 let, v té době ovládali pouze svůj mateřský jazyk, ale studiem v České republice si postupně osvojovali jazyk český a asymetričnost zůstala, pouze byl změněn směr, protože vzhledem k malému množství situací, ve kterých užívají mateřský jazyk, se vytrácí jeho znalost na úrovni psaného či mluveného projevu. Dále rozlišujeme bilingvismus řízený a neřízený³⁸, kdy jde o způsob získávání jazyka buď pomocí studia (řízený), nebo v běžné komunikaci (neřízený), což je případ většiny našich respondentů. Dále se rozlišuje mezi instrumentální a integrační dvojjazyčností, kdy „za instrumentální (neboli funkční) můžeme označit dvojjazyčnost, při které jde o rozšíření vlastních komunikačních a výrazových možností. Taková motivace je orientovaná především prakticky. Naproti tomu integrační dvojjazyčnost má přispívat k lepší integraci mluvčího do (nové) společnosti nebo společenské skupiny“.³⁹ V tomto ohledu jsou naši respondenti opět jednotní, protože všichni chtějí být integrováni do českého jazykového prostředí, ale ne nutně do kulturního.

3.2. Předvýzkum a jeho výsledky

Jak jsme již zmiňovali ve výše popsané kapitole o metodologii výzkumu, je předvýzkum velmi důležitou součástí jakéhokoliv výzkumu. Abychom byli ve svém výzkumu úspěšnější a abychom neztráceli čas zkoumáním skutečností, které se vůbec nepotvrdí, nesmí tento předběžný krok nikdy chybět. Do našeho předvýzkumu jsme zařadili několik jedinců rozlišného pohlaví, rozdílného věku i různorodého sociálního zázemí. Jako nejdůležitější faktory pro adaptaci cizího jazyka cílové země migrace jsme na začátku

³⁷ Překlad ze slovenštiny: Kremnitz, G. Spoločenská vjaczajnosť. In: *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Editor: Jozef Štefánik. Překlad Jozef Štefánik, Viktor Krupa, Eduard Pally, Michaela Palcútová. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 142.

³⁸ Tamtéž, s. 143.

³⁹ Tamtéž, s. 143.

předpokládali délku pobytu respondenta v cílové zemi, místo dosažení nejvyššího vzdělání a prostředí, ve kterém se respondent pohybuje. Během předvýzkumu byly zjištěny také další faktory, které mohou mít velký vliv na znalost českého jazyka a jeho adaptaci, jedná se o věk respondenta v době migrace a o plány respondentů s Českou republikou do budoucna. Je pochopitelné, že migranti, kteří přijedou do České republiky pouze jako do tranzitní země, nemají tak velkou motivaci ke studiu českého jazyka jako někdo, kdo již považuje Českou republiku za svůj domov a má v plánu zde zůstat. Proto i tyto dva faktory budou zohledněny v dalším výzkumu.

Široký okruh témat umožňuje každému respondentovi si najít to svoje, čímž jsme zajistili možnost respondentovi se alespoň u některých témat více rozprávět, někdo například rád mluví o svém kulturním životě, někdo se zase rád angažuje politicky, a když už ani jedno z toho, tak k tématům, jako je jídlo nebo móda, má každý co říct. V předvýzkumu jsme doplnili také řadu otázek do našeho plánu řízeného rozhovoru, které se nám zdály být důležité, mezi nimi například otázka „*Jak často užíváte česká slova když mluvíte rusky a která slova to většinou jsou?*“ a naopak „*Jak často užíváte ruská slova během projevu v českém jazyce*“ (což můžeme také částečně posoudit i v průběhu řízeného interview), dále pak v prvním okruhu o základních informacích o migraci respondenta byla doplněna otázka „*Proč si respondent vybral zrovna Českou republiku?*“, nebo k otázce o koníčcích jsme doplnili podotázku „*zda měl respondent stejné koníčky i na Ukrajině*“ a okruh otázek na zaměstnání respondenta se musel přizpůsobit dotázaným studentům, kterým jsme spíše pokládali otázky o škole, např. jsme se ptali na obor studia, na okruh spolužáků a také na brigády či na plány s budoucím povoláním. U mladší generace jsme se setkali s velkým nezájmem o politiku, čímž se celý okruh o politické participaci respondenta v České republice nebo na Ukrajině stal irelevantním. Sice tento okruh nevynecháváme úplně, ale musíme řízený rozhovor doplnit ještě nějakým dalším tématem, které by umožnilo provádět rozhovor ve srovnatelné délce. Takovým tématem by mohly být otázky na partnera/ku (na jeho/její původ, zájmy, studium atd.) nebo například na popis respondentova obvyklého pracovního dne a víkendu. Pro zajímavost jsme také doplnili k otázce „*Co si pokaždé přivezete do České republiky z cesty do rodné země?*“ otázku o tom, co naopak migranti vezou do rodné země z České republiky, když tam jedou na návštěvu. Některé otázky po několika rozhovorech bylo lepší vynechat. Např. otázka, zda si respondent ve svém životě musel projít zdravotní institucí kvůli vážnější nemoci, přivedla většinu respondentů do rozpaků a odpověděli stručně buď „*ano*“ nebo „*ne*“.

Bohužel v našem výzkumu není prostor pro zkoumání znalosti psané formy českého jazyka, jediným zdrojem psaného materiálu je několik málo otázek v dotazníku, kde se ale také objevilo několik chyb, např. na otázku č. 10 „*Kde jste dosáhl nejvyššího vzdělání?*“ respondentka odpověděla „*v Ukrajině*“ místo „*na Ukrajině*“, což by mohlo být způsobeno vlivem mateřského jazyka, za který respondentka považuje ukrajinštinu a kde se na stejné pozici užije právě předložka „*v*“. Nemůžeme tedy přesně určit úroveň znalosti jazyka našich dotazovaných osob dle aktuálních kritérií, protože tato kritéria předpokládají jak znalost psané formy jazyka, tak i znalost jazyka mluveného. Pro náš výzkum je ale mluvená forma pohovoru mnohem přínosnější. Je jisté, že při zaznamenávání jakéhokoliv sdělení, je člověk většinou mnohem pečlivější, má více času přemýšlet a má prostor pro sebekontrolu, zatímco v mluvené řeči, zvláště při nepřipraveném projevu, je řečové chování respondenta spontánní a jeho reakce jsou víceméně odrazem jeho běžné jazykové úrovně.

Během předvýzkumu jsme zaznamenali některé mimojazykové projevy respondentů, které nelze zaznamenat audiální nahrávkou. Sice jejich množství není vysoké, ale jedná se o zajímavé situace a informace, např. na otázku: „*Jaký jazyk si myslíte, že užíváte nejčastěji?*“ dotazovaný se smutným výrazem v tváři odpověděl: „*bohužel ruštinu*“, což vyjadřuje jistou nespokojenost s jeho jazykovou situací. Takovéto poznámky si během výzkumu zaznamenáváme do archu s plánem řízeného rozhovoru přímo ke konkrétním otázkám i s příklady. Toto nám bude užitečné pro orientaci v nahrávce (podle posloupnosti tematických okruhů a otázek) a pro udržení důležitých a zajímavých informací pro pozdější analýzu. Po každém rozhovoru následuje analýza získaných informací, která se týká jak sociologických skutečností, tak i jazyka, abychom si ulehčili pozdější práci a měli v respondentech přehled. Všechny odpovědi jsou přepisovány do zvláštních souborů pojmenovaných dle přiřazeného kódu respondenta. Odpovědi se přepisují přesně tak, jak zazněly v rozhovoru a jsou i zároveň řazeny do jednotlivých skupin, a to nejdříve obsahových a po dalším poslechu do formálně-lingvistických kategorií. Kromě obsahové a lingvistické analýzy jsme se rozhodli i pro autentický přepis celého respondentova projevu, v němž jsme vyznačili chyby pro naši pozdější analýzu: tučně byla vyznačená slova, ve kterých respondent udělal fonetickou chybu, modrou barvou byly označeny příklady syntaktických chyb, přičemž do syntaktických chyb jsme řadili pouze jevy, které se dají popsat a vysvětlit v kontextu jednoho nebo několika nejbližších slov, nikoliv na celou větu (např. shoda podmětu a přísudku, užívání špatných předložkových vazeb, vynechávání některých větných členů), červenou barvou byly zvýrazněny výrazy z ruského či ukrajinského

jazyka, které respondent užil během svého projevu (pro jednotnost jsme u všech respondentů do této roviny chybovosti zařadili veškerá slova, která jako celek zní rusky či ukrajinsky, i když jsou českým výrazům podobné). Výrazy, které byly užity v nesprávném kontextu a jazykové zkomoleniny byly vyznačeny podtržením a kurzívou byla zvýrazněna slova, ve kterých se respondent dopustil morfologické chyby. Tento přepis s označením chyb posloužil jako základ pro zkoumání procentuální chybovosti jednotlivých respondentů vzhledem k rozsahu komunikátu, který byl změřen celkovým počtem slov, a na úrovni jednotlivých jazykových rovin. K této práci je přiložena souhrnná tabulka procentuální chybovosti (viz *příloha č. 13*) a dílčí tabulky jsou zařazeny do popisu řečového chování respondentů na úrovni jednotlivých jazykových rovin. Obsahová analýza, lingvistická analýza a přepis projevů jednotlivých respondentů tvoří též přílohu této práce (viz *přílohy č. 16 až 31*), přičemž každá z těchto příloh je vždy označena kódem respondenta, k němuž se vztahuje.

Do předvýzkumu byly zařazeny čtyři osoby, a protože naše předpoklady o faktorech ovlivňujících lingvistickou situaci ruskojazyčných imigrantů v ČR, tj. o délce pobytu respondenta v České republice, o studiu tady nebo na „domácí“⁴⁰ půdě, o prostředí, v jakém se imigrant pohybuje, nebo o později zjištěném věku respondenta v době migrace či o motivaci, praxe potvrdila, byli tito respondenti zařazeni i do samotného výzkumu. Proto považujeme za zbytečné popisovat respondenty oslovené v předvýzkumu zvlášť a všechny sociologické a lingvistické aspekty budou popsány pro všechny dotázané osoby souhrnně v další kapitole.

Protože ne o všech respondentech jsou nám známy základní informace předem, je velmi důležité se před každým interview pečlivě připravit, doplnit si do již předem připravených podkladů informace, které jsme zjistili během již uskutečněných rozhovorů. Zde je důležité upozornit na to, že *příloha č. 4* s tematickými okruhy pro řízený rozhovor zůstala v původní podobě a veškeré změny a veškerá doplnění popsaná v této kapitole se doplňovaly do pracovních archů před uskutečněním samotného rozhovoru v rámci přípravy na konkrétního respondenta. Během předvýzkumu bylo také zjištěno, že skutečná doba dotazování je mnohem kratší než doba, kterou jsme předpokládali. Většinou jsme se s rozhovorem vešli do hodinového časového rozmezí. Nadále ale respondentům sdělujeme raději dvouhodinový časový úsek, protože každý respondent je jedinečný, někomu může trvat déle vyjádřit svou myšlenku, někomu rychleji, někdo musí hledat správná slova v cizím jazyce, někomu ta slova naskakují automaticky, někdo se rozpovídá na to či ono téma, jiný

⁴⁰ Výraz domácí je dán do uvozovek z toho důvodu, že několik respondentů uvedlo, že za svůj domov považuje již Českou republiku. V tomto případě ale myslíme domácí školou vzdělávací zařízení v rodné zemi.

se zase necítí dobře ve společnosti cizího člověka, a tak odpovídá na otázky velmi stručně a výstižně.

Ve svém výzkumu jsme se kvůli omezeným časovým i prostorovým možnostem zaměřili na imigranty žijící buď přímo v hlavním městě v Praze nebo ve středních Čechách poblíž Prahy. Zde se totiž soustřeďuje bezmála 65 000 ukrajinských imigrantů, což je více než polovina z celkového počtu 110 000 imigrantů ukrajinské národnosti žijících v České republice. Druhým nejpočetnějším městem, co se ukrajinských imigrantů týče, je Brno, a to s počtem pouze osmi tisíc osob. Zbýlých 37 000 ukrajinských přistěhovalců je roztroušeno po celé České republice.

3.3. Výzkum řečového chování ruskojazyčných bilingvistů: sociologická a lingvistická analýza

Našeho výzkumu se zúčastnilo celkem šestnáct osob, z toho osm mužů a osm žen. Vybírali jsme respondenty v produktivním věku a později jsme je rozdělili do tří věkových kategorií, kdy první skupina zahrnuje jedince ve věku od 18 do 30 let, druhá skupina – od 31 do 45 let a do třetí skupiny patří jedinci starší 45 let. Nejmladším respondentem byla dívka ve věku 21 let a nejstaršími dotázanými byli muž a žena ve věku 55 let. Nejkratší pobyt v České republice jsme zaznamenali u studentky vysoké školy, která se zde nachází pouze 4 roky, a nejdelší stejně tak u studentky vysoké školy, která se do České republiky přestěhovala jako nejmladší ze všech respondentů ve věku 9 let a žije v České republice již 15 let. Průměrná délka pobytu v České republice u všech respondentů se pohybuje kolem 8 let. Veškeré tyto základní údaje jsme zaznamenali do tabulky (viz *tabulka č. 1*), kde jsou respondenti uvedeni podle čísel, jež jim byla přidělena během výzkumu.

Respondent	Pohlaví	Věk	Věk v době migrace	Délka pobytu
VB2013/01	Žena	51	37	14
VB2013/02	Žena	21	17	4
VB2013/03	Žena	29	19	10
VB2013/04	Žena	48	42	6
VB2013/05	Muž	51	44	7
VB2013/06	Žena	22	17	5
VB2013/07	Muž	36	29	7
VB2013/08	Žena	31	24	7
VB2013/09	Žena	24	9	15
VB2013/10	Muž	28	15	13
VB2013/11	Žena	55	50	5
VB2013/12	Muž	31	22	9
VB2013/13	Muž	31	21	10
VB2013/14	Muž	29	22	7
VB2013/15	Muž	47	41	6
VB2013/16	Muž	55	49	6

Tabulka 1 *Základní údaje o respondentech*

Pro účely této diplomové práce jsme následně změnilí označení jednotlivých respondentů a každého respondenta jsme označili novým číslem, které se skládá ze dvou částí: před lomítkem je v letech uvedena délka pobytu respondenta v České republice a za lomítkem je věk respondenta v době migrace (viz *tabulka č. 2*). K této změně jsme přistoupili na základě doporučení vedoucího práce pro zajištění lepší přehlednosti.

Respondent	Pohlaví	Věk	Věk v době migrace	Délka pobytu	Číslo respondenta pro účely práce
VB2013/01	Žena	51	37	14	14/37
VB2013/02	Žena	21	17	4	4/17
VB2013/03	Žena	29	19	10	10/19
VB2013/04	Žena	48	42	6	6/42
VB2013/05	Muž	51	44	7	7/44
VB2013/06	Žena	22	17	5	5/17
VB2013/07	Muž	36	29	7	7/29
VB2013/08	Žena	31	24	7	7/24
VB2013/09	Žena	24	9	15	15/9
VB2013/10	Muž	28	15	13	13/15
VB2013/11	Žena	55	50	5	5/50
VB2013/12	Muž	31	22	9	9/22
VB2013/13	Muž	31	21	10	10/21
VB2013/14	Muž	29	22	7	7/22
VB2013/15	Muž	47	41	6	6/41
VB2013/16	Muž	55	49	6	6/49

Tabulka 2 *Nově přiřazená čísla respondentů*

Do tabulky jsme tedy zařadili nově přidělené číslo respondenta, jeho pohlaví, věk a pomocný sloupec pro zobrazení délky pobytu v České republice. Tato tabulka nám nadále poslouží jako základ pro analýzu různých sociologických aspektů. Bude zde vždy ponecháno číslo respondenta, sloupec s uvedením pohlaví a věku a budou se doplňovat nové údaje vztahující se k tématu, které bude popisováno (sloupec s délkou pobytu a věkem respondenta v době migrace bude vynechán, protože tyto údaje jsou obsaženy v novém čísle respondenta).

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, respondenti byli rozděleni do tří věkových kategorií, přičemž do první skupiny patří respondenti ve věku od 18 do 30 let, do druhé kategorie patří osoby ve věku od 31 do 45 let a ve třetí věkové kategorii jsou respondenti ve věku 45 let a víc. Respondenti jsou v těchto věkových kategoriích zastoupení téměř rovnoměrně, v nejmladší a nejstarší skupině je po šesti lidech a ve střední věkové kategorii jsou 4 osoby. Zatímco ve dvou nižších věkových kategoriích máme zastoupení těch, kteří v České republice studovali i těch, kteří studovali ještě na Ukrajině, ve věkové kategorii nad 45 let všichni zúčastnění dosáhli svého nejvyššího vzdělání na Ukrajině, tj. ve své rodné zemi. Je to způsobeno hlavně tím, že do výzkumu byli zařazeni imigranti, kteří se do České republiky přistěhovali až po roce 1989, takže i nejmladšímu respondentovi z této skupiny by v té době už bylo 23 let, o to více je to posíleno skutečností, že všichni námi oslovení respondenti uvedli, že se do České republiky přestěhovali až po roce 1998. U respondentů

z této věkové kategorie jsme brali v úvahu návštěvu jazykových či jiných studijních kurzů v České republice, kdy přesně polovina z nich nějaké kurzy navštěvovala a druhá polovina se učila, jak sami uvedli, v běžné komunikaci, z televize či z rádia. V našem výzkumu jsou poměrně stejnou měrou zastoupeni vysokoškolsky vzdělaní lidé (sedm osob s dosaženým inženýrským, magisterským nebo bakalářským titulem) a lidé s nižším vzděláním, přitom další dva respondenti momentálně studují bakalářský obor na Karlově univerzitě v Praze (IT a Východoevropská studia) a jedna respondentka studuje magisterský obor na VŠE. Ostatní respondenti dokončili střední školu a jeden respondent má dokončené pouze základní vzdělání. Pro přehlednost jsme údaje o studiu v České republice a o nejvyšším dosaženém vzdělání zaznamenali do *tabulky č. 3*.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Země, kde dosáhl nejvyššího vzdělání	Studium v době výzkumu	Studium jazyka
1. věková kategorie (18-30)						
4/17	Žena	21	SŠ	UA	Bc.	Jazykové kurzy + VŠ
5/17	Žena	22	SŠ	UA	X	Běžná komunikace
15/9	Žena	24	VŠ, Bc.	ČR	Mgr.	Základní škola
13/15	Muž	28	SŠ	CR	Bc.	Gymnázium
10/19	Žena	29	VOŠ	UA	X	Běžná komunikace
7/22	Muž	29	VŠ, Mgr./v ru	UA	X	Běžná komunikace
2. věková kategorie (31-45)						
7/24	Žena	31	VŠ, Mgr.	UA	X	Běžná komunikace
9/22	Muž	31	VŠ, Mgr.	Mgr.-UA, Bc.-ČR	Mgr. + Ph.D.	Jazykové kurzy + VŠ
10/21	Muž	31	SŠ	Ukrajina	X	Jazykové kurzy
7/29	Muž	36	SŠ	Ukrajina	X	Běžná komunikace
3. věková kategorie (45+)						
6/41	Muž	47	SŠ	Ukrajina	X	Běžná komunikace
6/42	Žena	48	SŠ	Ukrajina	X	Běžná komunikace
14/37	Žena	51	VŠ, Ing.	Ukrajina	X	Zájmový kurz v cs
7/44	Muž	51	VŠ, Ing.	Ukrajina	X	Jazykové kurzy
5/50	Žena	55	VŠ, Mgr.	Ukrajina	jazykový kurz	Jazykové kurzy
6/49	Muž	55	ZŠ	Ukrajina	X	Běžná komunikace

Tabulka 3 *Studium respondentů v České republice a jejich nejvyšší dosažené vzdělání (příloha č. 6)*

Všem respondentům musíme vyjádřit velké díky za ochotu se zúčastnit našeho výzkumu. Kupodivu nejochotnější byli respondenti starší 45 let i přesto, že jsou velmi zaměstnaní. Mladší lidé sice s výzkumem vždy souhlasili, ale pak bylo dost náročné s nimi domluvit termín schůzky i přesto, že mnozí z nich jsou studenti. Na začátku výzkumu to také vypadalo, že ženy jsou vstřícnější a že bude problém najít respondenty opačného

pohlaví, ale díky metodě tzv. „sněhové koule“, která „*spočívá na výběru jedinců, při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny*“⁴¹, jsme nakonec získali potřebný počet kontaktů na imigranty mužského pohlaví, kteří nám rozhovor poskytli, protože mnozí z ruskojazyčných přistěhovalců v České republice, jak bylo zjištěno během výzkumu, se stále pohybují spíše v užším kruhu svých krajanů nebo jiných ruskojazyčných imigrantů.

Co se týká nedůvěřivosti imigrantů ze států bývalého Sovětského svazu, musíme konstatovat, že pro většinu zkoumaných osob nebylo rozhodující, zda je výzkum anonymní nebo není, ale u dvou osob starších 45 let a u jednoho muže do 30 let jsme zaznamenali jistou opatrnost při poskytování odpovědí např. o zaměstnání. Je možné, že to bylo způsobené také tím, že zrovna na tyto respondenty jsme neměli žádné napojení z dřívějšíka, ať už přátelské, pracovní či jiné.

Jak již bylo popsáno v kapitole o výzkumných strategiích a o plánování výzkumu, místo, kde se rozhovor uskutečnil, bylo ponecháno na respondentech. Čtyři respondenti nám poskytli rozhovor v prostoru své domácnosti, kdy rozhovor probíhal u kávy v přátelské atmosféře a trval také poměrně dlouhou dobu. Dva z těchto respondentů (14/37 a 7/44) žijí v domě za Prahou v poměrně dobrých životních podmínkách. Další dva respondenti (5/17 a 6/42) žijí ve více lidech v malém prostoru, např. v tříčlenné rodině, která žije v jednopokojovém bytě a vlastní psa. Dva respondenti ponechali výběr na nás a vzhledem k ochotě přijet kamkoliv byli pozváni do domácnosti diplomantky. Šest respondentů ze dvou skupin nižší věkové kategorie poskytlo rozhovor na neutrálním území v kavárně blízko jejich zaměstnání, školy nebo bydliště. Náklady na pití byly hrazeny pořadatelem výzkumu, i když v případě dvou mužů ve věku 31 a 29 let jsme se setkali s velmi odmítavým postojem v tomto směru, kdy trvali na tom, že kávu zaplatí oni a odůvodňovali to tím, že takto byli vždy vychováváni. Je pravda, že na Ukrajině a v Rusku není zvykem, aby žena platila v restauracích či kavárnách v přítomnosti muže, což je v České republice v dnešní době běžnou praxí. Další tři respondenti nám poskytli rozhovor u sebe v zaměstnání, kdy v jednom případě šlo o kancelář v centru města (respondentka 5/50) a ve dvou dalších (respondenti 6/41 a 6/49) o práci na stavbě, kdy si oba respondenti udělali čas na náš rozhovor a pak poděkovali za to, že jsme jim poskytli možnost si trochu odpočinout od fyzicky náročné práce. Poslední respondentka s číslem 15/9 nám poskytla rozhovor v parku v centru města.

Pro zajímavost bychom ještě mohli zmínit, že každý rozhovor byl jedinečný a doba trvání rozhovorů byla různá, nejkratší rozhovor trval 15 minut a nejdelší 55 minut. Během

⁴¹ Cit. Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 114.

lingvistické analýzy bylo zjištěno, že jedinečnost respondentů spočívá také ve způsobu vyjadřování a že čas rozhovoru je pro analýzu irelevantní, proto jsme přistoupili k metodám kvantitativního výzkumu a sestavili tabulku procentuální chybovosti jednotlivých respondentů vzhledem k rozsahu komunikátu, který byl změřen celkovým počtem slov. Pro srovnání uvádíme tabulku s údaji o časech jednotlivých rozhovorů a také s počtem slov, která respondent během projevu užil (viz *tabulka č. 4*). Veškeré materiály (dotazníky, souhlasy a audiální záznamy) získané během výzkumu jsou uloženy u autorky diplomové práce pro kontrolní účely a na vyžádání mohou být předloženy.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Délka rozhovoru (v min., s.)
1. věková kategorie (18-30)				
4/17	Žena	21	1760	39,25
5/17	Žena	22	1557	24,58
15/9	Žena	24	2267	25,54
13/15	Muž	28	770	22,53
10/19	Žena	29	1092	23,26
7/22	Muž	29	2096	27,32
2. věková kategorie (31-45)				
7/24	Žena	31	1223	21,34
9/22	Muž	31	2363	37,10
10/21	Muž	31	3221	41,15
7/29	Muž	36	663	16,28
3. věková kategorie (45+)				
6/41	Muž	47	1191	21,10
6/42	Žena	48	1424	29,32
14/37	Žena	51	3109	53,16
7/44	Muž	51	3309	50,38
5/50	Žena	55	3413	45,43
6/49	Muž	55	436	15,20

Tabulka 4 *Délka trvání rozhovorů a počet slov užitých v projevu (příloha č. 7)*

Patnáct z šestnácti oslovených respondentů je ve větší nebo menší míře integrováno do českého prostředí, jedna z oslovených už je ale plně asimilována s českou kulturou, způsobem života a s jazykem. Bohužel pro náš výzkum tato respondentka 15/9 v oblasti jazyka nepřinesla mnoho důležitých poznatků, v jejím jazyce jsme našli pouze známky obecné češtiny, což ale není spojeno s její původem, ale spíše s místem pobytu v České republice. Jako svůj mateřský jazyk dokonce uvedla češtinu a v bloku, kde měli respondenti vyplnit jména českého a ukrajinského prezidenta a začátek české a ukrajinské hymny, vyplnila pouze české reálie. Sama se přiznala, že ukrajinsky už vůbec neumí a rusky

se domluví, ale pro psaný projev používá transliteraci. Ale vzhledem k tomu, že respondentka splňuje profil imigrantů, na které byl výzkum zaměřen, byla i tato respondentka zařazena do výzkumu a z hlediska sociologického byla velmi přínosná.

.3.3.1. Sociologické a kulturní aspekty bilingvismu

Sociologické a kulturní aspekty jsou velmi úzce spjaty se znalostí jazyka, proto se v následujících podkapitolách o některých z nich zmíníme. Každý člověk je jedinečný a jeho příběh je v tom či onom ohledu odlišný od příběhů jiných, ale i zde najdeme mnoho podobností, které ruskojazyčné imigranty spojují. V místech, kde budeme uvádět vyjádření respondentů, budou jejich slova uvozována a vyjádření budou upravená do gramaticky a lexikálně správné roviny, chybám se totiž budeme věnovat až v následující kapitole o lingvistické analýze. Příklady ruských nebo ukrajinských lexémů budeme uvádět v uvozovkách psané azbukou a k tomu přepis českou fonetickou transkripcí.

.3.3.1.1. Důvody migrace a očekávání

Důvody, které nutí člověka emigrovat, se mohou velmi lišit. V našem výzkumu jsme se v tomto směru setkali s několika základními rozdíly. Prvním důvodem uváděným respondenty bylo zajištění lepší životní úrovně pro jejich rodinu. Takto odpovídali hlavně příslušníci třetí věkové kategorie nad 45 let, kteří zde žijí s rodinou a s dětmi. V tomto případě se jedná o imigranty, kteří nepřijíždějí do České republiky primárně za prací a na začátku imigračního procesu mají dostatečné finanční prostředky, které získávají i za cenu rozdělení rodiny. Jeden respondent například uvedl, že jeho manželka s dětmi odjela do České republiky, zatímco on zůstal pracovat na Ukrajině, aby je zajistil finančně, protože pracoval na vedoucí pozici v jedné technicky zaměřené společnosti. V druhém případě naopak respondent odjel do České republiky sám aby se zde „zabydlel“ a teprve po nějakém čase se sem přestěhovala i jeho manželka s mladší dcerou.

Dalším častým důvodem migrace je studium. Respondenti oceňují školský systém v České republice a za velkou výhodu považují bezplatné školství. Ukrajinské školství je sice oficiálně také bezplatné, ale skutečnost je jiná.

Další početnou skupinou jsou děti imigrantů, které se o své migraci nerozhodovaly samy, ale emigrovaly kvůli rozhodnutí svých rodičů. U těchto respondentů jsme se setkali výhradně s kladným hodnocením života v České republice, i když v době migrace mohly mít jiný názor. Ale např. respondent 13/15, který se sem přestěhoval právě díky rozhodnutí rodičů, uvedl, že už v 15 letech měl z tohoto rozhodnutí radost a že návrh rodičů plně uvítal.

Samozřejmě nejrozšířenějším důvodem k migraci je ekonomická situace, kdy do České republiky odjíždějí lidé za pracovní příležitostí. Imigranti často pracují v jiných oborech, než byl obor jejich studia, pracují na fyzicky náročných pracích, ale o tom více v samostatné kapitole o zaměstnání. Respondentka 10/19 uvedla svoji zdravotní situaci jako hlavní důvod k migraci, ale řadíme ji k pracovní migraci, protože potřebovala finanční prostředky pro zlepšení svého zdravotního stavu. I když se pracovní migrace uvádí v literatuře o migrantech jako nejrozšířenější typ ukrajinské emigrace, v našem výzkumu uvedli práci jako důvod imigrace pouze dva respondenti. Větší část tvoří studenti nebo děti migrantů a také ti, kteří chtěli pro svou rodinu lepší život.

Respondenti 7/24 a 7/29 ze stejné věkové kategorie od 31 do 45 let a respondentka 5/50 z třetí věkové kategorie uvedli, že se do České republiky přestěhovali za svou manželkou/manželem, přičemž respondent 7/29 se přestěhoval za manželkou české národnosti, s níž se seznámil na Ukrajině a respondentky 7/24 a 5/50 přijely do České republiky za manželem ukrajinské národnosti, který do České republiky odjel dřív. U obou mladších respondentů se ale bohužel manželství nezachovalo a oba respondenti uvedli, že teď žijí sami. S rozvody se u ruskojazyčných imigrantů setkáváme poměrně často, což by mohlo být spojeno například s dlouhou odlukou, když jeden z manželů žije v ČR a druhý ve své rodné zemi, nebo to může být spojeno s velkou životní změnou, jakou emigrace určitě je. Když lidé změní prostředí, ve kterém žili, musí změnit i některé své návyky, a je možné, že jeden z manželů se rychleji a více integruje do nové kultury, a pak nastávají potíže v dorozumívání. Ale to jsou pouze domněnky a tuto problematiku raději ponecháme odborníkům z oblasti psychologie.

Českou republiku většina respondentů volila proto, že v době jejich migrace to byla dostupná země z hlediska udělování povolení k pobytu (což se teď razantně změnilo), nebo např. kvůli doporučení kamarádů, kteří se do České republiky přestěhovali již dříve. Dalším zmíněným důvodem byly přijatelné náklady na bydlení a běžný život. U respondentů, kteří se sem přestěhovali za rodinnými příslušníky, nebyla možnost volby. Zajímavé byly odpovědi na otázku, zda imigrace do České republiky splnila jejich očekávání. Šest respondentů uvedlo, že imigrace plně splnila jejich očekávání, dva respondenti uvedli,

že jenom částečně, tři respondenti uvedli, že nic neočekávali, ale že s životem v ČR jsou spokojeni. Respondentka 4/17, která zde žije sama, uvedla, že je v České republice celkem spokojená, ale zatím neví, zda tu bude chtít zůstat nebo ne, ale určitě by tu chtěla dál pokračovat v magisterském a možná i doktorském studiu. Čtyři respondenti uvedli, že emigrace nesplnila jejich očekávání, a to hlavně z finančních důvodů, ale také například kvůli sociálnímu zabezpečení nebo kvůli mezilidským vztahům, ale pouze jeden z nich uvedl, že za svůj domov považuje město, kde se narodil a že žádné plány do budoucna nemá. Ostatní uvedli, že za svůj domov již považují Českou republiku a že by tu chtěli zůstat. Z šestnácti odpovídajících jich celkem deset už za svůj domov považuje Českou republiku, čtyři se pořád cítí doma na Ukrajině, jeden muž to cítí tak, že má dva domovy, a respondent 7/44 uvedl, že se necítí doma v ČR, ale už ani na Ukrajině (viz *tabulka č. 5*). Otázkou je, co si každý člověk představí pod pojmem „domov“, jeden respondent např. uvedl: „*doma se cítím tam, kde mám svoji rodinu*“.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Důvod emigrace	Země, kterou považuje za domov	Plány do budoucna
1. věková kategorie (18-30)					
4/17	Žena	21	Studium	Ukrajina	Neví
5/17	Žena	22	Za rodiči	ČR	Zůstat v ČR
15/9	Žena	24	Za rodiči	ČR	Zůstat v ČR
13/15	Muž	28	Za rodiči	ČR	Zůstat v ČR
10/19	Žena	29	Práce	ČR	Neví
7/22	Muž	29	Studium	Ukrajina	Zůstat v ČR
2. věková kategorie (31-45)					
7/24	Žena	31	Za manželem	Ukrajina	Zůstat v ČR
9/22	Muž	31	Studium	Ukrajina + ČR	Zůstat v ČR
10/21	Muž	31	Za rodiči	ČR	Zůstat v ČR
7/29	Muž	36	Za manželkou	Ukrajina	Neví
3. věková kategorie (45+)					
6/41	Muž	47	Zajistit lepší život pro rodinu	ČR	Zůstat v ČR
6/42	Žena	48	Zajistit lepší život pro rodinu	ČR	Zůstat v ČR
14/37	Žena	51	Zajistit lepší život pro rodinu	ČR	Zůstat v ČR
7/44	Muž	51	Zajistit lepší život pro rodinu	Neví	Zůstat v ČR
5/50	Žena	55	Za manželem	ČR	Zůstat v ČR
6/49	Muž	55	Zajistit lepší život pro rodinu	ČR	Zůstat v ČR

Tabulka 5 Důvody migrace a plány do budoucna (příloha č. 8)

Většina imigrantů žije v České republice s nejbližší rodinou, ve dvou, maximálně třech generacích. Proto valná většina z nich stále jezdí na Ukrajinu, ať už navštívit příbuzné či kamarády, nebo z důvodu vyřizování nejrůznější dokumentace, nebo, jak uvedli dva

respondenti, k moři. Dvanáct z námi oslovených osob uvedlo, že minimálně jednou za rok nebo za dva roky na Ukrajinu jezdí, většinou právě za svojí rodinou a blízkými. Dva respondenti (13/15 a 7/44) uvedli, že jezdí na Ukrajinu tak jednou za pět let za kamarády nebo na třídní sraz. Jeden respondent uvedl, že jezdí na Ukrajinu nepravidelně a už tam tři roky nebyl. Respondentka 15/9 s nejdelší dobou pobytu v České republice uvedla, na Ukrajinu jezdila často, když byla malá, ale teď už tam 5-6 let nebyla. Je vidět, že málokdo úplně zpřetrhá kontakty se svojí vlastní, ale cesty tam lidé pojmají spíše jako dovolenou než jako cestu „domů“.

.3.3.1.2. Zaměstnání

Pracovní život imigrantů pocházejících z Ukrajiny je velmi rozmanitý a zároveň velmi složitý. Velké množství vystudovaných odborníků s magisterskými či inženýrskými tituly často pracuje na podřadnějších pozicích, ve fyzicky náročných zaměstnáních, ale i přesto jsou spokojeni se svými platy, které jsou několikanásobně vyšší než platy na Ukrajině. Hlavním důvodem tohoto fenoménu je jazyková bariéra. V současné době globální ekonomické krize, kdy se Česká republika potýká s problémem velké nezaměstnanosti, české zákony vůči přistěhovalcům ze třetích zemí přitvrdily, což přineslo mnoho problémů při vyřizování povolení k pobytu, prodlužování víz a hledání práce pro cizince. Jako hlavní problém spojený s původem uvedlo několik respondentů právě nevýhodu při hledání práce. Zaměstnavatelé vidí v zaměstnávání cizinců mnoho nevýhod, administrativních potíží, a tak raději sáhnou po kandidátovi české národnosti nebo po občanovi z Evropské unie. I přes tyto nepříznivé faktory musíme konstatovat, že v našem výzkumu se neobjevil žádný respondent, který by uvedl, že jeho finanční situace je velmi špatná. Čtyři respondenti pracují jako OSVČ, dva studenti pracují pouze brigádně, jedna žena je v současné době nezaměstnaná, jedna žena je v domácnosti, ale pomáhá s vyučováním dětí, ostatní pracují jako řádní zaměstnanci v českých i zahraničních společnostech. Deset z nich je se svojí finanční situací spokojeno, i když někteří uvádějí, že by to mohlo být lepší, nebo říkají: „*Ukažte mi člověka, který bude spokojen se svou finanční situací a nebude chtít víc?*“ Většina respondentů, kteří uvedli, že jsou se svou finanční situací spokojeni, bydlí ve vlastním bytě a dva respondenti dokonce ve vlastním domě. Dva studenti žijí v podnájmu se spolubydlícími, dvě dívky ve věku 22 a 24 let žijí s rodiči, ostatní žijí v pronajatých bytech. Téměř všichni uvedli, že za léta pobytu v České republice se jejich finanční situace výrazně zlepšila, dva respondenti uvedli,

že to kolísá, a pouze jeden respondent 7/22 uvedl, že jeho plat se rovná platu, jaký by dostával na Ukrajině. Sedm lidí uvedlo, že mají zaměstnání ve svém oboru studia, ostatní pracují mimo obor, jako například jedna žena z našeho výzkumu, která má magisterský titul z Ukrajiny v oboru Učitelství ruského a anglického jazyka, ale zde pracuje jako směnárnice. To, že nepracuje ve svém oboru, jí nevádí, protože má v České republice mnohem vyšší plat, než jaký by dostávala za učitelství ve své rodné zemi. Čtyři respondenti uvedli, že je jejich práce časově náročná, většinou šlo o to, že musí pracovat 6 dní v týdnu a 10 hodin denně. Dvě respondentky pracují nebo pracovaly hodně na nočních směnách.

Na čem se všichni respondenti shodli, byly těžké začátky. Kvůli jazykové bariéře museli přijímat na začátku svého pobytu v Čechách podřadnější práce, k jejichž vykonávání není potřeba vysoké znalosti jazyka, protože člověk nepřichází moc do styku s lidmi. Jako příklady uváděli práci ve skladu, práci míchače těsta ve výrobě knedlíků, uklízečky, pokojské, výpomoc v kuchyni, práce na povrchových úpravách kovů a jeden muž pracoval jako montér sádrokartónu. Dalším východiskem byla práce pro ruské společnosti, kde začínala jedna z našich respondentek (14/37) tak, že psala články do novin. Ruských společností je na pražském pracovním trhu stále více, ale jsou známé nevýhodnými podmínkami práce, jakou je práce 10 hodin denně, práce o svátcích i o víkendech, přísné podmínky opouštění pracoviště nebo například skutečnost, že tyto společnosti neposkytují pro svoje zaměstnance žádné výhody ve formě stravenek nebo příspěvků na pojištění a často nastávají problémy při žádosti o dovolenou (většinou o termínu dovolené rozhoduje zaměstnavatel). Následující *tabulka č. 6* poskytuje souhrnné informace o jednotlivých respondentech. Uvádíme informaci o tom, na jakých pozicích jsou respondenti zaměstnání a zda pracují ve svém oboru (křížkem jsme označili respondenty, u nichž nelze určit obor zaměstnání nebo žádné zaměstnání v současné době nemají, mezi nimi je studentka, nezaměstnaná žena a muž, který má pouze základní vzdělání.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Zaměstnání	Práce v oboru
1. věková kategorie (18-30)				
4/17	Žena	21	Studentka	X
5/17	Žena	22	Tanečnice	Ne
15/9	Žena	24	Asistentka manažéra	Ano
13/15	Muž	28	IT specialista	Ano
10/19	Žena	29	Směnárnice	Ano
7/22	Muž	29	Prodavač-konzultant	Ne
2. věková kategorie (31-45)				
7/24	Žena	31	Směnárnice	Ne
9/22	Muž	31	Cestovní kancelář	Ne
10/21	Muž	31	IT specialista	Ne
7/29	Muž	36	OSVČ, telekom. Sítě	Ano
3. věková kategorie (45+)				
6/41	Muž	47	Stavební dělník	Ne
6/42	Žena	48	Nezaměstnaná	X
14/37	Žena	51	OSVČ, účetní	Ano
7/44	Muž	51	Inženýr radiotechnik	Ano
5/50	Žena	55	Lektorka	Ano
6/49	Muž	55	Stavební dělník	X

Tabulka 6 Údaje o zaměstnání (příloha č. 9)

Vidina lepší budoucnosti a touha najít si lepší pracovní místo za lepších podmínek i s lepším finančním odhodnocením se stává pro imigranty velkou motivací pro výuku jazyka. Proto se mnoho z nich ze skladů, nemocnic a kuchyní dostalo mnohem dál, často je pro ně sice nevyhovující jejich pracovní doba, ale práce určitě není fyzicky náročná a platové podmínky jsou též mnohem lepší.

.3.3.1.3. Úřady a instituce v České republice

Dalším bolavým tématem ruskojazyčných imigrantů v České republice jsou úřady a instituce, které musí pravidelně navštěvovat v rámci svého pobytu v cizí zemi. Jako hlavní instituce, které musí navštěvovat, byly uváděny cizinecká policie, Ministerstvo vnitra ČR, ukrajinské velvyslanectví a také finanční úřady, městské úřady, pracovní úřady, územní pracoviště sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovny a pošta. Všichni respondenti uváděli, že s těmito institucemi nemají žádné potíže, někteří odpovídali, že „pokud zná člověk zákony a jedná podle nich, nemůže mít s těmito institucemi žádné potíže“. Jediný problém, na kterém

se všichni shodli, jsou nekonečné fronty na cizinecké policii. Ale i to už je spíše záležitostí minulosti. Od začátku roku 2011, kdy se agenda cizinecké policie přesunula pod vedení Ministerstva vnitra ČR, se situace o hodně zlepšila. Pro řešení vízových záležitostí se již člověk může objednat na konkrétní hodinu a, i když bude přijat o půl hodiny později, je to velký posun oproti minulosti. Dříve člověk musel přijít několik hodin před otevírací dobou a stejně neměl jistotu, že se daný den dostane na řadu. Teď si cizinci pochvalují, že vždycky dostanou odpovědi na svoje otázky během dne, kdy na ministerstvo zavítají. Deset z našich respondentů již dostalo v České republice trvalý pobyt, čímž jim odpadá hodně řešení ohledně každoročního prodlužování povolení k pobytu, kdy musí každý rok sbírat velké množství dokladů, musí sledovat zákony, které se neustále mění, aby jejich žádost nebyla kvůli nějaké maličkosti zamítnuta. Šest respondentů, kteří zde stále mají pouze dlouhodobý pobyt, si stěžuje hlavně na velká prodlení ve vyřizování jejich žádostí ze strany Ministerstva vnitra ČR. Vadí jim nedodržování zákonem stanovených lhůt, podle kterých na vyřízení např. trvalého pobytu má ministerstvo 3 měsíce, ale někteří už čekají i přes půl roku, někdy i více než rok (přehled povolení k pobytu jednotlivých respondentů viz *tabulka č. 7*).

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Povolení k pobytu
1. věková kategorie (18-30)			
4/17	Žena	21	Dlouhodobý
5/17	Žena	22	Dlouhodobý
15/9	Žena	24	Trvalý
13/15	Muž	28	Trvalý
10/19	Žena	29	Trvalý
7/22	Muž	29	Trvalý
2. věková kategorie (31-45)			
7/24	Žena	31	Trvalý
9/22	Muž	31	Trvalý
10/21	Muž	31	Trvalý
7/29	Muž	36	Trvalý
3. věková kategorie (45+)			
6/41	Muž	47	Dlouhodobý
6/42	Žena	48	Dlouhodobý
14/37	Žena	51	Trvalý
7/44	Muž	51	Trvalý
5/50	Žena	55	Dlouhodobý
6/49	Muž	55	Dlouhodobý

Tabulka 7 Přehled povolení k pobytu jednotlivých respondentů (příloha č. 10)

Jednání s úřady a institucemi, jakými je cizinecká policie, finanční úřad nebo i obyčejná pošta je dalším velkým motivačním motorem pro studium českého jazyka. Aby se člověk domluvil s úředníky, aby si mohl přečíst zákony a aby mohl s úřady komunikovat, musí se naučit jazyk. Jsou ale velmi rozšířené i takové praktiky, že imigranti vše vyřizují přes prostředníky a na jednání chodí s tlumočníky. Když jsme se zeptali respondentů, zda mají s těmito institucemi potíže, tak (kromě již zmíněných front a prodlení ve lhůtách) nikdo neuvedl žádný problém, naopak si všichni jednání úředníků a pracovníků Ministerstva vnitra ČR velmi pochvalovali. Úředníky v České republice označili za velmi vstřícné a milé lidi, již se vždy snaží člověku pomoci s jeho problémem, vysvětlit, co a jak se má udělat, a když se cizinec snaží mluvit česky, tak oni se zase snaží s nimi dorozumět. Oproti ukrajinským úřadům zde vidí velký rozdíl v přístupu úředních pracovníků. Zatímco zde se k lidem chovají dobře a jsou milí, na Ukrajině se úředníci cítí být nadřazení, podle slov jednoho respondenta obsluhují pouze tehdy, kdy na to mají náladu, a tak se tam tvoří opravdu velké fronty (v ČR jsou fronty pouze na cizinecké policii, zatímco na Ukrajině ve všech státních institucích). Další rozdíl je v cenové rovině: zatímco v České republice jsou všechny poplatky stanoveny zákonem a každý si může přečíst, kolik a za co bude platit, na Ukrajině podle slov respondentů člověk platí tolik, kolik se mu řekne. Pouze několik mladších respondentů uvedlo, že nemá žádné zkušenosti s úřady na Ukrajině, ale z doslechu od rodinných příslušníků a příbuzných ví, že v České republice všechno funguje lépe. Respondent 13/15 uvedl, že na českých úřadech mu vadí to, že v dnešní době nejde už všechno dělat online, že člověk pořád musí vyřizovat písemné žádosti a osobně je odnášet na úřad. Jiný zkoumaný muž (10/21) naopak o ukrajinských úřadech řekl, že na spoustě z nich ještě ani nejsou k dispozici počítače, takže se musí doklady hledat v obrovských kartotékách, což samozřejmě velmi zdržuje.

Zeptali jsme se též na instituci zdravotního pojištění, přičemž jsme také dostali jednoznačné odpovědi. Imigranti preferují zdravotní systém České republiky, kdy si hradí pojištění, ale pak si mohou být jistí, že se jim dostane náležitě péče, když ji budou potřebovat. Jeden muž, který je oficiálně zaměstnán, uvedl, že dostává svůj plat už po odečtení zdravotního a sociálního pojištění, a tak ani moc nepocítuje úbytek peněz, které směřují do zdravotní pojišťovny nebo na sociální zabezpečení. Je ale také pravda, že z velké části mu na tyto výdaje přispívá zaměstnavatel. Mnozí respondenti měli osobní zkušenost se zdravotním systémem na Ukrajině a konstatovali, že na Ukrajině je oficiálně zdravotnictví sice bezplatné, v praxi to ale funguje jinak, platí se za všechno: za léky, za lékařskou péči, za jídlo, za lůžko, za poradenství i za pozornost lékařského personálu. Respondent 7/44

se u této problematiky pozastavil a mluvil o tom, že model bezplatného zdravotnictví jako takový vůbec neodmítá, ale musí to správně fungovat a stát na to musí poskytovat dostatek peněz, ale zdravotnictví na Ukrajině má od tohoto modelu hodně daleko. Jiný respondent (10/21) nám zase poskytnul názorný příklad, ukazoval totiž, jak si lékař na Ukrajině prohlížel ze všech stran jeden papír s výsledky asi několik minut, než respondent pochopil, že hledá peníze. Po obdržení svého honoráře si lékař konečně přečetl výsledky a začal se pacientovi věnovat. V dnešní době se ale na Ukrajině stále více objevují soukromé kliniky, kde mají k dispozici ceník služeb, které poskytují, a stále více Ukrajinců tyto kliniky preferuje, protože alespoň vědí, za co platí a kolik peněz budou potřebovat.

Na konec tohoto okruhu jsme se ještě našich respondentů zeptali, zda si šetří na důchod. Jelikož na Ukrajině nedávno prezident vydal nové nařízení o podmínkách přidělení důchodu⁴², jsou mnozí respondenti velmi skeptičtí a uvědomují si těžkost své situace, protože většina z nich nedostane důchod ani na Ukrajině, ale nebude na něj mít nárok ani v České republice. Na otázku, zda si šetří na důchod, většina našich dotázaných odpověděli, že nemají z čeho šetřit, několik osob se světilo, že si uzavřeli penzijní připojištění podle 1. pilíře právě v době na konci listopadu roku 2012, kdy se o tom hodně mluvilo a kdy k tomu měli poslední příležitost. Respondent 7/44 uvedl, že v tomto směru spoléhá na svoje děti, které, jak doufá, budou mít dobré zaměstnání a dostatek finančních prostředků, aby ho mohli v důchodu podpořit.

.3.3.1.4. Vztah Čechů k cizincům

Když vezmeme v úvahu všeobecně známý xenofobní vztah Čechů k cizincům z východu a odpovědi, které jsme dostali od našich respondentů během výzkumu, musíme se zamyslet, zda tyto všeobecně známé předsudky již také nejsou záležitostí minulého století. Soužití Čechů a Ukrajinců má již dlouhou tradici a je možné, jak uvedl respondent 10/21, že obě skupiny si na sebe již pomalu zvykají. Dokazují to i odpovědi našich respondentů, kteří většinou uváděli, že se osobně nikdy neocitli v konfrontaci spojené se svým původem. Je možné, že spousta Čechů má již kamarády v řadách cizinců z Ruska či z Ukrajiny a ví, že i mezi nimi jsou obyčejní lidé, kteří vedou spořádaný život.

Naši respondenti, jak už bylo řečeno, ve většině případů neměli žádné špatné osobní zkušenosti. Respondentka 14/37 vyprávěla, že ji občas pobaví, když nějací čeští známí začnou

⁴² Novela zákona totiž upravuje podmínky přidělení důchodu. Pro získání alespoň základní ukrajinské penze je nyní potřeba mít odpracovaných minimálně 20 let na Ukrajině.

před ní nadávat na Ukrajince a pak si uvědomí, s kým vlastně mluví. Respondentka 6/42 uvedla, že měla špatnou osobní zkušenost, ale připisuje to spíše nevědomosti Čechů o situaci, ve které se cizinci nachází. Jeden respondent (9/22) uvedl, že zaslechl párkrát na ulici skandování „*táhněte domů*“, když ho slyšeli s kamarády mluvit rusky, ale zároveň uvedl, že se to stávalo opravdu výjimečně. Ze šestnácti námi oslovených mužů a žen pouze jeden respondent (7/22) ve věku 29 let se u tohoto tématu velmi rozvášnil, a vyprávěl, že jsou i diskotéky, kde lidem u vchodu kontrolují občanské průkazy, a pokud je někdo ukrajinské, ruské či např. uzbecké národnosti, nepustí ho dovnitř. Také byl u toho, kdy se nějaký starší pán radoval z toho, že auto s ruskou registrační značkou dostalo botičku za špatné parkování a prohodil i několik nadávek jejich směrem. Bezpochyby jsou to nepříjemné zkušenosti, které v člověku mohou zanechat následky na delší dobu, ale můžeme vyslovit naději, že jsou to případy opravdu ojedinělé a že se s tím v budoucnu nebudeme setkávat.

Většina lidí také uvedla, že nemá žádné neřešitelné problémy spojené se svým původem, většinou jsou to problémy, které se týkají výslovnosti a psaní jejich jmen, dále pak potíže při hledání zaměstnání, problémy spojené s jazykovou bariérou, ze které vyplývají i těžkosti v běžném životě, kdy si člověk nemůže např. pronajmout byt. Svým původem se netají, většinou jsou na svůj původ hrdí. Ale jsou situace, kdy by ho možná chtěli zatajit, jako „*při hledání práce*“, „*v blízkosti skinheadů*“, v situaci, kdy „*není nálada se bavit s cizími lidmi rusky*“ nebo na začátku pobytu v České republice, kdy se člověk „*chtěl ztratit v davu a nevymykat se*“. Ruskojazyční imigranti jsou ale hrdí na svoje krajany, kteří dosáhli velkých pokroků ve vědě, literatuře nebo např. sportu (mnohokrát byli zmiňováni boxeři bratři Kličkovi), na svou historii a na kulturu. V současné době moc důvodů k hrdosti ale nevidí. Sice většina odpovědí byla o tom, že oslovení respondenti svůj původ netají, ale několik spíše mladších respondentů také odpovědělo, že se tím ale ani nechlubí.

Když jsme se zeptali našich respondentů na to, co se jim líbí na Čechách, dostali jsme nejrozumnější odpovědi, což je určitě podmíněno i osobními zkušenostmi jednotlivců. Jako pozitivní charakterové vlastnosti se uváděly takové vlastnosti jako klid, rozvážnost, pragmatismus, zodpovědnost, pohodový styl života, zvláštní smysl pro humor, profesionalita a přátelskost. Na jejich způsobu života cizinci obdivují hlavně umění odpočívat, vztah k cestování, k přírodě, ke sportu, kultuře či historii, způsob, jakým se chovají k dětem a také to, že „*když už si někoho připustí k tělu, tak umí být opravdu přátelští*“. Jako negativní vlastnosti zazněly lhostejnost, pomalost, šetrnost, nezodpovědnost u muže jako u hlavy rodiny. Respondentům se také nelíbí například to, že si Češi pořád na všechno stěžují, velká míra xenofobie, konzumace piva ve velkém množství, neschopnost navazovat blízké kontakty

a zazněl i odpor ke způsobu jejich oblékání. Každý člověk je jedinečný a spíše než na charakteristiky celého národa je potřeba se zaměřovat na jednotlivce a na jejich názory.

.3.3.1.5. Politická angažovanost

Při vyslovení tematického okruhu „politika“ jsme se velmi často setkávali s povzdechnutím a nepříliš radostnou reakcí. Většina respondentů se přiznala, že o politiku nejeví moc velký zájem a aktivně se jí neúčastní. Otázkou samozřejmě je, co považujeme za aktivní angažovanost. Pokud jde o účast v nějaké politické straně, tak takoví představitelé v naší skupině nebyli, ale pět respondentů uvedlo, že chodí volit na ukrajinské velvyslanectví, jedna z nich (5/50) byla dokonce členkou volební komise. Pouze druhá nejmladší zúčastněná, dvaadvacetiletá tanečnice (5/17) se o politice kategoricky odmítla bavit se slovy „*Fakt mě to nezajímá!*“ U ostatních respondentů jsme se setkali s větším nebo menším zájmem o politiku.

Politickou situaci v České republice alespoň z novin nebo z internetu sleduje čtrnáct ze šestnácti oslovených. S ukrajinskou politikou už je to horší. Ukrajinské noviny si přečte přibližně polovina z nich, ostatní uvádí, že politická situace na Ukrajině je „*cirkus*“, že tomu nevěří a nevěří, že je možné něco změnit. Třináct respondentů odpovědělo, že podle jejich názoru by člověk měl chodit volit, ale pouze pět z nich k volbám opravdu chodí, respondentka 7/24 uvedla, že chodila volit před Oranžovou revolucí na Ukrajině, a u ostatních je takový nesoulad způsobený tím, že už se nezajímají o politickou situaci na Ukrajině a v České republice zatím nemají volební právo. Šest odpovídajících uvedlo, že by chtěli mít právo volit v České republice hlavně proto, aby mohli s čistým svědomím debatovat o politice a politické situaci v ČR, setkali se totiž s názorem „*pokud nechodíš volit, nemáš právo se k tomu vyjadřovat*“. Pět respondentů odpovědělo, že nad touto otázkou vůbec nepřemýšleli, vědí, že zatím na volby v České republice nemají právo a mají teď jiné starosti, aby se v této zemi udrželi. Pět respondentů odpovědělo, že právo volit v ČR nechce. Touha po získání českého občanství je u nich spíše posílená touhou být občanem Evropské unie a získat tak veškeré výhody, které z toho plynou. Menší zájem o politiku se projevil u mladších respondentů (kromě studenta 7/22, který se aktivně zajímá jak o českou, tak i o ukrajinskou politiku), ale také u starších lidí s povolením k dlouhodobému pobytu, pro něž je vidina českého občanství zatím hodně vzdálená. Dva respondenti se dokonce shodli

na tom, že moc netouží po volebním právu proto, že ať už se v české politice děje cokoliv, vždycky tu bude větší pořádek než na Ukrajině.

Předvolební kampaně prezidentských voleb v České republice v roce 2013 byly v době výzkumu celkem aktuálním tématem, a tak naši respondenti odpovídali i v tomto směru. Třináct respondentů uvedlo, že se jich předvolební kampaně nějakým způsobem dotkly, a všichni tak věděli, kdo byl ve finále prezidentských voleb. Čtyři z těchto osob by volili úplně jiného, hlavně mladšího, kandidáta. Jeden muž uvedl, že neví, koho ze dvou finalistů by volil. Osm respondentů se ale jednoznačně shodlo na tom, že jejich kandidát by byl Karel Schwarzenberg, i když to odůvodňovali nejrůznějšími způsoby, např. „méně se mi líbil Zeman“, „Zeman už odešel z politiky a jeho návrat byl zvláštní; Shwarzenberg je aktivní politik, v politice se vyzná a byl by lepším prezidentem“, „protože je Shwarzenberg rozumný, i když jeho věk mi trochu vadí“. Z údajů v dotaznících a z rozhovorů byla pro zajímavost sestavena tabulka o znalosti českých a ukrajinských politických a kulturních reálií (jedná se o prezidenty obou zemí a o znalost počátečních slov ukrajinské a české hymny) a tato tabulka byla doplněna o informaci, zda respondent chce mít právo volit v České republice (viz *tabulka č. 8*, kde puntík označuje kladnou odpověď a křížek zápornou, otazník byl zvolen pro odpověď „nevím“).

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Ukrajinský prezident	Český prezident	Ukrajinská hymna	Česká hymna	Chce mít právo volit v ČR
1. věková kategorie (18-30)							
4/17	Žena	21	•	•	•	•	X
5/17	Žena	22	X	X	X	X	X
15/9	Žena	24	X	•	X	•	•
13/15	Muž	28	•	•	•	•	?
10/19	Žena	29	•	•	•	X	X
7/22	Muž	29	•	•	•	X	?
2. věková kategorie (31-45)							
7/24	Žena	31	•	•	•	X	•
9/22	Muž	31	•	•	•	•	•
10/21	Muž	31	•	•	•	•	•
7/29	Muž	36	•	•	•	X	X
3. věková kategorie (45+)							
6/41	Muž	47	•	•	X	X	X
6/42	Žena	48	•	•	X	X	?
14/37	Žena	51	•	•	•	X	?
7/44	Muž	51	•	•	•	X	•
5/50	Žena	55	•	•	•	•	?
6/49	Muž	55	•	•	X	X	•

Tabulka 8 *Znalost ukrajinských a českých reálií a informace o touze po volebním právu v ČR (příloha č. 11)*

I když na začátku téměř všichni uvedli, že se o politiku moc nezajímají, během rozhovoru byla patrná větší míra zainteresovanosti v politice země, do které se přestěhovali a ve které chtějí ruskojazyční imigranti zůstat žít.

.3.3.1.6. Kulturní život

Kulturní život je oblastí, ve které si cizinci nejvíce zachovávají své původní tradice. Zvláště je to patrné u starších lidí, kteří se do České republiky přestěhovali v pozdějším věku a své návyky získávali ve své rodné zemi i po 40 let, je proto jasné, že se takových zažitých návyků zbavují těžko a často se jich zbavovat ani nechtějí. Dvanáct našich respondentů uvedlo, že stále poslouchá ruskou hudbu (většinou ale hudbu z mládí), stále čtou ruské knihy a stále sledují ruské filmy. Téměř všichni stále navštěvují obchody s potravinami dováženými z Ruska a Ukrajiny (když ne respondent osobně, tak někdo z jeho domácnosti), kde si nejčastěji kupují bonbony, sušenky, pelmeně, uzenou rybu, kaviár a semínka. Nebo

si vozí stejné potraviny z návštěv na Ukrajině. Jak uvedl jeden z respondentů, „*nejde ani o nutnost, jako spíše o nostalgii, nejde o to, že by to byly lepší potraviny, spíše o to, že jsou jiné.*“ Zajímavé jsou také rozdíly v oslavách největších svátků, jakými jsou Vánoce a Velikonoce. Devět respondentů stále slaví tyto svátky podle pravoslavného kalendáře a podle ukrajinských tradic, ale sedm z nich uvedlo, že slaví i katolické svátky podle českých tradic. Tři respondenti těmto svátkům nepřikládají moc velkou váhu, protože zde bydlí sami nebo jsou na svátky většinou v práci. Čtyři respondenti slaví svátky už jenom podle katolického kalendáře a podle českých tradic, i když na jejich svátečním stole se občas stejně objevují typická ukrajinská jídla a často nesmí chybět dort, což se v Českých domácnostech na Velikonoce či Vánoce vůbec nevidí. Na pravoslavné svátky si ale vždycky vzpomenou na svoje příbuzné či kamarády, kteří zůstali na Ukrajině, a volají jim, aby jim popřáli.

S migrací do nové země se získávají i nové návyky, které jsou v této zemi populární a rozšířené. Například všichni kromě dvou žen odpověděli, že jim moc chutnají česká jídla, i když někteří poznamenali, že jsou velmi nezdravá. Šest respondentů uvedlo, že se během obědů stravují v restauracích, kde se vaří tzv. „menička“, což na Ukrajině neexistuje. Kromě toho, že si respondenti vozí z Ukrajiny typické ukrajinské potraviny, vozí i na Ukrajinu typické české speciality, jakými jsou bezpochyby pivo, Becherovka, Karlovarské oplatky a také suvenýry s vyobrazením českých historických památek. Jeden respondent pobavil i sám sebe, když na otázku, co vozí na Ukrajinu, odpověděl: „*Uzeniny, sýry, salámy, čokoládu*“, a později na otázku, co vozí z Ukrajiny opět odpověděl: „*Salámy, čokoládu, uzeniny*“, ale odůvodnil to tím, že jsou to prostě jiné potraviny a chutnají jinak.

Ruskojazyční imigranti v České republice vedou poměrně bohatý kulturní život, chodí do divadla na česká představení (málokdy na ruská), jezdí na různé výlety do historických měst, na hrady a zámky, účastní se dní otevřených dveří, navštěvují koncerty, výstavy nebo festivaly. Pouze tři respondenti uvedli, že na koníčky nemají čas hlavně kvůli časově náročnému zaměstnání. Velkou výhodou povolení k pobytu v České republice je vízum, které platí v celém Schengenském prostoru Evropské unie, čehož také mnozí imigranti velmi často a velmi rádi využívají. Jezdí k moři nebo na poznávací zájezdy do zemí, kam by se jinak dostávali velmi těžko. Zajímavé je, že většinu svých koníčků začali naši respondenti provozovat až tady v České republice, kde je kulturní život velmi bohatý. Jeden muž z nejstarší věkové kategorie řekl, že naopak neměl čas na koníčky na Ukrajině a teď rád chodí do lesa, kde fotí a sbírá houby. Dalším nejčastěji zmiňovaným koníčkem byl sport a jeden respondent (13/15) uvedl, že je členem tří sportovních organizací provozovaných v jeho zaměstnání. Co se členství v organizacích týče, respondentka 5/50 se pochlubila tím,

že je členkou jedné neziskové organizace pro cizince, která zajišťuje různé akce s osobnostmi z oblastí vědy, kultury atd., a jeden muž (7/22) poznamenal, že jejich obchod prodává loutky v Barceloně a z tržby přispívá organizaci UNESCO. Jinak se již nikdo k členství v jakékoliv organizaci nepřihlásil.

Dalším tématem, o kterém se během řízeného interview mluvilo, je móda. Zajímavá byla shoda všech respondentů na tom, že existují viditelné rozdíly v oblékání Čechů a přistěhovalců z východu. Zatímco Češi se dle jejich slov oblékají pohodlně, prakticky a spíše sportovně, oblékají se tak, aby se cítili dobře, hlavně ženy z východu mají velmi výstřední vkus, nosí často velmi lesklé a zářivé oblečení, vysoké podpatky, krátké sukně a vyzývavá trička, v zimě krátké bundy nebo kožichy. Všech šestnáct respondentů také uvedlo, že poznají Rusa i Ukrajince na první pohled, ať už podle oblečení, podle zlatých šperků, podle chování či rysů obličeje. Někteří uvedli, že často ani nevědí proč, ale poznají to na první pohled. Většina našich respondentů se ale obléká spíše podle české módy, preferují pohodlné a volné oblečení na každý den, které se většinou liší od oblečení, jaké nosili v zemi původu. U mužů je situace mnohem jednodušší, všichni totiž preferují džíny a tričko, které se nosí všude, takže jejich styl oblékání se moc nezměnil. Tři dívky z nejmladší věkové kategorie a jedna jednatřicetiletá respondentka uvedly, že se oblékají elegantně hlavně kvůli práci.

Je tedy zřejmé, že jsou oblasti, ve kterých se imigranti plně asimilují s českou kulturou, jsou oblasti, ve kterých se snaží zachovávat svoje tradice, ale každý přijímá nějaké návyky z nové kultury, do které se přestěhoval, protože nikdo z nich není odříznut od reality a nikdo z nich nežije v uzavřené ruské či ukrajinské komunitě, kam by nemohlo proniknout nic z okolního světa.

.3.3.1.7. Elektronická komunikace a sdělovací prostředky

Počítač a internet jsou v dnešní době nejen pro imigranta zcela nezbytné. Každý z respondentů používá počítač denně ať už k pracovním účelům, nebo pro získávání informací ze zpravodajských serverů, k nakupování, prohlížení filmů, k poslechu hudby či k návštěvě některých sociálních sítí. Nejdůležitější výhodou ale poskytuje internet v oblasti komunikace, a to hlavně s blízkou rodinou a příbuznými, kteří pořád žijí na Ukrajině. Nejpopulárnějším mezi našimi respondenty je software „Skype“, který umožňuje uskutečňovat mezistátní hovory i s vizuálním přenosem, a hlavně bezplatně.

V rámci tohoto tématického okruhu nás hlavně zajímalo, který typ písma volí oslovení imigranti při psaní sdělení v ruském jazyce pomocí elektronických komunikací. Většina respondentů odpověděla, že pro tyto účely užívá azbuku. Někteří respondenti ale volí metodu transliterace a hlavně SMS zprávy píše latinkou, protože nemají azbuku k dispozici ve vlastním mobilním zařízení nebo si nejsou jistí, zda dotyčný, komu je zpráva adresována, má možnost přijímat zprávy v azbuce. E-maily se snaží ruskojazyční imigranti psát azbukou, i když jedna respondentka uvedla, že píše latinkou, protože azbuku nemá vyznačenou na klávesnici.

.3.3.1.8. Jazyk

Jazyk je nejdůležitějším prostředkem v mezilidské komunikaci. Když se člověk rozhodne emigrovat do nějaké cizí země, druhým nejdůležitějším krokem po nastudování zákonů je ovládnutí alespoň nezbytných základů jazyka cílové země. Kupodivu ale pouze tři imigranti z našeho výzkumu navštěvovali kurzy českého jazyka ještě před samotnou migrací, pět respondentů navštěvovalo jazykové kurzy v České republice, jedna žena navštěvovala zájmový kurz, který probíhal v češtině a dva respondenti uvedli, že se učili český jazyk v české škole (základní škola a gymnázium). Přesně polovina oslovených respondentů se učila jazyk v běžné komunikaci, z televize, z rádia nebo z psaných zdrojů (viz *tabulka č. 3* z úvodní kapitoly o výzkumu *3.3. Výzkum řečového chování ruskojazyčných bilingvistů: sociologická a lingvistická analýza* nebo *příloha č. 6*). Všichni oslovení respondenti jsou bezpochyby bilingvní, všichni do jednoho totiž ovládají ruský a český jazyk, ale ukázalo se, že všichni jsou dokonce multilingvní. Jedenáct z nich totiž ovládá i ukrajinský jazyk, dva respondenti ukrajinsky rozumí, ale moc nemluví a zbylí tři respondenti sice neumí ukrajinsky, ale ovládají angličtinu. Devět respondentů uvedlo ukrajinský jazyk jako svůj mateřský, šest jich uvedlo ruštinu a jedna respondentka 15/9, jak jsme již zmiňovali dříve, za svůj mateřský jazyk označila češtinu. Jeden z oslovených, který jako mateřský jazyk uvedl ruštinu, nám vysvětlil, že v době, kdy navštěvoval základní školu na Ukrajině, se ještě vyučovalo v ruštině a ukrajinský jazyk byl vyučován jako cizí jazyk. Údaje o jazykové znalosti jednotlivých respondentů jsme zaznamenali do *tabulky č. 9* spolu s dalšími faktory, které jsou popsány v této kapitole (zkratky užití v tabulce jsou vysvětleny v *příloze č. 12*).

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Jazyky							
			uk	ru	cs	jiné	Doma	Práce (škola)	Kamarádi	Nejčastěji
1. věková kategorie (18-30)										
4/17	Žena	21	M	M	DSP	en	uk,ru	uk,cs	ru	ru
5/17	Žena	22	X	M	DSP	en,es	ru	ru,cs,en	ru	ru
15/9	Žena	24	X	DS	M	en,de	ru,cs	cs	cs	cs
13/15	Muž	28	M	DSP	VSP	en,de	uk,ru,cs	cs	cs	cs
10/19	Žena	29	M	DSP	DSP	X	cs	uk,ru,cs	uk	uk,cs
7/22	Muž	29	M	DSP	D	en	ru	cs,en	ru	ru
2. věková kategorie (31-45)										
7/24	Žena	31	M	VSP	DSP	en	uk	uk,ru,cs	uk,ru	uk
9/22	Muž	31	P	M	VSP	en	cs	ru,cs	ru,cs	ru,cs
10/21	Muž	31	DSP	M	DSP	en	ru	ru,cs	ru,cs	ru,cs
7/29	Muž	36	X	M	DS	en	ru	ru	ru	ru
3. věková kategorie (45+)										
6/41	Muž	47	M	M	DSP	X	ru	ru,cs	uk,ru	ru
6/42	Žena	48	P	M	DS	X	ru	ru	uk,ru	ru
14/37	Žena	51	M	VSP	DSP	en	uk,ru,cs	ru,cs	ru,cs	ru
7/44	Muž	51	P	M	DSP	en,de	ru	ru,cs	ru,cs	cs
5/50	Žena	55	M	VSP	D	X	uk,ru	ru	ru	ru
6/49	Muž	55	M	VSP	DSP	X	uk,cs	uk,ru,cs	ru	ru

Tabulka 9 *Znalost jazyků a jejich využití v různých funkčních oblastech každodenního života (příloha č. 12)*

Pro většinu zkoumaných imigrantů v našem výzkumu je výchozí jazyková situace stejná. Zatímco doma (tím myslíme v rodinném kruhu v ČR, nikoliv na Ukrajině) používají svůj mateřský jazyk, tj. ruštinu nebo ukrajinštinu, v běžném životě se musí domluvit česky ať už v obchodech, na úřadech nebo v dopravních prostředcích atd. Pouze dva respondenti uvedli, že doma mluví česky, protože respondentka 10/19 žije s přítelem české národnosti a respondent 9/22 žije se spolubydlícími, kteří mluví česky. U motivace ke studiu jazyka se vytvořily dvě základní skupiny. První skupina uváděla jako hlavní motivaci získání lepší práce a druhá skupina, do které patří valná většina všech respondentů (přesně jich bylo dvanáct), uváděla jako hlavní důvod svoje rozhodnutí zůstat žít v České republice. Hlavní motivací pro ně tedy byla a je touha rozumět si s lidmi, nestydět se mluvit na veřejnosti a cítit se zde jako doma. Všichni uvádějí, že pokud člověk žije v ČR, musí umět alespoň základy českého jazyka, aby se mohl domluvit v běžných životních situacích. Odsuzují lidi, kteří zde žijí a vůbec neznají zdejší jazyk. Co se ale týká pracovního prostředí, ve kterém se imigranti pohybují, zde se již situace různily. Dva respondenti uvedli, že v rámci své práce mluví pouze

rusky. Jeden z nich podniká v oblasti telekomunikačních sítí zaměřených na Rusko a Ukrajinu, druhý pracuje v ruské společnosti. Deset respondentů v práci mluví česky i rusky, a polovina z nich uvedla, že v práci česky mluví „trochu“. Tři respondenti ruštinu v práci vůbec nevyužívají a mluví česky, někdy anglicky. A respondentka 4/17, která v současné době studuje vysokou školu a nemá žádné zaměstnání, v tomto směru odpovídala o svém studijním prostředí, k čemuž nám uvedla, že v rámci svého studia se stýká hlavně s českými občany. Zajímavé je, že ukrajinští imigranti, kteří za svůj mateřský jazyk považují ukrajinštinu, ho užívají v České republice velmi málo, např. respondentka 14/37 uvedla, že v rámci práce mluví rusky i se svými krajany. Ukrajinština se omezuje většinou na používání při komunikaci s rodinou. Pouze dvě respondentky uvedly, že ukrajinštinu používají i v práci, protože pracují jako směnárny a mají hodně ukrajinsky mluvících zákazníků. Respondentka 4/17 uvedla, že ukrajinský jazyk používá ve škole na specializovaných kurzech a také občas do ukrajinského jazyka brigádně překládá. Devět oslovených uvedlo ruštinu jako jazyk, který používají nejčastěji, čtyři respondenti nejčastěji užívají češtinu a tři respondenti si myslí, že je to vyrovnané (včetně respondentky 10/19, která ale místo ruštiny uvádí ukrajinštinu), a jediná respondentka 7/24 uvedla ukrajinštinu jako jazyk, kterým mluví nejvíce.

Rozdíl nacházíme i v komunikaci s přáteli. Dva respondenti uvedli, že s kamarády mluví výhradně česky, protože nemají kamarády cizince, čtyři respondenti mají kamarády Čechy i přistěhovalce z východu, a tak mluví jak rusky, tak i česky. Většina respondentů ale uvedla, že s přáteli mluví rusky, případně ukrajinsky. Na otázku, proč si myslí, že si více rozumí s Rusy nebo Ukrajinci, nám všichni odpovídali, že jsou to bývalí spoluobčané z dob Sovětského svazu, mají společnou historii, kulturu i stejnou prožitou zkušenost. Úplně opačný názor nám ale poskytla respondentka 14/37, která v České republice žije již 14 let a získala přátele mezi lidmi české národnosti: *„Rozumím si s Čechy, protože jejich názory a postoje jsou pro mě zajímavé, krajané jsou trošku obtěžující, jejich problémy znám a nejsou pro mě nové“*.

Jev, se kterým se imigranti denně setkávají, je přepínání mezi jazykovými kódy, o němž jsme mluvili v kapitole 3.1. *Bilingvismus a jeho adaptace*, nebo jejich míšení. Většina imigrantů se s tímto jevem vypořádává dobře a přepínání mezi jazyky probíhá v jejich mysli automaticky. I když několik jedinců uvedlo, že když se pohybuje v prostředí, kde jsou jak Rusové tak i Češi (např. v zaměstnání), tak občas začnou mluvit rusky na Čechy nebo naopak. Větší problém je ale lexikální interference v českém a ruském projevu. Používání ruských slov v českém projevu je většinou způsobeno nedostatečnou slovní zásobou v cizím jazyce,

na tom se shodli všichni dotázaní. Ale zajímavý příklad nám uvedla respondentka 10/19, která prý automaticky přepíná do ukrajinštiny, když je naštvaná, což může být způsobeno emotivností či rychlostí reakce. V našem výzkumu jsme v oblasti mezijazykové interference získali bohatý materiál na nejrůznějších rovinách jazyka, jakými jsou fonetika, morfologie, lexikologie a syntax.

S interferencí českých slov v ruském projevu situace už není tak jednoznačná. K používání českých slov v komunikaci, která probíhá v ruštině, se nám přiznali všichni, ale oblast užívaných pojmů a situace se u různých respondentů lišila. Například tři respondenti uvedli, že pokud mluví rusky s osobami, které ovládají český jazyk, tak se interference projevuje velmi často. Pokud ale mluví s někým, kdo český jazyk vůbec nezná, tak se v jejich mluvě interference s českým jazykem neprojevuje. Jeden respondent poukázal na to, že česká slova používá hlavně jako jazykový humor. Další názor je ten, že člověk do ruského projevu zařazuje česká slova hlavně v případě, kdy mluví o reáliích, které zažil v České republice a nezažil ve své rodné zemi, jako příklad uvádí řidičský průkaz, který si udělal v ČR, takže veškerou terminologii spojenou s řízením automobilu či dopravním značením získal již v českém jazyce a je pro něj problém najít vhodné ekvivalenty v ruštině. Kromě české terminologie mají imigranti tendenci dávat do ruského projevu česká slovíčka, která jsou jednoslovná, zatímco v ruském jazyce se tentýž jev vyjadřuje složitější víceslovnou konstrukcí. Jako příklad uvedla respondentka slovo „*odšťavovač*“, který se v ruském jazyce vyjádří explicitním popisem jako „*přístroj pro vymáčkání šťávy*“. Pravdou ale je, že i v ruštině existuje jednoslovný název, ten ale respondentku v tu chvíli nenapadl, což by mohlo být způsobeno výběrem dostupnější terminologie, tj. té, kterou člověk užívá více v daném jazyce, a proto ho napadne dříve.

Plynulost mluvy kromě úrovně znalosti jazyka ovlivňuje i řada jiných faktorů, jakými jsou situace, momentální nálada, člověk, se kterým komunikujeme a v neposlední řadě i nastolené téma. Doufejme, že rozhovory, které nám respondenti v rámci našeho výzkumu poskytli, byly pro ně stejně tak příjemné a nenucené jako pro nás.

.3.3.2. *Lingvistická analýza bilingvního chování*

Lingvistická analýza bilingvního chování v našem výzkumu spočívá v analýze mluveného projevu respondentů. Psaná forma se v našem případě objevila pouze v dotazníku, do kterého respondenti vyplňovali hlavně demografická data.

Je to sice materiál nedostatečný pro analýzu psaného projevu ruskojazyčných imigrantů v České republice, ale i tady můžeme zmínit několik soudů, které z analýzy vyplynuly. Cizinci, kteří si osvojují český jazyk jako svůj druhý jazyk, si v první řadě osvojují jeho mluvenou podobu. Mnoho cizinců z našeho výzkumu uvedlo, že psanou formu českého jazyka používá jenom minimálně, proto jsme v dotazníku objevili řadu pravopisných chyb a několikrát nám byla položena otázka „*jak se to píše*“. Výjimkou jsou respondenti, kteří uvedli, že v České republice studovali základní, střední či vysokou školu, ti se totiž v dotazníku žádné pravopisné chyby nedopustili. Úroveň znalosti psané formy jazyka našich respondentů by tedy mohla být na nižší úrovni než úroveň mluveného projevu, ale jak jsme již uvedli, údaje z dotazníku nejsou dostatečným materiálem pro hloubkovou analýzu znalosti psané formy českého jazyka u námi oslovených respondentů a taková analýza by již přesáhla rozsah diplomové práce. V dotazníku chybovali hlavně respondenti třetí věkové kategorie nad 45 let, kteří svého nejvyššího vzdělání dosáhli v zemi svého původu. Polovina z námi oslovených respondentů v této věkové kategorii ale navštěvovala jazykové kurzy v jazykové škole nebo zájmové kurzy, které probíhaly v češtině (což si mimochodem jedna respondentka velmi pochvalovala a konstatovala, že jí to hodně pomohlo v překlenutí jazykové bariéry, kterou před tím pořád pocítovala, i když kurz nebyl zaměřený vyloženě na výuku jazyka). Náš dotazník z větší části spočíval ve výběru odpovědí z několika možností, ale několik bodů musel respondent doplnit sám, jako např. čtyři závěrečné otázky na prezidenty a počáteční slova české a ukrajinské hymny, nebo např. nejvyšší dosažené vzdělání, což mnohým dotázaným respondentům dělalo potíže. Mnoho z oslovených imigrantů totiž uvádělo, že vystudovali „*техникум*“ [*technikum*], což v systému školství České republiky odpovídá učilišti nebo střední odborné škole, zatímco střední škola na Ukrajině a v Rusku znamená absolvování jedenácti (nebo podle staršího školního systému deseti) tříd na prvním a druhém stupni základní školy. Jeden z mladších respondentů dosažené vzdělání na „*technikumu*“ přirovnal dokonce k českému bakalářskému titulu. Další problém se ukázal při vyplňování počátečních slov ukrajinské hymny: většina respondentů začala přemýšlet, jak se to napíše česky, až po našem návrhu je zapsala v ukrajinštině azbukou, někteří respondenti ale pro přepis použili metodu transliterace.

Na tomto místě si můžeme uvést několik pravopisných chyb, kterých se respondenti při vyplňování dotazníku dopustili, např. u mnohých respondentů se objevuje vynechání diakritiky a gramatické délky ve slovech „*vysoka škola*“, „*vyšši odborná*“, „*vlastni*“, „*stredni*“, „*nemam*“, „*podnajem*“, „*muj*“, „*šťastne zadany*“, „*finančniho*“ nebo nesprávně použitá předložka ve spojení „*v Ukrajině*“, kdy místo předložky „*na*“ byla užitá předložka

„v“, což může být ovlivněno ukrajinským jazykem, kde se v tomto případě užívá právě předložka „v“. U jednoho z respondentů se objevilo ruské písmeno „d“ ve slově „*stređni*“, nebo ruské tvrdé „y“ ve slově „*dceru*“ a název města, ve kterém žije, napsal jako „*Pragu*“. Několik respondentů uvedlo název země, ze které pochází, anglicky jako „*Ukraine*“ nebo jako jakousi sloučeninu anglického a českého názvu země „*Ukraina*“. Nejmladší dotázaná osoba uvedla nesprávnou koncovku instrumentálu ve spojení „*bydlím s rodiča*“, což opět mohlo být způsobeno vlivem ruského jazyka, který v množném čísle instrumentálu užívá koncovku „-ami“ („с родителями“ [*s roditělami*]). Časté chybování v diakritice a v psaní gramatických či fonetických délek by mohlo být způsobeno absencí těchto jevů v mateřském jazyce, hlavně tedy u imigrantů, kteří v českém jazyce moc nepíší.

V mluveném řečovém projevu našich respondentů jsme zkoumali jazykovou interferenci na pěti základních jazykových úrovních, jakými jsou rovina fonetická, morfológická, lexikální, syntaktická a stylistická. Následující kapitoly se věnují každé z těchto rovin zvlášť a na konkrétních příkladech popisují jazykovou interferenci námi oslovených ruskojazyčných imigrantů. „*Není těžké pochopit, že není možné se učit jazyk bez chyb. Proto je analýza chyb jako rozbor vývojově specifických chyb velmi důležitým momentem, který se používá při výzkumu všech typů osvojování jazyka.*“⁴³

Osvojování cizího jazyka, který je typologicky velmi blízký jazyku mateřskému, jak je tomu v našem případě ruštiny a češtiny (případně i ukrajinštiny), má své plusy a mínusy. Ruština i čeština jsou příbuzné jazyky a obě patří do skupiny slovanských jazyků, i když ruština patří do skupiny východoslovanských jazyků a čeština do skupiny západoslovanské. Z hlediska morfológické typologie jazyka jsou to oba jazyky flektivní, z hlediska fonetické typologie se liší hlavně v přízvuku, který je v českém jazyce stálý a vždy na první slabice, zatímco v ruském jazyce je pohyblivý. Oba jazyky se také liší typem užívaného písma, kdy se v češtině píše latinkou s diakritikou a v ruštině azbukou. Příbuznost těchto dvou jazyků velmi pomáhá ruskojazyčným přistěhovalcům při ústním dorozumívání, protože oba jazyky mají velmi blízkou slovní zásobu. Zároveň se ale tato výhoda může velmi rychle obrátit v nevýhodu, např. u mezijazykových homonym, která stejně znějí, ale mají rozlišný význam (např. *krásný* v českém jazyce znamená hezký, zatímco v ruštině je to červený, nebo v případě slov *páchnout* a *čerstvý* jde dokonce o antonymický význam v ruštině: *pachnuť* znamená vonět, *čorstvyy* znamená velmi starý, např. o chlebu). Když se člověk učí cizí jazyk typologicky odlišný od jazyka mateřského, učí se ho se vším všudy,

⁴³ Překlad ze slovenštiny: WODE, Henning. Základné pojmy. In: *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Editor: Jozef Štefánik. Překlad Jozef Štefánik, Viktor Krupa, Eduard Pally, Michaela Palcútová. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 216.

nemůže na něj aplikovat např. deklinační pravidla své mateřštiny, pokud cílový jazyk vůbec nemá deklinační systém, tím pro něj může být výuka jednodušší. Zatímco při studiu jazyka příbuzného zde nastává problém zaměňování prvků cílového jazyka s prvky jazyka mateřského. V našem výzkumu jsme se s tímto jevem setkali ve velmi hojném množství, a to na lingvistických rovinách fonetikou počínaje a syntaxí konče (analýza na stylistické úrovni se v našem výzkumu zužuje pouze na varietu českého jazyka, jakou je obecná čeština, ale o tom více v kapitole 3.3.2.4. *Stylistická rovina*). Zajímavé je, že respondentka 5/50, která navštěvuje kurzy češtiny u soukromého učitele, chtěla po poskytnutém rozhovoru znát náš názor na její znalost jazyka. Ptala se na chyby, které ve svém projevu dle našich postřehů udělala. Dokonce požádala o poskytnutí nahrávky, aby ji mohla použít na kurzu češtiny, který navštěvuje, aby se s vyučujícím mohla zaměřit na jevy, které jsou pro ni problematické. Právě podobné problematické jazykové jevy, které se u této respondentky i u ostatních vyskytly, jsou popsány podrobněji s uvedením konkrétních příkladů v následujících kapitolách. Do těchto kapitol byly shrnuty projevy jazykové interference a jiné jevy problematické pro cizince, které jsme zaznamenali během rozhovorů. Na konci každé kapitoly také uvádíme procentuální poměr chyb, kterých se dopustili jednotliví respondenti, a to zvlášť na úrovni fonetické, morfologické, syntaktické či lexikální. Srovnání chybovosti na úrovni jednotlivých rovin a u jednotlivých respondentů je detailněji popsáno v závěrečné kapitole o vlivu sociologických aspektů na osvojování jazyka.

.3.3.2.1. Fonetická interference

„Fonetika zkoumá zvukovou stránku jazyka ze všech aspektů, tj. zkoumá fyziologickou činnost mluvidel, akustickou podstatu zvuků, které vytvářejí, a z obecného hlediska i fungování zvukových prvků jako jazykových prostředků. Fonetika češtiny zkoumá způsoby tvoření a vnímání českých hlásek, změny při jejich spojování, melodickou (intonační) a silovou (dynamickou) stránku řeči.“⁴⁴ Na úrovni fonetické se nejvíce projevuje cizí původ mluvěcího. Špatná výslovnost některých fonémů, záměna hlásek a hlásková interference jsou problémy, se kterými se u ruskojazyčných imigrantů žijících v České republice setkáváme, a jsou to znaky, které v hlavní míře způsobují dojem cizího přízvuku, jenž ale většinou není problémem pro komunikaci, spíše, jak uváděli respondenti, může být podnětem pro psychický

⁴⁴ Čechová, M. *Čeština, řeč a jazyk*. 2., přepracované vyd. Praha: ISV, 2000, s. 31.

blok, kdy se člověk stydí a nechce mluvit. S dojmem, že respondenti mají v češtině cizí přízvuk, jsme se setkali u čtrnácti ze šestnácti respondentů, přičemž bez přízvuku mluví respondenti 15/9 a 13/15, kteří v České republice žijí nejdéle a přestěhovali se v poměrně mladém věku. U těchto respondentů jsme se neseťkali se žádnými výraznými projevy jazykové interference na fonetické úrovni. U některých respondentů je přízvuk patrný během celého projevu, u jiných pouze při výslovnosti některých slov, což se také odráží v tabulce procentuálního vyjádření chybovosti ve fonetické rovině jednotlivých respondentů na konci této kapitoly. Respondenti se ve svém projevu dopustili chyb na úrovni fonetiky, které někdy souvisí i s interferencí mateřského jazyka. Pro fonetický přepis jednotlivých slov byla použita česká fonetická transkripce⁴⁵, přičemž vždy uvádíme správné české výrazy a pak fonetickou transkripci jejich nesprávné výslovnosti, kterou jsme u respondentů zaznamenali. Pro analýzu materiálu byla použita pouze metoda poslechu a sluchové percepce, neboť vědecká fonetická analýza je příliš specializovaná disciplína. V pozorování se omezujeme jen na nejvýraznější jevy, které je možné zachytit lidským uchem, ověření materiálu fonetickými metodami vychází za rámec této práce.

- a) Jedním ze zásadních rozdílů českého a ruského jazyka je fonotaktický přízvuk, kdy se v případě češtiny jedná o přízvuk stálý, který je vždy na první slabice slova nebo na první slabice předložkového spojení slov a v případě ruštiny se jedná o přízvuk pohyblivý, což vede k fonotaktické interferenci, kdy ruskojazyční imigranti mají tendence přízvukovat různé slabiky na jiném místě než na první slabice i v češtině, např. ve slovech *ano* [a'no], *svíčková* [svíčko'vá], *přítelkyně* [přítel'kiňe], *povrchovou* [povrch'ovou], *nálady* [ná'ladi], *okamžik* [oka'mžik], *záleží* [zá'leží], *běhám* [bje'hám]. Místo přízvuku se u Rusů vyznačuje nefonologickou délkou slabiky. Často respondenti také přízvukovali slabiky dle vzoru ruštiny, např. *jazykem* [jazi'kem] či ukrajinštiny, např. z *Ukrajiny* [zUkra'jini], *ukrajinská* [ukra'jinská], *naplánovat* [naplano'vat].
- b) Největší potíže zřejmě ruskojazyčným imigrantům dělají jevy, které se v jejich mateřském jazyce vůbec neobjevují. Tak např. nejčastěji jsme se při našich rozhovorech setkali s problematickou výslovností souhlásky „ř“, a to s různými varianty výslovnosti. V některých případech respondenti jednoduše zaměňují

⁴⁵ Česká fonetická transkripce. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013, 1. 6. 2013 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_fonetick%C3%A1_transkripce

písmeno „ř“ za „r“, např. *především* [predevším], *řemeslníci* [remeslníci], *vepřové* [veprové], *příležitost* [priležitost], *příjemně překvapený* [prijemně prekvapení], *přes* [pres], *přesně* [presně], *dceřiná* [dceriná], *hřbitov* [hrbitov], *úřad* [urad]. Tato tendence se projevuje hlavně u slov, která mají formálně i významově podobné či identické ekvivalenty v ruštině, kde se užívá písmena „r“, jako např., *nepřijedeš* [neprijedeš], *ústřice* [ústrice], *příjemně* [prijemně], *předmět* [predmňet], *přítelkyně* [přítelkyňe], *před* [pred], *hořčice* [horčice], *tři* [tri], *mateřská* [materská], *přivezeme* [privezeme], *věřím* [vjerím], *přítom* [pritom], *vyřešit* [vyrešit], *moře* [more], či opět v ukrajinštině, jako ve slovech *překlad* [preklad], *kuchař* [kuchar], *třeba* [treba] či *večeře* [večere]. Několikrát jsme se setkali i se stejným typem záměny ve slově „kteří“ a v různých jeho variantách [kterí], v tomto případě se ale zároveň může jednat o vliv obecné češtiny.

Další variantou nahrazování souhlásky „ř“ je výslovnost dvou fonému [rš] pro neznělou pozici (např. *příbuzné* [pršibuzné]) a [rž] pro znělou (např. *semináře* [seminárže]). Někteří respondenti úplně nahradili vibrantu „ř“ za frikativu „ž“: *pořádek* [požádek], *říkám* [žíkám], *ředitel* [žeditel].

Několik respondentů zaměňovalo znělou samohlásku „ř“ za neznělou, např. *září* [zářǎí], *říjen* [řǎíjen]. A několik z našich starších respondentů se dopustilo opačné záměny, než bylo popsáno výše, kdy nahrazovali foném „r“ za foném „ř“: *prezenty* [přǎezenti], *potraviny* [potřǎavini], *premiér* [přǎemiér], *trvalý* [třǎvalí].

Jak je vidět, specifická česká vibranta „ř“ a její znělá i neznělá podoba dělá ruskojazyčným imigrantům velké potíže, a tak je jedním z prvních znaků odhalení cizího původu mluvčího.

- c) Dalším velmi častým místem chybování, které bylo zjištěno při řízených rozhovorech, je kvantita samohlásek, což je jev pro ruskojazyčné přistěhovalce opět nový. Většinou se jednalo o krácení samohlásek, např. *zákony* [zakoni], *potkávám* [potkavam], *zůstala* [zustala], *vyhrála* [vyhrala], *možná* [možna], *podnikám* [podnikam], *národ* [narod], *pocházím* [pochazim], *vládního* [vladniho], *práce* [prace], *dávám* [davam], *dostával* [dostaval], *běhám* [bjeham], *sýr* [sir],

svátky [svatky], *zóna* [zona], *vstával* [vstaval], *trvalý* [trvali]. V ojedinělém případě došlo i k dloužení krátké samohlásky ve slově „*moře*“ [móře]. Ruskojazyčným imigrantům označení dlouhých samohlásek často splývá s přízvukem, který se v ruštině (pokud je vyznačován) značí graficky stejně. „*Ruská přízvučná slabika se vyslovuje s větší silou než česká a rovněž silový rozdíl mezi přízvučnou a nepřízvučnou je o něco výraznější než v češtině.*“⁴⁶ Proto v některých slovech, která jsou foneticky podobná existujícím ruským ekvivalentům, dochází ke krácení dlouhých samohlásek v případě, kdy mluvčí dává přízvuk na jinou než první slabiku podle vzoru mateřského jazyka, jako u slov „*zůstala*“ [zu'stala], „*zákony*“ [za'koni], „*národ*“ [na'rod], „*vstával*“ [vsta'val], kdy v ruském jazyce je přízvučná vždy druhá slabika.

- d) Fonetická interference se projevila ve výslovnosti fonému [i]. Zatímco v českém jazyce existuje pouze jeden foném [i], který se vyjadřuje dvěma grafémy „*i*“ nebo „*y*“, v ruském jazyce jsou tyto dva různé grafémy (rus. „*и*“ a „*й*“) i samostatnými fonémy a jejich výslovnost se liší. Výslovnost ruského „*и*“ se pohybuje na vyšším tónu než české „*i*“ a „*y*“, a výslovnost ruského „*й*“ by se v českém jazyce dalo zařadit na pozici mezi přední vysokou „*i*“ a střední „*e*“. Tyto vlivy, ať už ruského či ukrajinského jazyka⁴⁷ ovlivňují i výslovnost českých slov. Pro rozlišení takové výslovnosti pro účely této práce použijeme „*i*“ pro běžné české „*i*“, „*y*“ pro ruské „*и*“ či ukrajinské „*и*“ a znak „*i*“ použijeme pro výslovnost ruského „*й*“ ve vyšší poloze, než se vyslovuje české „*i*“ (viz *tabulka č. 10*).

⁴⁶ Brčáková, D. *Sorok kovarnych voprosov češskoj grammatiki*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 8.

⁴⁷ V ukrajinském jazyce existují stejně jako v ruštině dva grafémy „*i*“ a „*и*“, které jsou zároveň i dvěma různými fonémy, stejně jako v ruském jazyce.

[r]	označení slabikotvorného „r“
[ṛ̌]	označení neznělého „ř“
[ř]	označení znělého „ř“
[ʲ]	označení přízvučné slabiky (píše se před přízvučnou slabikou)
[i]	označení běžného českého fonému [i]
[y]	označení ruského grafému „и“ či ukrajinského „у“
[i̯]	označení pro foném [i], vyslovovaného ve vyšší poloze jako v ruském jazyce

Tabulka 10 *Znaky pro fonetickou transkripci některých fonémů (příloha č. 5)*

Nesprávná výslovnost českého fonému [i] či [i̯] se projevovala docela často, a to v takových slovech jako *nevím* [nevym], *republika* [republyka], *Velikonoce* [velykonoce], *získává* [zyskává], *koníčky* [konyčky], *cizinců* [cyzynců], *bydlím* [bydlym], *knedlíky* [knedlyky], *nabídli* [nabydli], *život* [žyvot]. Výslovnost příliš vysokého „i“ ovlivněného ruskou výslovností byla zaznamenána např. ve slovech *suvenýry* [suveniry], *taky* [takí], *pivo* [pivo], *automaticky* [automaticky].

- e) Během rozhovorů respondenti často přizpůsobovali česká slova ruské či ukrajinské výslovnosti, z čehož vznikly hybridní fonetické varianty obou jazyků, jako např. [istorije] pro *historii*, [ideš] pro *jdeš*, [ich] pro *jich*, [budujucnost] pro *budoucnost*, [mežinarodní] pro *mezinárodní*, [pomožou] pro *pomůžou*, [nemožu] pro *nemůžu*, nebo používali vyloženě ruská slova pro pojmenování, která jsou v češtině podobná, ale liší se v nějakém detailu (např. změkčení souhlásek, záměna souhlásek a samohlásek atd.): [kto] pro *kdo*, [t'el'evizor] pro *televizi*, [zakl'epal] pro *zaklepal*, [d'eťmi] pro *děťmi*, [probl'emi] pro *problémy*, [l'et] pro *let*, [sl'eduju] pro *sleduju*, [češskí] pro *český*, [vol'ní] pro *volný*.

Častým jevem je také změkčování konečného „t“ ve slovesech v infinitivu, jako [potřebovat] pro *potřebovat*, [hledat] pro *hledat*, [koupit] pro *koupit*, [slavit] pro *slavit*, [vozit] pro *vozit*, [brat] pro *brát*.

Problémem pro naše respondenty se zdála být také výslovnost číslovek, [jedenacet] pro *jedenáct*, [pjetnatcet] pro *patnáct*, [pervní] pro *první*.

- f) Další problematickou oblastí pro ruskojazyčné emigranty je výslovnost českého diftongu „ou“, kterou respondenti ve své řeči nahrazují jednou ze samohlásek, jež do tohoto diftongu patří, buď samohláskou „u“ nebo „o“, např. *poslouchám* [posluchám], *brouky* [broki], *koupit* [kupit], *městskou* [mňestsku], *vedoucí* [veducí].
- g) Velice patrným znakem interference ruského jazyka s češtinou je také užívání fonémů, které existují v obou jazycích, ale v každém z nich mají odlišnou realizaci, jako v případě výslovnosti ruských „ž“, „š“ či ukrajinského „č“, které se vyslovují mnohem tvrději než jejich české ekvivalenty.
- h) Rozdílem v dalším případě mezi ukrajinštinou a češtinou je užívání předložky „z“ místo české předložky „s“ a také zachování její znělosti při výslovnosti. Takže spojení *s rodinou*, *s manželkou*, *s věkem* respondenti vyslovovali [zrodinou], [zmanželkou] a [zvjekem].
- i) Několik respondentů mělo problém se změkčováním některých konsonantů v místech, kde to v českém jazyce není na místě, například *cizineckou policii* vyslovovali jako [čižineckou], *cizince* jako [čižince], *český* jako [čes'kí], *pracuju* jako [prac'uju], a *Ukrajinec* jako [ukrajinec'] se změkčením samohlásky „s“ a „c“ podle ukrajinského vzoru, kde po konsonantu „s“ a „c“ následuje tzv. „měkký znak“ (rus. i ukr. „b“), dále pak změkčení ve slovech *lepší* [l'epší], *v bytech* [fbyťech], *společnost* [spoľečnosť] nebo *hledat* [hľedat]. Objevila se ale i opačná

tendence nezměkčovat souhlásky před samohláskou „ě“, přičemž vyslovovali slova *něco*, *nějak*, *dvěma*, *pěstuje*, *v krámě* a *pojištění* jako [neco], [nejak], [dvema], [pestuje], [fkráme] a [pojištění].

- j) Ojedinělé případy hláskové substituce jsme zaznamenali ve slovech *na návštěvě* [na náfštefe] a [užení] místo *uzený*, kde se jedná o substituci „v“ na „f“ a „z“ na „ž“.
- k) U mladší generace jsme se kromě chybných výslovností setkali i s ledabylou výslovností slov, která je typická i pro české rodilé mluvčí, jako například slovo *třeba* vyslovené jako [tř_ɛea], slovo *úplně* jako [úpé], nebo slovo *nějaký* vyslovené jako [ňákí].

Když se podíváme na procentuální vyjádření chybovosti ve fonetické rovině jednotlivých respondentů (viz *tabulka č. 11*), tak vidíme, že ve druhé polovině tabulky, kde procento chybovosti roste, se umístili všichni respondenti ze třetí věkové kategorie. Jelikož mezi těmito respondenty jsou jedinci s nejrůznější délkou pobytu, respondenti, kteří uvedli, že navštěvovali jazykové kurzy či nikoliv, respondenti, kteří se pohybují jak v českém, tak i v ruskojazyčném prostředí, můžeme se domnívat, že věk mluvčího hraje při osvojování cizího jazyka určitou roli. „*Čím nižší je věk při příchodu do prostředí druhého jazyka, tím větší je pravděpodobnost dosažení výslovnosti v tom jazyce na úrovni rodilých mluvčích nebo téměř na stejné úrovni. I když délka pobytu může být důležitějším indikátorem než věk při příchodu po několika měsících v prostředí druhého jazyka, věk při příchodu se ukazuje jako klíčový ukazatel při hodnocení výslovnosti obyvatel s minimálně dvouletým pobytem.*“⁴⁸ Výjimkou ale je dvaadvacetiletá respondentka č. 5/17, která se v tabulce umístila na předposledním místě. Důvodem takového umístění může být prostředí, ve kterém se respondentka pohybuje⁴⁹ a skutečnost, že v rámci svého pobytu nenavštěvovala žádné

⁴⁸ Překlad ze slovenštiny: Harleyova, B., Wangová, W. Hypotéza kritického obdobia: kde sme teraz? In: *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Editor: Jozef Štefánik. Překlad Jozef Štefánik, Viktor Krupa, Eduard Pallay, Michaela Palcútová. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 240.

⁴⁹ Respondentka č. 5/17 sice uvedla, že se v práci stýká s Čechy a jinými cizinci, ale vzhledem k typu svého zaměstnání (pracuje jako Go Go tanečnice) také uvedla, že komunikace s českými občany je nedostatečná. Na otázku, jaký jazyk používá nejčastěji, odpověděla: „ruštinu“, a její kamarádi jsou spíše ruskojazyční imigranti žijící v České republice.

jazykové kurzy a český jazyk se učila dva měsíce v zahraničí od spolubydlících české národnosti.

Naopak poměrně nízké procento chyb je znakem mladší generace, a to hlavně jejích představitelů, kteří v České republice v současné době studují vysokou školu. Takoví respondenti se umístili na prvních třech pozicích a o tři pozice za nimi zaostává poslední vysokoškolská studentka, jejíž délka pobytu v České republice je výrazně nižší (je to respondentka s nejkratší délkou pobytu – 4 roky).

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Chyby fonetické	
				v počtu slov	v %
15/9	Žena	24	2267	0	0,00
13/15	Muž	28	770	0	0,00
9/22	Muž	31	2363	35	1,48
10/21	Muž	31	3221	56	1,74
7/24	Žena	31	1223	27	2,21
4/17	Žena	21	1760	39	2,22
10/19	Žena	29	1092	30	2,75
7/22	Muž	29	2096	65	3,10
7/29	Muž	36	663	22	3,32
14/37	Žena	51	3108	132	4,25
5/50	Žena	55	3413	148	4,34
6/49	Muž	55	436	20	4,59
6/42	Žena	48	1424	66	4,63
7/44	Muž	51	3309	165	4,99
5/17	Žena	22	1557	78	5,01
6/41	Muž	47	1191	76	6,38
Celkem			29893	959	3,21

Tabulka 11 *Procentuální vyjádření fonetických chyb*

Jak je vidět z výše popsané analýzy fonetické roviny nerodilých mluvčích, správná výslovnost dělá imigrantům potíže, a to nejen v případech jevů, které jsou pro ně úplně nové, ale ve velké míře i naopak u jevů, jež jsou v obou jazycích velmi podobné.

.3.3.2.2. Morfologická interference

Na úrovni morfolgie jsme získali jednoznačně nejbohatší materiál pro analýzu řečového chování ruskojazyčných imigrantů žijících v České republice. Z vlastní zkušenosti můžeme posoudit, že zatímco nedostatečná slovní zásoba nebo někdy i syntaktické nesrovnalosti mohou být problémem v komunikaci, chybování na morfolgické rovině není pro dorozumívání tak zásadní, spíše jen, stejně jako v rovině fonologické, posiluje dojem cizího původu. Na této jazykové úrovni jsme se setkali opravdu s velkým počtem chyb, které se opakovaly u různých respondentů, ty nejčastější uvedeme v této kapitole. Příklady uvádíme opět jako autentická vyjádření respondentů, dále následuje správný výraz v češtině a v případě interference z ruského či ukrajinského jazyka uvádíme i variantu v ruštině (případně ukrajinštině).

- a) Častým místem, kde respondenti chybovali, je kondicionál a jeho tvary. V českém jazyce se kondicionál tvoří pomocí kondicionálního tvaru pomocného slovesa „být“ a přičestí minulého, oba tvary se musí vždy shodovat s podmětem, zatímco v ruském jazyce se v kondicionálu všude užívá částice „by“, která je nesklonná. Proto prvním typem chybování bylo užívání kondicionálního tvaru jako neohebného „by“ pro jakoukoliv osobu:
- „*když cítím, že by mohla*“ (já) x *když cítím, že bych mohla* (rus. *когда я чувствую, что я могла бы*),
 - „*já by nikdy nesnědla*“ x *já bych nikdy nesnědla* (rus. *я бы никогда не съела*),
 - „*určitě by chtěl*“ x *určitě bych chtěl* (rus. *я бы точно хотел*),
 - „*chtěla by, aby to zlepšilo*“ x *chtěla bych, aby se to zlepšilo* (rus. *я бы хотела, чтоб в этом плане улучшилось*),
 - „*já jsem nechtěl by nic vozit*“ x *já bych nechtěl nic vozit* (rus. *я не хотел бы ничего возить*),
 - „*byla by jsem zvědavá*“ x *byla bych zvědavá*,
 - „*můžu ochutnat knedlyky, aby věděla*“ x *můžu ochutnat, abych věděla*,
 - „*aby jsem to trošku zlepšila*“ x *abych to trošku zlepšila*.

Odlišné je také užívání formy slovesa ve větě účelové po spojce aby, kdy se v ruštině užívá infinitiv, zatímco v češtině musí opět proběhnout shoda s konatelem děje.

- *Musíš stát frontu i tři dny, jenom aby něco vyřešit.*
čes. *Musíš stát frontu i tři dny, jenom abys něco vyřešil.*
rus. *Приходится стоять в очереди и три дня, чтобы что-то решить.*
- *„Česká republika nepotřebuje hodně peněz na to, aby tam bydlet.“*
čes. *ČR nepotřebuje hodně peněz na to, abys tam bydlel.*
rus. *Человеку не нужно много денег, чтобы жить в ЧР.*

V jiných případech respondenti naopak užívali tvaru kondicionálu pro první sobu „bych“ ve třetí osobě, kde by mělo být užito tvaru „by“:

- *„kdybych nebyli ti Rusové, kde bych byl ty“ x kdyby nebyli ti Rusové, kde bys byl ty,*
- *„já nemluvím takhle jak bych to mělo být“ x jak by to mělo být,*
- *„abych mě to bavilo“ x aby mě to bavilo,*
- *„abych oni“ x aby oni,*
- *„abych mi to upravili“ x aby mi to upravili.*

Také jsme zaznamenali několik příkladů záměny tvarů pomocného slovesa „bych“ např. v první osobě jednotného čísla za druhou osobu jednotného čísla (viz příklad 1), nebo ve třetí osobě množného čísla za druhou osobu množného čísla (viz příklad 2):

Příklad 1:

- *„kdybys chtěla podívat na nějaký český film“ (já) x kdybych se chtěla podívat na nějaký český film,*

Příklad 2:

- *„abyste voni mohli“ x aby voni mohli.*

V projevech respondentů se také objevily tvary pomocného slovesa „být“ v kondicionále z obecné češtiny:

- „kdybysem dostal“ x kdybych dostal,
- „my bysme chtěli tu zůstat navždy x chtěli bychom tu zůstat navždy,
- „abysme mohli“ x abychom mohli,

b) Dalším jevem, který se ukázal jako problematický, jsou zvrtná slovesa, přesněji užívání zvrtných zájmen „si“ a „se“. Respondenti tato zájmena buď vynechávali tam, kde by měla být užita (viz *příklad 1*), nebo je naopak přidávali k slovesům, která zvrtná nejsou (viz *příklad 2*). Co se týká chybného užití zvrtných zájmen co do postavení ve větě, tak o tom budeme mluvit v rovině syntaktické v odstavci o slovosledu.

Příklad 1: Vynechávání zvrtného zájmena vlivem mateřského jazyka u sloves, která jsou zvrtná v češtině, ale nejsou zvrtná v ruštině

- „my jsme rozhodli“ x my jsme se rozhodli (rus. мы решили),
- „jet někam odpočinout“ x jet si někam odpočinout (rus. отдохнуть),
- „můžu vybrat“ x můžu si vybrat (rus. могу выбрать),
- „kdybys chtěla podívat na nějaký film“ (já) x kdybych se chtěla podívat na nějaký film (rus. если бы я хотела посмотреть какое-то кино),
- „už jsem zvykla na nich“ x už jsem si na ně zvykla (rus. я уже к ним привыкла),
- „jestli můžu vyhnout této otázce“ x jestli se můžu vyhnout této otázce (rus. могу избежать ответа на данный вопрос),
- „dostal jsem jednou do potíže“ x dostal jsem se jednou do potíží (rus. один раз я попал),
- „nemůžu vzpomenout“ x nemůžu si vzpomenout (rus. не могу вспомнить),
- „ani neramatuju“ x ani si neramatuju (rus. даже не помню),
- „to mě už ptají“ x to už se mě ptají (rus. меня спрашивают об этом),

- „když řeknu nesprávně, tak zeptám“ x když řeknu nesprávně, tak se zeptám (rus. *если скажу не правильно, то спрошу*),
- „moji rodiče přestěhovali první“ x moji rodiče se přestěhovali první (rus. *переехали*).

Zajímavý je fenomén vynechávání zvrtných zájmen u sloves, která jsou zvrtná v obou jazycích:

- „týkající děti, který učí několik jazykov“ x týkající se dětí, které se učí několik jazyků (rus. *касается детей, которые учатся нескольким языкам*),
- „ať to užijou“ x ať si to užijou (rus. *пускай радуются*),
- „snažíme to vyměnit“ x snažíme se to vyměnit (rus. *стараемся*),
- „to, co mi nelíbí“ x to, co se mi nelíbí (rus. *не нравится*),
- „když to podaří“ x když se to podaří (rus. *получится*),
- „vůbec nestydím“ x vůbec se nestydím (rus. *не стесняюсь*),
- „když píšu tady s někým“ x když si píšu tady s někým (rus. *переписываюсь*).

Příklad 2: Nesprávné užití zvrtných zájmen „se“ a „si“ vlivem ruštiny, kde užití sloveso je zvrtné, zatímco v češtině není, dále užití zvrtné postpony ruštiny a nesprávné užití zvrtných zájmen, které ale není ovlivněno mateřským jazykem

- „zůstat se tady x zůstat tady“ (rus. *остаться*),
- „setkalsja“ x setkal se (rus. *встретился*),
- „chtělosj by umět lepší česky x chtěl bych umět lépe česky (rus. neosobní vyjádření *хотелось бы*, v první osobě jednotného čísla by se stejná věta vyjádřila bez zvrtné postpony: *я хотел бы*),
- „já jsem si chtěla víc poznat“ x já jsem chtěla víc poznat,
- „vždycky se porovnávám, že by bylo horší se narodit v nějaký muslimský zemi“ x vždycky porovnávám, že by bylo horší se narodit v nějaké muslimské zemi,

- „to se mi líbí, jak se tady všechno pracuje“ x to se mi líbí, jak to tady všechno pracuje/funguje,
 - „že se volám pořád rodině“ x že pořád volám rodině.
- c) Hojný materiál jsme získali v oblasti deklinace podstatných jmen, kde se opět setkáváme s interferencí ruského i ukrajinského jazyka (viz *příklad 1*), s nesprávným skloňováním pomnožných podstatných jmen (viz *příklad 2*) a s jevem odstranění paradigmatické alternace lokace k→c (č), která v ruštině zanikla (viz *příklad 3*):

Příklad 1: Užití špatného tvaru vlivem ruského či ukrajinského jazyka

- „hodně kamarádív“ x kamarádů (ukr. *друзів*),
- „několik jazykov“ x jazyků (rus. *языков*),
- „pro cizincev“ x pro cizince (rus. для *иностранцев*),
- „mám přítela“ x přítele (rus. *друга*),
- „s rodinój“ x s rodinou (rus. с *семьей*),
- „s dceroj“ x s decerou (rus. с *дочкой*),
- „hvězdoju“ x hvězdou (ukr. *зіркою*)
- „ti kamarádi jsou spíš Čechi“ x ti kamarádi jsou spíš Češi (rus. *чехи*),
- „mám ráda historiju“ x historii (rus. *историю*),
- „na úřadach“ x na úřadech (rus. jako *отрядах*);

Příklad 2: Nesprávné skloňování pomnožných podstatných jmen

- „dni otevřených dveře“ x dni otevřených dveří,
- „máme rádi tepláci“ x tepláky;

Příklad 3: Odstranění alternace

- „ti úředníky“ x ti úředníci (rus. jako те *чиновники*),
- „ti pracovníky“ x ti pracovníci (rus. те *работники*),
- „v materské školke“ x v mateřské školce (rus. jako *школке*);

U podstatných jmen se také setkáváme se záměnou tvarů v rámci paradigmatu životnost/neživotnost (v tomto případě se také ale může jednat o záměnu nominativního pádu s akuzativním a to v obou směrech):

- „*porovnávají se Rusy*“ x *Rusové*,
 - „*moji krajanu*“ x *moji krajané*,
 - „*jsou to vědce*“ x *jsou to vědci*,

 - „*navštívit nejbližší kamarádi*“ x *kamarády*,
 - „*s kamarádi*“ x *s kamarády*,
 - „*mám tam kamarádi*“ x *kamarády*,
- d) Deklinační chyby byly zaznamenány při skloňování různých druhů zájmen, přičemž se jednalo buď o špatné tvary zájmen, které jsou ovlivněny tvary ruského či ukrajinského jazyka (viz *příklad 1*) nebo o záměnu rodu životného a neživotného (viz *příklad 2*):

Příklad 1: Špatná deklinace zájmen

- **přivlastňovacích „svůj“, můj“, „náš“:** nom. sg. „*moja máma*“ x *moje máma* (rus. *моя мама*), *naša rodina*“ x *naše rodina* (rus. *наша*); gen. sg. „*specialita naše rodiny*“ x *naší rodiny* (rus. *нашей семье*); nom. pl. „*moji děti*“ x *moje děti* (rus. *мои дети*); akuz. pl. „*pro svoji rodinu*“ x *pro svou rodinu* (ukr. *свою сім'ю*); lok. pl. „*v naše době*“ x *v naší době* (rus. *в наше время*); inst. pl. „*s mojimi krajanu*“ x *sými krajanu* (rus. *с моими соотечественниками*), „*s mojim oborem*“ x *sým oborem* (rus. *моим*);
- **ukazovacích „ta“, „ten“, „tenhle“:** nom. sg. „*tyhle rok*“ x *tenhle rok*; gen. pl. „*tich let*“ x *těch let* (ukr. *тих років*); akuz. pl. „*tych produktiv*“ x *těch potravin* (ukr. *тих продуктів*); lok. pl. „*v toj firmě*“ x *v té firmě* (rus. *в той фирме*), „*na všech tych úřadach*“ x *na všech těch úřadech* (ukr. *на тих*);

- **osobních „on“, „ona“, „ono“:** akuz. pl. (záměna genitivem) „já jich nemám ráda“ x já je nemám ráda (ukr. я їх не люблю);
- **vztažných „jaký“:** „v jakomu jazycy“ x v jakém jazycy (ukr. в якому).

Příklad 2: Záměna tvarů deklinací životného a neživotného rodu u vztažných zájmen „kteřý“, „kteřá“, „kteřé“ a u neurčitých zájmen „všichni“, „všechny“, „všechno“

- „jídla, kteří mi chutnají“ x jídla, kteřá mi chutnají,
- „máme zaměstnance, kteřé mluví česky“ x kteří mluví česky,
- „všechny jsme lidi“ x všichni jsme lidi,
- „jsme všechny spolu“ x všichni.

e) Kromě podstatných jmen a zájmen se chybovalo v deklinacích základních číslovek „jeden“ a „dva“:

- **základní číslovka „jeden“:** v akuz. sg. „oblíknou jedne tričko“ x jedno tričko (ukr. одне), „jedne jídlo“ x jedno jídlo (ukr. одне) a lok. sg. „v jednem obchodě“ x v jednom obchodě.
- **základní číslovka „dva“:** v gen. pl. „z dvuch“ x ze dvou (rus. из двух), „do dvoch let“ x do dvou let (rus. до двух лет).

f) U přídavných jmen se často chybovalo v záměně tvrdých a měkkých typů:

- „přijatelní zákony“ x přijatelné zákony,
- „stejní jídla“ x stejná jídla,
- „řešitelní problémy“ x řešitelné problémy,
- „různí sportovní aktivity“ x různé sportovní aktivity,
- „bezplatní medicína“ x bezplatná,
- „zlatí zuby“ x zlaté zuby,
- „současní písničky“ x současné písničky,
- „moderná hudba“ x moderní,

- „s pracovnou dobou“ x s pracovní dobou.
- g) Dalším okruhem, kde jsme zaznamenali větší míru chybovosti, je konjugace sloves. Typy chyb jsme rozdělili do dvou skupin, přičemž do první skupiny jsme zařadili nesprávné časování sloves v přítomném čase a v jednom případě i v čase budoucím (viz *příklad 1*) a nesprávné užití a tvorba slovesného vidu (viz *příklad 2*).

Příklad 1: Nesprávné časování sloves podle osoby, času a čísla

- 1. **osoba singuláru:** „já plavám“ x plavu (rus. *плаваю*), „dělaju“ x dělám (rus. *делаю*), „já vozju“ x vozím (ukr. *возю*),
- 2. **osoba singuláru:** „začínaješ“ x začínáš (rus. *начинаешь*), „nemožeš“ x nemůžeš (rus. *не можешь*),
- 3. **osoba singuláru:** „co říkajet“ x co říká (rus. vzor *делаем*),
- 2. **osoba plurálu:** „podnikajem“ x podnikáme (rus. vzor *работаем*), „dělajem“ x děláme (rus. *делаем*),
- 3. **osoba plurálu:** „jídla mi chutná“ x jídla mi chutnají, „říkajut“ x říkají, „nerozumijut“ x nerozumí (ukr. *не розуміють*), „potožou“ x potůžou nebo pomohou (ukr. *поможуть*), „vysvětl'at“ x vysvětlí (rus. *объяснят*).

Příklad 2: Slovesný vid (nesprávné užití vidu bylo odvozeno hlavně z širšího kontextu, který z praktických důvodů nemůže být zaznamenán u každého příkladu)

- „potkám se stále“ x stále se potkávám,
- „nejspíš tady budu zůstávat“ x nejspíš tu zůstanu,
- „nikdy se s tím osobně nesetkávala“ x nikdy jsem se s tím osobně nesetkala,
- „chodila jsem na Světlanu Zakharovou“ (ve smyslu – *byla jsem jednou*) x byla jsem na Světlaně Zakharovové,
- „v politice se nevyznávám“ x v politice se nevyznám,

h) Ruskojazyční imigranti v některých případech nevokalizují předložky před slovy, kde je to v češtině obvyklé, což opět může být způsobeno vlivem ruského jazyka (v ukrajinské morfologii je jev vokalizace předložek také přítomen):

- „sám s sebou“ x sám se sebou (rus. сам с собою),
- „k stolu“ x ke stolu (rus. к столу),
- „taky normálně z supermarketu“ x ze supermarketu (rus. із супермаркета),
- „z Zakarpat'ja“ x ze Zakarpatí (rus. із Закарпаття),
- „jsem docela v stresu“ x jsem docela ve stresu.

i) Dalším problémem, který se vyskytl, je záměna rodu u slov cizího původu:

- „v ruském banku“ (rod mužský) x v ruské bance (rod střední) – rus. банк (rod mužský),
- „z devadesáti precentů“ (rod mužský) x z devadesáti procent (rod střední) – rus. процент (rod mužský),
- „ten integrační centrum“ (rod mužský) x to integrační centrum (rod střední) – rus. центр (rod mužský),
- „jazykový barier“ (rod mužský) x jazyková bariéra (rod ženský) – rus. барьер (rod mužský),
- „ten úroveň“ (rod mužský) x ta úroveň (rod ženský) – rus. уровень (rod mužský),
- „tím variantou“ (rod mužský) x tou variantou (rod ženský) – rus. вариант (rod mužský),
- „tato problema“ (rod ženský) x tento problém (rod mužský) – rus. эта проблема (rod ženský),
- „manželská pár“ (rod ženský) x manželský pár (rod mužský) – rus. пара (rod ženský),
- „tu vízu“ (rod ženský) x to vízum (rod střední) – rus. виза (rod ženský).

j) Z oblasti procesu záměny tvarů je třeba zmínit také nerozlišení příslovce a přídavného jména, kterého se respondenti též dopouštěli, u interference z ruského jazyka taktéž uvádíme ruské příklady:

- „*kdyby mi někdo řekl, že to je dobře*“ (o jídle) x *kdyby mi někdo řekl, že je dobré* (rus. *если бы мне кто-то сказал, что это вкусно*),
- „*aby to bylo rychleji*“ x *aby to bylo rychlejší* (rus. *хотелось бы, чтоб это происходило быстрее*),
- „*pro mě to bylo těžko*“ x *pro mě to bylo těžké* (rus. *мне это давалось тяжело*),
- „*u nás je to čistějc*“ x *u nás je to čistější* (rus. *у нас это чище*),
- „*aby to bylo pochopitelně*“ x *aby to bylo pochopitelné* (rus. *чтоб это было понятно*),
- „*s Čechama je mi víc zajímavější*“ x *s Čechama je mi zajímavěji* (rus. *с чехами мне более интересно*),
- „*chtěla bych mluvit lepší*“ x *chtěla bych mluvit lépe* (rus. *я бы хотела разговаривать лучше*),
- „*уникаjící rozumím všem jazykům*“ x *výborně rozumím všem jazykům* (rus. *я отлично понимаю все языки*).

k) Mezi jinými chybnými momenty ještě uvedeme dva příklady, které se objevily u více než jednoho respondenta. Prvním příkladem je nesprávná tvorba násobných číslovek: „*jednoukrát*“ x *jednou* nebo *jedenkrát*. Druhým příkladem jevu, ve kterém se ojedinele chybovalo, je stupňování přídavných jmen a příslovčí: „*najvíc*“ x *nejvíc* (ukr. předpona *най-*), „*najdůležitější*“ x *nejdůležitější* (ukr. předpona *най-* a přípona *-ша*) „*nejlechší*“ x *nejlechčí*, „*mluví o dost dobře*“ x *o dost lépe*.

Jak je vidět z analýzy morfologických chyb, je tato jazyková rovina pro ruskojazyčné imigranty velmi problematická, i když celkové procento chybovosti je v této rovině o něco nižší než na úrovni fonetické (srovnejte *tabulku č. 12* viz níže a *tabulku č. 11* z předchozí

kapitoly). Na této lingvistické úrovni se ve velké míře projevuje interference mateřského jazyka respondentů.

V následující tabulce procentuálního vyjádření chybovosti na úrovni morfologie výsledky již nejsou tak jednoznačné. Na prvních pozicích se sice umístili všichni respondenti, kteří v současné době studují vysokou školu v České republice v českém jazyce včetně nejmladší respondentky č. 4/17 s nejkratší délkou pobytu, která na úrovni fonetické analýzy zaostávala za ostatními studenty, ale hned na páté místo se dostala jednapadesátiletá respondentka č. 14/37 z nejstarší věkové kategorie.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Morfologické chyby	
				v počtu slov	v %
15/9	Žena	24	2267	0	0,00
13/15	Muž	28	770	0	0,00
9/22	Muž	31	2363	11	0,47
4/17	Žena	21	1760	20	1,14
14/37	Žena	51	3108	42	1,35
7/29	Muž	36	663	9	1,36
10/19	Žena	29	1092	22	2,01
10/21	Muž	31	3221	72	2,24
7/24	Žena	31	1223	34	2,78
5/17	Žena	22	1557	44	2,83
5/50	Žena	55	3413	106	3,11
7/22	Muž	29	2096	72	3,44
7/44	Muž	51	3309	126	3,81
6/41	Muž	47	1191	67	5,63
6/49	Muž	55	436	25	5,73
6/42	Žena	48	1424	82	5,76
Celkem			29893	732	2,45

Tabulka 12 *Procentuální vyjádření morfologických chyb*

Tato respondentka nenavštěvovala žádné jazykové kurzy, zato uvedla, že v rámci svého pobytu v České republice absolvovala zájmový kurz účetnictví, který probíhal v češtině. Mezi ostatními respondenty z věkové kategorie nad 45 let jsou další dva respondenti 7/44 a 6/49, kteří uvedli, že se učili český jazyk na speciálních jazykových kurzech, i přesto ale jejich umístění v tabulce je poměrně nízké (13. a 15. místo), proto se můžeme domnívat, že důležitou roli opět sehrála délka pobytu, která je u respondentky 14/37 dvojnásobná. Neméně důležitým faktorem je u těžce respondentky zaměstnání účetní, v rámci něhož musí

komunikovat s českými úřady a institucemi, musí neustále studovat nové zákony v češtině a hlavně musí často užívat psanou formu jazyka, pro kterou je morfologická znalost nezbytná.

Ostatní respondenti se umístili víceméně podobně. Zatímco v prostřední části tabulky jsou opět mladší respondenti, na spodních pozicích jsou umístění opět představitelé třetí věkové kategorie. Ale i tady nacházíme jednu výjimku, jakou je respondent 7/22, který se dostal na větší procento chyb než nejstarší respondentka 5/50. Zde se dá těžko posoudit, v čem tento rozdíl spočívá, oba respondenti totiž uvedli, že se pohybují spíše mezi Rusy a Ukrajinci a jejich délka pobytu je téměř stejná (7 a 5 let). Respondent 7/22 sice uvedl, že v České republice studoval vysokou školu, výuka ale probíhala v ruském jazyce. Je možné, že se nejstarší respondentka z našeho výzkumu dostala o jednu pozici výš díky studiu českého jazyka na jazykových kurzech, je ale také možné, že důležitým faktorem je i motivace k výuce jazyka, která je u našeho mladšího respondenta 7/22 téměř nulová.

3.3.2.3. Lexikální interference

V této kapitole se budeme věnovat hlavně slovní zásobě našich respondentů, kterou jsme měli možnost posoudit v průběhu rozhovorů s nimi. Slovní zásobu si člověk zároveň s fonetickými prvky osvojuje ze všeho nejdříve. Nejdříve se učíme slova a jejich významy a teprve potom se zaměřujeme na jejich ohýbání či jejich správné postavení ve větě. Slovo a jeho význam jsou pro komunikaci nejdůležitějším prvkem. Pokud nám člověk řekne větu, kde budou nesprávně užitá tvary slov, většinou si dokážeme odvodit, co tím myslel. Pokud ale neví, jak se řekne třeba jedno stěžejní slovo a jeho partner v komunikaci neumí jeho mateřský jazyk, nastává komunikační problém. V takovém případě je velkou výhodou příbuznost obou jazyků, ruštiny a češtiny (případně i ukrajinštiny). Jak nám řekl jeden respondent: „*Když nevím, jak se nějaký pojem řekne česky, použiji ruské slovo jenom k němu přidám českou koncovku. A většinou to vyjde.*“ Čím více zná člověk slov v cizím jazyce, tím plynuleji se dokáže vyjadřovat, tím kultivovanější je jeho projev a tím jistěji se cítí při komunikaci s rodilým mluvčím.

Lexikální interference u našich respondentů spočívá v míšení dvou (případně tří) jazyků, jakými jsou ruština a čeština (případně ukrajinština), nebo také ve vytváření individuálních kalků a výpůjček, což ve většině našich případů bylo způsobeno nedostatečnou znalostí jazyka. Podíváme se tedy jak naši respondenti nakládali se slovní zásobou v českém jazyce a s jakými typy lexikální interference jsme se setkali. U lexémů, ve kterých se projevil

stupeň interference z ruského či ukrajinského jazyka, uvádíme ruské a ukrajinské ekvivalenty. Pro fonetický přepis některých ruských (případně ukrajinských) slov bylo užito znaků, které jsme popsali v kapitole o fonetické rovině, i specifických znaků určených pouze pro účely této práce, jež jsou uvedeny v příloze č. 5. Většina slov v popisu lexikální interference je z ruského jazyka, v případě ukrajinštiny uvádíme za českým významem zkratku „ukr“.

- a) U respondentů jsme zaznamenali užívání ruských slov pro označení reálií, které v českém jazyce buď neexistují vůbec (např. *паска* [paska], což je bílé sladké pečivo, které se peče na Velikonoce, je to podobné českému beránku), nebo jsou převzaty z ruského jazyka a již se běžně používají rodilými mluvčími (např. *пельмені*, *чепице ушанка*, *квас*). Mezi dalšími jevy, které v českých reáliích buď neexistují vůbec nebo již zanikly, byly uvedeny následující:

- *шуба* [šuba] – název salátu s nakládanou rybou a červenou řepou,
- *кабачковая икра* [kabačkovaja ikra] – pyré z cukety,
- *селідка* [sel'odka] – nakládaná ryba podobná slanečkovi,
- *трудова книжка* [trudovaja knižka] – pracovní knížka (hist.)

- b) Imigranti často užívají výrazů ze svého mateřského jazyka pro terminologii z oblastí, které se naučili v rodné zemi (např. ve škole, ale i v běžném životě), které více zažili v rodné zemi a v České republice se s nimi nesetkávají nebo setkávají málo. To se například týká hlavně oblasti politiky:

- *указ президента* [указ президента] – nařízení prezidenta,
- *правительство* [praveťel'stvo] – vláda,
- *выборы* [vybory] – volby,
- *депутаты* [d'eputaty] – poslanci,
- *верховна рада* [verchovna rada] – sněmovna (ukr.),
- *премьер министр* [premjer ministr] – premiér,
- *партия* [part'ija] – politická strana.

Kromě termínů používaných v oblasti politiky se objevilo také mnoho slov z oblasti módy, několik slov z oblasti literatury, kultury či vědy:

- *игра одного актёра* [i'gra adnavo akt'ora] – divadlo jednoho herce,
- *художественная литература* [chudožestvenaja li'čeratura] – umělecká literatura,
- *литературный язык* [li'čeraturnyj jazyk] – spisovný jazyk,
- *свободный покрой* [svobodnyj pokroj] – volný střih,
- *последний писк моды* [pos'lednij pisk mody] – poslední výkřik módy,
- *отрасль* [otrasl'] – odvětví.

c) S interferencí ruského a českého (případně ukrajinského) jazyka se setkáváme u slov, která znějí podobně v obou jazycích, a tak inspirují ruskojazyčné imigranty, aby v těchto slovech použili prvky své mateřštiny. Většinou se jedná o záměnu souhlásek a samohlásek, přidání či vynechání některých písmen, ale i o záměnu předpony. V seznamu příkladů uvádíme vždy na první pozici slovo, které použil mluvčí ve svém projevu a dále pak správné slovo bez cizích prvků, v závorce pak uvádíme ruský (případně ukrajinský) ekvivalent, ze kterého cizí prvek pochází:

- „*zdoskonálit jazyk*“ x *zdokonalit jazyk* (ukr. *удосконалити*),
- „*detektiv*“ (literární žánr) x *detektivka* (rus. *детектив*),
- „*nič*“ x *nic* (rus. *ничего*, ukr. *нічого*),
- „*нетоžu*“ x *netůžu* (ukr. *не можу*),
- „*volejbol*“ x *volejbal* (rus. *волейбол*),
- „*pol'*“ x *půl* (rus. *пол*),
- „*republika*“ x *republika* (rus. *республика*).

d) Do této skupiny jsme zařadili příklady jazykové interference, kdy respondenti užívali slov, která podobně znějí v obou jazycích, ale mají odlišný význam, přičemž mluvčí jich užili ve významu ruského ekvivalentu:

- „*používám anglický*“ ve smyslu anglický jazyk (rus. *пользуюсь английским*),
- „*znám hodně ruských*“ ve smyslu hodně Rusů (rus. *знаю много русских*),
- „*z jiných stran*“ ve smyslu z jiných států (rus. *с других стран*),
- „*přihlásit*“ ve smyslu pozvat (rus. *пригласить*),
- „*dostal jsem peníze*“ ve smyslu vyndal peníze (rus. *достал деньги*),
- „*prostě*“ ve smyslu jednoduše (rus. *просто*),
- „*zatím*“ ve smyslu potom (rus. *затем*),
- „*čtu pro sebe*“ ve smyslu potichu (rus. *читаю про себя*),
- „*hledat*“ ve smyslu koukat (rus. *глядеть*).

e) Nejčastějším jevem na rovině lexikální je užívání českých slov, jejichž význam ale není ovlivněn interferencí mateřštiny, v nesprávném kontextu. Toto může být způsobeno nesprávným cítěním kontextu nebo neznalostí pravidel užívání konkrétních slov, viz následující seznam příkladů:

- „*mluvím české slovo*“ x *říkám české slovo*,
- „*hlídat*“ ve smyslu *hledat*,
- „*myslím, že člověk volit musel*“ x *myslím, že člověk by měl volit*,
- „*více času zabývá profesionální literatura*“ x *více času zabírá*,
- „*první důvod asi bylo vzdělání*“ ve smyslu *hlavní důvod*,
- „*chodila jsem na Světlanu Zakharovou*“ ve smyslu *byla jsem na ní* (pouze jednou),
- „*nechodila jsem do kina 7 let*“ x *nebyla jsem v kině 7 let*,
- „*chodila jsem dvakrát volit*“ x *byla jsem/šla jsem dvakrát volit*,
- „*nerozuměli, co mluví*“ x *co říká*,
- „*spisovný*“ ve smyslu *písemný*,
- „*hlavní můj byt je v Praze*“ ve smyslu *domov*,
- „*jedu letadlem*“ x *letím letadlem, cestuji letadlem*,
- „*pomalů*“ ve smyslu *trošku*,
- „*takové všeobecné*“ ve smyslu *různé*,

- „obrazovka českého hradu“ x vyobrazení, obraz,
- „záchranu“ ve smyslu ochranu,
- „dělala nějaké výsledky“ ve smyslu nějaká vyšetření,
- „mluvím pochopitelně“ x srozumitelně,
- „hezké jídlo“ ve smyslu dobré jídlo,
- „nelíbí se mi jídlo“ ve smyslu nechutná,
- „česká zdravotnice“ ve smyslu české zdravotnictví,
- „všechna rodina“ ve smyslu celá rodina,
- „uzenářství“ ve smyslu uzeniny,
- „nepřipomínám“ užito ve smyslu nevzpomínám.

f) Někteří jedinci s pokročilejší znalostí češtiny užili i česká frazeologická spojení, např. *připustit k tělu, šedivá myš, klape to, být pro všemi deseti, zažít na vlastní kůži*. Frazeologická spojení jsou ustálená spojení, která mají danou konstrukci a specifickým pro ně je význam, často přenesý, který nelze vždy odvodit z jednotlivých částí tohoto spojení, proto je pro jejich používání potřeba dobrého porozumění a citu pro jejich správné umístění do kontextu.

g) Několik respondentů si ale do správného kontextu dosadilo ruská i ukrajinská frazeologická spojení, jako např.:

- „*у меня на лбу написано*“ – *mám to napsáno na čele*,
- „*моя хата з краю, нічого не знаю*“ – ve smyslu *mě se to netýká* (ukr.),
- „*старческий маразм*“ – *stařecký marasmus*.

h) Jako zajímavost uvedeme dvě slova, která jsou velmi neobvyklá pro užívání v běžném životě, i přesto jsme je zaslechli během našich rozhovorů a nemohli jsme je nechat bez povšimnutí. První je slovo *chrobáček*, což je druh brouka a bylo užito právě ve smyslu brouka obecně, a druhé slovo je *špik*, což znamená morek

nářečně⁵⁰. Protože se jedná o velmi specifická pojmenování, těžko můžeme předpokládat, že obě respondentky užily tato pojmenování vědomě, zvláště v druhém případě, kdy podle kontextu vyplynulo, že se „špikem“ myslí „špek“.

- i) Během našich rozhovorů jsme zaznamenali také užívání parazitních slov, které respondenti vyslovovali hlavně v situacích, kdy dlouho přemýšleli nad odpovědí nebo nad správným výrazem. Mezi těmito slovy se nejčastěji objevily výrazy „vlastně“, „no“ (i jeho ruský ekvivalent „nu“), „prostě“, „jako že“, „jako“, „jakoby“, „ty jo“, „že jo“.
- j) Občas při rozhovoru zazněla slova, která neexistují v žádném jazyce. Většinou se jednalo o záměnu některých hlásek v českých slovech, jako např. *klepa to* místo *klape to*, *snocha* místo *snacha* a *směnovna* místo *sněmovna*.
- k) Nastaly situace, kdy respondenti jednoduše nevěděli, jak se nějaký výraz řekne česky (např. *Нудеранды* - *Nizozemsko*, *праздник* - *svátek*, *червяк* - *červ*, *рассудительный* - *rozvážný*, *сочинять* - *výtýšlet*) i situace, kdy dotázaný nechápal, na co se ho vlastně ptáme, protože nerozuměl některým výrazům, jako např. *koníček*, *časově náročný*, *mateřština*, u které si respondentka myslela, že se ji ptáme, zda někdy používá nadávky, protože ruské velmi podobné slovo *материться* [ma'eriť'sja] znamená v ruštině nadávat.

Pro procentuální vyjádření chybovosti v rovině lexikální jsme zvolili dvě kritéria, která jsme zkoumali zvlášť: jedním kritériem je počet ruských a ukrajinských slov v projevu jednotlivých respondentů (viz *tabulka č. 13*), přičemž do této skupiny jsme zařadili všechny výrazy, které jako celek zní rusky (případně ukrajinsky), i když jsou českým výrazům velmi podobné (výjimkou jsou ale česko-ruské ekvivalenty, které by se dali označit za homofona, ale jejich výslovnost se liší nějakou maličkostí, např. měkkostí, kvantitou samohlásky nebo fonotaktickým přízvukem), a druhým kritériem jsou ostatní případy lexikálních chyb, patří sem např. česká slova užitá v nesprávném kontextu, zkomoleniny atd. (viz *tabulka č. 14*)

⁵⁰ Křížovkářský slovník. STUDIO VERUATATA. *Krizovkarsky-slovník.eu* [online]. 2013 [cit. 2013-07-18]. Dostupné z: <http://krizovkarsky-slovník.eu/slovo/%C5%A1pik>

Tabulka s procentuálním vyjádřením počtu užitých ruských a ukrajinských výrazů nám přináší již poněkud odlišná data než tabulky předchozí. Čtyři respondenti studující na vysoké škole v tomto směru neudělali žádnou chybu a opět se umístili v horní části tabulky. Je sice pravda, že i oni ve svých projevech několik ruských (případně ukrajinských) výrazů vyslovili, jejich užití ale bylo vždy záměrné a sloužilo pro pojmenování jevů, které v češtině nemají žádný ekvivalent, proto jsme je nepočítali jako chybu. Procento chybovosti u ostatních respondentů je ovšem také velmi nízké a pohybuje se v rozmezí do 3 procent. Zajímavé výsledky jsou ale u tří respondentů, kteří se umístili na posledních třech místech naší tabulky, jejichž procentuální chybovost v této oblasti přesáhla 10 procent. Tito respondenti jsou opět představitelé nejstarší věkové kategorie.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Užití výrazů ruského či ukrajinského jazyka	
				v počtu slov	v %
15/9	Žena	24	2267	0	0,00
13/15	Muž	28	770	0	0,00
9/22	Muž	31	2363	0	0,00
4/17	Žena	21	1760	0	0,00
10/19	Žena	29	1092	2	0,18
10/21	Muž	31	3221	6	0,19
7/24	Žena	31	1223	5	0,41
14/37	Žena	51	3108	15	0,48
7/22	Muž	29	2096	24	1,15
7/44	Muž	51	3309	50	1,51
5/50	Žena	55	3413	55	1,61
5/17	Žena	22	1557	26	1,67
7/29	Muž	36	663	18	2,71
6/49	Muž	55	436	45	10,32
6/41	Muž	47	1191	140	11,75
6/42	Žena	48	1424	237	16,64
Celkem			29893	615	2,06

Tabulka 13 *Procentuální vyjádření lexikálních chyb I.*

V druhém typu lexikálních chyb jsme zaznamenali poměrně malé procento u všech respondentů. Většinou se jednalo o česká slova, která byla užitá v kontextu, do kterého se významově nehodila nebo o zkomoleniny, které vznikaly spojením ruského a českého slova (viz tabulka č. 14).

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Lexikální chyby	
				v počtu slov	v %
15/9	Žena	24	2267	0	0,00
13/15	Muž	28	770	0	0,00
4/17	Žena	21	1760	3	0,17
10/21	Muž	31	3221	10	0,31
10/19	Žena	29	1092	4	0,37
9/22	Muž	31	2363	10	0,42
7/22	Muž	29	2096	10	0,48
14/37	Žena	51	3108	16	0,51
6/41	Muž	47	1191	8	0,67
7/24	Žena	31	1223	9	0,74
7/29	Muž	36	663	5	0,75
7/44	Muž	51	3309	25	0,76
5/50	Žena	55	3413	31	0,91
5/17	Žena	22	1557	16	1,03
6/42	Žena	48	1424	19	1,33
6/49	Muž	55	436	7	1,61
Celkem			29893	173,00	0,58

Tabulka 14 *Procentuální vyjádření lexikálních chyb II.*

Osvojování si slovní zásoby jazyka příbuzného imigrantově mateřštině může mít svá pro a proti. Všichni respondenti konstatovali, že jim nedělá potíže přepínání mezi dvěma jazyky, problémem ale je míšení obou kódů, se kterým jsme se v projevech setkali. Jak nám později samotní respondenti přiznali, tento problém již pociťuji i při projevu v ruském či ukrajinském jazyce, kde často užívají česká slova. Bylo by proto zajímavé prozkoumat opačnou interferenci s českým jazykem u stejných respondentů při komunikaci v jejich mateřštině.

.3.3.2.4. Syntaktická rovina

Větná stavba je v případě našich respondentů hodně dána formou řízeného rozhovoru, tj. mluveným projevem a spontánností vyjádření. V takových situacích lidé nemají moc času na rozmyšlenou, nemohou si promyslet správné pořadí slov, vzpomenout si na pravidla, která

se učili na jazykových kurzech, natož tato pravidla aplikovat do svého projevu. Proto jsme v rámci analýzy syntaxe získali opravdu hodně materiálu k některým oblastem syntakticky nesprávných jevů. Tyto jevy jsme níže zaznamenali do několika skupin, kde uvádíme vždy nejdříve verzi respondenta, dále pak správnou verzi v českém jazyce a pokud je chyba způsobená interferencí s ruštinou (případně ukrajinštinou), uvádíme i ekvivalent daného jevu v ruštině (případně v ukrajinštině).

- a) Velkým problémem je pro cizince užívání správných předložek a předložkových vazeb, které buď mohou být ovlivněny mateřským jazykem (viz *příklady 1 a 2*) nebo nemusí (viz *příklad 3*). Příklady předložek jsou vždy uvedeny se správným českým ekvivalentem a v případě mezijazykové interference i s ekvivalentem v ruském či ukrajinském jazyce.

Příklad 1: Předložková interference z ruského jazyka

- „na moře“ x k moři (rus. на море),
- „na češtině“ x v češtině (rus. на чешском),
- „čtu v internetu“ x čtu na internetu (rus. читаю в интернете),
- „ohledně na to, kolik jsem tady“ x s ohledem na to... (rus. глядя на то...),
- „v Ukrajině“ x na Ukrajině (ukr. в Україні),
- „je to hodně lepší“ x je to o hodně lepší (rus. теперь намного лучше),
- „na kterém jazyku“ x v jakém jazyce (rus. на каком языке),
- „dělám za počítačem“ x dělám u počítače (rus. за компьютером).

Příklad 2: Předložková interference z ukrajinského jazyka, která nemá stejný ekvivalent v ruštině

- „neberu to do srdce“ x neberu to k srdci (ukr. брати близько до серця),
- „uklízela v syna“ x uklízela u syna (ukr. убирала в сина),
- „šaty do kolena“ x šaty ke kolénům (ukr. плаття до колін).

Příklad 3: Nesprávné užití českých předložek bez vlivů mateřského jazyka

- „chodit do úřadu“ x na úřad,
- „manželka má s tím radost“ x manželka má z toho radost,
- „koukám na programy na televizi“ x koukám na programy y televizi,
- „ještě to nepřemýšlela“ x ještě jsem nad tím nepřemýšlela,
- „dívat to“ x dívat se na to,
- „smysl na humor“ x smysl pro humor,
- „do Ukrajiny nejezdím“ x na Ukrajinu nejezdím,
- „jezdit do nějakých zajímavých míst“ x jezdit na nějaká zajímavá místa.

l) V mnoha případech byla nahrazována akuzativní vazba, ruskou vazbou záporovou genitivní:

- „se mnou se nikdy nestalo ničeho“ x se mnou se nikdy nic takového nestalo (rus. со мной никогда ничего такого не случилось);
- „nemáme takových pravidel“ x nemáme taková pravidla (rus. у нас нет таких правил);
- „nemají rádi cizinců“ x nemají rádi cizince (rus. не любят иностранцев);
- „nepotkávají Rusů“ x nepotkávají Rusy (rus. не встречаются русских);
- „nechtějí vzít Ukrajinců“ x nechtějí vzít Ukrajince (rus. не хотят принимать украинцев).

b) Stejně tak jako respondenti chybovali v předložkách, dělalo jim potíže i správné užívání spojek či spojovacích výrazů, jejichž nesprávné užití je opět v některých případech ovlivněno ruským jazykem nebo jenom neznalostí mluvčího:

Příklad 1: Nevhodně užitá spojky ovlivněné ruským jazykem

- „Na Ukrajině, když nepřijedeš na úřad, jsou tam fronty.“
čes. Na Ukrajině kdykoliv přijedeš na úřad, jsou tam fronty.

rus. В Украине, когда не приедешь в учреждение, там всегда очереди.

- „Pokud jsem pracovala jako skladník...“
čes. Dokud jsem pracovala jako skladník...
rus. Пока я работала в складе...
- „Je to jedno, nebo čeština nebo angličtina.“
čes. Je to jedno, bud' čeština, nebo angličtina.
rus. Все равно, либо чешский, либо английский.

Příklad 2: Nevhodně užitá spojky a spojovací výrazy bez vlivu ruštiny

- „Vůbec nerada to ani slyším.“
čes. Vůbec to nerada slyším.
- „Budeš čekat dvě hodiny až ona skončí.“
čes. Budeš čekat dvě hodiny, než ona skončí.
- „...lepší peníze jako na Ukrajině.“
čes. ...lepší peníze než na Ukrajině.
- „Pokud nebyl trvalý pobyt...“
čes. Dokud nebyl trvalý pobyt...
- „Používám jako nervózní.“
čes. Používám, když jsem nervózní.

Příklad 3: Někdy spojovací výraz prostě chybí

- „Já myslím ano.“
čes. Já myslím, že ano.

- c) Nejpalčivější problematikou je samozřejmě správný slovosled ve větě, který ale může být nejvíce ovlivněn právě realizací mluveného nepřipraveného projevu. Hodně se chybovalo v postavení zvrtného zájmena „se“ (o němž jsme již mluvili na úrovni morfologické, kde se jednalo o jeho vynechávání nebo užití u nezvrtných sloves), které v ruském jazyce vždy stojí těsně před nebo těsně za slovesem, k němuž se vztahuje, nebo je součástí zvrtného slovesa. Často také

slovesa, která jsou v českém jazyce zvrtná, v ruštině zvrtná nejsou (např. dívat se na televizi *х смотреть телевизор*) a naopak, což je pro cizince matoucí. Uvedeme si několik příkladů.

- „Ale v tom nebude se cítit dobře.“
čes. Ale v tom se nebude cítit dobře.
rus. Но в этом он не будет себя чувствовать хорошо.
- „Můj manžel stále dívá se na televizi.“
čes. Můj manžel se stále dívá na televizi.
- „Jestli mě kniha líbí se...“
čes. Jestli se mi kniha líbí...
rus. Если мне книга нравится...
- „Většina lidí snaží se ukázat...“
čes. Většina lidí se snaží ukázat...
rus. Большинство людей стараятся показать...
- „Finanční situace zlepšuje se.“
čes. Finanční situace se zlepšuje.“
rus. Финансовое положение улучшается.
- „ČR začala se mě líbit.“
čes. ČR se mi začala líbit.
rus. ЧР мне начала нравиться.
- „Já stýkám se spíše s tými krajanu.“
čes. Já se stýkám spíše s tými krajanu.
rus. Я больше встречаюсь со своими земляками.

Nesprávný slovosled jsme zaznamenali také ve větách s použitím ukazovacího zájmena „to“, „takový“ a zájmených příslovcí „tady“ a „tam“. V takových situacích je to ovlivněno spíše neznalostí respondenta nebo nepřipraveností projevu, protože mateřský jazyk má v těchto případech stejný slovosled jako čeština:

- „Moc ani nemůžu toho vzít.“
čes. Moc toho ani vzít nemůžu.
- „Ted' žiju tu sama momentálně.“

- čes. *Ted' tu momentálně žiju sama.*
- „*Žádná situace nebyla taková.*“
čes. *Žádná taková situace nebyla.*
 - „*Na Ukrajině žije tam moje maminka.*“
čes. *Tam na Ukrajině žije moje maminka.*
 - „*Pracovala tady jsem v ukrajinské škole.*“
čes. *Pracovala jsem tady v ukrajinské škole.*
 - „*Trvalo to mi asi 3 roky.*“
čes. *Trvalo mi to asi 3 roky.*
 - „*Nikdo nic neřikal o tom.*“
čes. *Nikdo o tom nic neřikal.*

V projevech jsme občas zaznamenali špatný slovosled, který se ale omezuje na špatnou pozici jednoho slova nebo záměnu pozice dvou slov. Žádné pravidelnosti v tomto ohledu nejsou, jedná se o záměnu pozic nejrůznějších slovních druhů na nejrůznějších větných pozicích, např. přísudek, přívlastek, příslovečné určení místa, času i způsobu (vzhledem k českému volnému slovosledu lze vlivem kontextu připustit v některých případech i uvedené respondentské varianty):

- „*Jsem jako i překladatelka.*“
čes. *Jsem i jako překladatelka.*
- „*Chci uspořádat svoje bydlení nové.*“
čes. *Chci uspořádat svoje nové bydlení.*
- „*Pokud nějaké zboží vyhledávám...*“
čes. *Pokud vyhledávám nějaké zboží...*
- „*Pokud člověk zná zákony, tak žádné potíže by neměl mít.*“
čes. *Pokud člověk zná zákony, tak by neměl mít žádné potíže.*
- „*Právě možná proto mi to vyhovuje.*“
čes. *Možná právě proto mi to vyhovuje.*
- „*Málo máme zákazníků Čechů.*“
čes. *Máme málo zákazníků Čechů.*
- „*Neodpovím hned tak.*“
čes. *Hned tak neodpovím.*

- d) S neporozuměním se setkáváme u jevu, který opět v ruštině i v ukrajinštině chybí, a tím je užití pomocného slovesa „být“ jako součásti přísudku se sponou, kdy cizinci buď tuto sponu vynechávají (viz *příklad 1*), nebo ji naopak užívají tam, kde se užívat nemá (viz *příklad 2*).

Příklad 1:

- „*Moji kamarádi asi spíš z Ruska.*“
čes. *Moji kamarádi jsou asi spíš z Ruska.*
- „*Většinou to nějaký sladkosti.*“
čes. *Většinou to jsou nějaké sladkosti.*
- „*Ted' to už zapomenuto.*“
čes. *Ted' to už je zapomenuto.*
- „*Já s ním setkal se.*“
čes. *Já jsem se s ním setkal.*
- „*Já pyšná na to, že jsem Ukrajinka.*“
čes. *Já jsem pyšná na to, že jsem Ukrajinka.*
- „*Ano, ted' začal.*“ (v 1. osobě singuláru)
čes. *Ano ted' jsem začal.*
- „*Když kamarád Čech, tak česky.*“
čes. *Když je kamarád Čech, tak česky.*

Příklad 2:

- „*Protože jsme bydlíme v Čechách.*“
čes. *Protože bydlíme v Čechách.*
- „*Já jsem půl roku čekám.*“
čes. *Já čekám půl roku.*
- „*Já jsem chtěl by...*“
čes. *Chtěl bych...*
- „*Já jsem nechtěl by nic vozit.*“
čes. *Já bych nechtěl nic vozit.*
- „*Já jsem pracuju.*“
čes. *Já pracuju.*

e) Další problematickou oblastí, kde respondenti chybovali, je shoda podmětu s přísudkem:

- „*To už není témata, které mě zajímají.*“
čes. *To už nejsou témata, která mě zajímají.*
- „*Od našich žen, které je...*“
čes. *Od našich žen, které jsou...*
- „*Pokud je to filmy...*“
čes. *Pokud jsou to filmy.*
- „*Jsou ještě pár kamarádů na Ukrajině...*“
čes. *Je ještě pár kamarádů na Ukrajině...*
- „*Dá se stáhnout filmy z ruského internetu.*“
čes. *Dají se stáhnout filmy z ruského internetu.*
- „*Jsou hodně portálů...*“
čes. *Je hodně portálů...*

f) U ruskojazyčných imigrantů z našeho výzkumu se objevily i další problémy s vazbami, které jsou někdy ovlivněny mateřským jazykem a někdy nemají ekvivalent ani v ruštině, případně v ukrajinštině. Uvedeme si několik takových příkladů:

- „*mluvit na ruštině*“,
čes. *mluvit rusky*,
rus. *говорить на русском языке*;
- „*za poslední půl roku*“,
čes. *za poslední půlrok, za posledního půl roku*,
rus. *за последних пол года*;
- „*máma to nerozumí*“,
čes. *máma tomu nerozumí*,
rus. *мама этого не понимает*;
- „*pochopit o čem jde*“,
čes. *pochopit, o co jde*,

rus. *о чем идѣт речъ;*

- „*když koukat na to, že to je zdarma*“,
čes. *když vezmeme v úvahu, že to je zdarma,*
rus. *если смотреть на то, что это бесплатно;*
- „*nás bylo tři*“,
čes. *byli jsme tři,*
rus. *нас было трое;*
- „*komu se nelíbí, tak ať se mnou nekomunikuje*“,
čes. *komu se to nelíbí (nebo já nelíbím), ať se mnou nekomunikuje,*
rus. *кому не нравится, пускай со мной не общается;*
- „*začal dělat nějaký krok k tomu...*“
čes. *začal podnikat nějaké kroky k tomu...;*
- „*v době, kdy jsem ve studiu...*“
čes. *během studia nebo v době, kdy studuji;*
- „*užívat si život*“
čes. *užívat si života.*

g) Rozdíl v použití výrazu „mít rád“ + činnost v ruštině a v češtině spočívá v tom, že v ruštině se použije sloveso v infinitivu, zatímco v češtině se užívá podstatné jméno. Tento rozdíl se také projevil v našich nahrávkách:

- „*Měl jsem hodně rád číst.*“
čes. *Měl jsem hodně rád čtení. nebo Rád jsem četl.*
rus. *Я любил читать.*
- „*Mám ráda zkoušet nové věci.*“
čes. *Mám ráda zkoušení nových věcí. nebo Ráda zkouším...*
rus. *Я люблю пробовать новые вещи.*
- „*Mám ráda cestovat.*“
čes. *Mám ráda cestování. nebo Ráda cestuji.*
rus. *Люблю путешествовать.*
- „*Mám ráda zařizovat domácnost.*“
čes. *Ráda zařizují domácnost.*
rus. *Я люблю организовывать жильё.*

- h) Během rozhovorů jsme se také setkali s takovými jevy jakým je anakolut (kdy na sebe části věty syntakticky nenavazují – viz *příklad 1*), kontaminace (kdy došlo ke smíšení dvou různých částí významově podobných spojení do jednoho – viz *příklad 2*) či elipsa (při níž dochází k vynechávání různých větných členů tam, kde by měly být užity, např. vedlejší věta, předmět, spojku aj. – viz *příklad 3*).

Příklad 1:

- „*Mluvím tím jazykem, s kým vlastně komunikuju.*“
čes. *Mluvím tím jazykem, jakým mluví ten, s kým komunikuju.*

Příklad 2:

- „...*jestli to můžu brát za koníček...*“
čes. ...*brát jako koníček... nebo ...považovat za koníček...*

Příklad 3:

- „*Uvidím dál.*“
čes. *Uvidím, co bude dál.*
- „*Český používám v práci.*“
čes. *Český jazyk používám v práci.*
rus. *Я разговариваю на чешском на работе.*
- „*Myslím si ne.*“
čes. *Myslím si, že ne.*
- „*Myslím asi všechno.*“
čes. *Myslím, že to je asi všechno.*
rus. *Думаю все.*

- i) Ojediněle se objevily takové chyby jako vyjádření podmětu v případě, kde je neobvyklé ho vyslovit, a to pod vlivem ruské větné stavby, kde v takové větě podmět musí být vyjádřen:

- „*Poslední dva roky já jsem byla tady.*“
čes. *Poslední dva roky jsem byla tady.*
rus. *Последних два года я была здесь.*

- j) Také jsme zaznamenali několik příkladů nesprávného užití 2. stupně komparativu od příslovce „dobře“ a přídavného jména „dobrý“:

Příklad 1:

- „*Mluví o dost dobře česky.*“
čes. *Mluví o dost lépe česky.* nebo *Mluví dost dobře česky.*

Příklad 2:

- „*Tehdy bylo lepší v Rusku.*“
čes. *Tehdy bylo lépe v Rusku.* nebo *Tehdy to bylo lepší v Rusku.*
rus. *Тогда было лучше в России.*

Do tabulky procentuálního vyjádření chybovosti jsme na úrovni syntaktické zařadili pouze jevy, které se týkají jednoho slova nebo slovního spojení, tj. špatné předložkové vazby a špatné spojovací výrazy, nesprávné užívání různých větných členů či jejich úplné vynechávání (viz *tabulka č. 15*). Do této roviny jsme se rozhodli nezařadit nesprávný slovosled hlavně z toho důvodu, že každý respondent se vyjadřoval úplně jinak, zatímco někteří užívali dlouhých popisných vět, jiní odpovídali stručně, a zatímco někteří respondenti ve svých projevech užili i přes 3 000 slov, nejkratší rozhovor jich obsahoval pouze 446. V takovém případě by mohla být první skupina znevýhodněna. Na této úrovni bychom také mohli zkoumat počet nedokončených vět, které jsme též do procentuální chybovosti nezapočítávali, protože by opět vznikl stejný problém jako se slovosledem. Proto se omezuje opravdu na jevy, které se mohly objevit i u stručných výpovědí a dají se popsat a vysvětlit v kontextu jednoho slova nebo několika nejbližších slov (v případě nesprávných vazeb). Pravdou je, že zde nastává nebezpečí zkreslení, ale toto zkreslení by se týkalo spíše celkové chybovosti jednotlivých respondentů v procentech než poměru jazykové kompetence mezi jednotlivými jedinci. Výjimkou by v tomto případě byli nejspíše právě respondenti, jejichž výpovědi byly výrazně kratší než výpovědi ostatní. Proto se domníváme, že námi zvolený postup by mohl přinést validnější výsledky co do jazykové kompetence jednotlivců.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Syntaktické chyby	
				v počtu slov	v %
15/9	Žena	24	2267	0	0,00
13/15	Muž	28	770	0	0,00
9/22	Muž	31	2363	9	0,38
5/17	Žena	22	1557	15	0,96
4/17	Žena	21	1760	19	1,08
10/19	Žena	29	1092	14	1,28
7/24	Žena	31	1223	17	1,39
7/22	Muž	29	2096	32	1,53
7/29	Muž	36	663	12	1,81
14/37	Žena	51	3108	62	1,99
10/21	Muž	31	3221	65	2,02
5/50	Žena	55	3413	69	2,02
7/44	Muž	51	3309	69	2,09
6/42	Žena	48	1424	41	2,88
6/41	Muž	47	1191	50	4,20
6/49	Muž	55	436	19	4,36
Celkem			29893	493	1,65

Tabulka 15 *Procentuální vyjádření syntaktických chyb*

V této tabulce se již opakují tendence z dříve popsaných jazykových rovin, kdy se v horní polovině tabulky pohybují hlavně mladší respondenti a v dolní části jsou opět zástupci nejstarší skupiny.

Stejně tak jako u morfologické roviny je i pro ovládnutí syntaxe potřeba se jazyku věnovat na vyšší úrovni. Samozřejmě člověk může odposlouchat i správný slovosled nebo správnou předložku v konkrétní větě či v konkrétním slovním spojení, ale těžko pochopí všechny možné kontexty výskytu tohoto jevu, pokud nezná pravidla a nerozumí souvislostem. Proto se do té doby, dokud se imigranti budou učit jazyk pouze z běžné komunikace bez pomoci jakýchkoliv jazykových příruček, budou tyto problémy v jejich řeči stále objevovat.

.3.3.2.5. Stylistická rovina

K zahrnutí stylistické roviny do popisu lingvistické analýzy ruskojazyčných imigrantů v České republice jsme se rozhodli až v průběhu řízených rozhovorů, během nichž jsme u každého respondenta zaznamenali větší či menší míru užívání prvků z obecné češtiny. V této kapitole se tedy nebudeme věnovat popisu stylů, jak je známe z příruček o českém jazyce, ale pozastavíme se právě u míry a roviny výskytu obecně českých prvků a zmíníme pár zajímavostí z oblasti stylistiky, které jsme postřehli v projevech respondentů.

Při pročítání teorie o obecné češtině jsme narazili na nejrůznější definice tohoto jevu, např. ve Stručné mluvnici české Havránek a Jedlička zvolili definici, která popisuje, čím se obecná čeština liší od češtiny spisovné: „*V běžném dorozumívání mluvíme často češtinou obecnou. Spisovná čeština se od češtiny obecné liší v tom, že má zčásti jinou výslovnost (jiné hlásky), některé jiné tvary i slova. Výslovnost, tvary i výběr slov se tedy mění v řeči podle toho, kde se co vyjadřuje a za jakým účelem, tedy podle toho, je-li vhodné mluvit češtinou spisovnou nebo obecnou.*“⁵¹ Marie Čechová se ve své knize *Čeština – řeč a jazyk* opírá o popis jazykových nářečí, ze kterých obecná čeština vznikla: „*Středočeské, jihozápadočeské a severovýchodočeské nářečí se unifikovaly a dnes se v Čechách převážně užívá obecné češtiny. Obecná čeština vznikla na podkladě středočeského nářečí, rozšiřuje se však při ztrátě svých nejvýraznějších znaků (zčásti zaniká v- před o-, ou- na začátku slova) i na další území a do sfér dříve vymezených spisovnému jazyku.*“⁵² V Příruční mluvnici češtiny najdeme následující definici: „*Obecná čeština je útvar původně interdialektický, dnes však – především v Čechách – všeobecně užívaný v běžné mluvě. Vzhledem k značnému teritoriálnímu i funkčnímu rozšíření obecné češtiny pronikají její prvky i do češtiny spisovné, zejména do její mluvené podoby.*“⁵³ Jako poslední stručnou definici obecné češtiny uvedeme názor Petra Sgalla, že „*obecná čeština je základem běžné mluvy nejen v Praze, ale i jinde v Čechách.*“⁵⁴ Na čem se lingvisté shodnou je fakt, že se obecná čeština užívá v běžné mluvě, a to hlavně na území Čech, názory se ale začínají lišit v tom, zda je to jev, který je součástí českého jazyka a kterému by se měla věnovat patřičná pozornost, nebo zda je to jev, který je pro jazyk nežádáný a užívání jeho prvků by se mělo zamezit.

⁵¹ Cit. Havránek, B., Jedlička, A. *Stručná mluvnice česká*. Vyd. 25., ve Fortuně 1. Praha: Fortuna, 1996. s. 5.

⁵² Cit. Čechová, M. *Čeština – řeč a jazyk*. 2., přepracované vyd. Praha: ISV, 2000, s. 25.

⁵³ Cit. Grepl, M. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. Editor Petr Karlík, Marek Nekula, Zdenka Rusínová. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 93.

⁵⁴ Cit. Sgall, P. K vývoji výzkumu obecné češtiny (OČ). In: MINÁŘOVÁ, E. a K. ONDRÁŠKOVÁ. *Spisovnost a nespisovnost: Zdroje, proměny a perspektivy*. Brno: MU, Pedagogická fakulta, 2004, s. 36.

Velká diskuse o postavení obecné češtiny v rámci českého jazyka se rozpoutala ve druhé polovině 20. století. Tendence „čištění“ jazyka se projevy už dřív, ale v době národního obrození šlo spíše o snahu vyčistit jazyk od germanismů a upevnit jeho postavení. V té době se lingvisté zaměřovali hlavně na psanou formu jazyka. Později, když se staly aktuálními výzkumy mluvené formy češtiny, se otázka obecné češtiny a její funkcí stala bodem střetů lingvistů, jejichž diskuse probíhala dlouhá léta na stránkách lingvistických časopisů. V tomto sporu se střetávají dva protichůdné názory, kdy na straně jedné vystupují lingvisté jako Havránek, Bělič, Jedlička nebo Trávníček, kteří považují za důležité vymezit a přesně kodifikovat hranice spisovného jazyka a obecnou češtinu označují za nízkou formu jazyka, kdežto na straně druhé jsou lingvisté, kteří zastávají názor, že obecná čeština je součástí národního jazyka, má svou funkci, je používána širokou veřejností a na pronikání jejích prvků do hovorové oblasti češtiny spisovné se dívají jako na obohacení jazyka (mezi výraznější osobnosti, které se spíše přikláněly k druhému názoru, patří Sgall, Daneš a zahraniční bohemisté jako Vey, Široková nebo Kučera). *„Že tvary obecné češtiny nejsou projevem „pokleslé“ mluvy a nemají být brusičsky potlačovány, na to znovu upozornil Sgall (1960 a v následné diskusi v SaS 1961-63), s tím, že obecná čeština patří k jádru národního jazyka, které zatlačuje dialekty, že častý výskyt obecně českých koncovek u spisovných slov neznamena „násilnou nonšalanci“, „snahu dráždit“ ani „překvapující nesrovnalosti“ a že funkční postavení obecné češtiny bylo posíleno v době oslabení spisovné češtiny. V diskusi uznali B. Havránek, Fr. Trávníček, J. Bělič a A. Jedlička, že výzkum obecné češtiny je velký dluh české lingvistiky, ale trvají na pojmu spisovné češtiny hovorové a od kladného zájmu o obecnou češtinu nevraživě odrazují.“*⁵⁵ Tato diskuse, která v kruhu lingvistů trvá dodnes, se stala podnětem pro širší výzkum obecné češtiny. Úkolem naší práce není obhajoba jednoho či druhého názoru na obecnou češtinu, my pouze konstatujeme přítomnost obecně českých prvků v mluvených projevech námi oslovených respondentů a věnujeme se stručnému popisu těchto prvků.

Vzhledem k tomu, že větší část našich respondentů uvedla, že se učila nebo stále učí český jazyk hlavně v běžné komunikaci nebo z televize, z knížek či rádia, je celkem pochopitelná větší nebo menší míra užívání prvků obecné češtiny v mluveném projevu. Dalším faktorem, který ovlivňuje projevy prvků obecné češtiny, může být teritoriální příslušnost imigrantů, kteří žijí převážně v Praze nebo ve středních Čechách, kde je varieta obecné češtiny velmi rozšířená.

⁵⁵ Cit. Sgall, P. K vývoji výzkumu obecné češtiny (OČ). In: MINÁŘOVÁ, E. a K. ONDRÁŠKOVÁ. *Spisovnost a nespisovnost: Zdroje, proměny a perspektivy*. Brno: MU, Pedagogická fakulta, 2004, s. 35.

Uvedeme si tedy nejčastější jevy z obecné češtiny, které se objevovaly v projevu našich respondentů:

- a) protetické *v-*, ve slovech: *von, voni, vona, vobčas, vopruz, vopije, vostuda, vožrala, vopravdu*; (tento jev se u respondentů objevoval spíše výjimečně, protože vedle výskytu protetického *v-* jejich projev obsahoval i výrazy bez něj, např. jeden respondent vedle slova *vobčas* použil výrazy *očekával, od, odjet, o*, ve kterých by se mohlo protetické *v-* také vyskytnout; výskyt tohoto jevu je omezen hlavně na výslovnost osobních zájmen *von, vona, voni*, výjimkou je respondentka 15/9, která sice v mluvené řeči nemá žádný projev interference mateřského jazyka, ale její projev byl opravdu velmi bohatý na prvky obecné češtiny a výslovnost protetického *v-* přesahovala počet slov, kde bylo vynecháno – viz příloha č. 18);

- b) výjimečně jsme zaznamenali u respondentů užívání varianty *-ej* místo *-ý* na konci adjektiv nebo uvnitř slov: *jsem dobrej, takovej, bejt, celej, bramborovej salát, trvalej pobyt*; vedle těchto tvarů se ale ve stejné míře užívaly i tvary spisovné češtiny;

- c) nejvíce se objevovaly prvky obecné češtiny při nahrazování adjektivní koncovky *-é* na *-ý*; tento jev jsme zaznamenali v nejhodnějším počtu u každého z respondentů: *krátký šaty, volnýho času, zavřený oči, je to vtipný, z toho samýho města, to je zajímavý, v modrý zóně, máme hodně společnýho, nezdravý jídlo, nedočtenýho, všechno možný, o něčem jiným, nesmí to být palivý, zpravodajský portály, koupit nový hadry, čokoládový máslo, věčný fronty, je to šílený, historický romány, číst realistický autory, z vysoký školy, čtyřadvacatýho, to je asi tak jediný (co si pamatuju), je to dobrý pro životopis, je to strašně těžký, nějaký problémy, pro český kamarády, něco pěknýho, ruský písničky, karlovarský oplatky, takový opatrný vztahy, v tý češtině, takový pracovní cesty, je to bezplatný, druhýho jazyka*; u každého respondenta jsme alespoň jednou zaslechli tento obecně český tvar ve spojení s neurčitým zájmenem „nějaký“: *nějaký orionky, nějaký překlady, nějaký akce, nějaký ovoce, nějaký trhy, nějaký saláty, nějaký brouky, o nějaký*

historii, nějaký papíry, nějaký problémy, jsou nějaký lepší, nějaký sladkosti, nějaký bonbony, nějaký články, nějaký výstavy, nějaký základy;

- d) užívání koncovek obecné češtiny u substantiv instrumentálu: *s nima, s krajanama, s lidma, s Češkama, s Čechama, s rodičema, s kamarádama, s kamarádkama, se známýmá, se spoluobčanama, s klientama, s potížema, s ostatníma, s turistama, s úřadama;*
- e) užívání koncovek obecné češtiny u substantiv singuláru nominativu: *rychlý auta, na český představení, český jídla, různý lidi, některý kamarádi, přátelský lidi, některý Češi;*
- f) užívání výrazů z obecné češtiny: *telka, ženská (jako podstatné jméno nominativu), jo, no, teďkons, ségra, furt, bordel (ve smyslu „nepořádek“), policajti, dycky, (vzhledem k) tomudle, buran, hadry (ve smyslu „oblečení“), vožrala, vopruz, votrava, být v pohodě;*
- g) kromě prvků obecně českých jsme zaznamenali i užívání stylisticky zabarvených výrazů, jakými jsou zdobněliny (*pohodička, obídek, červíky, dcerku*) nebo expresivní pojmenování (*vožrala, bordel, hadry* atd.)

Ojedinele se objevovaly případy zaměňování -é souhláskou -í uvnitř slova, např. *líp*, vynechávání -í na konci sloves ve třetí osobě množného čísla (*vypadaj, jednaj*), a dokonce jsme u jedné respondentky zaznamenali velkou frekvenci moravské nářeční spojky „*aj*“, i když tato slečna od začátku pobytu v České republice žije v Praze a její kamarádi jsou spíše Rusové, takže nám neuměla říci, odkud toto slovo pochytila.

Jev obecné češtiny je hlavně v Čechách běžný a jeho výskyt je přirozený. Otázkou je, zda si naši mluvčí uvědomují, že používají takovou varietu českého jazyka, jakou je obecná čeština. Když jsme se jich zeptali, dva starší muži a jedna žena ze stejné věkové kategorie

(více než 45 let) vůbec o její existenci nevěděli, tedy si ani nebyli vědomi toho, že ve svém projevu užili prvky z této variety jazyka. Další dvě ženy a jeden muž ze stejné věkové skupiny jsou si vědomí existence obecné češtiny, ale neuvědomovali si využití její prvků ve vlastním projevu. Respondenti mladší 45 let vědí, že ve své mluvě užívají prvky obecné češtiny, ale považují to za přirozené. Zvláštní skupinou jsou buď současní nebo bývalí studenti vysokých škol. Ti jsou obeznámeni s diferenciací jazyka v tomto směru, v jejich jazyce se prvky obecné češtiny sice objevily, ale v menší míře, a jeden muž se dokonce přiznal, že se snažil hlídat, ale ví, že mu to stejně v některých místech „ujelo“. Výjimkou je ale respondentka 15/9, jejíž celý projev byl ovlivněn prvky obecné češtiny. A zajímavým byl také projev respondenta 9/22, v němž se objevilo míšení obecně českých tvarů s tvary spisovnými i v rámci jedné věty (viz *příloha č. 23*). Důležitou skutečností pro náš výzkum bylo to, že jsme na začátku zatajili skutečný cíl naší analýzy, kterým je jazyk, protože nám šlo hlavně o přirozené řečové chování našich respondentů, ale bylo by zajímavé zjistit, zda by se míra užívání prvků obecné češtiny změnila, pokud bychom dotazovaným osobám oznámili, co skutečně budeme zkoumat. Minimálně u těch jedinců, kteří jsou srozuměni s problematikou variety českého jazyka, jakou je obecná čeština, by se dalo předpokládat, že ano.

3.4. Vliv sociologických aspektů na osvojování si cizího jazyka

V rámci našeho výzkumu jsme se setkali s respondenty, kteří ovládli český jazyk během dosavadního pobytu v cizí zemi na nejrůznějších úrovních. Abychom mohli porovnat jazykovou kompetenci jednotlivých mluvčích, využili jsme kvantitativní metody a sestavili tabulku procentuální chybovosti jednotlivých respondentů vzhledem k rozsahu komunikátu, který byl změřen celkovým počtem slov užitých v projevu. Údaje v této tabulce jsou v jisté míře relativní, protože jak jsme již zmiňovali dříve, některé problematické oblasti jsme do chybovosti nezapočítávali, jako např. špatný slovosled ve větě, užití nedokončených vět atd., ale vzhledem k tomu, že ke každému respondentovi bylo přistupováno stejným způsobem, můžeme se domnívat, že jsou zjištěná data u jednotlivců srovnatelná. Souhrnná tabulka procentuální chybovosti tvoří *přílohu č. 13* této práce a na úrovni jednotlivých rovin jsme jazykovou kompetenci mluvčích posuzovali v kapitolách, které se k těmto jazykovým

rovinám vztahují. V rámci této kapitoly bude užito dílčí tabulky s celkovými výsledky na všech rovinách a při srovnání jazykové kompetence jednotlivých mluvčích budeme brát v úvahu právě celkové procento chybovosti v celém projevu.

Porovnání jazykové kompetence jednotlivých mluvčích bude založena hlavně na výsledcích lingvistické analýzy, jakou je právě tabulka procentuální chybovosti s odkazem na sociologické faktory, které mají vliv na osvojování jazyka cizinci. Sociologická analýza získaných dat byla popsána v kapitole o sociologických a kulturních aspektech bilingvismu a ty nejdůležitější faktory, jakými jsou studium na českých školách, jazykové prostředí, ve kterém se respondenti pohybují, jazyk, který v rámci svého pobytu v České republice užívají nejčastěji, motivace ke studiu jazyka, délka pobytu a samozřejmě věk v době migrace jsme pro jednotlivé respondenty zaznamenali do souhrnné tabulky, která tvoří *přílohu č. 14* této práce. V rámci této analýzy budeme také přihlížet k tabulce o studiu respondentů v České republice (*viz příloha č. 6*), kde jsou zaznamenány informace o studiu jazykových kurzů, zájmových kurzů a o studiu některých respondentů na vysokých školách v době, kdy byl výzkum uskutečněn.

Jako nejlepší mluvčí českého jazyka se ukázali dva respondenti z nejmladší věkové kategorie, respondentka 15/9 ve věku 24 let, která se do České republiky přestěhovala jako nejmladší zúčastněná ve věku 9 let, a respondent 13/15, muž ve věku 28 let, který se do České republiky přestěhoval ve věku 15 let, tj. jako druhý nejmladší. U těchto dvou respondentů jsme během rozhovorů nezaznamenali žádné chyby na úrovni fonetické, morfologické, lexikální či syntaktické, jediným jazykovým jevem, který se u těchto mluvčích objevil a byl přínosným pro náš výzkum, je užití prvků obecné češtiny. Hlavně respondentka 15/9 užívala této variety jazyka po celou dobu rozhovoru (*viz příloha č. 18 – přepis rozhovoru*). Procento chybovosti těchto dvou respondentů je tedy 0 a na všech jazykových rovinách se umístili na prvních místech vzhledem k jazykové kompetenci (*viz tabulka č. 20* níže). Nejhorší znalost jazyka se projevila u ženy (respondentka č. 6/42) z nejstarší věkové kategorie, která žije v České republice šest let od svých dvaadvaceti. V této kapitole se tedy zkusíme zamyslet nad tím, které faktory mají vliv na znalost jazyka a na jeho osvojování si cizinci.

Na začátku jsme respondenty rozdělili do tří věkových kategorií, kdy nejmladší z nich jsou ve věku od 18 do 30 let (v našem výzkumu od 21, tolik je totiž nejmladší zúčastněná), do střední skupiny jsme zařadili osoby ve věku od 31 do 45 let a do třetí nejstarší skupiny jsou zařazení ruskojazyční imigranti, jejichž věk již přesáhl hranici 45 let, ale zároveň jsou ještě stále v produktivním věku. Pro zajištění anonymity bylo respondentům na začátku přiděleno číslo, pod kterým již dále vyplňovali dotazník a poskytovali rozhovor. Toto číslo jsme později

změnili na označení, které se skládá ze dvou částí, kde první část před lomítkem značí dobu pobytu v České republice a druhá část za lomítkem – věk respondenta v době migrace. Tímto číslem byly taktéž označeny přílohy s obsahovou a formálně-lingvistickou analýzou a s přepisem jejich projevů. Tyto materiály tvoří *přílohy 16 až 31* a jsou seřazeny podle věku respondentů od nejmladšího k nejstaršímu.

Naší analýzu začneme od nejstarší skupiny osob, jejichž věk přesáhl 45 let, protože zde je situace asi nejvíce průhledná, a tak i nejméně složitá na pochopení. V rámci této věkové kategorie jsme udělali rozhovor se šesti osobami, z nichž polovina byli muži a polovina ženy (viz *tabulka č. 16*).

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Výsledky v %
3. věková kategorie (45+)			
14/37	Žena	51	8,59
5/50	Žena	55	11,98
7/44	Muž	51	13,15
6/49	Muž	55	26,61
6/41	Muž	47	28,63
6/42	Žena	48	31,25

Tabulka 16 *Chybovost 3. věkové kategorie*

Respondenti 6/49, 6/41 a 6/42 jsou podle výsledků lingvistické analýzy nejméně jazykově kompetentní, procento jejich chyb přesáhl číslo 25 a u respondentky 6/42 dokonce 30. Ze tří jazykově lépe disponovaných respondentů můžeme jasně určit jednu osobu, která nejlépe ovládá český jazyk, a tou je respondentka 14/37, která žije v České republice nejdéle, a to přesně 14 let. Tato žena, uvedla, že sice nenavštěvovala žádné kurzy, zaměřené na výuku českého jazyka, ale úspěšně završila zájmový kurz, který trval půl roku a konal se v českém jazyce. Ze zatím zjištěných skutečností můžeme usoudit, že jedním z nejdůležitějších faktorů lepší jazykové kompetence může být délka pobytu v cizí zemi a také věk respondenta v době migrace, protože respondentka 14/37 se do ČR přestěhovala, když jí bylo 37 let, což je nejnižší číslo ze všech respondentů v této věkové kategorii. Velkou roli by také mohlo mít prostředí, ve kterém se člověk pohybuje, ale zrovna tito tři respondenti uvedli, že mají přátele i mezi českými občany i mezi Rusy, obě ženy uvedly, že v práci mluví spíše rusky a jako nejčastější používaný jazyk uvedly ruštinu. Muž z této trojice s číslem 7/44 uvedl jako nejvíce používaný jazyk češtinu, kterou potřebuje denně pro komunikaci v zaměstnání.

Když srovnáme respondenty 5/50 a 7/44, vidíme zajímavý posun. Respondent č. 7/44 žije v České republice o dva roky déle než respondentka č. 5/50, jako nejčastěji používaný jazyk uvedl češtinu (zatímco respondentka č. 5/50 uvedla ruštinu), a také konstatoval, že se více pohybuje mezi občany české národnosti, zatímco respondentka 5/50 uvedla, že se v rámci práce i osobního života stýká spíše se svými krajany a přistěhovalci z jiných ruskojazyčných států. Přesto všechno úroveň jazyka respondentky 5/50 je procentuálně o něco vyšší než respondenta 7/44. Věk cizince v době migrace v tomto případě opět nepřipadá v úvahu, protože respondent 7/44 se přestěhoval v době, kdy mu bylo 44 let, zatímco respondentce 5/50 bylo 50. Distinktivním rysem u obou respondentů je výuka českého jazyka. Oba sice uvedli, že se český jazyk učili na jazykových kurzech, ale délka kurzů se značně liší. Respondentka 5/50 uvedla, že již třetím rokem navštěvuje kurzy českého jazyka, zatímco respondent 7/44 navštěvoval jazykový kurz na začátku svého pobytu v České republice a jednalo se o měsíční jazykový kurz, kde výuka probíhala jednou týdně. Protože ale je procentuální rozdíl u těchto dvou respondentů poměrně nízký, můžeme pouze spekulovat, zda je hlavním důvodem opravdu dlouhodobá účast na jazykovém kurzu češtiny, nebo zda zde vstupují do hry mimojazykové aspekty, jakými jsou individuální osobnostní rysy jednotlivců. Protože se ale předpoklad o délce pobytu v cizí zemi při srovnání respondentů 5/50 a 7/44 nepotvrdil, předpokládáme zatím jako nejdůležitější aspekty, které ovlivňují jazykovou kompetenci cizinců věk v době migrace, studium českého jazyka na specializovaných kurzech a dále pak prostředí, ve kterém se člověk pohybuje.

Když porovnáme tyto tři respondenty se třemi respondenty, jejichž znalost češtiny je na nižší úrovni, vidíme zde zásadní rozdíly v tom, že ani jeden z této slabší skupiny nenavštěvoval kurzy českého jazyka a všichni uvedli, že se učí jazyk v běžné komunikaci, zároveň ale uvedli, že nejčastěji užívaným jazykem je ruština. Všichni tři respondenti žijí v ČR 6 let a jsou si sociologicky velmi podobní, i přesto chybovost respondentky 6/42 přesáhla hranici 30%. Tato respondentka uvedla, že je v současné době nezaměstnaná, což by mohlo být hlavním faktorem, který ovlivňuje úroveň její znalosti jazyka. Oba muži uvedli, že v rámci své práce se stýkají jak s českými občany, tak i s ruskojazyčnými imigranty.

Zatímco u první trojice rozhovor probíhal plynule a přerušení spočívalo maximálně v neznalosti nějakého slovíčka v českém jazyce, u druhé trojice rozhovor byl často přerušován přepínáním do ruského kódu, např. když se jednalo o rozhovor tzv. mimo záznam (při okřikování psa, oslovení třetí přítomné osoby atd.), nebo při delším souvislejších vyprávění na nějaké téma, kdy pro ně bylo těžké vyjádřit nějaké složitější myšlenky v češtině,

i když by si rádi popovídali víc. Často jsme museli přeformulovat otázky, protože jim tyto respondenti nerozuměli, nebo někdy dokonce i překládat do ruštiny.

Z analýzy nejstarší skupiny zatím plyne, že nejdůležitějšími faktory, které ovlivňují znalost jazyka je věk respondenta v době migrace, o stupeň níž je studium jazyka na jazykových kurzech a dále pak jazykové prostředí, ve kterém se cizinci pohybují.

Druhou skupinou, kterou budeme analyzovat, je skupina s respondenty ve věku mezi 31 a 45 lety, i když našeho výzkumu se zúčastnili tři osoby ve věku 31 let a jedna osoba ve věku 36 let, což ale nemusí být nutně nevýhodou, máme totiž u těchto tří oslovených respondentů o jeden distinktivní znak méně. Protože se jedná již o mladší generaci, kritériem bylo najít alespoň jednoho respondenta v této kategorii, který by v ČR studoval základní, střední nebo vysokou školu, což se nám podařilo. Tím je respondent 9/22, jehož výsledky lingvistické analýzy chybovosti jsou jednoznačně nejlepší (viz *tabulka č. 17*).

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Výsledky v %
2. věková kategorie (31-45)			
9/22	Muž	31	2,75
10/21	Muž	31	6,49
7/24	Žena	31	7,52
7/29	Muž	36	9,95

Tabulka 17 Chybovost 2. věkové kategorie

Druhý nejlepší v této skupině je respondent 10/21. Oba muži jsou stejně staří, oba uvedli jako nejčastěji používaný jazyk dva jazyky – češtinu i ruštinu, oba mají přátele jak mezi Čechy tak i mezi rusky mluvícími přistěhovalci a v práci mluví napůl česky a napůl rusky. Oba zde žijí téměř stejnou dobu (9 a 10 let). Zásadním rozdílem je ale mezi těmito muži právě studium respondenta 9/22 na vysoké škole v České republice, což potvrzuje naši teorii o poměrně vysokém vlivu studia v jazyce cílové země na celkovou jazykovou znalost člověka.

Další dva respondenti 7/24 a 7/29 mají hodně společného, oba žijí v České republice 7 let, oba jako nejčastěji užívaný jazyk uvedli svůj mateřský, oba konstatovali, že mezi Čechy nemají žádné kamarády, takže se spíše pohybují mezi svými krajany. Rozlišné je ale prostředí, ve kterém se pohybují. Zatímco respondent 7/29 mluví rusky pracovně, s kamarády i doma, respondentka 7/24 potřebuje český jazyk k práci. Další rozdíl je také patrný v motivaci, zatímco respondent č. 7/29 uvedl, že neví, zda chce v České republice

zůstat a jako hlavní motivaci studia jazyka uvedl touhu se domluvit se svým okolím, respondentka č. 7/24 řekla, že určitě chce v České republice zůstat žít a hlavní motivací pro studium jazyka u ní je získání lepší práce. Tímto tedy jsme trochu naznačili, že čeština respondentky 7/24 je lepší (viz *tabulka č. 17*). Takže zde opět mluvíme o odlišném prostředí, přesněji o pracovním prostředí, ve kterém se respondenti pohybují, ale nově také o motivaci. Zajímavou je ale také skutečnost, že respondentka 7/24 je povoláním učitelka jazyků (ruštiny a angličtiny), což předpokládá velmi vysokou úroveň metajazykového myšlení, filologické a didaktické erudice, které by mohly být také důvodem její poměrně vysoké jazykové kompetence.

Jestliže při rozhovorech s respondenty z nejstarší věkové kategorie jsme se setkali s přepínáním kódů, nepochopením otázek a hojným užíváním ruských a ukrajinských výrazů, u druhé věkové kategorie již k tomuto nedocházelo. Respondenti odpovídali plynule a srozumitelně, rozuměli všem otázkám a ruská nebo ukrajinská slova většinou užívali vědomě pro pojmenování ruských či ukrajinských reálií. Jedinou výjimkou byl respondent 7/29, který několikrát během rozhovorů přepnul do ruštiny.

Průběžné zařazení respondentů z obou věkových kategorií je zobrazeno v *tabulce č. 18*. Zde se nám částečně potvrzuje předpoklad o věku respondentů v době migrace, protože jejich znalost českého jazyka ve většině případů byla na vyšší úrovni. Výjimkou je ale respondent 7/29, který se posunul o jednu pozici níž za respondentku 14/37. Distinktivních rysů je u těchto dvou respondentů mnoho: délka pobytu v ČR, prostředí, studium českého jazyka a všechny tyto faktory mluví právě pro starší respondentku.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Výsledky v %
9/22	Muž	31	2,75
10/21	Muž	31	6,49
7/24	Žena	31	7,52
14/37	Žena	51	8,59
7/29	Muž	36	9,95
5/50	Žena	55	11,98
7/44	Muž	51	13,15
6/49	Muž	55	26,61
6/41	Muž	47	28,63
6/42	Žena	48	31,25

Tabulka 18 *Chybovost 2. a 3. věkové kategorie*

V celkovém pořadí se respondent 9/22 řadí na první místo, zatímco na poslední pozici zůstává respondentka 6/42. Mezi nejdůležitějšími faktory, které mají vliv na osvojování cizího jazyka, stále dominují věk v době migrace a studium v českém jazyce, i když tady nacházíme výjimku v podobě respondentky 14/37. Mezi dalšími faktory, které jsme v průběhu výzkumu zaznamenali, jsou prostředí, ve kterém se respondent pohybuje, a motivace.

Přejdeme dále k analýze naší nejnižší věkové kategorie jakou jsou respondenti ve věku od 18 do 30 let. V této kategorii máme celkem 6 respondentů, jež si rozdělíme do dvou podskupin po třech podle znalosti jazyka, kdy do první podskupiny řadíme respondenty, kteří se umístili na prvních třech pozicích v rámci této věkové kategorie, tj. respondenty 15/9, 13/15 a 4/17, a do druhé podskupiny respondenty 10/19, 7/22 a 5/17, jejichž procentuální chybovost je vyšší.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Výsledky v %
1. věková kategorie (18-30)			
15/9	Žena	24	0,00
13/15	Muž	28	0,00
4/17	Žena	21	4,60
10/19	Žena	29	6,59
7/22	Muž	29	9,69
5/17	Žena	22	11,50

Tabulka 19 Chybovost 1. věkové kategorie

V první podskupině s lepší úrovní znalosti českého jazyka máme tři osoby, z nichž jedna respondentka 15/9 uvedla jako svůj mateřský jazyk češtinu, žije v České republice již 15 let a přestěhovala se, když jí bylo 9. Tato respondentka ovládá český jazyk na úrovni rodilého mluvčího, nemá žádný přízvuk a jediný užitečný materiál pro naši lingvistickou analýzu, jak jsme již zmiňovali v úvodu této kapitoly, se týkal užívání prvků obecné češtiny. Dalším respondentem 13/15 je muž ve věku 28 let, který žije v České republice 13 let od svých patnácti. A třetí respondentkou, kterou jsme ještě do první podskupiny zařadili, je respondentka 4/17 ve věku 21 let, která žije v České republice pouze 4 roky, což je nejkratší doba pobytu ve srovnání s ostatními respondenty, i přesto ale její čeština je na mnohem vyšší úrovni než u respondentů z druhé podskupiny stejné věkové kategorie od 18 do 30 let. U této respondentky je to bezpochyby zásluhou jejího studia v prvním roce pobytu na přípravném kurzu a dále pak na Karlově univerzitě v oboru

Východoevropská studia, kde studuje dodnes. Toto tvrzení jsme si dovolili proto, že ani délka pobytu, ani prostředí, ve kterém se respondentka pohybuje, nepřípadají v úvahu, protože sama respondentka uvedla, že nejčastěji používá ruštinu. Tímto se nám potvrzuje předpoklad o tom, že studium v českém jazyce na české škole je důležitějším faktorem než délka pobytu v cizí zemi, zvláště když je ještě posílen faktem poměrně nízkého věku v době emigrace. Další dva respondenti z této skupiny, jejichž mluvený projev je na úrovni rodilého mluvčího, zde začali studovat již na základní škole (respondent 15/9) a v gymnáziu (respondent 13/15), takže kombinace nízkého věku v době migrace a studia v jazyce cílové země je velmi silným spojením, které umožňuje imigrantům ovládnout jazyk na úrovni rodilého mluvčího a cítit nuance, které nerodilý mluvčí často nepozná. Tyto dva faktory jsou ještě u respondentů 15/9 a 13/15 posíleny dalším faktorem, jakým je délka pobytu v ČR. Tito respondenti se bezpochyby posouvají na první místo v naší tabulce a když porovnáme jejich úroveň s úrovní prozatímního vítěze respondenta 9/22, tak do hry opět vstupuje prostředí, ve kterém se respondenti pohybují. Zatímco respondent 9/22 uvedl, že se pohybuje napůl v českém a napůl v ruskojazyčném prostředí, respondenti 15/9 a 13/15 konstatovali, že se pohybují výhradně mezi Čechy a že ruštinu používají pouze pro komunikaci v rodině. Vysoký stupeň jejich integrace je také potvrzen tím, že oba uvedli, že pro komunikaci s rodinnými příslušníky používají česko-rusko-ukrajinský jazyk, což lingvisté označují pojmem makaronština. „*Makaronskými skladbami nazýváme takové skladby, v nichž se mísí a proplétají slova a tvary dvou různých řečí. Jméno pochází z ital. (benátského) slova macaroni (ital. maccheroni), jímž se označuje známé oblíbené jídlo italské připomínající naše nudle. Je to název, jak vidět, původně posměšný a bylo také této míchanice jazykové užíváno většinou k účelům komickým.*“⁵⁶ Ve srovnání s respondentem 9/22 zde opět je důležité zmínit rozdíl v délce pobytu a také ve věku v době migrace.

Při porovnání zbývajících tří respondentů z druhé podskupiny nejmladší věkové kategorie se ukazují zajímavé výsledky. Nejlépe jazykově kompetentní je respondentka 10/19 která žije v České republice nejdéle (10 let), přestěhovala se, když jí bylo 19 let, a bydlí s přítelem české národnosti. Respondent 7/22 sice uvedl, že v České republice vystudoval vysokou školu, ale jednalo se o soukromou školu, kde výuka probíhala v ruštině. Tento respondent používá češtinu pouze v práci pro domluvu s vedoucími, kteří jsou též cizinci. U tohoto respondenta jsme zaznamenali poměrně nízkou motivaci ke studiu českého jazyka, protože uvedl, že není spokojen se svou finanční situací a že emigrace vůbec nesplnila jeho očekávání, proto vůbec neví, jestli chce v České republice zůstat. Zajímavé jsou výsledky

⁵⁶ *Naše řeč: Makaronština* [online]. ČR, 1926, 2011 [cit. 2013-07-29]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2293>

poslední respondentky 5/17, která se po srovnání její procentuální chybovosti s procentuálním vyjádřením chybovosti ostatních respondentů ve stejné věkové kategorii umístila na posledním místě v této věkové kategorii a v celkové tabulce jazykové kompetence se umístila na jedenácté pozici před představiteli 3. věkovou kategorií, což nám trochu zkrlesluje předpoklad o nízkém věku v době migrace jako o velmi silném faktoru ovlivňujícím znalost jazyka, protože tato respondentka se přestěhovala do České republiky v 17 letech. Jediné, čím bychom si tento fenomén mohli vysvětlit, je zaměstnání respondentky (pracuje jako tanečnice v klubu), v rámci kterého často cestuje do zahraničí na dlouhodobé pobyty (někdy i půl roku), skutečnost, že se pohybuje hlavně mezi ruskojazyčnými imigranty a jinými cizinci v ČR a také velice omezená oblast zájmu, jakým je showbusiness. Během rozhovoru jsme mnohé okruhy museli vynechat, protože k nim neměla co říct (např. politika, instituce, kulturní život).

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Počet chyb celkem	
				v počtu slov	v %
15/9	Žena	24	2267	0	0,00
13/15	Muž	28	770	0	0,00
9/22	Muž	31	2363	65	2,75
4/17	Žena	21	1760	81	4,60
10/21	Muž	31	3221	209	6,49
10/19	Žena	29	1092	72	6,59
7/24	Žena	31	1223	92	7,52
14/37	Žena	51	3108	267	8,59
7/22	Muž	29	2096	203	9,69
7/29	Muž	36	663	66	9,95
5/17	Žena	22	1557	179	11,50
5/50	Žena	55	3413	409	11,98
7/44	Muž	51	3309	435	13,15
6/49	Muž	55	436	116	26,61
6/41	Muž	47	1191	341	28,63
6/42	Žena	48	1424	445	31,25

Tabulka 20 *Procentuální vyjádření chybovosti jednotlivých respondentů celkem*

Jak ukázal náš výzkum, jazyková kompetence imigrantů v České republice je podmíněná řadou faktorů. Podle umístění respondentů studujících na vysokých školách v České republice na prvních čtyřech pozicích usuzujeme, že je studium české školy v českém jazyce nejdůležitějším z nich. Dále se umístili respondenti, kteří se pohybují mezi lidmi české národnosti v práci, doma či mezi kamarády a jejichž znalost jazyka může být posílená

poměrně nízkým věkem v době migrace, s výjimkou respondentky 14/37, u které dobrá znalost českého jazyka může být posílena délkou pobytu (14 let) a zaměstnáním účetní, v rámci kterého se pořád setkává s odbornou češtinou, protože musí neustále číst nové zákony a komunikovat s různými institucemi. Dalšími faktory, které ještě můžeme zmínit, jsou motivace ke studiu jazyka či osobnostní charakteristiky.

Pro zajímavost uvádíme umístění jednotlivých respondentů na jednotlivých jazykových rovinách (viz *tabulka č. 21*). Většinou se umístění na jednotlivých rovinách pohybuje v rozmezí +/-3 pozice od celkového umístění respondenta. Ale i zde najdeme výjimky, např. respondentka 5/17, která se v celkové tabulce jazykové kompetence umístila na 11. místě, se na rovině syntaktické umístila na místě 4., což ale může být zkresleno skutečností, že respondentka užívala mnoho nedokončených vět, které jsme do chyb nezařadili, dále např. respondent 6/41, který se v tabulce celkové jazykové kompetence umístil na 15. místě, se v lexikální rovině na úrovni výzkumu nesprávně užitých českých výrazů umístil na 9. místě, ale v téže rovině na úrovni užití ruských a ukrajinských výrazů se umístil na místě 15. Jsou to pouze údaje informativní, protože pro analýzu bylo užito celkových výsledků na všech jazykových rovinách.

Číslo respondenta pro účely práce	Fonetická rovina	Morfologická rovina	Lexikální rovina (ruské a ukrajinské výrazy)	Lexikální rovina (české výrazy)	Syntaktická rovina	Celkové pořadí
1. věková kategorie (18-30)						
4/17	6	4	4	3	5	4
5/17	15	10	12	14	4	11
15/9	1	1	1	1	1	1
13/15	1	1	1	1	1	1
10/19	7	7	5	5	6	6
7/22	8	12	9	7	8	9
2. věková kategorie (31-45)						
7/24	5	9	7	10	7	7
9/22	3	3	3	6	3	3
10/21	4	8	6	4	11	5
7/29	9	6	13	11	9	10
3. věková kategorie (45+)						
6/41	16	14	15	9	15	15
6/42	13	16	16	15	14	16
14/37	10	5	8	8	10	8
7/44	14	13	10	12	13	13
5/50	11	11	11	13	12	12
6/49	12	15	14	16	16	14

Tabulka 21 Tabulka umístění respondentů na úrovni jednotlivých jazykových rovin (příloha č. 15)

Při sebehodnocení našich respondentů se ukázalo, že každý z nich má odlišnou představu o tom, co znamená umět jazyk „dobře“, což by ale mohlo být podmíněno jejich životním stylem a situacemi, ve kterých český jazyk potřebují. Je samozřejmé, že pro domluvu při běžné komunikaci stačí mít základní slovní zásobu, zatímco pro práci v české společnosti je potřeba ovládnout širší zásobu slov, mít lepší komunikativní schopnosti a také mít dobrou úroveň psaného projevu. Pravdou je, že všichni naši respondenti (s výjimkou dvou nejlepších, kteří ovládají český jazyk na úrovni rodilých mluvčích) uznali, že jejich jazyková úroveň není taková, jaká by měla být a že se v jazyce musí stále zdokonalovat, ať už v jeho psané či mluvené podobě. Na závěr pro zajímavost uvádíme tabulku sebehodnocení jednotlivých respondentů ve srovnání s výsledky, kterých dosáhli v našem výzkumu (viz *tabulka 22*). Zkratky, které byly užity v následující tabulce, jsou vysvětleny v *příloze č. 12*, přičemž jde o zkratky, které označují úroveň znalosti českého jazyka, kterou respondenti sami zvolili při vyplňování dotazníku.

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Znalost cs	Výsledky v %	Pořadí
1. věková kategorie (18-30)					
4/17	Žena	21	DSP	4,60	4
5/17	Žena	22	DSP	11,50	11
15/9	Žena	24	M	0,00	1
13/15	Muž	28	VSP	0,00	1
10/19	Žena	29	DSP	6,59	6
7/22	Muž	29	D	9,69	9
2. věková kategorie (31-45)					
7/24	Žena	31	DSP	7,52	7
9/22	Muž	31	VSP	2,75	3
10/21	Muž	31	DSP	6,49	5
7/29	Muž	36	DS	9,95	10
3. věková kategorie (45+)					
6/41	Muž	47	DSP	28,63	15
6/42	Žena	48	DS	31,25	16
14/37	Žena	51	DSP	8,59	8
7/44	Muž	51	DSP	13,15	13
5/50	Žena	55	D	11,98	12
6/49	Muž	55	DSP	26,61	14

Tabulka 22 Srovnání sebehodnocení jednotlivých respondentů (příloha č. 12)

Češtinu jako mateřský jazyk označila pouze respondentka 15/9. Variantu „domluvím se“ uvedli dva respondenti, respondent 7/22, který se v celkovém srovnání umístil na 9. místě, a respondentka 5/50, která se umístila na místě 12. Jako dobrou znalost slovem hodnotí svou

znalost českého jazyka respondent 7/29 a respondentka 6/42, kteří se umístili ve druhé polovině tabulky jazykové kompetence. Dva respondenti zvolili možnost „výborná znalost slovem a písmem“. Jedná se o respondenty 13/15 a 9/22, kteří obsadili 1. a 3. místo v naší tabulce, a tak je zde toto hodnocení na místě. Co je ale zajímavé, že zbývajících deset respondentů zakroužkovali možnost „dobrá znalost slovem a písmem“, přičemž jsou mezi nimi i ti, kteří se umístili v první desítce, ale i ti, kteří se umístili na posledních pozicích.

Jak se ukázalo, je docela problematické určit, který z faktorů má největší vliv na úroveň znalosti cizího jazyka. Abychom mohli jednoznačně prohlásit, že nejdůležitějším je ten či onen faktor, potřebovali bychom respondenty, kteří budou mít co nejméně distinktivních rysů a budou zastupovat vždy pouze jeden z faktorů, což ale pro různorodost respondentů zúčastněných našeho výzkumu bylo velmi obtížné. Můžeme ale s jistotou říci (když odmyslíme osobnostní charakteristiky jednotlivců), že existují sociolingvistické aspekty, které mají značný vliv na úroveň znalosti jazyka cílové země emigrace, a takovými faktory jsou studium na českých školách (ať už na základních, středních či vysokých), věk respondenta v době migrace, prostředí, ve kterém se respondent pohybuje, délka pobytu a v neposlední řadě i motivace ke studiu.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce byla analýza bilingvního chování ruskojazyčných imigrantů žijících v České republice. Jako cílová skupina byla vybrána skupina imigrantů pocházejících z Ukrajiny, která prokázala znalost ruštiny. Hlavním úkolem bylo shromáždění materiálu pro lingvistickou a sociologickou analýzu řečového chování bilingvistů, jakým jsou autentické projevy respondentů v jazyce cílové země jejich migrace, tj. v češtině, a jeho následná analýza. Všechny projevy byly následně přepisovány a byla provedena jejich obsahová a formálně-lingvistická analýza. Do výzkumu bylo zařazeno šestnáct osob, osm mužů a osm žen z různých věkových kategorií. Následně byla provedena sociologická charakteristika a lingvistická analýza řečového chování jednotlivých respondentů a analýza korelací mezi těmito oblastmi. Rozhovory se týkaly 11 tematických okruhů a kromě obsahu sdělení byl dáván velký důraz hlavně na prostředek tohoto sdělení, kterým je jazyk. Pro obsahovou analýzu projevů bylo užito hlavně metod kvalitativních, které spočívaly v detailním popisu informací, které zazněly během projevů. Kvalitativní metody ale bylo užito i při lingvistické analýze, ta spočívala v popisu problematických oblastí jazyka, ve kterých ruskojazyční imigranti chybují. Pro zajištění validity práce bylo pro lingvistickou analýzu užito též metody kvantitativní, a to pro procentuální vyjádření chybovosti, která odráží jazykové kompetence jednotlivých respondentů vzhledem k rozsahu komunikátu, který byl změřen celkovým počtem užitých slov.

V rámci sociologické analýzy byly zjišťovány nejrůznější aspekty života ruskojazyčných imigrantů v České republice. Jednalo se o aspekty, které by mohly být relevantní pro pochopení sociálního, ekonomického či kulturního zázemí imigrantů žijících v zahraničí, a o zjištění mimojazykových faktorů, které mají vliv na úroveň jejich znalosti českého jazyka. Zaměřili jsme se hlavně na jazykové prostředí, ve kterém se respondenti pohybují v rámci práce, rodinné komunikace či v rámci běžné komunikace s přáteli. Postupně tak bylo zjišťováno, jaké funkce plní jednotlivé jazyky v jejich životě a jaké jazyky užívají imigranti nejčastěji, přičemž zajímavé shody byly konstatovány v oblasti rodinné komunikace, kdy respondenti stále užívají mateřského jazyka s větší či menší mírou interference s češtinou. Mezi ostatními faktory, které by mohly mít vliv na znalost jazyka, byly zkoumány: délka pobytu v České republice, věk respondenta v době migrace, studium na českých školách či návštěva jazykových kurzů češtiny, motivace ke studiu jazyka, ale i podrobnosti z oblasti kulturní či politické integrace. Všichni respondenti, kteří byli zařazení do výzkumu, se do České republiky přestěhovali po roce 1998. Jednalo

se o spontánní pracovní imigraci, o imigraci studijní a o imigraci osob, které chtěly zajistit lepší životní úroveň pro svou rodinu a u nichž získání práce nebylo primárním cílem.

V rámci lingvistické analýzy se zkoumalo řečové chování jednotlivých respondentů při mluveném projevu v českém jazyce. Pro analýzu psaného projevu nevznikl dostatečně reprezentativní materiál, jeho výzkum byl proveden jen pro srovnání. Při analýze projevů ruskojazyčných imigrantů v cizím jazyce, který je poměrně blízký jejich mateřštině, byla zjištěna poměrně vysoká míra interference právě mateřským s jazykem, a to na úrovni fonetické, morfologické, lexikální i syntaktické. Interference mateřského jazyka a chybovost se u ruskojazyčných imigrantů projevuje jak u jevů, které v systému jejich mateřského jazyka nejsou, tak i u jevů, které jsou podobné v obou jazycích. Pro srovnání chybovosti jednotlivých respondentů na úrovni jednotlivých jazykových rovin byla sestavena tabulka procentuální chybovosti vzhledem k rozsahu komunikátu. Tato tabulka pak posloužila pro porovnání jazykové kompetence jednotlivých mluvčích na základě jednotlivých jazykových rovin ale i pro celkovou analýzu osvojování jazyka cizinci a faktorů, které na toto osvojování mají vliv.

Pro analýzu materiálu na úrovni fonetické byla použita pouze metoda poslechu a sluchové percepce a v pozorování jsme se omezili na nejvýraznější jevy, které je možné spolehlivě zachytit lidským uchem, jako např. zaměňování hlásek či fonotaktický přízvuk. Na úrovni fonetické roviny byla zjištěna zjevná tendence větší chybovosti u respondentů nejstarší věkové kategorie, čímž se potvrzuje teorie Harleyové a Wangové o věku v době migrace respondenta jako o hlavním faktoru, který má vliv na výslovnost v cizím jazyce.

Na úrovni morfologie jsme se setkali s interferencí v oblasti konjugace sloves, deklinace podstatných a přídavných jmen, zájmen a číslovek, v tvorbě kondicionálu nebo např. při záměně slovních druhů dle vzoru mateřského jazyka, ale i s jevy, které nejsou ovlivněny vlivem jiného jazyka a jsou způsobeny spíše neznalostí mluvčího. Na této úrovni jazyka chybují nejméně ti ruskojazyční imigranti, kteří v České republice studují základní, střední či vysokou školu.

Na lexikální úrovni bylo pozorování zaměřeno hlavně na užívání ruských či ukrajinských výrazů a na nesprávné sémantické užití českých výrazů, přičemž největší procento chybovosti v této oblasti bylo opět zaznamenáno u nejstarších účastníků našeho výzkumu.

Na úrovni syntaktické byly hlavně z praktického důvodu zkoumány jevy, které se dají popsat a vysvětlit v kontextu jednoho nebo několika nejbližších slov, i když jsme si také všimli způsobu vyjadřování jednotlivých respondentů, užívání nesprávného slovosledu

ve větě, časté užívání anakolutu či nedokončených vět, které jsme ale neřadili do procentuální chybovosti jednotlivých respondentů.

Krátce jsme se pozastavili u popisu stylistické roviny, a to pouze s úzkým zaměřením na jev, jakým je obecná čeština, protože v rámci rozhovorů byla zjištěna velká míra užití této variety jazyka ruskojazyčnými imigranty. V oblasti mezijazykové interference jsme získali mnoho názorných příkladů, které jsou obecně popsány v kapitole o lingvistické analýze.

V závěrečné kapitole jsme se pokusili na základě zjištěných skutečností analyzovat jazykovou kompetenci jednotlivých respondentů na pozadí sociologických faktorů a určit, které z těchto faktorů nejvíce ovlivňují znalost jazyka. V této kapitole byly srovnávány jazykové kompetence jednotlivých mluvčích v rámci jednotlivých věkových kategorií a následně pak i ve vztahu k respondentům z jiných věkových kategorií. Jak bylo při podrobné analýze zjištěno, určit faktory, které nejvíce či nejméně ovlivňují znalost jazyka jednotlivých respondentů není vůbec jednoduché, zvláště proto, že na většinu respondentů může být aplikováno současně více faktorů. Určit, který z nich je rozhodující, je velmi těžké. Přeci jenom jeden sociologický faktor ale mezi ostatními vykazuje nejvyšší váhu, a tím je studium na českých školách. S češtinou se tam imigranti setkávají jak jako s předmětem a cílem učení v řízeném procesu, tak jako s prostředkem komunikace v náročnějších podmínkách komunikace o odborných otázkách a formalizované komunikaci. Byla vysledována závislost, že čím dříve člověk s řízenou výukou začíná, tím se jeho jazyková znalost více přibližuje znalosti rodilého mluvčího. Dalším důležitým faktorem je věk respondenta v době migrace, jehož relevance se však nepotvrdila v absolutní míře. Působení obou těchto faktorů současně už ale je situace s velmi silným synergickým efektem. Mezi dalšími faktory, které dle výchozí hypotézy mohly mít vliv na osvojování cizího jazyka cizinci, jsou studium jazykových či zájmových kurzů v českém jazyce, jazykové prostředí, ve kterém se respondent pohybuje a v neposlední řadě i motivace ke studiu jazyka. Osobnostní charakteristiky jsme v našem výzkumu zaměřeném na jazykové chování bilingvistů nebrali v úvahu.

V rámci našeho výzkumu jsme se setkali s lidmi s velmi rozmanitým osudem, s nejrůznějším sociálním, ekonomickým i kulturním zázemím i s velmi širokým okruhem zájmů. Všechny tyto respondenty ale spojuje jeden fenomén, jakým je imigrace do České republiky, s níž se každý z nich vyrovnává po svém. Na čem se všichni respondenti ale shodnou, je to, že neznalost jazyka cílové země jejich emigrace je velkým problémem pro integraci do prostředí, v němž se ocitnou. Jazyková bariéra je hlavní překážkou pro jejich osobní rozvoj, a proto se snaží své jazykové kompetence stále zlepšovat.

Seznam použité literatury

1. Tištěné zdroje

- a. ANIKINA, T. *Dom v izgnanii: očerki o russoj emigracii v Českoslovakii 1918-1945*. Praga: RT RS servis, 2008, 511 s. ISBN 978-80-903847-5-0.
- b. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Editor: Jozef Štefánik. Překlad Jozef Štefánik, Viktor Krupa, Eduard Pallay, Michaela Palcútová. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, 294 s. ISBN 80-888-8054-8.
- c. BĚLOŠEVSKÁ, L. *Dokumenty k dějinám ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice (1918-1939): méně známé aspekty*. 1. vyd. Editor Ljubov Běloševská, Zdeněk Sládek. Praha: Euroslavica, 1998, 342 s. Práce Slovanského ústavu AV ČR, N.ř., sv. 3. ISBN 80-854-9448-5.
- d. BĚLOŠEVSKÁ, L. *Duchovní proudy ruské a ukrajinské emigrace Československé republiky, 1919-1939: méně známé aspekty*. 1. vyd. Praha: Slovanský ústav AV ČR, 1999, 351 s. ISBN 80-86420-00-0.
- e. *Bilingvizmus: minulosť, prítomnosť a budúcnosť : zborník príspevkov z medzinárodného kolokvia o bilingvizme konanom 22.2.2002 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave*. 1. vyd. Redaktor Jozef Štefánik. Bratislava: Academic Electronic Press, 2002, 135 s. ISBN 80-88880-51-3.
- f. BRČÁKOVÁ, Dagmar. *Sorok kovarnych voprosov češskoj grammatiki*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002, 86 s. Učební texty (Univerzita Karlova). ISBN 80-246-0357-8.
- g. ČECHOVÁ, Marie. *Čeština, řeč a jazyk*. 2., přepracované vyd. Praha: ISV, 2000, 407 s. ISBN 80-858-6657-9.
- h. ČMEJRKOVÁ, Světlá, František DANEŠ a Jindra SVĚTLÁ. *Jak napsat odborný text*. 1. vyd. Praha: Leda, 1999, 255 s. ISBN 80-859-2769-1.

- i. DANDOVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, M. a DAČEVA, R. *Ruská a ukrajinská meziválečná emigrace ve fondech Památníku národního písemnictví*. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 1999, 168 s. ISBN 80-85-085-46-1.
- j. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- k. GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. Editor Petr Karlík, Marek Nekula, Zdenka Rusínová. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 799 s. ISBN 978-807-1069-805.
- l. GLADKOVA, H., LIKOMANOVA, I. *Iazykovaia situastia: istoki i perspektivy : bolgarsko-cheshskie paralleli*. Praha: Nakl. Karolinum, 2002, 452 s. ISBN 80-246-0400-0.
- m. HAVRÁNEK, B. JEDLIČKA, A. *Stručná mluvnice česká*. Vyd. 25., ve Fortuně 1. Praha: Fortuna, 1996. 248 s. ISBN 80-716-8306-X.
- n. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- o. *Individuálny a spoločenský bilingvizmus: zborník príspevkov z II. medzinárodného kolokvia o bilingvizme konaného 10. a 11. júna 2004 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave*. 1. vyd. Redaktor Jozef Štefánik. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2005, 126 s. ISBN 80-223-2110-9.
- p. JERMOLENKO, Red. nauk. Svitlana a [aut. t. Bogdan Ažnjuk et]. AL]. *Ukrajins'ka mova*. Opole: Uniwersytet Opolski. Instytut Filologii Polskiej, 1999. ISBN 83-868-8126-7.

- q. KOLEKTIV. *Slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1998, 366 s. ISBN 80-90-1647-8-1.
- r. LANOVYK, B. a kol. *Ukrains'ka emihracia: vid mynuvshyny do siohodennia*. Ternopil': Vseukrains'ka nezalezna zhinocha hazeta "Charivnytsia", 1999.
- s. MINÁŘOVÁ, E. a K. ONDRÁŠKOVÁ. *Spisovnost a nespisovnost: Zdroje, proměny a perspektivy*. Brno: MU, Pedagogická fakulta, 2004, s. 35.
- t. NEKVAPIL, J., SLOBODA, M. a WAGNER, P. *Mnohojazyčnost v České republice: základní informace*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, 117 s. ISBN 978-807-1065-814.
- u. PAKHL'OVSKA, O. *Binom "Ukrajina - diaspora" s'ohodni: kryza i perspektyva*. Kyjiv: Vydavnychy dim "KM Akademiia", 2002, 49, [1] s. ISBN 96-651-8109-2.
- v. PAVLÍKOVÁ, Eva a Karel SLÁDEK. *Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR: kolektivní monografie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009, 120 s. ISBN 978-808-6818-955.
- w. *Rossijane v Čechii: včera i segodnja*. Izdanije 1-oje. Editor Oleg Alborov. Praha: Ottovo nakladatelství, 2012, 255 s. Biblioteka Koordinacionnogo soveta rossijskich sootečestvennikov v Čechii. ISBN 978-80-7451-216-2.
- x. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze: katalog výstavy, Praha 14. - 15. 8. 1995*. Praha: Národní knihovna ČR, 53 s., [19] s. faksimile. Edice Slovanské knihovny. ISBN 80-705-0218-5.
- y. SGALL, P. *Jazyk, mluvení, psaní*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 307 s. ISBN 978-802-4619-033.

- z. SLÁDEK, Karel. *Ruská diaspora v České republice: sociální, politická a religiozní variabilita ruských migrantů*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, 144 s. ISBN 978-808-7378-496.
- aa. *Slovanské národy dnes: sborník příspěvků stejnojmenného přednáškového cyklu pořádaného FF ZČU v Plzni v akademickém roce 2005/2006*. 1. vyd. Editor Michaela Pešková. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 135 s. ISBN 80-738-0005-5.
- bb. *Ukrajnistika: minulost, přítomnost, budoucnost II: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Brně ve dnech 19.-20. listopadu 2008 a věnované 15. výročí zahájení výuky ukrajinštiny jako studijního oboru na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. 1. vyd. Editor Halyna Myronova. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2009, 645 s. Ukrainica Brunensia, 2. ISBN 978-802-1049-642.
- cc. ZASTAVNYI, F. *Ukrajins'ka diaspora: rozselennia ukrajintsiv u zarubizhnykh krainakh*. L'viv: "Svit", 1991, 119 s. ISBN 57-773-0068-5.
- dd. ZILYNSKYJ, Bohdan. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě: (1894) 1917 - 1945 (1994)*. 1. vyd. Praha: X-Egem, 1995, 128 s. ISBN 80-85395-90-8.

2. Elektronické zdroje

- a. Byla to genocida, rozhodla Ukrajina. *Lidovky.cz: Zpravodajský server Lidových novin* [online]. 2006 [cit. 2013-06-04]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/byla-to-genocida-rozhodla-ukrajina-dtd-/zpravy-svet.aspx?c=A061128_195906_ln_zahranici_fho
- b. Česká fonetická transkripce. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013, 1. 6. 2013 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_fonetick%C3%A1_transkripce

- c. Český statistický úřad: *Statistiky. Cizinci: počet cizinců* [online]. ČR, 2013 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001#.Ue1m0Ky1bwl
- d. Český statistický úřad: *Veřejná databáze* [online]. ČR, 2013 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cas_2_102=20101231&kapitola_id=743&potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=OBY5092PU_OK&vo=tabulka&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp
- e. DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. *Reflexe migračních teorií* [online]. ČR, 2009 [cit. 2013-06-04]. Dostupná v pdf formátu z www stránek: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrsrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.
- f. Hladomor na Ukrajině. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 9. 5. 2013 [cit. 2013-06-04]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hladomor_na_Ukrajin%C4%9B
- g. Křížovkářský slovník. STUDIO VERUATATA. *Krizovkarsky-slovník.eu* [online]. 2013 [cit. 2013-07-18]. Dostupné z: <http://krizovkarsky-slovník.eu/slovo/%C5%A1pik>
- h. Ministerstvo vnitra České republiky: *Informační publikace pro cizince ze zemí mimo EU* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/informacni-publikace-pro-cizince-ze-zemi-mimo-eu.aspx>
- i. Ministerstvo vnitra České republiky: *Změny v oblasti vstupu a pobytu cizinců na území ČR od roku 2011* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/zmeny-v-oblasti-vstupu-a-pobytu-cizincu-na-zemi-cr-od-roku-2011.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>

- j. Policie České republiky: *Služba cizinecké policie* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statistiky-885151.aspx>
- k. UHEREK, Z., ČERNÍK, J. *Výzkumné zprávy a studie o integraci cizinců na území České republiky* [online]. Praha, 2004 [cit. 2013-07-23]. Dostupná v pdf formátu z www stránek: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/100/vyzkum.pdf>
- l. Ukrajinský soud: hladomor za Stalina byl genocidou. *IDNES.cz: Zprávy* [online]. 2010 [cit. 2013-06-04]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ukrajinsky-soud-hladomor-za-stalina-byl-genocidou-fsw-/zahranicni.aspx?c=A100114_071402_zahranicni_ash

Seznam příloh

PŘÍLOHA Č. 1	134
<u>CIZINCI V ČR PODLE STÁTNÍHO OBČANSTVÍ 1994-2011 (31.12.)</u>	134
<u>GRAF POČTU UKRAJINSKÝCH OBČANŮ V ČR 1994-2012</u>	135
PŘÍLOHA Č. 2	136
<u>SOUHLAS</u>	136
PŘÍLOHA Č. 3	137
<u>DOTAZNÍK</u>	137
PŘÍLOHA Č. 4	139
<u>OKRUHY TÉMAT PRO ŘÍZENÝ ROZHOVOR</u>	139
PŘÍLOHA Č. 5	142
<u>ZNAKY PRO FONETICKOU TRANSKRIPCI NĚKTERÝCH FONÉMŮ V TÉTO DIPLOMOVÉ PRÁCI</u>	142
PŘÍLOHA Č. 6	143
<u>STUDIUM RESPONDENTŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ A JEJICH NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ</u>	143
PŘÍLOHA Č. 7	144
<u>DÉLKA TRVÁNÍ ROZHOVORŮ A POČET SLOV UŽITÝCH V PROJEVU</u>	144
PŘÍLOHA Č. 8	145
<u>DŮVODY MIGRACE A PLÁNY DO BUDOUCNA</u>	145
PŘÍLOHA Č. 9	146
<u>ÚDAJE O ZAMĚSTNÁNÍ RESPONDENTŮ</u>	146
PŘÍLOHA Č. 10	147
<u>PŘEHLED POVOLENÍ K POBYTU JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ</u>	147
PŘÍLOHA Č. 11	148
<u>ZNALOST UKRAJINSKÝCH A ČESKÝCH REÁLÍ A INFORMACE O TOUZE PO VOLEBNÍM PRÁVU V ČR</u>	148
PŘÍLOHA Č. 12	149
<u>ZNALOST JAZYKŮ A JEJICH VYUŽITÍ V RŮZNÝCH FUNKČNÍCH OBLASTECH KAŽDODENNÍHO ŽIVOTA</u>	149
PŘÍLOHA Č. 13	150
PŘÍLOHA Č. 14	151
<u>TABULKA ZÁKLADNÍCH SOCIOLOGICKÝCH FAKTORŮ, OVLIVŇUJÍCÍCH JAZYKOVOU KOMPETENCI</u>	151
PŘÍLOHA Č. 15	152
<u>SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH MLUVČÍCH NA JEDNOTLIVÝCH JAZYKOVÝCH ROVINÁCH</u>	152
PŘÍLOHA Č. 16	153
<u>RESPONDENT 4/17</u>	153
PŘÍLOHA Č. 17	159
<u>RESPONDENT 5/17</u>	159
PŘÍLOHA Č. 18	166
<u>RESPONDENT 15/9</u>	166

<u>PŘÍLOHA Č. 19</u>	172
<i>RESPONDENT 13/15</i>	172
<u>PŘÍLOHA Č. 20</u>	177
<i>RESPONDENT 10/19</i>	177
<u>PŘÍLOHA Č. 21</u>	183
<i>RESPONDENT 7/22</i>	183
<u>PŘÍLOHA Č. 22</u>	191
<i>RESPONDENT 7/24</i>	191
<u>PŘÍLOHA Č. 23</u>	197
<i>RESPONDENT 9/22</i>	197
<u>PŘÍLOHA Č. 24</u>	205
<i>RESPONDENT 10/21</i>	205
<u>PŘÍLOHA Č. 25</u>	215
<i>RESPONDENT 7/29</i>	215
<u>PŘÍLOHA Č. 26</u>	220
<i>RESPONDENT 6/41</i>	220
<u>PŘÍLOHA Č. 27</u>	226
<i>RESPONDENT 6/42</i>	226
<u>PŘÍLOHA Č. 28</u>	232
<i>RESPONDENT 14/37</i>	232
<u>PŘÍLOHA Č. 29</u>	242
<i>RESPONDENT 7/44</i>	242
<u>PŘÍLOHA Č. 30</u>	252
<i>RESPONDENT 5/50</i>	252
<u>PŘÍLOHA Č. 31</u>	262
<i>RESPONDENT 6/49</i>	262

PŘÍLOHA Č. 1

Cizinci v ČR podle státního občanství 1994-2011 (31.12.)

Zdroj: Český statistický úřad: *Statistiky. Cizinci: počet cizinců* [online]. ČR, 2013 [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001#.Ue1m0Ky1bwl a Ministerstvo vnitra České republiky: *Cizinci s povoleným pobytem* [online]. ČR, 2010 [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.

Upravila: Yuliya Golubyeva

Rok 1994-1999

Státní občanství	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ukrajina	14 230	28 158	46 303	43 402	52 684	65 883	50 212

Rok 2000-2005

Státní občanství	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ukrajina	51 825	59 145	62 282	78 263	87 789	102 594

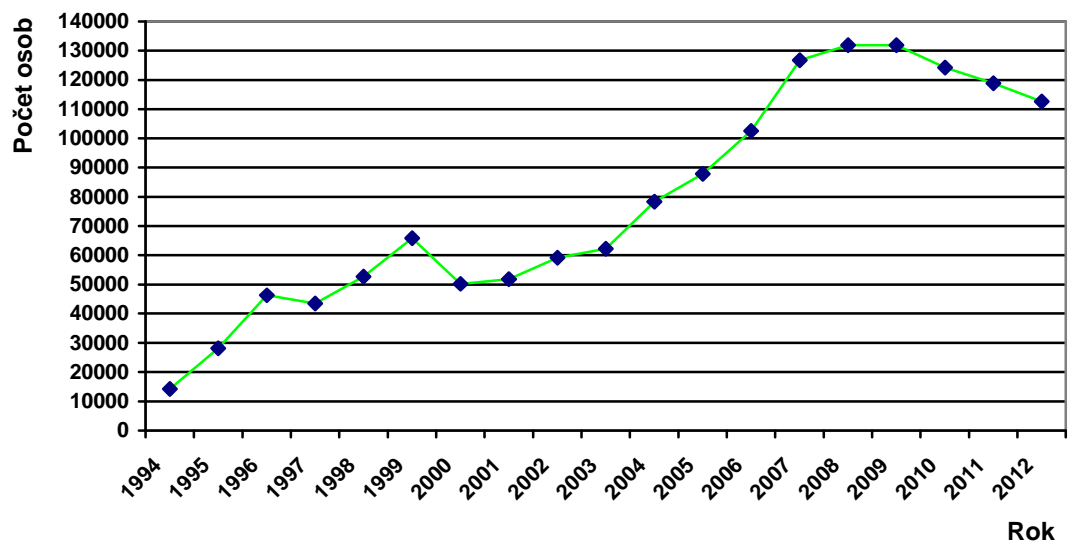
Rok 2006-2011

Státní občanství	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ukrajina	126 721	131 921	131 932	124 281	118 932	112 647

Rok 2013 (údaje k 31.5.2013)

Státní občanství	2013
Ukrajina	109 611

Graf počtu ukrajinských občanů v ČR 1994-2012

PŘÍLOHA Č. 2

Souhlas

Přirazené pořadové číslo

Já, _____ tímto souhlasím s nahráváním zvukového záznamu během rozhovoru v rámci vědeckého projektu „Ruskojazyční imigranti v České republice“ a s jeho použitím pro vědecké zpracování.

Zvukový záznam nebude poskytnut respondentům k osobním účelům.

Veškeré osobní údaje jsou považovány za přísně důvěrné a je s nimi nakládáno v souladu se zákonem č. 101/2000Sb. V žádném případě se neposkytují třetí straně.

V _____ dne _____ 2013.

Podpis _____

PŘÍLOHA Č. 3

Dotazník

Přirazené pořadové číslo

1. ***Pohlaví (zakroužkujte správnou odpověď)***
 - a. Žena
 - b. Muž
2. ***Věk***

.....
3. ***Rodinný stav (zakroužkujte správnou odpověď)***
 - a. Ženatý/á
 - b. Svobodný/á
 - c. Rozvedený/á
 - d. Vdovec/Vdova
 - e. Jiné (prosím specifikujte)
4. ***Máte děti? Kolik? Jak jsou staré?***

.....
5. ***Napište zemi odkud pocházíte?***

.....
6. ***V jakém městě v České republice žijete?***

.....
7. ***Jak bydlíte? (ve vlastním x v podnájmu, v bytě, v domě atd.)***

.....
8. ***Na základě jakého povolení k pobytu žijete v České republice? (zakroužkujte správnou odpověď)***
 - a. České občanství
 - b. Trvalý pobyt
 - c. Dlouhodobý pobyt
 - d. Pracovní vízum
 - e. Studijní vízum
 - f. Jiné (specifikujte, prosím):

9. *Nejvyšší dosažené vzdělání?*

10. *Kde jste tohoto vzdělání dosáhl?*

11. *Kdy jste se přestěhoval do ČR? Kolik Vám bylo v té době let?*

12. *Jaký jazyk považujete za svůj mateřský?*

13. *Na jaké úrovni ovládáte ruštinu (zakroužkujte správnou odpověď)*
- a. Výborná znalost slovem i písmem
 - b. Dobrá znalost slovem i písmem
 - c. Výborná znalost slovem
 - d. Dobrá znalost slovem
 - e. Domluvím se
 - f. Nemluvím ale rozumím
 - g. Neumím rusky
14. *Na jaké úrovni ovládáte češtinu*
- a. Výborná znalost slovem i písmem
 - b. Dobrá znalost slovem i písmem
 - c. Výborná znalost slovem
 - d. Dobrá znalost slovem
 - e. Domluvím se
 - f. Nemluvím ale rozumím
 - g. Neumím česky
15. *Víte kdo je současným prezidentem Ukrajiny?*

16. *Víte kdo je současným prezidentem České republiky?*

17. *Vzpomenete si na slova, kterými začíná ukrajinská hymna?*

18. *Znáte první slova české hymny?*

PŘÍLOHA Č. 4

Okruhy témat pro řízený rozhovor

Přiřazené pořadové číslo

1. Základní informace o migraci respondenta (*Proč jste se přestěhoval/a?, Žijete tu sám/a nebo s rodinou?, Splnila emigrace Vaše očekávání?, Jaké jsou Vaše plány s ČR do budoucnosti?, Co považujete za svůj domov?, Jak často jezdíte do zahraničí? Kam a za jakým účelem?, Když přijedete na Ukrajinu, co nesmí chybět ve Vašem cestovním plánu? Jaké činnosti?, Co si pokaždé přivezete do České republiky z cesty do rodné země?, Jakými jazyky mluvíte a s kým?, Používáte svoji mateřštinu v České republice? V jakých situacích?)*
2. Zaměstnání (*Kde pracujete?, Pracujete ve svém oboru?, V rámci své práce se stýkáte spíše se svými krajany, nebo spíše s českými občany?, Uspokojuje Vás Vaše zaměstnání?, Je Vaše zaměstnání časově náročné?, Jste spokojen se svou finanční situací?, Zlepšila se Vaše finanční situace za léta pobytu v ČR?, Kde jste začínal/a?)*
3. Úřady a instituce v ČR (*Jaké instituce musíte navštěvovat v rámci Vašeho pobytu v České republice?, Máte s nimi nějaké potíže?, Vidíte zde rozdíl v přístupu oproti Vaší rodné zemi?, Musel/a jste si ve svém životě projít zdravotní institucí kvůli vážnější nemoci?, Myslíte, že je lepší mít „bezplatné“ zdravotnictví jako na Ukrajině, nebo spíše preferujete model zdravotnictví v České republice?, Šetříte si na důchod?)*
4. Vztah Čechů k cizincům (*Češi jsou známí svou nelibostí k cizincům z Východu. Měl/a jste nějakou osobní zkušenost, která by to potvrdila?, Míváte problémy, spojené se svým původem?, Jsou situace, ve kterých byste raději zatajil/a, že jste původem z Ukrajiny?, Kdy můžete dávat najevo hrdost na svůj původ? Debatujete rád/a na téma státní příslušnosti?, Co Vám na Češích nejvíce vadí? A co se Vám na nich naopak líbí?)*

5. *Participace v politice Ukrajiny a ČR (Sledujete politickou situaci v ČR? A na Ukrajině?, Zajímáte se nějak více o politiku?, Čtete/sledujete české noviny?, Čtete/sledujete ukrajinské noviny?, Měl by člověk chodit volit?, Chtěl/a byste mít právo volit v ČR?, Otázka prezidentských voleb je teď docela aktuální, sledoval/a jste předvolební kampaně v České republice?, Víte, kdo byl ve finále prezidentských voleb? Kdo se Vám líbil více? Proč?)*
6. *Kulturní život (Jaké jsou Vaše koníčky?, Jakou posloucháte hudbu?, Jaké knihy čtete? Kterou knížku jste si naposledy přečetl/a? V jakém jazyce?, Chodíte do divadla?, Jaké filmy sledujete? V jakém jazyce?, Navštěvujete jiné kulturní akce? Jaké?, Na jaké kulturní akci jste byl/a naposledy?, Jste členem nějaké organizace?, Jaké slavíte svátky a dle jakých tradic?)*
7. *Jídlo (Jak Vám chutná v České republice?, Navštěvujete často obchody s potravinami dováženými z Ukrajiny nebo z Ruska? Co si tam nejčastěji kupujete?, Stravujete se spíše doma nebo spíše v restauracích?, Co nesmí nikdy chybět u svátečního stolu?, Považujete se za gurmána? Experimentujete rád?, Máte rád exotická jídla, nebo jste ve stravování spíše konzervativní?, Co byste nikdy nesnědl/a?... Nikdy neříkej nikdy!)*
8. *Móda (Vidíte nějaké zásadní rozdíly v oblékání Čechů a Ukrajinců?, Poznáte Rusa nebo Ukrajince na první pohled ☺? Podle čeho?, Jaké preferujete oblečení na „každý den“? Liší se to od způsobu, jakým jste se oblékal/a na Ukrajině?, Chybí Vám to?)*
9. *Každodenní život (S kým řešíte každodenní problémy spojené s bydlením, dopravou, prací, nakupováním?, Radíte se s někým o běžných věcech chodu domácnosti, o problémech s dětmi, se zdravím apod.?, Jaké máte kamarády, Čechy nebo spíše cizince? Proč si myslíte, že si s nimi více rozumíte?)*
10. *Sdělovací prostředky, elektronická komunikace (Jak často používáte počítač a k jakým účelům?, Jaké navštěvujete webové portály?, Účastníte se aktivně chatů? V jakých jazycích?, Když píšete zprávy (sms, e-maily, diskuse na chatech) v ruštině nebo v ukrajinštině, používáte latinku nebo azbuku?)*

11. Jazyk (*Jaké jazyky ovládáte?, Jakým jazykem se mluví u Vás doma?, Jakým jazykem mluvíte s kamarády?, Jakým jazykem mluvíte v práci?, Jak rychle jste zvládl/a češtinu potřebnou k výkonu práce?, Jaký jazyk si myslíte, že užíváte nejčastěji?, Dělá Vám potíže přepínání mezi jazyky?, Kde jste se učil/a český jazyk?, Myslíte, že umíte dobře česky? Jaké jsou ohledně toho ohlasy Vašeho okolí?, Co pro Vás je nebo bylo hlavní motivací pro studium jazyka?*)

PŘÍLOHA Č. 5

Znaky pro fonetickou transkripci některých fonémů v této diplomové práci

[r]	označení slabikotvorného „r“
[ṛ̌]	označení neznělého „ř“
[ř]	označení znělého „ř“
[']	označení přízvučné slabiky (píše se před přízvučnou slabikou)
[i]	označení běžného českého fonému [i]
[y]	označení ruského grafému „и“ či ukrajinského „у“
[i̯]	označení pro foném [i], vyslovovaného ve vyšší poloze jako v ruském jazyce

PŘÍLOHA Č. 6

Studium respondentů v České republice a jejich nejvyšší dosažené vzdělání

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Země, kde dosáhl nejvyššího vzdělání	Studium v době výzkumu	Studium jazyka
1. věková kategorie (18-30)						
4/17	Žena	21	SŠ	UA	Bc.	Jazykové kurzy + VŠ
5/17	Žena	22	SŠ	UA	X	Běžná komunikace
15/9	Žena	24	VŠ, Bc.	ČR	Mgr.	Základní škola
13/15	Muž	28	SŠ	CR	Bc.	Gymnázium
10/19	Žena	29	VOŠ	UA	X	Běžná komunikace
7/22	Muž	29	VŠ, Mgr./v ru	UA	X	Běžná komunikace
2. věková kategorie (31-45)						
7/24	Žena	31	VŠ, Mgr.	UA	X	Běžná komunikace
9/22	Muž	31	VŠ, Mgr.	Mgr.-UA, Bc.-ČR	Mgr. + Ph.D.	Jazykové kurzy + VŠ
10/21	Muž	31	SŠ	Ukrajina	X	Jazykové kurzy
7/29	Muž	36	SŠ	Ukrajina	X	Běžná komunikace
3. věková kategorie (45+)						
6/41	Muž	47	SŠ	Ukrajina	X	Běžná komunikace
6/42	Žena	48	SŠ	Ukrajina	X	Běžná komunikace
14/37	Žena	51	VŠ, Ing.	Ukrajina	X	Zájemový kurz v cs
7/44	Muž	51	VŠ, Ing.	Ukrajina	X	Jazykové kurzy
5/50	Žena	55	VŠ, Mgr.	Ukrajina	jazykový kurz	Jazykové kurzy
6/49	Muž	55	ZŠ	Ukrajina	X	Běžná komunikace

PŘÍLOHA Č. 7

Délka trvání rozhovorů a počet slov užitých v projevu

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Délka rozhovoru (v min., s.)
1. věková kategorie (18-30)				
4/17	Žena	21	1760	39,25
5/17	Žena	22	1557	24,58
15/9	Žena	24	2267	25,54
13/15	Muž	28	770	22,53
10/19	Žena	29	1092	23,26
7/22	Muž	29	2096	27,32
2. věková kategorie (31-45)				
7/24	Žena	31	1223	21,34
9/22	Muž	31	2363	37,10
10/21	Muž	31	3221	41,15
7/29	Muž	36	663	16,28
3. věková kategorie (45+)				
6/41	Muž	47	1191	21,10
6/42	Žena	48	1424	29,32
14/37	Žena	51	3109	53,16
7/44	Muž	51	3309	50,38
5/50	Žena	55	3413	45,43
6/49	Muž	55	436	15,20

PŘÍLOHA Č. 8

Důvody migrace a plány do budoucna

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Důvod emigrace	Země, kterou považuje za domov	Plány do budoucna
1. věková kategorie (18-30)					
4/17	Žena	21	Studium	Ukrajina	Neví
5/17	Žena	22	Za rodiči	ČR	Zůstat v ČR
15/9	Žena	24	Za rodiči	ČR	Zůstat v ČR
13/15	Muž	28	Za rodiči	ČR	Zůstat v ČR
10/19	Žena	29	Práce	ČR	Neví
7/22	Muž	29	Studium	Ukrajina	Zůstat v ČR
2. věková kategorie (31-45)					
7/24	Žena	31	Za manželem	Ukrajina	Zůstat v ČR
9/22	Muž	31	Studium	Ukrajina + ČR	Zůstat v ČR
10/21	Muž	31	Za rodiči	ČR	Zůstat v ČR
7/29	Muž	36	Za manželkou	Ukrajina	Neví
3. věková kategorie (45+)					
6/41	Muž	47	Zajistit lepší život pro rodinu	ČR	Zůstat v ČR
6/42	Žena	48	Zajistit lepší život pro rodinu	ČR	Zůstat v ČR
14/37	Žena	51	Zajistit lepší život pro rodinu	ČR	Zůstat v ČR
7/44	Muž	51	Zajistit lepší život pro rodinu	Neví	Zůstat v ČR
5/50	Žena	55	Za manželem	ČR	Zůstat v ČR
6/49	Muž	55	Zajistit lepší život pro rodinu	ČR	Zůstat v ČR

PŘÍLOHA Č. 9

Údaje o zaměstnání respondentů

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Zaměstnání	Práce v oboru
1. věková kategorie (18-30)				
4/17	Žena	21	Studentka	X
5/17	Žena	22	Tanečnice	Ne
15/9	Žena	24	Asistentka manažéra	Ano
13/15	Muž	28	IT specialista	Ano
10/19	Žena	29	Směnárnice	Ano
7/22	Muž	29	Prodavač-konzultant	Ne
2. věková kategorie (31-45)				
7/24	Žena	31	Směnárnice	Ne
9/22	Muž	31	Cestovní kancelář	Ne
10/21	Muž	31	IT specialista	Ne
7/29	Muž	36	OSVČ, telekom. Sítě	Ano
3. věková kategorie (45+)				
6/41	Muž	47	Stavební dělník	Ne
6/42	Žena	48	Nezaměstnaná	X
14/37	Žena	51	OSVČ, účetní	Ano
7/44	Muž	51	Inženýr radiotechnik	Ano
5/50	Žena	55	Lektorka	Ano
6/49	Muž	55	Stavební dělník	X

PŘÍLOHA Č. 10

Přehled povolení k pobytu jednotlivých respondentů

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Povolení k pobytu
1. věková kategorie (18-30)			
4/17	Žena	21	Dlouhodobý
5/17	Žena	22	Dlouhodobý
15/9	Žena	24	Trvalý
13/15	Muž	28	Trvalý
10/19	Žena	29	Trvalý
7/22	Muž	29	Trvalý
2. věková kategorie (31-45)			
7/24	Žena	31	Trvalý
9/22	Muž	31	Trvalý
10/21	Muž	31	Trvalý
7/29	Muž	36	Trvalý
3. věková kategorie (45+)			
6/41	Muž	47	Dlouhodobý
6/42	Žena	48	Dlouhodobý
14/37	Žena	51	Trvalý
7/44	Muž	51	Trvalý
5/50	Žena	55	Dlouhodobý
6/49	Muž	55	Dlouhodobý

PŘÍLOHA Č. 11

Znalost ukrajinských a českých reálií a informace o touze po volebním právu v ČR

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Ukrajinský prezident	Český prezident	Ukrajinská hymna	Česká hymna	Chce mít právo volit v ČR
1. věková kategorie (18-30)							
4/17	Žena	21	•	•	•	•	X
5/17	Žena	22	X	X	X	X	X
15/9	Žena	24	X	•	X	•	•
13/15	Muž	28	•	•	•	•	?
10/19	Žena	29	•	•	•	X	X
7/22	Muž	29	•	•	•	X	?
2. věková kategorie (31-45)							
7/24	Žena	31	•	•	•	X	•
9/22	Muž	31	•	•	•	•	•
10/21	Muž	31	•	•	•	•	•
7/29	Muž	36	•	•	•	X	X
3. věková kategorie (45+)							
6/41	Muž	47	•	•	X	X	X
6/42	Žena	48	•	•	X	X	?
14/37	Žena	51	•	•	•	X	?
7/44	Muž	51	•	•	•	X	•
5/50	Žena	55	•	•	•	•	?
6/49	Muž	55	•	•	X	X	•

PŘÍLOHA Č. 12

Znalost jazyků a jejich využití v různých funkčních oblastech každodenního života

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Jazyky							
			uk	ru	cs	jiné	Doma	Práce (škola)	Kamarádi	Nejčastěji
1. věková kategorie (18-30)										
4/17	Žena	21	M	M	DSP	en	uk,ru	uk,cs	ru	ru
5/17	Žena	22	X	M	DSP	en,es	ru	ru,cs,en	ru	ru
15/9	Žena	24	X	DS	M	en,de	ru,cs	cs	cs	cs
13/15	Muž	28	M	DSP	VSP	en,de	uk,ru,cs	cs	cs	cs
10/19	Žena	29	M	DSP	DSP	X	cs	uk,ru,cs	uk	uk,cs
7/22	Muž	29	M	DSP	D	en	ru	cs,en	ru	ru,cs,en
2. věková kategorie (31-45)										
7/24	Žena	31	M	VSP	DSP	en	uk	uk,ru,cs	uk,ru	uk
9/22	Muž	31	P	M	VSP	en	cs	ru,cs	ru,cs	ru,cs
10/21	Muž	31	DSP	M	DSP	en	ru	ru,cs	ru,cs	ru,cs
7/29	Muž	36	X	M	DS	en	ru	ru	ru	ru
3. věková kategorie (45+)										
6/41	Muž	47	M	M	DSP	X	ru	ru,cs	uk,ru	ru
6/42	Žena	48	P	M	DS	X	ru	ru	uk,ru	ru
14/37	Žena	51	M	VSP	DSP	en	uk,ru,cs	ru,cs	ru,cs	ru
7/44	Muž	51	P	M	DSP	en,de	ru	ru,cs	ru,cs	cs
5/50	Žena	55	M	VSP	D	X	uk,ru	ru	ru	ru
6/49	Muž	55	M	VSP	DSP	X	uk,cs	uk,ru,cs	ru,cs	ru

Zkratky

Zkratky označující jazyk

cs – čeština
 de – němčina
 en – angličtina
 es – španělština
 ru – ruština
 uk – ukrajinština

Zkratky úrovně znalosti jazyka

VSP – výborná slovem a písmem
 DSP – dobrá slovem a písmem
 DS – dobrá slovem
 D – domluví se
 M – mateřský jazyk
 P – pasivní znalost jazyka

PŘÍLOHA Č. 13

Souhrnná tabulka procentuálního vyjádření chybovosti jednotlivých respondentů dle jednotlivých lingvistických rovin

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Celkový počet slov	Chyby fonetické		Morfologické chyby		Lexikální chyby		Užití výrazů ruského či ukrajinského jazyka		Syntaktické chyby		Počet chyb celkem	
				v počtu slov	v %	v počtu slov	v %	v počtu slov	v %	v počtu slov	v %	v počtu slov	v %	v počtu slov	v %
15/9	Žena	24	2267	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
13/15	Muž	28	770	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
9/22	Muž	31	2363	35	1,48	11	0,47	10	0,42	0	0,00	9	0,38	65	2,75
4/17	Žena	21	1760	39	2,22	20	1,14	3	0,17	0	0,00	19	1,08	81	4,60
10/21	Muž	31	3221	56	1,74	72	2,24	10	0,31	6	0,19	65	2,02	209	6,49
10/19	Žena	29	1092	30	2,75	22	2,01	4	0,37	2	0,18	14	1,28	72	6,59
7/24	Žena	31	1223	27	2,21	34	2,78	9	0,74	5	0,41	17	1,39	92	7,52
14/37	Žena	51	3108	132	4,25	42	1,35	16	0,51	15	0,48	62	1,99	267	8,59
7/22	Muž	29	2096	65	3,10	72	3,44	10	0,48	24	1,15	32	1,53	203	9,69
7/29	Muž	36	663	22	3,32	9	1,36	5	0,75	18	2,71	12	1,81	66	9,95
5/17	Žena	22	1557	78	5,01	44	2,83	16	1,03	26	1,67	15	0,96	179	11,50
5/50	Žena	55	3413	148	4,34	106	3,11	31	0,91	55	1,61	69	2,02	409	11,98
7/44	Muž	51	3309	165	4,99	126	3,81	25	0,76	50	1,51	69	2,09	435	13,15
6/49	Muž	55	436	20	4,59	25	5,73	7	1,61	45	10,32	19	4,36	116	26,61
6/41	Muž	47	1191	76	6,38	67	5,63	8	0,67	140	11,75	50	4,20	341	28,63
6/42	Žena	48	1424	66	4,63	82	5,76	19	1,33	237	16,64	41	2,88	445	31,25
Celkem			29893	959	3,21	732	2,45	173,00	0,58	615	2,06	493	1,65	2972	9,94

PŘÍLOHA Č. 14

Tabulka základních sociologických faktorů, ovlivňujících jazykovou kompetenci

Číslo respondenta pro účely práce	Pohlaví	Věk	Délka pobytu	Nejvyšší dosažené vzdělání	Země, kde dosáhl nejvyššího vzdělání	Plány do budoucnosti	Prostředí, kde se pohybuje	Nejčast. užívaný jazyk
1. věková kategorie (18-30)								
4/17	Žena	21	4	Střední škola	Ukrajina, studuje VŠ v ČR	Neví	Napůl Češi a cizinci	ru
5/17	Žena	22	5	Střední škola	Ukrajina	Zůstat v ČR	Napůl Rusové a cizinci	ru
15/9	Žena	24	15	Vysoká škola, Bc.	ČR, studuje Mgr.	Zůstat v ČR	Mezi Čechy	cs
13/15	Muž	28	13	Střední škola	ČR, studuje Bc. v ČR	Zůstat v ČR	Mezi Čechy	cs
10/19	Žena	29	10	Vyšší odborná škola	Ukrajina	Zůstat v ČR	Spíše mezi Ukrajinci	uk,cs
7/22	Muž	29	7	Sukromá VŠ, Mgr.	Česká republika/výuka v ru	Neví	Spíše mezi Rusy a Ukrajinci	ru
2. věková kategorie (30-45)								
10/21	Muž	31	10	Střední škola	Ukrajina	Zůstat v ČR	Napůl Češi a Rusové	uk
9/22	Muž	31	9	Vysoká škola, Mgr.	Ukrajina - Mgr., ČR - Bc.	Zůstat v ČR	Napůl Češi a Rusové	ru,cs
7/24	Žena	31	7	Vysoká škola, Mgr.	Ukrajina	Zůstat v ČR	Mezi Ukrajinci	ru,cs
7/29	Muž	36	7	Střední škola	Ukrajina	Neví	Mezi Ukrajinci	ru
3. věková kategorie (45+)								
6/41	Muž	47	6	Střední škola	Ukrajina	Zůstat v ČR	Napůl Češi a Rusové	ru
6/42	Žena	48	6	Střední škola	Ukrajina	Zůstat v ČR	Napůl Češi a Rusové	ru
14/37	Žena	51	14	Vysoká škola, Ing.	Ukrajina	Zůstat v ČR	Spíše mezi Rusy a Ukrajinci	ru
7/44	Muž	51	7	Vysoká škola, Ing.	Ukrajina	Zůstat v ČR	Spíše mezi Čechy	cs
6/49	Muž	55	6	Základní škola	Ukrajina	Zůstat v ČR	Spíše mezi Ukrajinci	ru
5/50	Žena	55	5	Vysoká škola, Mgr.	Ukrajina	Zůstat v ČR	Spíše mezi Rusy a Ukrajinci	ru

PŘÍLOHA Č. 15

Srovnání jednotlivých mluvčích na jednotlivých jazykových rovinách

Číslo respondenta pro účely práce	Fonetická rovina	Morfologická rovina	Lexikální rovina (ruské a ujkrajinské výrazy)	Lexikální rovina (české výrazy)	Syntaktická rovina	Celkové pořadí
1. věková kategorie (18-30)						
4/17	6	4	4	3	5	4
5/17	15	10	12	14	4	11
15/9	1	1	1	1	1	1
13/15	1	1	1	1	1	1
10/19	7	7	5	5	6	6
7/22	8	12	9	7	8	9
2. věková kategorie (31-45)						
7/24	5	9	7	10	7	7
9/22	3	3	3	6	3	3
10/21	4	8	6	4	11	5
7/29	9	6	13	11	9	10
3. věková kategorie (45+)						
6/41	16	14	15	9	15	15
6/42	13	16	16	15	14	16
14/37	10	5	8	8	10	8
7/44	14	13	10	12	13	13
5/50	11	11	11	13	12	12
6/49	12	15	14	16	16	14

PŘÍLOHA Č. 16

Respondent 4/17

Dotazník

Zná obě hymny i oba prezidenty

Znalost ruštiny: Dobrá slovem i písmem

Znalost češtiny: Dobrá slovem i písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor byl poskytnut v kavárně.

Přestěhovala se do ČR kvůli vzdělání, které je v ČR zadarmo. Žije sama, občas se jí stýská, ale o prázdninách jezdí domů. Je zde celkem spokojená, zatím neví, co bude v budoucnosti, chce zde určitě dostudovat. Za svůj domov zatím považuje Ukrajinu. Jednou za rok jezdí domů, 2x ročně někam cestuje po Evropě. Doma spíše odpočívá, navštěvuje kamarády, většinu času tráví s rodiči. Vozí si čokoládu nebo bonbony, na Ukrajinu vozí pivo a suvenýry (např. tričko, krtečka). Používá ukrajinštinu ve škole a pro překlady. Většinou používá ruštinu, a to při komunikaci s kamarády.

2. Zaměstnání - studium

Studuje ústav východoevropských studií na FF UK. Ve škole se spíše pohybuje mezi Čechy. Studium bylo náročné v prvním ročníku, druhý byl lepší, ve třetím už neměla problémy. Neví, kde by chtěla pracovat. Dělá brigády, pracovala jako servírka v židovské restauraci, zajímá se o židovskou kulturu.

Nyní dělá brigádnici na tax free v obchodě, překládala články pro integrační centrum a dělá i další překlady pro získání praxe.

3. Úřady a instituce v ČR

Navštěvuje cizineckou policii, nemá žádné potíže, nemá zkušenosti s institucemi na Ukrajině, ale od rodičů ví, že v Čechách je to lepší. Je lepší platit si zdravotní pojištění a být si jistá, že dostaneš dobrou péči. Na důchod si nešetří.

4. Vztah Čechů k cizincům

Nemá žádné špatné zkušenosti s Čechy kvůli původu, slyšela o tom, ale nikdy se s tím osobně nesetkala. Nejvíce jí na Češích vadí lhostejnost, líbí se jí český pragmatismus.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Nesleduje politickou situaci, o politiku se zajímá pouze v rámci zpráv na internetu. Občas si přečte české zprávy na internetu (Seznam, Novinky). Ukrajinské zprávy nesleduje. Myslí si, že by člověk měl jít volit, ale sama volit nechodí. Nechce mít právo volit v ČR. Ví, kdo byl ve finále českých voleb. Preferovala by mladšího kandidáta. V politice se nevyzná.

6. Kulturní život

K jejím zálibám patří fotografování, cestování. Fotografovala už na Ukrajině, cestování ji začalo bavit spíše tady. Kamarádi jsou půl na půl, jak Češi tak i cizinci. Rozumí si s cizinci, protože mají hodně společného. Čte česky i rusky. Není členem žádné organizace. Navštěvuje česká divadla, výstavy. Svátky slaví podle pravoslavného kalendáře, dodržuje tradice z Ukrajiny.

7. Jídlo

V ČR jí chutná, nevidí moc velké rozdíly mezi ukrajinskou a českou kuchyní, na Ukrajině je lepší ovoce a zelenina. Do ruského obchodu nechodí, jen jednou si tam kupovala chalvu. Jí pohanku. Na svátky vaří sousedka z Kazachstánu.

8. Móda

Vidí rozdíly v oblékání, pozná Rusa i Ukrajince na první pohled podle šperků a podpatku. U sebe rozdíl v oblékání doma a v Čechách nevidí. Preferuje džíny a tričko.

9. Každodenní život

Otázky spojené s bydlením řeší se spolubydlící, jinak všechno řeší sama.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá každý den, sleduje zprávy, filmy, připravuje se do školy. SMS píše latinkou, e-maily azbukou. Nemá telefon s azbukou

11. Jazyk

Mluví ukrajinsky, rusky, česky, anglicky, má základy němčiny a hebrejštiny. V Čechách mluví doma rusky, na Ukrajině rusky nebo ukrajinsky. S kamarády většinou česky nebo anglicky. Studium češtiny jí trvá dodnes, ale tak za 3 roky zvládla nutnou úroveň pro život. Český jazyk se učila na jazykové škole. Nejčastěji používá ruštinu. Z českých slov, která používá v ruské mluvě, uvádí například slovo žádost. Do češtiny dává občas ruská slova, když nemůže přeložit. Myslí si, že česky umí dostatečně, aby se domluvila, s Čechy si rozumí. Motivací je domluvit se s lidmi, když tu člověk žije, tak by měl umět jazyk.

Přepis rozhovoru

Tak první důvod asi bylo vzdělání, protože tady v České **republyce** je vzdělání **zadarmo** takže já... já jsem se rozhodla, že právě Česká **republyka** by byla *tím* nejlepší varianta. Sama. No, občas ano, ale já většinou o **prázdninách** jezdím domů, takže je to v pořádku. Zatím jsem... jsem celkem spokojená. Zatím ještě nevím, jestli může nějak *vyhnout* této otázce, protože já ještě nevím. Asi možná pokračování dál ve vzdělání, magisterské studium, možná pak doktorské, já nevím. Asi možná jenom studium, tak. Jestli je to Ukrajina nebo Česká **republyka**? No, zatím ještě Ukrajina. Jako **cestování**, nebo? Asi určitě jednou za rok jezdím domů a během roku tak dvakrát možná nějaká cesta po Evropě, třeba Francie nebo Itálie, dva tři dny. Zatím asi... spíš odpočinek. Samozřejmě navštívím kamarády, *většinou* času strávím s rodiči. Zatím je to všechno. Z Ukrajiny do České **republiky**? Většinou čokolády nebo bonbony. Já mám strašně ráda, no to právě ty **Ukrajinské** čokolády. Dřív jsem vozila pivo a teď jsem naposledy... koupila jsem si nějaké **suvenýry**, jako dárky pro kamarády, jako dárky, a jako zatím nic... Koupila jsem tričko *jedne*, pak byly ještě nějaký... jo ten krtek, ten... hračka ta byla ještě, asi **(TO)** všechno bylo. **Ukrajínštinu** a ruštinu. Ano. Já jsem... já jsem si vybrala jeden kurz na fakultě – **ukrajinský** jazyk a ještě já jsem překládala pro integrační centrum nějaké články z češtiny do **ukrajínštiny**. Zatím jo, většinou ruština, protože moje kamarádi tady **(JSOU)** spíš asi všichni z Ruska nebo z Kazachstánu, takže ukrajinsky neumí. Je to **Ústav** východoevropských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Asi většinou tam... tam jsou Češi, jenom jedna holka je z Ukrajiny, ale ta už tady žije dlouho, takže spíš mluvíme česky než jako by **ukrajinsky**, ona už jakoby vůbec nemluví ukrajinsky. Tak ten první rok byl... byl docela náročný, ten druhý už jakoby lepší, třetí - úplně pohoda. Nevím, zatím to neřeknu, jakože jo... fakt nevím. Já jsem... dva měsíce jsem pracovala v židovské restauraci, dělala jsem servírku, a teď dělám brigádnici na Tax Free v *jednem* obchodě, pak jsem... už jsem to říkala, že jsem překládala pro *ten* integrační centrum nějaký články. To asi bylo všechno. To ne, to asi... *ten* integrační centrum, pak... tam asi nebyly tak velké peníze, tam **predevším** šlo o ten... potvrzení toho, že jsem dělala nějakou praxi v tom... v té překladatelské činnosti a v **židovské** restauraci jsem pracovala, protože já jsem si chtěla víc jako poznat ty lidi, to **židovské** prostředí, no a Tax Free to asi spíš... já nevím, tak... kamarádka mě pozvala, není to nic náročného, jen... Zatím... já si myslím, že ne, protože nikde jsem to nečetla, nikdo nic neříkal o tom, asi ne. No, já si myslím, že pro ten životopis to bylo jako dobrý.

Cizinecká **policie**. Já nevím, teď se to... teď se to změnilo ten název, teď je to Ministerstva vnitra. Dřív to byla cizinecká **policie**, teď je to Ministerstvo vnitra. Asi tak. Zatím ne. Právě, že já jsem na úřadech na Ukrajině nikdy nebyla, no slyšela jsem od rodičů, že asi... asi tady je to lepší. Na Ukrajině je to bezplatné? Já si myslím, že **(SE)** to taky platí, platí nějaký peníze za to. Třeba pokud člověk je zaměstnán **od** někoho, tak ta firma nebo ten, kdo člověka zaměstnává... zaměstnavatel tak ten musí taky zajistit to pojištění, asi tak. Já si myslím, že lepší je to platit a určitě vědět, že budeš mít pak kam... do nemocnice... nebo kam potřebuješ, že budeš určitě vědět, že to... že to všechno tobě udělaj. Ne.

Ne. Asi... slyšela jsem o tom, ale nikdy se s tím osobně *nesetkávala*. Ne, nikdy. To taky nebylo. Ne. Tak zatím nejvíc *se* mi vadí možná lhostejnost občas. A co se mi líbí... tak, možná ten český pragmatismus, to jsem jako... jsem si všimla. Zatím asi všechno.

Ne. Taky ne. Ne, v rámci jenom zpráv na internetu, asi je to všechno. Ne. Jenom občas něco přečtu, ale... třeba... třeba spíš na internetu nějaké **novinky** nebo na seznamu něco. (A to tam píše to?) Taky ne. No měl by. Když byly volby naposledy, tak já... já byla... byla jsem tady v Čechách a... asi měla jsem možnosti jít tady na ambasádu a tam nějak to... ale nešla jsem. Ne. Ne. No Karel Shwarzenberg a Miloš Zeman. No, ani jeden. Tam ještě byl ten... ježíš

jak... on měl takový velký nos... jo, Jan Fischer, tak ten asi byl z těch nejmladších? Protože ten Zeman a Shwarzenberg... Shwarzenberg vůbec jako nemohl mluvit, ta jeho řeč byla strašná. No asi možná Jan Fischer, no asi jo. Já se v **politice** *nevyznávám*, takže...

Fotografování, cestování a... stačí. Začala jsem fotografovat už na Ukrajině. Asi možná do Francie. Já jsem byla jenom v **Paříži** a já bych tam ještě chtěla jet znovu. Byla jsem v Itálii v Benátkách, ve Vídni, v Budapešti, v Polsku v Krakově, v Německu. Maďarsko to *bylo* Budapešť. Asi cizinců je víc. Tak asi možná půlka by byla z východní Evropy, jakože Rusko, Kazachstán a ostatní jsou **nebo** z Ameriky, z Izraele a pak další Češi. Většinou jsou to kamarádi ze školy. No hodně... hodně už ne. Tak asi možná... jsou ještě nějaký. Ano, ano, přes ten net většinou. Protože já si myslím, že cizinci tady (**JSOU**) většinou ve stejných podmínkách, takže máme více společného, asi možná **proto**. Tak, já **nevím**. Asi spíš cizí, jediná kapela, která zůstává pro mě vždy jedničkou je **Okean Elzy**, je to **ukrajinská** kapela. Měli oni koncert na podzim ještě **minulý** rok. Byla jsem. Na Ukrajině, nebo v Čechách? Moc ne. Spíš klasické, jakože... V ruštině a v češtině. Naposledy, naposledy to byla knížka v češtině od židovského autora Chaima Boto, se jmenuje, a knížka... knížka se jmenovala Staří muži, nebo tak **nejak**, takový dlouhý název. Ano, jenom na balet. Český, no, naposledy tady byla Světlana Zakharová, na ní jsem *chodila*. Filmy... asi zase nějak **cizí** filmy, ze zahraničí. V ruštině, protože většinou se *dá* stáhnout filmy z toho ruského internetu. Možná nějaký ještě výstavy, fotovýstavy nebo galerie. Naposledy byla jsem na... tady v Praze byl French festival, to byl festival anglicky mluvících... anglicky mluvícího divadla, Tam hrál jenom jeden herec, jak se to řekne česky – **Igra odnogo aktjora**. Takže to byla ta poslední... poslední představení, na kterém jsem byla. Ne. Slavím... no spíš podle těch pravoslavných... toho, *pravoslavního* kalendáře. **Velykonoce**, Vánoce, a to jsou... to jsou asi *ti* nejdůležitější svátky. No, snažím se. Dvakrát jsem byla na české Vánoce... byla jsem doma a poslední ty dva roky **já** jsem byla tady. No, všichni měli volno, takže jsme s kamarády byli... seděli, dívali se na nějaký film... kakao, sušenky. Jo.

Normálně, já nevím. Jakože (**JESTLI**) vidím nějaký rozdíl mezi ukrajinskou a českou? To ne, moc ne. Možná jenom jediný rozdíl jsou ovoce a zelenina, mně se zdá, že na Ukrajině jsou lepší. Ne. Zatím moc ne. Jednou jsem v ruském obchodě kupovala chalvu. To bylo *jedině*, co jsem tam koupila. Jinak, já jsem to říkala, že vozím z Ukrajiny ty bonbony a čokolády a ty sušenky. Spíš doma. A tím je pohanka a ovesné vločky, brambory. (**TO JE**) Asi všechno, co vařím. Já ne, moje sousekka. Ta vaří dobře. Ona je z Kazachstánu. To záleží na **ten** svátek, třeba naposledy, když byly **Velykonoce**, ona dělala ty... jak se to řekne... takový ty... to speciální jídlo... **pasku**. Není mazanec totéž? Ne? Ne, ona vaří dobře. Taky studuje. Ne. Moc ne. Nevím, možná nějakého brouka, nebo *takový ty* exotické nějaké věci.

Ano, rozdíl je... Češi se oblíkají spíš pohodlný (**VĚCI**) a *nedělají* žádné starosti s tím, jak vypadají, na rozdíl od **Ukrajinců**, kde všichni se snaží vypadat co nejlíp, i když jdou jenom do obchodu normálně. Většinou ano. Podle oblečení a podle vzhledu. Jestli je to ženská, tak má na sobě šperky nějaké, většinou podpatky. No a takový typický muž by vypadal... asi jo. Asi možná spíš vidím rozdíl mezi... mezi... vlastně hlavně mezi ženskýma. To ne, já si myslím, že... Možná někdo jiný v tom viděl rozdíl, já ne. Na každý den... Džíny, tričko. Já nevím, já si myslím, že normálně se tak oblíkala i doma.

Většinou sama. Asi možná ještě jestli něco se týká toho bydlení, tak moje spolubydlící... prostě s ní nějak to řešíme, a zatím ne, sama všechno dělám. Jednou za týden. Možná s kamarády jenom.

Počítač používám asi skoro každý den, většinou je to **nebo** pro školu, nebo dívám se na nějaké filmy **přes** počítač, sleduju nějaké zprávy. Jestli české nebo ukrajinské nebo ruské? No já nevím, to **jsou** hodně. To záleží na *tom* době... jestli je to v době, **když** jsem **ve** studiu, tak většinou jsou to nějaké stránky, já nevím, o literatuře nebo pro školu. Ne. No, jestli normálně píšou rusky nebo ukrajinsky, tak azbuka. Latinka, protože já mám telefon ten **anglycký**, takže tam jsou... latinkou.

Ukrajínština, ruština, čeština, angličtina a základy němčiny a hebrejštiny. Ne, já... to ne... **anglyčtina** stačí zatím. Tady v Čechách se svou spolubydlící mluvím rusky, potom na Ukrajině ukrajinsky nebo rusky. Tady v Čechách většinou je to **nebo** čeština, nebo angličtina. Tady ta poslední Tax Free je to česká firma a v židovské restauraci byla **anglyčtina**. Jako mně to... mně to trvá až dodnes. A zatím asi možná tři... tři roky. První rok, když jsem přijela do České **republiky**, byla jsem na jazykové škole jeden rok a pak... pak asi to **(JE)** všechno, pak jenom škola, univerzita. Tak. Ruštinu. Občas... občas možná ano, ale snažím se to nějak rozdělit. Nemám ráda, když někdo ukrajínštinu s ruštinou nebo češtinu s ruštinou, to nesnáším. Dřív to bylo... to bylo, ano. Ale teď už ne. To většinou byly... já **nevím**... tady posledně... co si pamatuju, byla ta žádost. Já jsem nějak nemohla to přeložit a pořád říkám: „že, no, já... **dolžna byla podpisat' tam etu žádost**“. Rodiče se většinou ptali, co to je ta žádost. A pak jsem... pak jsem ještě *všimla*, že místo normálně koláč pořád říkám cake anglicky. Občas, jenom když nemůžu to přeložit, to se stává. To si nevšimla, ale občas se to stává, párkrát. Třeba když byla ten... „**paska**“. No, já si myslím, že tak nějak se domluví. Zatím moji kamarádi ze školy mně rozumějí, takže asi možná... Občas ano, ale já si myslím, že to jenom tak říkají, protože jsou zdvořilí. Já nevím, možná běžná komunikace, se s někým domluvit třeba... pokud žiješ tady v Čechách, tak já si myslím, že by každý měl alespoň nějaký základy té češtiny umět. Třeba moji *ty* kamarádi, který mluví **anglicky**, tak ty vůbec do češtině. No, to právě je problém v tom, že většina Čechů mluví **anglicky**, takže ho asi tak moc nepotřebují, takže... Jednou se to stalo, ale bylo to... v cizinecké **policii**.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Rozlišení výslovnosti měkkého „i“ a tvrdého „y“: nevým; republyka; suveníry; Velykonoce.

Výslovnost tvrdého ruského š a ž.

Záměna kvantity samohlásek: (zkracování).

Zaměňování hlásek r/ř: především.

Morfologická rovina:

Záměna rodu a chyby v deklinaci: ten integrační centrum; tím nejlepším varianta.

Záměna vidu: nikdy se s tím osobně nesetkávala; chodila jsem na Světlanu Zakharovou; v politice se nevyznámám.

Vynechávání a nesprávné užití zvratných zájmen „si“ a „se“: jestli můžu vyhnout této otázce; já jsem si chtěla víc poznat.

Deklinace číslovky „jeden“: jedne tričko; v jednom obchodě.

Lexikální rovina:

Užité ruské výrazy: igra odnogo akt'ora; paska.

Nesprávně užitá česká výrazy: první důvod asi bylo vzdělání (první ve smyslu hlavní); chodila jsem na Světlanu Zakharovou x byla jsem (pouze jednou).

Parazitní slova: jako; jakoby.

Syntaktická rovina:

Shoda podmětu s přísudkem: jsou ještě pár kamarádů na Ukrajině; dá se stáhnout filmy z ruského internetu; jsou hodně portálů.

Vynechání sponové části přísudku: moji kamarádi asi spíš z Ruska.

Slovosled: nejvíce mi vadí možná lhostejnost občas; nikdo nic neříkal o tom; jestli něco se týká toho bydlení.

Vyjádřený podmět v případě, kdy je neobvyklé ho vyslovit: poslední dva roky já jsem byla tady.

Nevhodně použitá spojka: je to jedno, nebo čeština nebo angličtina.

Špatná vazba: v době, kdy jsem ve studiu; zaměstnán od někoho.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: je to dobrý pro životopis; zatím jo; nějaký články; nějaký výstavy; nějaký základy.

Poznámky:

Rozhovor trval 39min., 25s. a během svého projevu respondentka užila 1760 slov. Z toho v 39 slovech udělala fonetickou chybu, 3 slov užila špatně lexikálně, užila pouze 12 ruských nebo ukrajinských výrazů, ale žádný z těchto výrazů nepočítáme jako chybu, protože se jednalo o jméno kapely, o příklady nebo o pojmenování, která v ruštině nemají ekvivalenty, 20 výrazů použila nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustila v 19 případech. Respondentka mluvila plynule, nebyl žádný komunikační problém. Respondentka rozuměla všemu, na co jsme se jí ptali.

PŘÍLOHA Č. 17

Respondent 5/17

Dotazník

Nezná žádného prezidenta ani hymnu

Znalost ruštiny: dobrá slovem i písmem

Znalost češtiny: dobrá znalost slovem i písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor poskytnut u respondenta doma.

Nejdříve se do ČR přestěhovali rodiče, pak se ona přestěhovala za nimi. Žije tu s rodinou. Emigrace splnila její očekávání, v České republice by chtěla zůstat. ČR už považuje za svůj domov. Na Ukrajinu jezdí jednou za rok, za rok a půl.

2. Zaměstnání

Pracuje jako Go go tanečnice a občas jako modelka, natáčí klipy a reklamy. Se zaměstnáním je spokojená. Říká, že zaměstnání není časově náročné, i když pracuje většinou v noci. Na otázku, zda je spokojená se svojí finanční situací, odpověděla, že nikdy nikdo nebude spokojen se svou finanční situací, že člověk chce pořád víc. Za léta pobytu se finanční situace zlepšila. Začínala pracovat jako uklízečka.

3. Úřady a instituce v ČR

Nenavštěvuje žádné úřady, všechno za ni dělá tatínek, ona pouze podepíše dokumenty. O zdravotnictví si myslí, že je to stejné v ČR jako na Ukrajině, jediné že v ČR je lepší kvalita. Na důchod si nešetří.

4. Vztah Čechů k cizincům

Říká, že jde spíše o starší lidi, kteří nemají rádi přistěhovalce z Ruska nebo Ukrajiny. Nestydí se, ale občas říká, že je z Ruska místo Ukrajiny, podle situace. Neuměla říct, co se jí na Čechách líbí nebo co jí na nich vadí.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Politickou situaci vůbec nesleduje, o politiku se vůbec nezajímá. Čte pouze zprávy o showbusinessu. Na otázku, zda by měl člověk chodit volit, odpověděla: „Fakt mě to nezajímá“. Nechodila volit ani na Ukrajině, proto je jí jedno, zda bude mít právo volit v ČR.

6. Kulturní život

Nic si odtud nevozí, na Ukrajinu vozí „klasiku“. Uvedla, že práce je její koníček, také má ráda extrémní sporty a rychlá auta. Do divadla chodí na rande, když ji někdo pozve. Do kina začala chodit za poslední rok. Jiné kulturní akce nenavštěvovala,

protože měla 3,5 roky přítele Rusa, se kterým byla pořád doma. Teď teprve začíná. Je členem agentury Fashion Models, jinak není členkou žádné organizace. Svátky moc neslaví, protože o svátcích pracuje.

7. Jídlo

Česká jídla jí chutnají. Ruské obchody navštěvuje jednou za 3-4 měsíce a nakupuje tam to, co nemají v Čechách, např. pelmeně. Moc nejí, do restaurací chodí, jen když ji tam někdo pozve. Ráda ochutná typická jídla v jiných zemích, nikdy by nesnědla červy.

8. Móda

Rusové se umí hezky oblékat, ženy nosí krátké sukně, v zimě krátké bundy, vysoké podpatky. Poznává Rusa nebo Ukrajince na první pohled, ale někteří, kteří tady bydlí už dlouho, už začínají vypadat jako Češi. Ráda se obléká vyzývavě, nosí krátké sukně a šaty, vysoké podpatky. Když má volno, tak si vezme na sebe i sportovní oblečení. Každý rok se mění, takže na Ukrajině se oblékala jinak, ale spíše se obléká podle módy, než aby změnila svůj styl kvůli migraci.

9. Každodenní život

Vůbec neřeší problémy, radí se pouze s rodiči. Víc si rozumí s Rusy, má hodně známých cizinců i Čechů, ale neví koho je víc.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač moc nepoužívá, ale na internetu je pořád. Občas chatuje rusky, anglicky i česky. Používá azbuku.

11. Jazyk

Doma mluví rusky. S kamarády mluví rusky, česky i anglicky. Mluví česky, rusky, trochu španělsky a anglicky. Rusky mluví s kamarády a doma. V rámci své práce se stýká spíše s Českými občany a cizinci z jiných států než s občany států bývalého sovětského svazu. V práci mluví rusky a česky. Česky se naučila ve Španělsku, kde pracovala a bydlela s Češkami. Nejčastěji užívá ruský jazyk. Přepínání mezi jazyky jí nedělá problém, ale občas, když je v partě lidí různých národností, tak přepíná moc. Nemyslí si, že umí dobře česky. Hlavní motivace pro studium jazyka je práce.

Přepis rozhovoru

No, protože moje rodiče **prestěhovali (JAKO)** první, pak **vzali** mě, **abych** si prodloužila **vizu** tak když jsem přijela, *dívala* na tu Prahu, ona je prostě **vyborná**, tak chtěla **zustat**, no a **zůstala** jsem. Teď kon **z rodinoju**. Jo, jo, **určitě**. Jo to **(JE) muj** jako... jako už to **(JE) už** můj... to už **(JE) jak** moje. Jako mám ráda jak to... já už jsem zapoměla **úplně**... cestovat, mám ráda *cestovat*, ale prostě **hlavní** můj byt **to** je v Praze a chci **byť hvězdoju**. No, **mežinarodnoj** asi. No. Do **zahraničí**, každý rok určitě. Ale jak **kdy**, jako vloni jsem byla ... šest měsíců **bydlela** u moře, jezdila do Španělska, **Francouzsko**, **Italsko**, Chorvatsko a pracovně. Na Ukrajinu **možna** tak jednou, dvakrát za rok, za rok a půl. **Ještě** jednou. Nic, já jen jako jedu na **Ukrajinu**, protože mám tam ještě *kamarádiv*, za kterými no občas mi je smutno, tak **těž** musím za nima, taky mám tam ségru, a takhle, *odpočít'* od *všichni*. Sebe. No **prostě**, jako moc... prostě když **jedu** jako letadlem, tak moc ani nemůžu toho vzít. No, je to jasný. No, možná jak kdy, **klasika** prostě. **Česky**, rusky, tak trochu **znám** španělsky a **anglijskij** taky občas potřebuju v *práce*, jako moc ho neznám, ale tak začínám tak jako... poznávám **po** práci. Jo... ještě jednou? No, když mluvím s ruskýma lidma. Zním tady hodně **Ruských**, no.

Jsem Go Go **tanečnice**. Ne jako, já mám tady jako... jsem jako **tanečnice**, jako pracuju jako v místním klubu, ale občas ještě jako **dělám** jako modelka, jako natáčím se v **klipech**, v reklamách, a tak. *Najvíc*, to jak kdy, tak ale myslím, že víc asi s českými a jinými, z Chorvatska, nebo z **Ameryky** ještě. Jo. Zbožňuju **svou robotu**, práci. Už jsem *zvykla*. *Tyhle* jako v prosinci měla takový měsíc, **že** pracovala dvacet osm dní, dvacet osm pracovních... jako v noci, a přes den měla **nejaký** focení, takže spala maximálně dvě hodiny nebo tři, no, **nejak** jo a po Novém **roku** tak asi dva dni spala. Jak kdy to, no. Už na to *zvykla*, to je moje práce, mám ji ráda. No, to nikdy **nikdo** nebude spokojený, to kolik toho máš a chceš víc **pořád**. Jo. Začínala jako uklízečka. Klasika jako všichni. No a pak... jako to maminka moje chtěla, abych šla pracovat, ona řekla, že ne jako, že já musím **počkat'**, že prostě když přijedeš, tak prostě nemáš úplně všechno **první** den, **musíš** na to počkat, **musíš** něco dělat, tak za půl roku už jsem našla **práci** a začala tak pomalu, pomalu, pak **dvě tysjači** jedenáctý rok vyhrála Go Go tanečnici roku v České *respublice*. A tak už to bylo super, už měla aj hodně práce.

Nemusím, nemusím. No, jako, no mě tatínek **pomaha** všechno, mám ho ráda. **Že** on **(PRO)** mně prostě dělá jako všechno, mně pomáhá všechno **dělat**, že já potřebuju jen přijít, abych prostě si... jako to vízum, nebo **nejakou**... podepsat něco. Takže to no. Proto je miluju, mám ráda, že mě takhle pomáhají. Já **se** mám víc času. No mě trochu to... jako... Když koukat na to, že to **(JE)** jako zdarma, tak jako mě to je jedno. Jako, to jako, to vypadá trochu pro mě stejně, protože no, jako byla pořád nemocná na **Ukrajině**, prostě měla tu angínu, tak měla pořád **nejaký** problémy, ale taky je to **zdarma** všechno. Takže, aj tady, když mám to pojištění, tak mám taky **zdarma**, takže mně to **vypadá** stejné. **Jedine** že jo, tady je kvalita jako lepší. Ne.

Jo, měla, a občas to mám, no. Prostě asi takový *víc* starší **Čechi** tak prostě, ty vůbec nemaj rádi... Tak já také *jich* nemám ráda. No, jak kdy, jako vůbec *nestydím*, ale občas říkám, že jsem z Ruska. **Že** jako jsem vopravdu napůl Ruska, takže občas takhle to říkám, to jo. Jak kdy, já prostě koukám na situaci, jaká je. Ne. To nevím, to ani **nepřemýšlela**. Mám hodně *kamarádiv* jako z *Češi* a prostě mám jako hodně takových **různých** *kamarádiv* z jiných **stran**. Prostě každý různý, každý něco má, ale prostě nevím přesně co. Už jsem *zvykla* na *nich*.

Vůbec, taky vůbec. Jen showbusiness. Jo. Jako fakt mě to moc nezajímá. No, mě to úplně... já i na **Ukrajině** nechodila. **Že**, no **protože** stejně co jako oni je... maj jako... oni jako mě nazajímaj, ani nevděj asi moc. Showbusiness to je **nejaký** asi... jiná **strana** **nejaká**, kde **mame** **svoho** prezidenta, takže to je něco... Jako *všychny* jako, je to úplně. **Jevropa**, on je jako jeden, ten showbusiness je *vsjude* stejný.

Koníčky? Co to je? Ahh, práce je moje **hobby**. **Takže** jako nemám moc volného času, pořád v práci, tak proto to je moje **hobby**, no. *Jediné*, že mám ráda takhle extreme, extrémální sporty, rychlé auta. Jo jsem zkoušela **bunji-jumping**. Super. Asi pak celý **tyden** doma tak seděla a takhle se klepala. Ale bylo to super. Já taky byla srab, a měla zavřené oči. A ještě mám ráda rychlé auta. Jo, hodně. No, moc jako po Praze bojím se, že... ale teď asi někdy v **září** nebo v **říjnu**, někdy tak, začínají jako dělat jako... už jako dovolí... jako ti, nepamatuju, jak **imenuje**, **gonki**. No jako že jo, ale jako, jak ten film. Jako něco takového. No. No tak, jako mám jako... to nejsou moji kamarádi, to víc moji jako známí lidi, a mám jich hodně, to ani neřeknu koho je víc. No určitě s **Ruskýma**. To určitě. Různý, to je úplně... jako *najvíc* mám ráda RNB, taková klasika, **chip-chop**, popsa, jako takový, co hraje jako v klubu **normálně**, rap ještě mám ráda, ale mně je to úplně jako... mám ráda **všechno** a jako když mám takovou práci, tak musím mít ráda všechno, *abych* mě to bavilo. Ne, nemám na to čas. No, do kina... jako do divadla, když mě na rande pozvou, tak... No jako jsem *nechodila* do kina asi sedm let, ale jen *tyhle* rok začala chodit, byla jen dvakrát, ne třikrát. Jedenkrát v češtině a dvakrát v **angličtině**. Jako v angličtině moc tomu nerozumí, snažím se číst, co tam píšou v **češtině**, ale tak no, ale v pohodě, zvládnou to. Ještě ne, jen začínám, protože před tím měla *přítela*, byla s ním tři a půl *roky* tak *najvíc* prostě seděla doma... pořád, takže jen teď, když jsem sama, tak začala jezdit na rande, tak začala chodit... ne z Ruska. Jo. Jako *jediné*, že jako Fashion Models agence, ale nevím, jestli to je jako přesně k tomu. Jako, no moc svátky **neslavím**, protože *všichni* svátky jsem v práci, takže dělám si sama, kdy chci.

Vyborně, mám je ráda. Ne, jako, možná jedenkrát tam za tři měsíce nebo za čtyři, ale... kupuju něco, co nemají v **češtině**. Ne, sladkosti ne, **pělměni**. Jako to tady určitě nemají. Jak kdy, zase když mě někdo *pozve* někam, tak určitě v *restaurace*. A já moc ani nejím, občas můžu aj *zapomět*. No mám rád *zkoušet* něco nového, když cestuju tak zkouším určitě něco *takové* nacionální v *každé* zemi. Asi, jak to mají... že oni prostě ji *tich*... no prostě takový věci, fuj, to určitě nikdy v **životě**.

To jo, to určitě, to určitě mají. Ale taky, aj stejně jako v **ruštině**, stejně **jako** v **češtině**, prostě mají aj takový, který neumí **dobře oblíknout** se a mají, který koukají na módu. Ale je, trochu máme rozdíl, prostě v **ruštině** *všichni* holky jsou fakt prostě **krasné** a mají takový prostě krátký... a *najvíc* to jde **vidět** v **zimku**, protože všichni z Ruska mají podpatky, velký úplně prostě největší, Češky takové moc ani nenosí, jako vůbec Češky nemají podpatky. Aj určitě prostě v **zimku** mají **kratkou** bundu, krátké šatičky nebo sukýnku. I jo, ale prostě **nekterý**, když tady bydlí **už** moc dlouho, tak oni už aj začínají **vypadat** jako Češi. Svoje, mám svůj styl. No, mám ráda víc být taková vůbec jako **držá** taková **trošičku**, taky mám ráda **krátký** šaty, ale občas, když mám volno, tak nějaký sportovní takový. Vůbec jinak asi, tak já se měním každý rok, každý rok vypadám jinak.

Vůbec **nerěším**. No, z rodičema.

No, když teď mám iphone, tak **počítače** si moc neužívám, ale v internetu jsem pořád. Facebook, Kontakt, protože jak mám aj přes to všechno **pracju** a bavím se svýma kamarádama, tak to je moje pracovní... No, moc ne, jako jo, ale prostě mě jako hodně píšou lidi, že... občas ani nic nechci. Různě, jako ruština, čeština, angličtina. Mám tam azbuku, takže používám azbuku.

Ruskyj, českyj, trošičku španělský, **anglijskij**. Rusky. No to *zavisi* jaký kamarády. Rusky a česky. No, jsem ani *neučila* češtinu, asi nemluvila možná **nejak** rok, pak prostě když jela pracovat do Španělska, tak **bydlěla** dva měsíce jen s Češkami, a tak musela, **z toho** aj začala mluvit. No jako, rok nemluvila, jen takhle **pomalou** něco rozuměla, pak za dva měsíce začala mluvit. Asi ruský. Jak kdy. Jo, my občas máme tak, že... mám takhle jako vedle sebe lidi, který jako (**JSOU**) aj z Česka, aj z Ruska tak prostě začínám... když s českými, tak mluvím **z nima** **česjkama**, pak kouknu na tu kamarádku **z neju** začnu mluvit rusky, pak začnu **z neju** **nejak mluvit** spolu **česjky**, *abych* prostě *rozuměla* ti jiní lidi, pak zase rusky, takhle to... A někdy občas máme někoho, který mluví anglicky, tak ještě já to překládám v angličtině. No,

občas jo. Vůbec. Ne jako, jedenkrát asi zkoušela, **týden**. Ne, ale no, není úplně... no, vím, že znám ho dobře, ale občas mám **přizvuk** takový. Že **jsem** dobře mluvím, ne, že mně všechno rozuměj. Práce.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Záměna kvantity samohlásek: zustala; možna; vyhrala.

Předložka „z“ místo „s“: z rodinou.

Měkčení souhlásek: mezinarodnou x mezinárodní (ukrajinsky mižnarodnoju).

Nesprávná výslovnost souhlásky + ě: nejak x nějak; djelají x dělají.

Výslovnost ř jako neznělé na znělé pozici: září; říjen.

Změkčování „t“ na konci infinitivu u sloves: zapomněť.

Morfologická rovina:

Vynechávání nebo nesprávné užití zvrtného zájmena „se“ a „si“: moje rodiče přestěhovali první x se přestěhovali; vůbec nestydím x vůbec se nestydím; abych se prodloužila vízu x si.

Nesprávná deklinace cizího slova: prodloužila vizu x vízum.

Ukrajinská deklinace podstatných jmen ženského rodu skloňujícího se podle typu „žena“ v instrumentálu: s rodinoju x s rodinou; chci být hvězdoju x hvězdou.

Nesprávné užití předpony superlativu „nej“: najvíc (ukrj. předpona naj-) x nejvíc

Záměna nominativu a akuzativu podstatných i přídavných jmen rodu mužského životného: mám tam kamarádi x kamarády; Čechi x Češi; mám hodně kamarádív (ukr. koncovka akuzativu) x kamarádů; přítela x přítele.

Špatná konjugace slovesa: odpočít' (ukr. vidpočyty) x odpočinout si.

Chybné deklinace osobních i ukazovacích zájmen: já jich nemám ráda x je nemám ráda; z neju x s ní; tyhle rok x tento rok.

Nesprávné tvoření kondicionálu: abych mě to bavilo x aby.

Záměna vidu slovesa: nechodila jsem do kina asi 7 let x nebyla jsem v kině.

Špatná deklinace slova žen. rodu skloňujícího se podle typu „růže“: v restaurace x v restauraci.

Chybné skloňování přídavného jména: taková oblečení x takové oblečení.

Slovotvorba: (přípona zvolená pod vlivem jiných slov s podobným významem- název země): Italsko; Francouzsko.

Lexikální rovina:

Nesprávně užití české výrazy: hlavní můj byt je v Praze ve smyslu domov; jedu letadlem x letím; anglický také občas potřebuji x anglický jazyk nebo angličtinu; znám tady hodně ruských x Rusů nebo ruských lidí; mám ráda, že mi takhle pomáhají x jsem ráda nebo mám je (rodiče) ráda za to, že mi takhle pomáhají; v obchodech s ruskými potravinami kupuje něco, co nemají v češtině x v Čechách; drze x vyzývavě; pomalu x trochu; někdy tak x nějak tak.

Užití ruské a ukrajinské výrazy: pelmeni x pelmeně; v zimku (ukr.) x v zimě; z jiných stran x států; našla práci (ukr. pracju) x práci.

Syntaktická rovina:

Infinitiv ve spojení mám ráda + činnost: mám ráda cestovat; mám ráda zkoušet.

Slovosled: moc ani nemůžu toho vzít x Moc toho ani vzít nemůžu; už jsem zvykla na nich x zvykla jsem si na ně.

Špatná (ruská) vazba: když koukat na to, že to je zdarma; všechno mi rozumějí x všemu rozumí.

Špatné předložkové vazby: překládám v angličtině x do angličtiny; v internetu x na internetu.

Chybné používání pomocného slovesa být v minulém čase: chtěla zůstat x chtěla jsem zůstat.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: jo; nějaký problémy; krátký šaty; volnýho času; zavřený oči; rychlý auta x rychlá auta; český jídla; s rodičema; s Čěškama.

Vliv dialektu?!: už měla aj hodně práce.

Poznámky:

Rozhovor trval 24min., 58s., respondentka ve své řeči užil 1557 slov. Z toho v 78 slovech udělala fonetickou chybu, v 16 slovech se dopustila lexikální chyby, užil 26 ruských nebo ukrajinských výrazů, 44 výrazů použila nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustila v 15 případech. Občas nerozuměla, o čem mluvíme (např. nevěděla, co znamená koníček). Odpovídala velmi stručně a kategoricky odmítla se bavit o politice, je zaměřena hlavně na módu.

PŘÍLOHA Č. 18

Respondent 15/9

Dotazník

Zná českého prezidenta a slova české hymny, nezná ukrajinského prezidenta ani slova ukrajinské hymny

Znalost ruštiny: výborná slovem

Znalost češtiny: výborná slovem a písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Rozhovor probíhal v parku v Praze.

Základní informace o migraci respondenta

Přestěhovali se, když jí bylo 9. Otec přišel o práci na Ukrajině a dostal nabídku v ČR. Rozhodnutí nebylo její, matka si také našla práci a přestěhovala se i s ní. Žije tu s rodinou. Neměla žádné očekávání, ale kdyby měla, tak by je ČR splnila, protože je tu spokojená. Požádala o občanství ČR a chce tu zůstat. Za svůj domov považuje ČR. Jezdila na Ukrajinu, když byla malá, ale teď už tam 5-6 let nebyla. Když tam jezdili, tak za babičkou a nakupovat oblečení. Na Ukrajině už nemá žádné kamarády. Na Ukrajinu vozili hodně jídlo (sladkosti, jogurty). Z Ukrajiny si vozili čokoládové máslo a oblečení. Mluví česky se všemi, s rodiči napůl rusky napůl česky, anglicky a německy příležitostně. Ukrajinsky neumí, rusky mluví jenom doma.

2. Zaměstnání

Pracuje jako asistentka brand managera v oboru kosmetika na poloviční úvazek. V rámci zaměstnání se stýká jenom s Čechy. Práce není časově náročná. Se svou finanční situací je spokojená. Finanční situace se určitě zlepšila za dobu pobytu v ČR.

3. Úřady a instituce v ČR

Než dostala trvalý pobyt, musela navštěvovat cizineckou policii, teď většinou jenom ukrajinské velvyslanectví. Na policii jí vadily věčné fronty. Na Ukrajině se všechno vyřizuje za úplatek, v ČR pracují sice pomalu, ale zadarmo. Říká, že o zdravotnictví ví z doslechu, ale že se to nedá srovnávat. Má důchodové připojištění.

4. Vztah Čechů k cizincům

Její maminka měla osobní nepříjemné zkušenosti v práci (vystudovala zde zdravotní vyšší odbornou školu a je zdravotní sestra). Sama možná zažila nějaké narážky od dětí. Od puberty už se s tím nesešla. Nejráději by zatajila, že je původem z Ukrajiny, např. když se uchází o zaměstnání. Myslí si, že je to nevýhoda. Nemá důvod dávat najevo hrdost za svůj původ. Na Češích jí nejvíce vadí to, že si věčně na všechno stěžují, i když na tom nejsou tak špatně (ale přiznává, že oni to neví, nemají takové srovnání jako ona). Líbí se jí, že jsou tu mladí lidé „normálnější“. Na Ukrajině se strašně kouká na peníze, celý plat jsou tam lidé schopní dát za oblečení.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Politickou situaci v ČR zná ze zpráv, ukrajinskou vůbec. Sleduje zprávy v TV a čte si je na internetu. Myslí si, že by člověk měl chodit volit. Chtěla by mít právo volit v ČR, aby mohla i debatovat (nebaví ji poslouchat od ostatních, že ona nevolila, tak k tomu nemůže nic říct). Ví o prezidentských volbách, volila by K. Schwarzenberga, o M.Zemanovi říká, že je to buran.

6. Kulturní život

Ráda čte, chodí na koncerty, na festivaly, chodí do kina, do divadla jenom málokdy, hraje na klavír. Má kamarády jenom Čechy, nikdy se s cizinci moc nebavila, pouze na studijním výměnném pobytu Erasmus, takže ani nemůže říct, proč si s Čechy více rozumí. Ve škole se dělají skupinky cizinců, ale ji to minulo (myslí si, že kvůli jazykové bariéře). Poslouchá metal. Čte v češtině, někdy v angličtině (pokud kniha ještě v češtině nevyšla). Filmy si stahuje anglicky s českými titulky (někdy s anglickými). Není členem žádné organizace. Slaví české Vánoce, 1. máj, Velikonoce nemá ráda. Slaví podle českých tradic, z její iniciativy doma na Vánoce dělají bramborový salát a kapra.

7. Jídlo

České jídlo ji chutná hodně, ale je strašně nezdravé, proto ho jí málo. Do ruských potravin nechodí, chodí tam ale matka a kupuje červený kaviár a ryby. Stravuje se v kantýně v práci a doma. U svátečního stolu nesmí nikdy chybět boršč, na který si potrpí matka, a bramborový salát. Nikdy by nesnědla hmyz a brouky.

8. Móda

Vidí rozdíly v oblékání Rusů a Ukrajinců (hlavně u těch, kteří se cítí ještě být občany svého státu), oblékají se hodně do kožešin, ženy nosí podpatky. Myslí si, že někdy pozná Rusa nebo Ukrajince na první pohled (podle obličeje). Elegantnější oblečení nosí kvůli práci.

9. Každodenní život

Moc to neřeší, ale když, tak s matkou, protože s ní bydlí.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Používá PC denně v práci, doma taky, navštěvuje facebook, kontroluje e-maily. Rusky musela psát pouze v minulém zaměstnání, ale používala translit.

11. Jazyk

Doma mluví česko-rusky, s kamarády mluví česky. V práci mluví česky a občas anglicky. Češtinu zvládla za pár měsíců, za půl roku už měla jedničky z diktátů. Nejčastěji užívá češtinu. Do ruštiny přepíná, ale motají se jí do toho česká slova. Česky se učila na základní škole. Myslí si, že umí dobře česky. Ohlasy jsou dobré, lidi jsou překvapení, když zjistí, že není Češka. Hlavní motivací bylo to, aby rozuměla spolužákům a aby mohla psát diktáty.

Přepis rozhovoru

Dobře. Protože táta si tady našel práci, máma se přestěhovala, našla si práci a přestěhovala se i se mnou. Takže já jsem se nerozhodla, prostě jsem přijela. Protože táta tam ztratil práci a nějak, já už nevím kdo, ale někdo mu nabídl, že sem může jít pracovat do dolu. Takže takhle. S rodinou. Já jsem očekávání jako neměla, ale kdybych měla, tak by to asi splnilo, no. Protože je to určitě lepší než jako zůstat tam. No tak teď jsem si požádala o občanství, tak doufám, že tady jako zůstanu. Ježíš, to bude s prominutím vopruz. Cože, fakt? Rok, ježíši kriste, mě příští květen končí pas, já jsem myslela, že to stihnu. Jo, že dokdy to platí. Ty jo, to já taky doufám. Asi, asi Nové Strašecí, ale teď si tak říkám, že asi spíš Stochov, protože tam jsem bydlela před tím. Tady bydlím, jako v Novém Strašecí, bydlím asi šest let. Ale to je asi jedno, ty spíš asi myslíš stát, vid'?' No tak asi, tak Čechy no. Už jsem tam strašně dlouho nebyla, jako jezdila jsem tam pravidelně, když jsem byla ještě malá s rodičema, ale tak asi pět šest let jsem tam už nebyla. To jsme jeli za babičkou, chodili jsme nakupovat oblečení. To je asi tak jediný, co si pamatuju. Když jsem byla úplně jako malá, tak jsem se scházela ještě s kamarádkama, pak už to přestalo bejt takový jako že, už se ke mně nikdo nehlásil, no. Tak jsem pak... mě to už přestalo bavit. Babička je pořád babička, to je super, ale stě kamarádi už tam nejsou, takže jsem se tam pak i nudila. Jo, no to dycky maminka nakoupila, že jo, nějaký jako sladkosti a pak jogurty snad, jako většinou jídlo. Čokoládový máslo, to bylo moje oblíbený, a oblečení, no. No, česky se všema, s rodičema napůl rusky napůl česky a anglicky mluvím, ale to tak příležitostně, když musím, a německy to samý. To jsou prostě cizí jazyky, takže... Ne, pokud myslíš ukrajinštinu, tak ji ani neumím. Pracuju v Henklu, Henkl, dělám tam brand managera, asistentku brand managera na kosmetice. No, nějak jo, já mám jakoby poloviční úvazek, který je většinou tříčtvrteční, ale dá se to. No jako takhle, já jsem si ten obor změnila, protože jsem na VŠE zjistila, že to, co jsem šla studovat, je úplně k ničemu. Tak jsem se rozhodla si udělat druhou specializaci marketing, takže vzhledem k tomu jo. S cizinci se nestýkám teda vůbec, jako v rámci zaměstnání nepotkávám. Ani ve škole. No, je to poloviční úvazek no, jako asi není. Tak asi jo. Určitě.

No tak než jsme dostali ten trvalej pobyt, tak jsme chodili na policii, ale teď už jakoby v podstatě, když se něco naskytne, tak na velvyslanectví, ale to není český orgán. Na český orgán jsem zavítala naposledy, když jsem žádala o to občanství, a to bylo jako docela v pohodě. No, věčný fronty, ale jinak jako jsme se nesetkali s potížemi. Jo, no, to vím, vono to jako by jo, tak protože tam komu nedáš úplatek, tak nic neudělá, že jo. Tady aspoň dělaj, sice pomalu, ale dělaj zadarmo. Jsem se nesetkala, ale tak s ohlasu, co vím od babičky třeba, tak ta si na to pořád stěžuje. To zdravotnictví se nedá srovnávat. No, mám důchodový přípojištění.

No, vím, že třeba máma je zdravotní sestra, ale jakoby dělala si až tady tu vejšku nebo vyšší odbornou a vím, že v práci jako jí to dávali znát jako najevo že prostě ona sice tady vystudovala tu tu zdrávkou, ale prostě ty sestry to viděly jako nerady. Ale to zase záleží kolektiv vod kolektivu, ona vystřídala těch zaměstnání víc, takže... jako teďka je to třeba úplně v pohodě, ale vím, že se s tím setkala. No já jsem se s tím jakoby asi ani moc nesetkala, v práci teda určitě ne, ale třeba jako ... takový ty dětský jako že vtipky, víš co, protože to asi existuje všude, no, a tak to byly děti, já nevím, kolik nám mohlo bejt, třetí pátá třída, asi tak nějak. Jinak už s tím ... Jako od puberty už jsem se s tím nesetkala naštěstí. No, tak si myslím, že třeba jako... no určitě, jakože když se ucházíš o zaměstnání, tak jako to je samozřejmě nevýhoda, že jo. Tak to fakt ne. Jako vadí mi to, že si věčně stěžujou, na všechno, i když jakoby si myslím, že na tom nejsou tak špatně. Ale to oni nevěděj, takže to jim nemůžu vyčítat, jakože to... A co naopak ... jestli...se mi líbí? Tak líbí se mi, že jsou tady ty mladí lidi podle mě takový normálnější. Že prostě tam já, když jsem tam jakoby jezdila ještě za babičkou, tak mně přišlo, že ty lidi strašně koukaj na peníze a že celej svůj plat

dávaj za to, aby si koupili nějaký nový hadry, to mě úplně prostě přišlo strašně zcestný, protože tam celej plat vlastně člověk dá za tři trička, ale voni si ty tři trička koupěj a jsou na to strašně hrdí a tady prostě na ten zjev se tolik ... tady prostě mi přijde, že ty lidi se tolik o ten zjev nestaraj, ale jsou i takový, co se moc staraj, a to mi taky potom vadí.

Tak jako ze zpráv, ne že bych to vyhledávala. To vůbec. Sleduju zprávy a spíš na internetu si čtu. Měl, jo chtěla, chtěla. Protože fakt jako mě nebaví to poslouchat, jako že a ty jsi nevolila, teďka prostě je tam Zeman. Tak jako jo, sledovala jsem to, jako nevyhledávala jsem si rozhodně nic na internetu, ale ve zprávách jsem to sledovala. Jako, no, vím, že zůstal Shwarzenberg se Zemanem, no ale, tamti další já vím, že tam. Já ti ani nevím, tamty další, to jsem jako moc nesledovala, vím, že tam byl Fischer. To by se mi asi líbil víc Shwarzenberg, sice usíná, ale jako je to...není to buran. Prostě to, co říká Zeman vobčas a jak se u toho tváří, já nevím, jestli si dělá srandu nebo ne, ale je to strašný. A to, že se vopije a prostě pak je vidět, jak se tam jako motá, to je prostě šílený, jako to je vostuda naprostá.

Tak hodně čtu, ráda chodím na koncerty nebo na festivaly, ráda chodím do kina, na takový ty kulturní věci jako třeba divadlo a tak, tak to jenom, když mám náladu, což se jako často nestává, ale když jo, tak si zajdu. Hraju na klavír. Já mám v podstatě kamarády jenom Čechy. Jsem zjistila, že ani na VŠE ... já vím, že se tam jakoby ty lidi tak nějak dávají dohromady podle toho, kdo je z Ruska a tak, ale tohle mě úplně minulo, tím asi, že jsem neměla tu jazykovou bariéru, nebo já nevím. Ale jako stýkám se jenom s Čechama. Já vlastně ani nevím, protože já jsem se s žádnýma cizincema jako nikdy ani nebavila kromě Erasmu, a to zrovna tam jako byla jedna holka z Ruska a ta byla super. Ale já nevím, fakt nevím. Ani nikdy nebavila. Já poslouchám metal. Mě vždycky hrozně baví pozorovat ty lidi, když jim to řeknu. Ale jo, tak když jedu na festival, tak je to vidět. Čtu v češtině, občas v angličtině, když to ještě teda v češtině nevyšlo. Čtu teďka nejvíc fantasy, ale tak jako dřív, když jsem začínala hodně číst, což bylo tak nějak jako ta puberta, tak to jsem četla takový ty historický romány a realistický autory no a tak, naturalistický později. No, teď čtu Baklyho od Jambocha, vlastně ne Baklyho už jsem dočetla, teď čtu Koniáše. Jestli to znáš? Ne? Tak je to vlastně úplně jedno. Je to takovej český fantasy autor. Já jsem se do něj zamilovala. Filmy si stahuju v angličtině s českýma titulama nebo s anglickýma, když to není jako moc náročná ta angličtina. A co sleduju, no, sci-fi, jako mám ráda sci-fi, mám ráda takový ty komiksový předělávky, ale jako fantasy samozřejmě, to určitě, jenomže těch už podle mě moc nevzniká. Ty jo, ježiš já už teda vůbec jako nevím, to bude chvíli trvat. No rozhodně to bylo dávno, protože si to nepamatuju. Ne. Slavím český Vánoce, jako první máj, to je jako hezkej svátek, ale že by se nějak jako slavil, tak to spíš si jen tak vzpomenu, vlastně jenom ty Vánoce, Velikonoce teda nemám ráda a neslavím, státní svátky slavím tak, že jsem doma. Jo, to už jsme přešli na český z mýho donucení. No no no, to už je bramborovej salát a kapr.

Jako mě chutná hodně, ale je to strašně nezdravý, proto to moc nejím. Ale když už ... když si dopřeju knedlo vepřo, tak to jsem strašně šťastná. Chodí mamka ... červeněj kaviár, ale to nedělá to úplně často, ale pro ten kaviár chodí, no. A občas tam i kupovala nějakou rybu.. no, ty uzžený taky, ale ty už máme i v sámošce ve Strašecí, takže jsme tam přestali chodit. Ale kupovala tam nějakýho hejka, nebo něco takovýho. To jako prostě, no ale moc ne, teďka v poslední době už vlastně vůbec. Jako ten kaviár jsem viděla naposled asi před rokem. Doma a v kantýně v práci. Já bych řekla, že asi boršč, protože na ten si maminka ještě potrpí hodně a vlastně i bramborovej salát, a to je i takový jako ruský jídlo. No jo, a jabko taky, když jako přece řeknu, že tam dáváme jabko, tak se hodně dívěj, no, ale vono to s tím jabkem je prostě dobrý. Kromě sushi ne, brouky.

A docela i jo. Jako neřekla bych, že úplně zásadní, ale takový ti prostě Rusové a Ukrajinci, co se cítí být ještě pořád občany svého států, tak mi přijde, že se oblíkaj hodně do kožišin a mají podpatky, jehly .. já nevím jestli to není předsudek, já prostě, to už se mi táhne ten dojem. Ale vono to asi jako je i pravda, když se projdeš centrem a vidíš ty cizince, tak to prostě je na nich strašně vidět. Na těch to vidět není, no. Ale říkám na těch, co se tak nějak, já nevím,

nepočestili, tak je to vidět dost. No jako někdy jo, no, jenže já se ho pak nezeptám jako, že jo, odkad' je. Myslím si, že to vidím, ale určitě ne vždycky. No přijde mi, že Rusové mají i typický obličej...Tak to jako, to asi na tom možná něco bude. Takový jako...no pracovní bohužel, protože já musím, takže takový trochu elegantnější. To jsem teda respondent, fakt, z toho si hodně vezmeš.

Asi s mámou, protože s ní bydlím. Ale jako moc to neřeším, maminka nakupuje... To spíš ona radí mně. Jako, ani moc ne, já to nevyhledávám.

Prakticky denně v práci, v práci určitě. No doma se třeba jako ne každé večer, ale většinu večerů, když přijdu po práci, tak prostě si ho zapnu, zkontroluju si mejly a že jo facebook. Asi tak. Ne, pokud nepočítám teda ten na tom facebooku, to jakoby nevím, jestli se dá používat za čet. No, asi dá. To ne, ale jako v minulým zaměstnání, vlastně v předminulým, tak já jsem pracovala pro ruskou zubařku, tak to jsem jako musela psát, no a to byla teda katastrofa. Jsem používala ten translit, a stejně jsem psala jednu smsku prostě dvacet minut. No, musela jsem psát azbukou, protože vona vůbec neuměla. Pak už se jako naučila, tak už jsem přešla do češtiny, je to lepší i pro ni, že jo. Ale v podstatě kromě tady tohohle, tak nikomu nepišu v ruštině.

No rusko-českým, nebo spíš česko-ruským. Já mluvím...ale takhle, nám se stává i to, že já mluvím česky a máma mi na to odpovídá rusko-česky. Česky. Česky a anglicky občas. Po pár měsících. Já si pamatuju...teda takhle pamatuju se, že po půl roce jsem měla ... jsem začala mít jedničky z diktátů a jako začala jsem mluvit určitě dřív, akorát prostě ten pravopis mi trval půl roku, takže poměrně rychle. Češtinu. Jako, nedělá, já to klidně přepnu, ale prostě motaj se mi tam ty český slovíčka. Na základce. To ne, my jsme se totiž...to bylo hrozně rychlý, já jsem jako vůbec nevěděla, co se děje, já jsem si myslela, že jedeme za tátou na dovolenou, pak jsem zjistila, že už se nevrátím. Protože on tady byl snad jako by, myslím si, že tady byl rok a pak jsme přijeli, a to bylo fakt jako mi máma měsíc předem oznámila, že pojedeme za tátou, tak jsem byla ráda, že jo, ale tak nenapadlo mě, že by mě někdo učil česky a vůbec, že to je nutný. Takže ne. Myslím. Jako ohledně mý češtiny? Jsou dobrý no. Ale jako jo, vobčas mi někdo říká, když zjistí, že nejsem jako Češka, tak to je...prostě to znáš, že jo...Ty mluvíš perfektně česky, a kde ses to naučila? Na základce. Jseš tady tak dlouho? Hm. Tak v té době jsem musela psát diktáty. Ale jsem přišla první den do školy a to bylo, prostě se na mě nahrnuly ty český děti a že jo, mě bylo devět prostě, já jsem byla malá, vystrašená, nevěděla jsem, proč mě cpou do český školy, když jsem prostě na Ukrajině měla dva měsíce třetí třídy vodstudovaný. A voni ke mně prostě přiběhli...a teď si jako zpětně jsem si vybavovala, na co se mě asi tak ptali...a asi se mě ptali, jestli mám nějaký zvířátko a jako kde tady bydlím a tak. A já jsem tomu vůbec nerozuměla, prostě na mě mluvili nějakým cizím jazykem prostě nějaký děti. Tak jsem si řekla, jakože tohle takhle nejde a myslím si ,že i v tu dobu jsem si řekla, že se musím naučit rychle, ale nenapadlo mě vůbec jak. No, vono to jako jde. Ale i máma se jako snažila.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Ledabylá výslovnost některých slov: třeba x třeba; upe x úplně; dycky x vždycky.

Morfologická rovina:

Hovorové a nespisovné koncovky: stěžujou x stěžují; koupěj x koupí.

Lexikální rovina:

Parazitní sova: jako (než jako zůstat tam); ty jo; že jo; jakoby.

Syntaktická rovina:

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: vopruz; vobčas; vopije; vostuda; s rodičema; s kamarádkama; s potížema; s Čechama; to je asi tak jediný co si pamatuju; jo x ano; čokoládový máslo; věčný fronty; je to šílený; historický romány; realistický autory; takovej; bejt; celej; bramborovej salát; vzhledem k tomudle; jo x ano.

Expresivní pojmenování: buran; hadry.

Poznámky:

Rozhovor trval 25min. 54 s. a z úst respondentky zaznělo 2267 slov. Jediné odchylky, které jsme u respondentky zaznamenali, byly pod vlivem obecné češtiny, a to jak v rovině stylistické, tak v rovině morfologické. Na úrovni lexikální jsme zaznamenali pouze užití parazitních slov a na úrovni fonetické ledabylou výslovnost některých slov, která ale není nijak spojena s vlivy mateřského jazyka.

PŘÍLOHA Č. 19

Respondent 13/15

Dotazník

Zná oba prezidenty a počáteční slova české i ukrajinské hymny

Znalost ruštiny: Dobrá slovem i písmem

Znalost češtiny: Výborná slovem i písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor probíhal u výzkumníka doma

Rodiče se rozhodli přestěhovat a on s tím souhlasil. V ČR měli rodiče spolužáky z vysoké školy, kteří jim pomohli se zařídit. Žije sám ve vlastním bytě, ale má tu i rodinu. Emigrace splnila jeho očekávání, je spokojen. Chce tu zůstat. Za svůj domov považuje českou republiku. Jezdí do zahraničí 1x až 2x za rok. Na Ukrajinu jezdí tak jednou za 5 let. Navštěvuje kamarády, rodinu. Odtud vozí vodku, cigarety, ponožky od babičky, nějaké potraviny, z nostalgie sladkosti. Na Ukrajinu vozí pivo. Mluví s rodinou ukrajinsky, s otcem rusky, s ostatními česky, mluví anglicky, slovensky, trošku německy a trošku turecky. Mateřský jazyk používá pouze pro komunikaci s rodinou.

2. Zaměstnání

Pracuje jako programátor v ČS, pracuje ve svém oboru, stýká se výhradně s Čechy. Se zaměstnáním je spokojen. Zaměstnání většinou není časově náročné. Je spokojen se svoji finanční situací, ta se zlepšila za léta pobytu v ČR. Začínal ve vývojářské společnosti (také ve svém oboru).

3. Úřady a instituce v ČR

V rámci pobytu v ČR navštěvuje Českou poštu, FÚ, velvyslanectví Ukrajiny, katastr nemovitostí, městský úřad. Nevyhovuje mu tady v Čechách, že všechno nejde dělat online. V Čechách oceňuje lidštější přístup. Neví o systému zdravotnictví na Ukrajině, nikdy se s tím nesešel, proto nemůže porovnat s ČR. Šetří si na důchod (životní pojištění a penzijní připojištění).

4. Vztah Čechů k cizincům

Neměl žádnou špatnou zkušenost s Čechy, problémy s původem spočívají s problémy se jménem. Nezatajuje svůj původ, ale zároveň se jím nechlubí. Hrdý na svůj původ je v situacích, když někdo chválí Ukrajince jako pracovitý národ nebo když mu někdo chválí češtinu. Na Čechách mu nejvíce vadí přílišná samostatnost, nezávislost, neschopnost navazovat bližší kontakty, ale zároveň samostatnost uvádí i jako plus.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Nesleduje politickou situaci nějak aktivně, ale ví o tom, co se děje. Situaci na Ukrajině nesleduje vůbec. Občas si přečte noviny nebo se podívá na zprávy. Myslí si, že by člověk měl chodit volit, ale sám volit nechodí. Je mu jedno, jestli bude mít právo volit v ČR, o občanství žádá proto, aby byl občanem ani ne tak ČR, ale Evropské unie. Nesledoval předvolební kampaně se zájmem, ale ví, kdo byl ve finále prezidentských voleb. Uvádí, že se mu „míň líbil Zeman“.

6. Kulturní život

Má rád sport a hudbu. Je sportovně velmi aktivní (uvedl asi 8 sportů, kterými se zabývá). Má více kamarádů Čechů, s nimi si rozumí víc, protože se víc cítí jako Čech. Moc nečte, ale když, tak v ruštině. Občas chodí do divadla na česká představení. Sleduje filmy v originále s anglickými titulky. Je členem tří sportovních spolků v práci. Slaví narozeniny, Vánoce (podle českých tradic), Nový rok.

7. Jídlo

Česká jídla mu chutnají. Když měl ruský obchod vedle zaměstnání, tak tam chodil docela často pro slunečnicová semínka, ale nevyhledává to. Stravuje se spíše v restauracích. U svátečního stolu nesmí nikdy chybět alkohol. Experimentuje v jídle rád, má rád exotická jídla, nenapadá ho nic, co by nikdy nesnědl.

8. Móda

Jako typické oblečení Ukrajinců uvedl tepláky. Češi se podle něj oblékají spíše sportovně, ale hezky. Občas má tušení, že se jedná o Ukrajince nebo Rusa, ale neptá se jich na to. Poznává je podle oblečení, podle obrysu tváře, podle účesu, podle igelitky. Pořád se cítí trochu jako exot, protože nevěnuje oblečení moc času. Každý den se obléká pohodlně, nosí džíny, tričko, sportovní boty.

9. Každodenní život

S nikým to neřeší a s nikým se neradí.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

PC používá denně v práci i doma (recepty, dopravu, zprávy). Píše zprávy jak azbukou, tak i latinkou.

11. Jazyk

Doma se mluví ukrajinsko-rusko-česky. S kamarády mluví česky, v práci také. Češtině rozuměl po půl roce, mluvit začal tak po 2-3 letech. Nejčastěji používá češtinu. Nedělá mu potíže přepínání mezi jazyky. Když mluví rusky s někým, kdo umí i česky, tak do toho dává česká slova, když mluví česky, tak do toho ruská slova nedává. Česky se učil měsíc na Ukrajině před stěhováním, pak na gymnáziu. Myslí si, že umí dobře česky, okolí ho chválí. Hlavní motivací je pro něho život v ČR, zdokonalování, chtěl umět dobře, aby se nestyděl mluvit.

Přepis rozhovoru

(A můžu si dát čaj?)

No, rodiče nám to nabídli se sestrou a já jsem byl pro všemi deseti, tak jsme se přestěhovali. A proč zrovna do České republiky? Protože tady měli rodiče svoje spolužáky z vysoké školy, tak jsme to měli takhle jednodušší. Ano. Žiju sám, ale mám tu rodinu. Ano. Jsem spokojen. Zůstat tady. Asi svůj byt, Prahu, Českou republiku. Jednou-dvakrát za rok, většinou turistika, někdy rodina. Moc ne, jednou za pět let v průměru. Sejit se s kamarádama, dát si pivo, dát si vodku, navštívit rodinu. Vodku, cigarety, ponožky, ještě nějaké jídlo, z nostalgie sladkosti. Pivo. To je všechno. S rodinou ukrajinsky, s otcem rusky a pak s ostatníma česky, no s výjimkou otce s celou rodinou mluvím ukrajinsky. Ještě mluvím anglicky, trochu německy, trochu turecky. Slovensky, ano. Používám, když se bavím s rodinou, jinak ne.

Česká spořitelna. Programátora. Ano. Výhradně s českými občany. Ano, uspokojuje. (Dáme si čaj) Ani ne, většinou ne. Jsem. Samozřejmě. Začínal jsem ve vývojářské společnosti Unicorn, kde jsem dělal dva roky, poté v České spořitelně a tam dělám doteď.

Finanční úřad, poštu, velvyslanectví, katastr nemovitostí, městský úřad. Jo, že to nejde dělat online. Jo je tam dost znatelný rozdíl. V tom, že tady ze mě se nesnaží udělat debila za každou cenu. Ani ne. Já nemám zkušenosti se zdravotním systémem na Ukrajině, takže nevím. Ani z doslechu. Ano, ne, mám penzijní připojištění a životní pojištění.

Neměl. No, ano, když vyslovím svoje jméno, tak většinou to musím udělat třikrát. Zatajil ne, ale nechlubím se s tím. Když někdo chválí Ukrajince, jako pracovitý národ. Nebo když mi chválí češtinu, že není poznat, že nejsem Čech. Ne že rád, ale nevádí mi to. Asi taková přílišná samostatnost, nezávislost a neschopnost navazovat lepší vztahy. Největší samostatnost. No je to na jednu stranu dobré a na druhou stranu špatné.

Nesleduju to nějak aktivně, ale vím o tom, co se děje. Vůbec. Ne. Čtu, někdy sleduju. Ne. Asi jo, ne. Je mi to jedno. Chci bejt občanem české, ne české, Evropské unie. Ne aktivně. Víím, Zeman a Schwarzenberg. Míň se mi líbil Zeman. Protože je to vožrala a blbec, namyšlený, arogantní ... Sport, hudba, sport. Trampolíny, florbal, squash, tenis, ping-pong, běhání, kolo, posilování, badminton, někdy plavání. Stačí. Čechů. Protože se víc cítím jako Čech než jako Ukrajinec. Elektroniku. Ne. Nečtu knihy. Když už čtu knihu, tak v ruštině. Ano. Dlouho jsem nebyl, ale párkrát jo. Do divadla? No spíš na český, když jdu v Čechách. Sci-fi, komedie, thrillery, akční. V originále. Ano, spíš v angličtině. Chodím pařit na diskotéky, nebo do hospody s kamarády. Jsem členem tří sportovních spolků v České spořitelně: Bike team, Choroši a (to jsou všemožný výlety za sportem) a ještě jeden squash. Narozeniny, Vánoce, Nový rok. Podle českých. Takže Vánoce čtyřiaadvacátýho. A Silvestr... Sejdeme se s rodinou u hranatého stolu, dáme si jídlo, dáme si, dáme si víno nebo šampaňské, pokecáme, řekneme si, jak se máme rádi, někdy se ... Na Vánoce? Na Vánoce jíme nějaký saláty, nějakou rybu, ne nutně kapra, ne nutně bramborový salát. Co komu přijde na chuť.

Chutná docela. Když jsem to měl dvě minuty z práce, tak jsem se tam zastavil docela často pro semínka nebo ještě nějaký pochoutky, které tady neseženem, ale nevyhledám to. Spíš v restauraci. Alkohol. Ano. Ano. Nevím, výkaly. Já bych brouka vyzkoušel klidně, napadlo mě to, ale jsem otevřen...

No, vidím. Češi nenosí tolik tepláky, a když už se oblíkaj nějak do společnosti, tak spíš sportovně, spíš outletově. Ukrajinci? Ty k těm teplákům vezmou boty společenské a tím to končí. Občas mám tušení, že se jedná o Ukrajince nebo Rusa, ale nebavím se s každým, koho potkám Podle...jednak podle oblečení, jednak podle rysů tváře, podle účesu a tak... podle výrazu v očích, podle tašky, kterou nese. To se cítím furt, nevěnuju oblečení tolik času. Pohodlný, nějaký džíny, tričko, sportovní boty. Ne úplně. S nikým. Ani ne.

Používám denně ke všem účelům. V práci, doma, když hledám nějaké recepty, když vyhledávám něco, co potřebuju vědět, dopravu, zprávy. Ne. Jak kdy. Píšu všema deseti i azbukou. Když mi to čas a chuť dovolí, tak píšu rusky.

Ukrajinsko-rusko-česky, česky, česky. Po půl roce už jsem rozuměl, mluvit jsem začal po třech pořádně, tak, že jsem se už nestyděl. Dva-tři roky. Češtinu. Nedělá. Někdy jo, když s kým mluvím rusky, umí česky. Ne. V Čechách. Po měsíčním kurzu na Ukrajině jsem se učil až tady, na gymplu. Jo. Ohledně toho, že umím česky? Chválí mě. Zlepšení, tak hlavní motivace je to, že jsem se přestěhoval do Čech. Hlavní motivace ve zdokonalování bylo to, že jsem to musel umět pořádně, musel jsem to umět skvěle, abych se nestyděl mluvit.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Gramatická rovina:

Lexikální rovina:

Syntaktická rovina:

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: z vysoký školy; nějaký saláty; spíš na český představení; čtyřadvacátýho; s kamarádama; s ostatníma; vožrala; asi jo.

Poznámky:

Rozhovor trval 22min., 53 s. a respondent ve svém projevu užil 770 slov. Respondent mluví plynule, bez jakýchkoliv jazykových odchylek. Jediné, co jsme v jeho řeči zaznamenali, co stojí za zmínku, jsou prvky obecné češtiny.

PŘÍLOHA Č. 20

Respondent 10/19

Dotazník

Zná ukrajinského i českého prezidenta, zná počáteční slova ukrajinské hymny, nezná počáteční slova české hymny.

Znalost ruštiny: dobrá slovem i písmem

Znalost češtiny: dobrá slovem i písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor byl poskytnut v kavárně blízko zaměstnání.

Do ČR přijel kvůli penězům a zdraví, vydělat peníze na léčbu zdravotních potíží. Vybral si ČR, protože bylo nejjednodušší dostat sem vízum. Bydlí s přítelem Čechem. Emigrace nesplnila jeho očekávání. Asi zde zůstane, považuje tuto zemi za svůj domov. Jezdí jak na dovolenou, tak i na Ukrajinu alespoň 2x ročně. Na Ukrajině pořád vyřizuje nějaké dokumenty. Z Ukrajiny si vozí bonbony, tam vozí Becherovku a pivo. V práci mluví rusky a česky, doma česky. Mluví také ukrajinsky, a to v práci i s kamarády.

2. Zaměstnání

Pracuje jako směnárnice, víceméně ve svém oboru. V práci se stýká spíše s krajany nebo s jinými cizinci. V podstatě je spokojená, ale hledá něco lepšího, její zaměstnání je časově náročné. Je spokojená i se svou finanční situací, ta se během pobytu v ČR zlepšila o hodně. Začínala jako skladnice v Klatovech.

3. Úřady a instituce v ČR

Navštěvuje pracovní úřad a cizineckou policii. Díky znalosti místních zákonů potíže nemá. Nevidí rozdíl v přístupu tady a na Ukrajině, protože na úřadech, které zde navštěvuje, jsou zvyklí většinou jenom na cizince. Ale přiznává, že se na Ukrajině asi chovají k lidem na úřadech hůř. Preferuje model zdravotnictví v ČR, je spokojená. Na důchod si nešetří.

4. Vztah Čechů k cizincům

Otec jejího přítele nemá moc dobrý vztah k cizincům, ale jí se ti příliš nedotýká. Stejně tak jí se nelíbí někteří jedinci, i ona se nemusí líbit všem. Nemá žádné zásadní problémy se svým původem, říká, že jsou to řešitelné problémy. Nikdy ho netají. Je hrdá na ukrajinskou historii, kulturu, je ráda, že se nenarodila v nějaké muslimské zemi. Na Čechách jí vadí pomalost a šetřivost. Líbí se jí zodpovědnost, pohoda.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Kategoricky odmítá zájem o politickou situaci. Nesleduje ji. Ale zároveň říká, že čte zprávy a má přítele, který je vystudovaný politolog. Občas si přečte i co se děje obecně na Ukrajině, ale ne nějak podrobně. Myslí si, že by člověk měl chodit volit, sama chodí volit na ukrajinskou ambasádu. Nechce mít právo volit v ČR. Nesledovala předvolební kampaně v ČR. Neví, kdo byl ve finále, a nezná žádné kandidáty.

6. Kulturní život

Hraje tenis, ráda čte, má ráda cestování a různé sportovní aktivity. Má více kamarádů Ukrajinců, protože s nimi má hodně společného. Poslouchá ruskou hudbu a z oblíbených českých interpretů uvedla J.Nohavicu. Čte spíše česky, aby se zdokonalila v jazyce, preferuje knihy o historii a romány. Naposledy přečetla knihu autorky B.Nesvatbové. Chodí do českých divadel. Sleduje spíše filmy v ruštině, a to historické filmy. Chodí na ruské a zahraniční koncerty, na českém nikdy nebyla. Naposledy byla v divadle na komedii. Nemá členem žádné organizace. Slaví všechny svátky podle obou tradic, jak ukrajinských, tak i českých.

7. Jídlo

České jídlo nemá ráda, je nezdravé, nemá ráda hlavně knedlíky. Do ruských obchodů občas zajde, kupuje si bonbony, víno, semínka. Obědvá v restauracích, večeří doma. U svátečního stolu nesmí chybět jednohubky s kaviárem. V jejich domácnosti vaří ona, ráda experimentuje, má ráda exotická jídla, ale ne pálivá. Nikdy by nesnědla živého červa.

8. Móda

V Čechách se nenosí klasické oblečení, uvažuje o dovozu oblečení. Na Ukrajincích se jí nelíbí křiklavé oblečení, lesklé. U Čechů je to jednotvárné, šedé, není na co se podívat. Rusa pozná podle oblečení, účesu, make-upu. Každý den nosí klasické oblečení, šaty, kalhoty a nevyzývavá trička. Liší se od způsobu, jak se oblékala na Ukrajině, protože odtud odjela v 19 a tehdy se oblékala jinak, měla jiný vkus, teď je starší a pracuje, proto se musí oblékat spíše elegantně.

9. Každodenní život

Každodenní problémy řeší s přítelem a radí se s ním, je to nejbližší člověk.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá jak v práci, tak i doma, nemá televizi, počítač ji nahrazuje. Navštěvuje jak ruské portály, tak české. Chatů se neúčastní. Pros sms a e-maily používá azbuku.

11. Jazyk

Mluví česky, rusky a ukrajinsky. Doma mluví česky, přítel umí ukrajinsky a rusky. S kamarády nejčastěji mluví ukrajinsky. V práci mluví rusky, ukrajinsky a česky. Češtinu pro běžnou komunikaci zvládla za 3 roky, za 3 měsíce víceméně rozuměla. Půl na půl používá ukrajinštinu a češtinu. Přepínání jí problém nedělá, ale občas zapomene, jak se řekne něco rusky, tak to řekne česky. Ale neumí říct, která slovíčka to jsou. Uvedla příklad „děkuji“, což je slovo, které používáme každý den několikrát, nebo „prášky“, to je slovo, které používá v Čechách častěji, a proto se mohlo vryt do podvědomí. Do české mluvy jí hodně pronikají ukrajinská slovíčka, hlavně když je našťvaná (Spontánní projev považujeme za znak toho, že je ukrajinština pořád tím základním jazykem). Česky se neučila v žádné škole, pouze v každodenní komunikaci. Znalost češtiny jí stačí, ohlasy jsou dobré. Motivací bylo získání lepší práce.

Přepis rozhovoru

Asi **spíš** kvůli penězům a zdraví. Měla jsem zdravotní **potíže**, neměla jsem na to dostatek peněz, tak jsem jela do zahraničí vydělat a **zůstala** jsem tady napořád. Protože mě... v *tu dobu* bylo **nejlechší ziskat** vízum. S přítelem. Ano, Čech. Vůbec ne. Je to **čím** dál horší. Asi tady zůstanu. Českou republiku. Do zahraničí jako domů? Nebo do zahraničí jako...? Tak na dovolenou do zahraničí k **móři** a **(NA)** hory, cestování a domů taky, **minimálně** dvakrát ročně, jako domů na Ukrajinu. Pořád vyřizují nějaký papíry. Bonbóny. **Becherovku** a pivo. V *práce* rusky a česky, doma česky. Jo, hodně v práci a mám hodně kamarádů.

Ve **směnárně** jako směnárnice. Jo, v podstatě jo. **Spíše** s karajanama nebo *cizince*. V podstatě jo, ale pořád hledám něco lepšího. Ano. Víceméně jo. Určitě. Ve skladu jako skladnice. V Klatovech jsem **začínala**.

Jako úřady? Pracovní úřad a cizinecká policie, nebo spíš Ministerstvo vnitra. Teď už ne. Podle mě, pokud člověk zná **zákony**, tak žádný **potíže** by neměl mít. Vůbec ne, protože většinou navštěvuji úřední jakoby *instituci*, kde ti *pracovníky* jsou zvyklí jenom na cizince. No, na Ukrajině asi se chovají trochu huň. Spíš model zdravotnictví v České republice. Jo, tak pořád, pravidelně navštěvuji. Jsem s tím spokojená. Ne, zatím.

Jo, třeba *přítele* tatínek, ten toho dokáže hodně. Tak ale člověk to musí brát s rezervou. Jo jako, ale já to беру normálně. Někomu se **nelíbím**, tak mně se taky někdo nelíbí a můžu to říct. Takže to je v pohodě. Většinou jsou **řešitelný** problémy. Nemám.

Ne, to vůbec. Nějak naopak, komu se *nelíbí*, tak ať se mnou nekomunikuje. Jo, tak třeba, když se **bavíme** o nějaký *istorii*, máme jako zajímavou *istorie*, jsem ráda, že jsem se tam narodila, že třeba... vždycky *se* porovnávám, že bylo by horší narodit se do nějaký muslimské *zemí*. Takže kulturu máme *podobně*. Naopak jsem hrdá. Ne.

Pomalost a **šetřivost**, **to** nejsme zvyklí na to. Zodpovědnost, já nevím, čistotnost se nedá říct, ale... taková pohodička.

Vůbec ne, vůbec *mi* to nezajímá, vůbec. Zprávy čtu a hlavně mám politologa doma a trpím, **že** pořád chce o tom se bavit a vůbec nerada to **ani** *neslyším* ani vůbec mě to nezajímá. Ukrajina... tak obecně čtu, co se tam děje, ale tak nějak... Ne, naopak nerada o tom povídám, protože nejsou jakoby odborníci na to a většinou jakoby *dávaj* svoje myšlenky a vůbec tomu nerozuměj, tak ráda uzavírám *ti* témata a radši si promluví o něčem jiným. Jo. Jo, chodím na ambasádu. Ani nemusím. Ne. No neminulo, protože mám politologa doma. Vím o tom, ale nezajímám se o to. Kolik jich se tam dostalo? Ne, nevím.

Hraju **tenis**, ráda čtu... učíme se, učíme se, ještě nehraju... podle možnosti cestujeme, sportovní aktivity. Všeho trochu, tam, kde jsem nebyla. Ukrajinců, no máme hodně společnýho. Ruskou a českou třeba *Nohavica*, ale většinou ruskou, ráda poslouchám to, čemu rozumím. Ne, vůbec. V jakém jazyce? Tak teďkon se víc snažím česky, protože člověk **ziskává** praxi a **ziskává** nový slovíčka a čtu různě: *istorije*, romány. Naposledy... Teď mám nedočetného Freuda. Naposledy, co jsem dočetla, tak to byla Nesvatbová, ale ten **románek** si nepamatuju přesně, jak se jmenoval. Chodím ráda, české, nejradši komedie. Všechno možný, **ziskáváme** různě vstupenky zdarma, tak využívám možnosti. Filmy... to se dívám na asi historické. Teďkonc momentálně víc rusky. Konzerty, balet, všechno možný. Ruský, nebo třeba zahraniční, český ne. Teď jsme byli v divadle na komedii, taková divná komedie se jmenuje **Remeslníci**. Ne, nebylo to dobrý, nedoporučuju vůbec. U Anděla, nepamatuju si přesně to divadlo. Ne. Všechny, třeba Vánoce, Velikonoce máme většinou dvakrát. Ano.

Nechutná, je to nezdravý jídlo a hlavně knedlíky, tak to vůbec. Často ne, ale dám si vobčas. Pelmeně třeba, bonbony, víno tam dovážejí dobrý z Ruska a tak, podle chuti, semínka. Obědy v restauraci, večeře doma. Asi jednohubky s kaviárem, nebo chlebíčky. Já. Jo, experimentuju. No, asi jo, ale nesmí být to **palivý**. Živýho červa.

Jo. No tady se nenosí klasika třeba a uvažuju o tom, že budu i dovážet oblečení, aby se to trošku zlepšilo. No, třeba u Ukrajinců se mi nelíbí, že všechno to je lesklý, takový moc... **křičí** a u Čechů mně se nelíbí třeba... že v metru to vypadá jako šedivá myš, není na co se podívat. Určitě, ano, ano. Podle oblečení, účesu, make-upu. Ne. Jako, já si myslím, že všude je **(TO)** stejný. No klasický, to znamená nějaký šaty **do** kolena, nebo kalhoty, tričko, aby z toho trička nekoukalo nic, co by lákalo pohled a tak. Určitě ano, protože na Ukrajině jsem se oblíkala naposledy deset let **zpátky**, tak to znamená, že ten člověk byl v jako věku devatenácti let a **má** trošku jiný vkus a teďkous jiná práce, jiný všechno, člověk se mění. Ne.

Teď **(JSEM)** nepochopila? No, s přítelem, tak většinou to je přítel, že jo, to je **najbližší** osoba. V **práce** pořád a doma taky, **(MY)** nemáme televizi, takže počítač, to je základ naší rodiny. Záleží, co hledám, pokud **je** to filmy nebo něco, na co se **díváme** běžně, tak jsou to ruský portály, pokud nějaký zboží vyhledávám, tak to jsou český. Já si myslím běžně jako každý člověk. Ne. Azbuku.

Tak česky, rusky, ukrajinsky, žádný cizí. Česky. Ukrajinsky, rusky, německy, česky. No **pokud** mám kamarády většinou Ukrajince, tak asi ukrajinsky. Rusky, ukrajinsky, česky. Málo máme **zakazníků** Čechů, tak to jako spíš *ruštinou*. Tak záleží, jakou práci člověk dělá. **Pokud** jsem pracovala jako skladník, tak mi stačilo okurka, rajče, přinést, podat a odvézt. A pokud člověk už **ziskává** trošku jiný *pozici*, tak samozřejmě, že potřebuje už jako *určitý* úroveň na tu komunikace. Za tři měsíce už jakoby víceméně rozuměla česky a začala mluvit, když už jsem se seznámila s přítelem a začali jsme používat jako každodenně češtinu, takže už od **tý** doby. A to už je takových sedm let **zpátky**, tak to znamená, že za tři roky. Tak nějak půl na půl, si myslím. Přepínání ne, ale vobčas zapomeněš slovíčko, že víš, jak se to řekne česky, ale *chvíle* trvá, **pokud** si to převedeš **na** ukrajinštinu. Občas jo, ale jako často ne, ale občas. To si takhle nevzpomenu. Třeba byla jsem na Ukrajině v **lékárně** a vešla jsem a místo „**d’akuju**“ ,tak bylo „děkuji“ a že jsem nechtěla „**tabletky**“ ale chtěla jsem „prášky“, tak paní koukala na mě a nevěděla co. Jsem zjistila, že mluvím trošku česky a že tomu nerozumí. Jo, pokud **(JSEM)** našťvaná, tak to úplně. No, nadávky ne, ale že hodně slov jakoby do toho proniká, že vobčas přítel říká, že **probléma** je mě pochopit, nebo porozumět, když jsem našťvaná. Neučila jsem se nikde, taková spíš **komunikacija**... dva týdny. Nedokončila, ne. Stačí mi to. Ohledně čeho? **Ziskání** lepší práce.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Příliš vysoká výslovnost „i“ a „í“.

Výslovnost tvrdého ruského „ž“.

Záměna kvantity samohlásek: k móři,

Rozlišení výslovnosti měkkého „i“ a tvrdého „y“: získává.

Ruská výslovnost některých slov: istorie x historie.

Zaměňování hlásek r/ř: remeslníci.

Morfolgická rovina:

Stupňování přídavných jmen: nejlechší x nejlehčí.

Deklinace některých podstatných jmen ženského rodu vzor „růže“: v práce x v práci; chvíle trvá x chvíli.

Záměna nominativu a akuzativu podstatných jmen rodu mužského životného: ti pracovníci x pracovníci.

Posesivní genitiv užívá v neobvyklém slovosledu, lépe nahradit přivlastňovacím přídavným jménem: přítele tatínek x přítelův tatínek nebo tatínek mého přítele.

Nerozlišování tvrdých a měkkých přídavných jmen: řešitelní problémy x řešitelné problémy; různé sportovní aktivity.

Chybné používání zvrátěného zájmena „se“: vždycky se porovnávám; že by bylo horší...

Záměna přídavného jména za příslovce: kulturu máme podobně x podobnou.

Záměna rodu podstatných jmen: určitý úroveň x určitá úroveň; tato problema x tento problém.

Lexikální rovina:

Parazitní výrazy: jako; jakoby; třeba; tak nějak.

Frazeologické spojení: v metru to vypadá jako šedivá myš.

Syntaktická rovina:

Shoda podmětu s přísudkem: pokud je to filmy.

Slovosled: paní koukala na mě; pokud nějaké zboží vyhledávám; málo máme zákazníků Čechů; nejsme zvyklí na to; u Čechů mě se nelíbí; podle mě, pokud člověk zná zákony, tak žádné potíže by neměl mít.

Nesprávně zvolené spojky: pokud mám kamarády většinou; dokud jsem pracovala jako skladník; vůbec nerada to ani slyším.

Anakolut: komu se nelíbí, tak ať se mnou nekomunikuje.

Neobvyklé pojmenování: všechno to je lesklý, takový moc křičí.

Vynechávání sponové části přísudku: pokud našťvaná x pokud jsem našťvaná.

Nesprávná vazba: šaty do kolena x ke kolenům; PC je základ naší rodiny x základem.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: jo, v podstatě; nějaký papíry; máme hodně společného; o nějaký historii; nezdravý jídlo; nedočtenýho; všechno možný; o něčem jiným; vobčas; nesmí být to palivý;

Stylisticky zabarvené výrazy (zdrobněliny): pohodička; obídek.

Poznámky:

Rozhovor trval 23min., 26s. a během svého projevu respondentka užila 1092 slov. Z toho v 30 slovech udělala fonetickou chybu, 4 slov užila špatně lexikálně, užila pouze 4 ruských nebo ukrajinských výrazů a z toho 2 byly užity záměrně, takže ty do chyb nepočítáme, 22

výrazů použila nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustila ve 14 případech. Respondentka mluvila plynule, nebyl žádný komunikační problém.

PŘÍLOHA Č. 21

Respondent 7/22

Dotazník

Zná oba prezidenty, počáteční slova ukrajinské hymny, ale nezná počáteční slova české hymny

Znalost ruštiny: dobrá slovem i písmem

Znalost češtiny: domluví se

Rozhovor

Sociologická analýza:

1. Základní informace o migraci respondenta

Respondent přijel do ČR studovat. Žije v ČR sám. Emigrace nesplnila jeho očekávání, nefunguje to tak jako v jiných civilizovaných evropských státech, co se týká pracovních příležitosti, sociálního zabezpečení a tolerance mezi lidmi a cizinci. Plány zatím žádné nemá, bydlí teď v České republice, ale pokud dostane jinou příležitost, určitě ji využije. Za svůj domov považuje město, kde se narodil. Na Ukrajinu občas jezdí, ale už tam nebyl tři roky, většinou jezdí na dovolenou, takže odpočívá.

2. Zaměstnání

Pracuje jako prodavač konzultant v prodejně loutek, nepracuje ve svém oboru. Zaměstnání ho neuspokojuje, je časově náročné, pracuje šest dní v týdnu deset hodin denně. Se svým základním platem není spokojen, ale dostává procenta z tržby, takže je to velmi odlišné od měsíce k měsíci. Za léta pobytu v České republice se jeho finanční situace nezlepšila, dokonce říká, že je to stejné jako na Ukrajině. Je to jeho první práce, před tím dělal pouze brigády během studia, např. míchače těsta ve výrobně knedlíků.

3. Úřady a instituce v ČR

V České republice musí navštěvovat cizineckou policii, teď když dostal trvalý pobyt, tak minimálně jednou za deset let. Neměl s touto institucí nikdy žádné potíže, dokonce byl posledně příjemně překvapen, že lidé byli vstřícní. Na Ukrajině se s úředníky moc nesešel, takže nemůže porovnat přístup lidí v ČR a tam. Nemá se zdravotnictvím žádnou zkušenost. Nešetří si na důchod.

4. Vztah Čechů k cizincům

Měl osobní zkušenost nelibostí Čechů k cizincům, když slyšel u potravin staršího pána Čecha radovat se z toho, že cizinci z Ruska, kteří zaparkovali v modré zóně, dostali botičku. Očividně na toto téma rád debatuje, protože na to reagoval. Myslí si, že je tu poměrně velká míra xenofobie. Také slyšel od kamarádů, že jsou diskotéky, kde u lidí mohou zkontrolovat občanku a pokud zjistí, že je Rus, Ukrajinec nebo např. Uzbek, tak ho nepustí dál. Netají se svým původem. Hrdý je např. na ukrajinské boxery bratry Kličkovy, ale nemůže být pyšný např. na dálnici a na politiky. Nemůže říct, co se mu na Čechích líbí, protože je nebere jako národnost ale každého bere jako osobnost, takže

se dívá na člověka a ne na národnost. Na Češích mu vadí to, že se právě často ptají na původ.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Politickou situaci vůbec nesleduje, jenom občas náhodou si něco přečte. Myslí si, že člověk by měl chodit volit. Když má čas, tak sám volit jde, i když tomu moc nevěří. Zatím neuvažoval o tom, zda chce mít právo volit v ČR, jediný názor na volby prezidenta v České republice byl ten, že kdyby mohl, volil by K.Schwarzenberga.

6. Kulturní život

Z Ukrajiny si vozí bonbony a alkohol, na Ukrajinu vozí pivo, Becherovku a suvenýry. Na koníčky moc času nemá, dříve hodně četl o ekonomice, teď už čte jenom něco v metru v češtině. Občas chodí do fitness. Poslouchá nejrůznější hudbu, záleží jenom na tom, zda se mu líbí nebo ne. Do divadla nechodí, na filmy moc nekouká, televizi už nemá, ale občas se podívá přes internet v ruštině, občas i v češtině. Jinak navštěvuje koncerty (pouze cizích interpretů), jezdí na výlety, chodí do klubů, nebo např. na muzejní noc. Není členem žádné organizace (i když přispívají v práci na Unicef prodejem loutek v Barceloně). Slaví pravoslavné svátky podle pravoslavných tradic.

7. Jídlo

V ČR mu chutná. Snídá a večeří doma, obědvá v restauraci. Sám do ruských obchodů nechodí, ale přítelkyně tam občas zajde. Kupuje tam pelmeně, kaviár, kvas nebo pyré z cukety. U svátečního stolu nesmí nikdy chybět maso a alkohol. Má rád exotická jídla, neví, co by nikdy nesnědl.

8. Móda

Vidí rozdíl v oblékání Rusů a Ukrajinců a Čechů, např. u žen, které se snaží vypadat perfektně. Češi podle něho nosí spíše praktické oblečení. Poznává cizince z východu podle vzhledu, podle stylu oblékání. Na každý den preferuje džíny, tričko a svetr. Od způsobu oblékání na Ukrajině a v Rusku se to moc neliší.

9. Každodenní život

Každodenní problémy řeší sám, možná něco s přítelkyní.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá každý den ke čtení zpráv. Nechatuje, je zaregistrován na sociálních sítích, ale moc tam nechodí. Když píše zprávy a e-maily rusky nebo ukrajinsky, tak píše latinkou.

11. Jazyk

Doma mluví rusky. S kamarády mluví většinou rusky, někdy česky a anglicky. Nemá žádného českého kamaráda. V práci mluví anglicky, česky a srbsky (se šéfem), doma mluví rusky. Ukrajinsky mluví pouze s tátou přes skype. V rámci práce se stýká pouze s cizinci-turisty, s Rusy i jinými cizinci, s Čechy se stýká velmi zřídka. Český jazyk se učil v Čechách, na brigádě s Češkami se po devíti měsících naučil dobře česky. Ale teď už zapomněl. V té době ho všichni chválili s ohledem na to, jak dlouho tu byl. Neví, který jazyk používá nejčastěji, uvádí český, ruský a anglický. Přepínání mezi jazyky mu moc potíže nedělá, pouze ukrajinština, protože ji vůbec nepoužívá, motají se mu do toho česká slova. Nemyslí si, že umí dobře česky, proto se snaží jazyk zdokonalovat. Ale s Čechy nepracuje, nemá kamarády, tak ani nemá od koho jazyk

odposlouchat. Okolí ho chválí, protože jsou to většinou cizinci, kteří nemluví o moc lépe. Hlavní motivací je skutečnost, že v České republice bydlí.

Přepis rozhovoru

Studoval jsem tady. Normálně studoval jsem, **nabydli** mi jednu **priležitost' ukončit'** pražskou školu a (**JÁ**) jsem to **prijal**. Otevřená **akademija po ekonomike a politike**, **neco tak**, evropská **akademija**. Sám. Ne, ne, není..není to tak jak *treba* jsem očekával, jak *treba* v **normálních** civilizovaných **statech** evropských, **neco** jak Německo, **Niderlandy** a tak. Co se týká práce, *sociální* zabezpečení a taky *toleranci* mezi *lidi*, mezi cizinci a tak. Jako, bydlím tady, jestli dostanu lepší **priležitost**, tak možná nebudu tady. Město, kde jsem se narodil, vesnice v Ukrajině. Už tam nebyl jsem tři roky. *Užívám život*, mám dovolenou a všechno, co souvisí s tím. Bonbony, alkohol. Pivo, becherovka a občas nějaké suvenýry, taky bonbony, alkohol, čokoládu. No v práci většinou mluvím **neboť** anglicky, **neboť** trochu česky, trochu srbsky i tak a doma rusky. To jsou Srby, voni normálně česky neumí hodně mluvit, takže to spíš mix česko-srbský jazyk. Moc málo, jako spíš ukrajinsky ne, jenom s tatou přes skype a třeba s brachou tak rusky, protože ..bratranec, tak on je v Rusku. O, pardon.

Tady pracuju, v prodejně **lotek**. Tak prosím prodavač-konzultant, tak oficiálně. **Ně**. Jenom s turisty, s českými občany jenom... fakt jenom tak občas, to (**JE**) nějaké zvláštní **setkani**, spíš jenom na **svatky**. Ne. Časově náročný, jo šest dní v týdnu deset hodin jsem v práci. Nedá se to říct jak jednoznačně, protože také dostanu procent z tržby jako z krámu, nebo jako **treba** z zisku firmy, takže to všechno záleží de facto na faktorech, jako je celosvětová krize, jestli lidi kupují nebo ne. Jestli brát čistý plat, co dostávám jenom jako fix plat, tak to ne, nestačí to ani na bonbony. Ne. Já bych řekl, že to je stejně, jak **treba** tam, kde jsem bydlel **pred** tím, alespoň **pred** rokem 2010, do roku 2010 to bylo úplně co se tak jako peněz tyká. Jsem doma jako byl, studoval tady, pracoval jako jenom **na** brigádu. Pracovat každý den, celý den tak jako na plný úvazek jsem začal jenom tady.

Asi cizineckou policii, minimálně jedenkrát za deset let, když mám trvalej. No, spíš nikdy jsem neměl. **Treba** jsem byl **prekvapený** už *posledníkrát*, co jsem byl tam, že jsou tam mladí lidi a jsou docela příjemný a jsou vstřícný jako a dá se domluvit vždycky s nima, jako byl jsem příjemně **prekvapený**, **co** se netýká jiných institucí. Úředník vždycky je úředník, jako skoro stejný všude. Nevím, nechodil jsem až tak moc **do** úřadu ani tam ani tady, takže nemám s čím možná porovnávat. Mám štěstí, že jsem zdravěj. Platím zdravotní pojištění, ale nikdy jsem ho nevyužil. Ano. Takže nepreferuju nic. Ne, nemám z čeho.

Ano, měl. Naposled jsem byl třeba v trafice, kupoval jsem **potřaviny**, něco k obědu a prostě slyšel ... cizinci zaparkovali auta v modrý **zoně**, dostali botičky. Na což jeden starší pan říkal: „No, konečně, posraní Ruský dostali botičku, ať to *užijí*.“ Na což jsem vysvětlil: „*Kdybych* nebyli ti posraní Ruský, kde *bych* byl ty po roce 45.“ Jako, co se týká *to*, že jestli člověk špatně zaparkoval, tak to zaparkoval blízko... hned u Ruského zaparkoval taky Němec, a když jsem ho na to upozornil, tak on říkal, že **treba** i *Němce* taky jsou zasraní. No tak to je tady docela dost, jako no. A **treba** na disko třeba *nepuskaj* občas, jestli kontrolují občanku a vidí, že třeba tam je Rus nebo **Ukrajinec**, nebo Uzbek, nebo Kazach, tak prostě říkají bezdůvodně, ani nemůžeme Vás pustit. Opravdu hodně. **Opravně** hodně chodíme na disko, hodně chodíme jako... osobně já (**JSEM**) nezažil, nevím, možná mám tvář nějakou *tak*, že mě nekontrolují, ale hodně **moji** prostě kamarádi třeba: „ty jseš Arab, tak promiň, nesmíš *tady*“. Nebo vidí občanku, že je **Ukrajinec**, protože podle tváře nemůže poznat, jako není až tak velký rozdíl mezi **tym**: „ne, pardon“. A to osobně jsem to já zažil aj viděl, takže já...to je pravda. Zodpovědný jsem za *ti* slova a moc mě to vytáčí. Opravdu jsem párkrát slyšel **jsem**...ne opravdu jsem párkrát slyšel, že některý lidi prostě říkají: „mám sám otevřít klub a napsat vstup zakázaný pro *Češi* a psy“. Prostě jako že tady v centru občas se to stává. Není to jenom ten starší pán, kterež říkal, že jsou zasraní ti lidi, který tam zaparkovali. No nevím, vždycky jsem... jako nepovažuju... Jako **narodnost'**, co se týká **narodnosti** nebo **nacionality** tak ty v *Sovětskom* svazu třeba, jak já mám půl rodiny *Rus* nebo... a půl rodiny z **Ukrajiny**

takže mě... ale nikdy jsem *neutajil*, kde jsem narodil se, takže prostě... a jaký papíry prostě mám a tak. Jo, jsem asi **Ukrajinec**, ale občas taky můžu říct, že Rus třeba. Protože máma... máma **je u** mě Ruska a babička také. A nikdy *oni neřekli* moje babička já jsem Ruska a **tvoj** dědek je třeba z Polska, jako, nemluv s dědkem. Když **treba** nevím, Kličko zmlátí **nejakého**... No vopravdu, když všichni prostě jsou tím fascinovaní, jak normálně bráchové rozdajou... No, protože **nemožu** být pyšný **treba** na dálnice, tak to je... nebo na poslance a úřad a takhle. Občas jsou dobrý, hezký, přátelský lidi, takže jako já nevím... jako **nemožu** říct, že třeba... jenom беру to, jestli je člověk dobrý, nebo špatný, jako nedívám se jako **(NA)** národnost. Znáám se s hodně *lidi*, který jsou z různých států, z Afriky, z Ameriky, Jižní Ameriky, *Severní Amerika*, de facto nikdy jsem *neptal* jako hned jak dělají to třeba, jako že: „Ahoj, jak se jmenuješ a odkud jsi?“ Jo, to není... to je *nejblbějša* otázka, která jako... Nikdy jsem na to *neptal* a nikdy mě jako *neptali*, jenom ptají se mě jako fakt Slováci a Češi. Já беру jestli **(JE)** dobrý člověk, jestli chci s ním jako komunikovat, nebo ne, na shledanou. Takhle spíš. Odkud jsem? Já jsem z Prahy, mám napsáno v dokladech trvalé bydliště Praha deset. Co ještě chceš?

Ani v **Češský**, ani nikdy. Jenom občas jako náhodou **treba přečtu** nějaký článek. Slyšel jsem hodně o *Zemanu*, ale nesleduju to. Ano, měl *bych*. No, když mám možnost, tak ano, půjdu. Ale moc tomu nevěřím, ale *alespoň* jako škrtám něco tam. Nemám na to nárok a jako nezajímá mě to zatím. Jsem měl jediný názor, kdybych mohl volit, volil bych *Shwanzenberga*. Měl jsem hodně rád *číst* **treba** ekonomickou literaturu. Teďka čtu... co se považuje za *koníčka* nebo ne... teďka čtu v *metro* něco alespoň. Jako na víc *času* nemám. No moc **vol'ného** času nemám, když mám **vol'ný** čas, tak se snažím jako alespoň relaxovat, nějak odpočinout, občas chodím do fitka. Mix, co **(MI)** se líbí, to poslouchám. Můžu poslouchat **třeba**, já nevím jako jestli Filip Kirkorov, jestli fakt nějaká hezká **je** písnička, ale také mám rád Mutter **Rammstein**. Teďka čtu v českém. Ne. Spíš ne. Sleduju, ale taky jenom občas, protože jsme vyhodili telku, takže jako jestli... vopravdu nemáme televizi. Jako jenom... ne, jenom vůbec to nepoužívám, jako to je zbytečný **predmet** *nábytku*. Většinou asi online přes internet rusky. Ano. Občas česky taky, jestli něco jako najdu. Ale na českých stránkách nemohl jsem najít jako žádné jako filmy. Tak občas ano, dívám se česky. Ano, chodím na koncerty občas, občas do klubů, občas nevím na výlet, **treba** muzejní noc a tak jako. **Ně**, nikdy jsem nebyl na ruských tady, opravdu, je to zajímavý, ale nikdy, spíše jenom americký, ty jsou slavní. Právě že zajímá mě ta **orhanizace** jako... nevím, vopravdu jsem nikdy nebyl na... No možná jsem jako, *považuju* UNICEF jako za člena organizace, protože prodáváme loutky v Barceloně takže platíme nějaké procento pro ně. Podle pravoslavných, ortodoxní pravoslavný a všechny svátky. Mám... ani moc tak ani neoslavuju asi možná, no ale jo, snažím se alespoň oslavovat.

Normální jídlo na každý den. **Snidam** doma, večeřím doma, oběd **(MÁM)** v restauraci. Snažím se, ano. Kdybych nevařil, tak to *bych* bylo v *restaurace*. Ne, vaří přítelkyně, no *jak* jsem myslel, **nebo** já, nebo přítelkyně. Snažíme to vyměnit pokaždé, takže to jako já nevím. Spíš to je takhle takové jídlo **mezinarodný** jako, co chutná dobře, vaří se rychle a já nevím, nemůžeš to říct, že to je tradiční nějaká kuchyně, nepatří třeba k nějaký zemi tak, že **patří výhradně** k nějaký zemi. **Přítelkyně** spíš, ano, kupuje občas. Občas **pělměni**, občas kaviár, občas kvas a **neboť kabačkova ikra**. Co to je česky? Cuketa? Není to cuketa, no **neco tak** jako **pjuré** z cukety, **neco tak**. Maso a alkohol, aspoň něco. Hm, jestli chutnaj dobře, tak mám rád, jestli... fakt mě záleží jenom na chuti, tak já nevím. Až to uvidím, tak to řeknu, nevím... alespoň to zkusím jestli... a všechno.

Ano, zásadní, všeobecně... **nevím**. **Treba** všichni říkají, že ti Slovaneky, jako *Rusy*, **Ukrajinky** spíš se snaží být jako fakt super efektní a jak **princessa**, což týká se jako Čechů, tak spíš to víc jako praktický oblečení, anebo občas nejsou třeba nalíčení nebo já nevím, a tak. Poznám **treba** na **první** pohled Korejce nebo Čiňana, nebo... OK, teďka **privedu** Korejce, Japonce, tak zkusíme to. Ne, jako že fakt poznám, jako hlavně podle toho, jak vypadá, **(JE)**

rozdíl mezi stylem oblékání. Dá se to na každou **narodnost** indefikovat, skoro na každou. Ano jsem se to naučil. Casual, džíny tričko, svetr. Na Rusku také se neliší spíš, záleží tak jako od místnosti. Třeba byli jsme u... s bratrancem v Ukrajině, on říkal, že fakt jako vypadáte... že lidi vypadají jako hezky oblečení, jako třeba oblek, džíny, košile. Říká, *což* se týká nás v **Sibiri**, tak my máme jenom rádi *tepláci* a nějaký sportovní soupravy. Takže... Ale když jedeš zase do Moskvy třeba nebo do Petěrburgu, tak tam je normálně... všechno... Jestli džíny nejsou Armani, tak to prostě patří do šrotu, takže...

Jako, co to znamená s kým? Samostatně to **reším**. No, já nevím... Proč bych se radil, jako kam mám jet a co mám nakoupit k jídlu, já nevím. No jediné možná s přítelkyní, jako občas. No, ale každý týden já jezdím na nákup, jenom ona občas **dokopí** jako přes týden, jako když něco potřebuju.

Každý den ke čtení zpravodajů, asi zdroje zpráv, tak. V *práce* ne, nemám čas ani jako nelíbí se to moc vedoucímu, takže jestli bych seděl třeba s telefonem v ruce a serfoval na facebooku nebo *kontakt*. Ne, aktivně **ně**, jsem zaregistrovaný v nějakých sociálních *sítí*, ale... Maximálně jednou do dne zkontroluju, jestli nedostal jsem třeba nějaký, nějakou zprávu, anebo tak. Používám *latinu*, ale píšu rusky nebo **ukrajinsky**. No to záleží právě na *obsah* telefonu jako, když *jestli* má ruský jazyk v telefonu, tak... anebo... třeba jestli kamarád nebo kamarádka nemá tu *obci*, že není ruština v mobilu, takže prostě ona nemůže **prečíst** to, tak to je lepší napsat jako latinsky.

Rusky, jako *mám* u mě doma, jako tady, kde já bydlím a moje **přítelkyně**. Rusky většinou, občas *říkám* česky, nebo anglicky, jestli nemůže mě pochopit. Tak. Nemám žádného Čecha, **který** bych mohl říct, že on je kamarád. Nemám žádného českého kamaráda. No tak, česko-srbsko-**anhlický** mix, a občas něco tak ještě... zamotá se slovo ze Španělska, ze španělštiny nebo *Ital*. Tady, jsem **prijel** *tady* bez slovníku a prostě jsem asi první měsíc jenom jsem díval každý den hodně (**NA**) telku a pomalu jsem se naučil. A první moje práce byla tady... byl jsem míchač těsta, domácí výroba **knedlíků** a prostě já jsem byl jedinou jako chlap, nebo muž a se mnou *bylo* tři ženský, **tri** ženy, Češky a oni mně říkaly, že prostě tě naučíme pomalu jako. A fakt asi. Teďka jsem zapomněl, ale po devíti měsících, co jsem pracoval s nima, tak mluvil jsem asi *lepší* a všichni říkali, že jako, že docela dobře mluvím, **ohledně** na to kolik jsem tady, jako že míň než rok. Česky, anglicky, rusky, já nevím, to v práci... říkám, v *práce* buď česky, **buď** anglicky a doma jenom rusky, takže... Spíš ne, už spíš to teďka *je* potíže mluvit správně literární ukrajinsky, jakože fakt málo mluvím **jak** třeba to je jazyk *táta*, fakt málo mluvím *ten jazyk*, tak už spíš to je... už taky nějaký český slova tam zamotají se. Myslím, že ne, proto čtu knížku v *českým* a nebo nějaký časopisy, **že** chci to zdokonalit, ale zase, neslyším... nemám kamarády, nepracuju s Čechami, takže neslyším jako *nosič*... neslyším originální český jako ten správný a neslyším jako nosič *originálního*. Takže nemluví česky jako dobře. A kniha moc nepomůže, tak jenom jediný co můžu. No chce, ale jediné, že jako nemám čas. Moje okolí, s kterým se stýkám každý den, nemyslím, že mluví o dost *dobře*, takže... *normálně*, myslí, že jsem docela dobrej asi. No, že bydlím tady, že prostě musím, já nevím... Jestli bydlíš v tom státu, takže prostě, **že** bych mohl se domluvit alespoň v **krame**, v nějakým supermarketu, nebo někde na úřadu, tak prostě musíš alespoň **tri**-čtyři slova jako umět říct, co alespoň potřebuješ od toho člověka.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Rozlišení výslovnosti „i“ a „y“ vlivem ruštiny: nabydli x nabídli; vylet x výlet (příliš tvrdá výslovnost).

Záměna výslovnosti „ř“ na „r“: treba x třeba; příležitost x příležitost; pres x přes; před x před; příjemně překvapený x příjemně překvapený; potraviny x potraviny; přečtu x přečtu; predmet x předmět; přítelkyně x přítelkyně.

Nesprávná výslovnost některých slov: volný čas x volný; nevím x nevím; v krame x v krámě.

Výslovnost tvrdého ruského „š“ a „č“.

Pohyblivý přízvuk: přítel kyně.

Záměna kvantitativ samohlásek: svatky x svátky; zona x zóna.

Špatná výslovnost dvojhlásky „ou“: v prodejně lotek x loutek.

Morfologická rovina:

Nesprávné užití tvaru podstatného jména v instrumentálu: tolerance mezi lidmi x lidmi.

Nesprávné užití tvaru podstatného jména v genitivu: jazyk táta x tátův jazyk nebo jazyk táty.

Nesprávné užití tvaru podstatného jména v akuzativu plurálu: pro Češi x Čechy; máme rádi tepláci x tepláky.

Nesprávné užití tvaru podstatného jména v lokálu: slyšel jsem hodně o Zemanu x Zemanovi.

Vynechávání zvrtného zájmena „se“ a „si“: ať to užijou x ať si to užijí; nikdy jsem neptal x nikdy jsem se neptal; snažíme to vyměnit x snažíme se to vyměnit; užívám život x užívám si života.

Nesprávná tvorba kondicionálu: kdybych nebyli x kdyby nebyli; kde bych byl ty x kde bys byl ty; kdybych nevařil, tak to bych bylo v restauraci x by bylo.

Nesprávná konjugace sloves: ptaju se mě x ptají.

Nesprávně užitý tvar komparativu příslovce: mluví o dost dobře x o dost lépe.

Lexikální rovina:

Nesprávně užití české výrazy: přijel jsem tady x sem.

Užití ruských či ukrajinských výrazů: Niderlandy x Nizozemsko; pelmeni x pelmeně; pol x půl; kabačkovaja ikra (sám vymyslel český název pyré z cukety); princessa x princezna; Ukrajinecj x Ukrajinec.

Syntaktická rovina:

Slovosled: dá se domluvit vždycky s nimi x dá se s nimi vždycky domluvit; kde jsem narodil se x kde jsem se narodil; už tam nebyl jsem tři roky x už jsem tam nebyl tři roky.

Nesprávně užitá předložková vazba: chodit do úřadu x na úřad; v Ukrajině x na Ukrajině; ohledně na to, kolik jsem tady x s ohledem na to.

Nesprávná vazba slovesa „mít rád“ + infinitiv (z rus.): měl jsem hodně rád číst x čtení nebo rád jsem četl; neboť anglicky neboť česky x buď anglicky, nebo česky; buď česky buď anglicky x buď česky nebo anglicky.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: v modrý zóně; některý kamarádi x někteří; přátelský lidi; telka; s nima; ženská; jsem dobrej.

Poznámky:

Rozhovor trval 27min., a 32s. a během svého projevu respondent užil 2096 slov. Z toho v 65 slovech udělal fonetickou chybu, užil 10 lexikálně nesprávných výrazů, užil 24 ruských nebo

ukrajinských výrazů, 72 výrazů použil nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustil v 32 případech. Respondent mluvil plynule, nebyl žádný komunikační problém.

PŘÍLOHA Č. 22

Respondent 7/24

Dotazník

Zná oba prezidenty, nezná počáteční slova české hymny (ukrajinské „áno“)
Znalost ruštiny: výborná slovem i písmem (učitelka ruského a anglického jazyka)
Znalost češtiny: dobrá slovem a písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor probíhal v kavárně poblíž zaměstnání respondenta.

Rozhodla se přestěhovat se do České republiky kvůli práci a přijela za manželem (se kterým už nežije, jsou rozvedení). Teď žije sama, ale plánuje sem převést svou rodinu (dceru a maminku). Emigrace splnila jen některé požadavky, našla si práci za lepší peníze než na Ukrajině. Chtěla by dostat české občanství a zůstat tu nastálo. Neví, co považuje za svůj domov, ale říká, že asi Ukrajinu. Na Ukrajinu jezdí jednou za rok a vozí si bonbony a semínka. Na Ukrajinu vozí Becherovku. S kamarády mluví rusky, anglicky a ukrajinsky, v práci česky a ukrajinsky.

2. Zaměstnání

Začínala v hotelu jako pokojská, nyní pracuje ve směnárně, ale není to její obor (je učitelka). V rámci práce se stýká spíše se svými krajany a s jinými cizinci. Má také živnostenský list kvůli dřívějšímu zaměstnání. Není spokojena s pracovní dobou, je to časově náročné, pracuje 10 hodin denně a má pouze jeden volný den. Zatím jí to tolik nevadí, dokud je tu sama, ale když sem přestěhuje svoji dceru, tak to chce určitě změnit, aby se jí mohla věnovat. Je spokojená se svou finanční situací, ale chtěla by něco ještě lepšího. Finanční situace se během pobytu v ČR zlepšila hodně.

3. Úřady a instituce v ČR

Ze státních úřadů a institucí přichází do styku s ministerstvem vnitra, policií ČR, PSSZ a živnostenským úřadem. Nemá s nimi žádné potíže. Vidí velký rozdíl v přístupu úředníků tady a na Ukrajině, tady nejsou žádné fronty, všechno jí vysvětlí, pomůžou jí. Preferuje zdravotnictví v ČR, protože na Ukrajině je to zdarma pouze formálně, ale jinak se musí všechno platit. Na důchod si nešetří.

4. Vztah Čechů k cizincům

Neměla žádnou osobní špatnou zkušenost, ale slyšela o tom od kamarádů. Problém s původem spočívá v tom, že zaměstnavatelé nechtějí brát Ukrajince do normální práce. Zrovna nedávno byla na dovolené v Itálii, kde se jí ptali, odkud je, a ona odpověděla, že z České republiky. (Domnívá se, že tam berou Ukrajince jako arogantní národ). Nenapadlo ji nic, proč by měla být hrdá na svůj původ. Na Češích se

jí líbí, jak se chovají k dětem a jak si umí užívat života, odpočívat. Nelíbí se jí, že pijí hodně piva a někteří vypadají divně (např. mají oblek a k tomu si vezmou batoh).

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Politickou situaci v ČR nesleduje, o Ukrajině si občas přečte noviny. O politiku se moc nezajímá. Čte ruské a ukrajinské noviny spíše na internetu. Myslí si, že by člověk měl chodit volit, před oranžovou revolucí byla volit 2x, potom už ne, protože to nemělo smysl. Chtěla by mít právo volit v České republice. O prezidentských volbách v ČR nic moc neví, moc to nesledovala.

6. Kulturní život

Ráda sportuje a čte knihy. Čte v ruštině a v češtině. Má více kamarádů mezi Ukrajinci, protože se bojí mluvit, myslí si, že mluví špatně (předsudek), a proto nemluví s Čechy. Poslouchá rádio. Do divadla chodí na česká představení. Nemá moc času na kulturní život. Na filmy se moc nedívá (nemá doma televizi). Není členem žádné organizace. Slaví svátky jak podle ukrajinských, tak i podle českých tradic – Vánoce, Silvestr. Na svátky zůstává tady.

7. Jídlo

České jídlo jí chutná, má ráda knedlíky. Chodí často do obchodů s ruskými potravinami a kupuje si tam semínka. Stravuje se spíše doma, vaří si sama. Do restaurace chodí jednou za týden nebo za 2. U jejího svátečního stolu nesmí chybět maso. Ráda ochutná exotická jídla a nikdy by nesnědla brouky.

8. Móda

Domnívá se, že Češi moc nesledují módu. Ukrajinci chodí všichni stejně oblečení. V Čechách jsou vidět nejrůznější styly, různý vkus. Ukrajince pozná na první pohled podle zubů (muži mají zuby zlaté), podle tváře i podle účesu, podle zlatých šperků. Preferuje klasické oblečení kvůli práci a také změnila svůj názor na to, jak má vypadat žena v 31 letech. Na Ukrajině nepracovala, takže se oblékala spíše sportovně.

9. Každodenní život

Řeší to sama se sebou, protože bydlí sama, s nikým se neradí.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

PC používá velmi často, v práci a také doma proto, aby mohla volat své rodině přes skype. Dívá se na facebook, na zpravodajské portály, slevomaty. Aktivně chatuje v ruštině a ukrajinštině. Rusky a ukrajinsky píše latinkou, nemá ruskou klávesnici.

11. Jazyk

Doma mluví ukrajinsky, s kamarády rusky a ukrajinsky půl na půl. V práci mluví ukrajinsky, česky, rusky a anglicky. Základy českého jazyka se naučila za půl roku, ale k tomu, aby mohla skutečně mluvit, potřebovala 2 roky. Nejčastěji mluví ukrajinsky. Dává do ukrajinštiny česká slovíčka (např. účet, účel, úvěr, objednávka, jízdenka, pračka – terminologie, ale i slova z běžného života). Ruská slova dává do české mluvy, když neví, jak se to řekne česky. Český jazyk se učila hlavně v práci a z televize. Jako učitelka jazyků je sebekritická a chápe, že nemluví tak, jak by měla. Hlavní motivací pro výuku jazyka je pro ni práce.

Přepis rozhovoru

Rozhodla jsem přestěhovat kvůli **práci**, že **hledala** jsem práci. Do České republiky jsem přestěhovala, protože tady byl manžel a přijela jsem za manželem. Teď žiju tu sama. **Planuju** přivést sem rodinu.

Moc ne, ale některý požadavky ano splnila. Našla jsem práci za lepší peníze **jako** na **Ukrajně**. Dostat občanství a zůstat tady nastálo. Teď **akorát** ani nevím. Asi ještě Ukrajinu. Jednou za rok. Bonbony a **semínka**. Spíš nějakou **Becherovku**, alkohol. No, jezdím, na nějakou dovolenou, na zájezdy *podívat*.

Rusky, anglicky, ukrajinsky a česky. Jako ty jazyky? Takže česky používám v práci, a anglicky, rusky a ukrajinsky používám s kamarádama a doma. Ano, používám to hodně. *Ukrajina*. S klientama nějakýma, tady hodně Ukrajinců a **Ruských**, takže používám to hodně, hodně tady mám kamarádů, takže mluvím ukrajinsky víc **jako** česky.

Pracuju ve směnárně. Ne, vůbec to není můj obor. Učitelka angličtiny a ruštiny. Spíš se svými krajany. Nejsem spokojená s *tým* pracovní dobou, pracujeme hodně hodin, ale jinak **(JE)** to dobrý. Ano, **(JE)** časově náročné. Pracujeme takhle, deset hodin denně a máme jenom jeden den volna, takže to je náročné. Ano jsem spokojená, ale chci **neco** ještě lepšího. Ano, zlepšilo se to, a o moc. V hotelu jako pokojská.

Ano. Takže to je ministerstvo vnitra, to je policie, to je sociální zabezpečení a... to je asi všechno... jo a živnostenský úřad taky. Ano, mám živnostenský list. Teď jsem jako zaměstnanec, před tím byla jako na živnostenský list. *Žádní, žádní*, to se mi líbí, jak *se* tady všechno pracuje. Ano, a je to velký rozdíl, že nejsou fronty, je tam jako pořádek, je disciplína, všechno je rychlý a všechno ti vysvětlí a *pomožou*, a zavolají a nepíší. Není v tom bordel jako u nás. Ne, ne. Jako spíš model v České republice, protože na Ukrajině je to zdrama jenom **takhle** zdarma, musíš to platit všechno. Model v České republice mně se líbí víc. Ne.

Osobní zkušenost **(JSEM)** neměla vůbec, ale slyšela **(JSEM)**, že je to pravda. Ale **nemožu** říct něco špatného, že Češi nějak se chovají ke mně špatně, jsem neměla... Od **známých**. Jako že jsem z **Ukrajiny**? Ano, že hodně nechtějí vzít Ukrajince do práce, jako do normální práce. Ano, právě v *Italsku* nás *ptali* odkud jsme, a my jsme byli s českou skupinou, tak jsem řekla, že jsme z Česka. A moje máma říkala, že proč neřekla, že z **Ukrajiny**. Říkám, ani nechci. *Ukrajinci* berou jako arogantní takovej **narod**. **Nevym**. **Nevym**. Ani nemůžu odpovědět na to. Ano, občas jo, s nějakými známými, s kamarády, když se to týče **něco** tak vážného, tak ano. Líbí? Chování k **dětem**, že jak se to v rodině to a jak si umí **užívat život**, že umí **a** pracovat a také odpočívat. Že hodně pijou pivo a vypadají trošku tak divně. Jako má hezkej oblek a má vzadu nějaký bařoh a vlasy má... jinak **jsou** v pohodě všechno.

Ne, občas ano, čtu noviny. Moc ne. Ne, nesleduju moc. Ruské, ukrajinské ano sleduju. V internetu ano nějaký zprávy. Volit, jako cizinec tady? Jo, ano. Chodila jsem, ano *chodila* jsem dvakrát před tou oranžovou revolucí a už třetíkrát jsem nešla vůbec, protože to *nebyl* smysl, ale jinak chodím. Ano. Ne. Jako to jméno **(SI)** ani nepamatuju.

Konyčky, tak to asi ten sport a knihy. *Plavám*, chodím do fitness, takový všeobecný. Cizinců z mé země, z Ukrajiny, ano. Kvůli jazyku. Já mám takovej ještě *jazykový bariér* a stydím se tak mluvit, že furt se bojím, že řeknu něco špatně. Tak proto moc ani nemluvím s Čechama. Nejaký pop, spíš rádio si zapnu a co tam hraje tak ... český, český taky no. Tak to, čtu v ruštině a v češtině, mě to je jedno. Před tím jsem měla ráda moc něco **na** lásku, teď mě *zajímá* nějaký thriller a zabijačky. No, to je velká změna, to spíš s *tým*, s věkem ta změna. Martina Cole Maniak. Ano byla jsem tento rok... nebo ne, za *poslední* půl roku dvakrát. Český, do českýho. Já bych to ráda navštěvovala, ale bohužel nemám na to **čas**. Ani ne. Na akci, naposledy... To ani **nevym**. Ne. Slavím svátky určitě jako podle ukrajinských tradic a podle českých taky, Vánoce, Silvestra...ráda slavím všechny svátky dvou zemí. Zůstanu tady. S kamarádama, zatím, doufám že pak budu slavit s rodinou.

Chutná mi to, mám ráda, ano. Ano, semínka. To je moje slabost... jsou semínka. Doma, vařím si sama a v restauraci se stravuju jednou za týden nebo za dva. Spíš nějaké maso. To musí být něco... spíš nějaké maso... nějaký kus masa dobrého. Nemůžu říct, že to mám ráda, ale ráda to ochutnám. Takové chrobáčky.

Ano, ano, je to rozdíl. Že, tady jako mezi takovým, jako říct, takoví lidi, jestli nejsou bohatí, tak ani **neslědují** módu, prostě kupují něco na **slěvách**, nevidím tady nějaký žádný takový **pisk mody**, jo poslední módu. Ukrajince, když to... je to poznat hned. *Všechny* chodí stejně oblečení skoro, a to. Tady ne, tady *všechny* mají různý vkus a styl na to oblečení. Ukrajince poznám, ano. Podle zubů, podle (**TOHO**) jak *tváří*, že mají *zlatí* zuby, podle jako tváře, a ten účes, že jako muži... muži mají to všechno stejný skoro, ženy některý mladý, tak už ani nepoznám, když je mladá, tak to spíš vypadá jako *Češi*. A jinak je to poznat, jako když je to muž. A zlato také, zlato, hodně zlata. Klasika, klasické oblečení. Jo, liší se to. Na Ukrajině (**JSEM**) skoro ani nepracovala, takže měla dcerku a byla na **materské**, tak jako máma potřebovala jenom nějaký tenisky a šortky. Tak bylo to spíš *sportovní* něco. Teď jsem tady kvůli práci, kvůli tomu, že jsem už trošku změnila jako názory svoje na ten **život**, na to, jak mám vypadat, jak má vypadat ženská v třicet jedna let, tak to teď spíš mám ráda tu klasiku. Ne nechybí mi to. Já mám v neděli víkend, a to **možu** *použít* ty tenisky a stačí mi to.

Sama, **bydlym** sama, tak **reším** to sama s sebou. To ne.

Používám to hodně často, kvůli *práce* a doma kvůli skypu, že *se* volám pořád rodině. Jsou takové portály jako ten facebook, jako ten kamarádi a noviny a nějaké *slevomaty* taky sleduju. Ano, když mám čas, v ruštině a v ukrajinštině. Píšu *latinoju*, latinkou, smsky taky latinkou, všechno latinkou, já ani neznám ani tu klávesnici v ruštině.

Ruština, ukrajinský, český, anglický. Ukrajinsky. Rusky a ukrajinsky, jako půl na půl. Ukrajinsky, česky a anglicky taky používám. Tak, minimálně tu češtinu základní za půl roku, a tak asi do *dvoch* let, to bylo strašně těžký. Ukrajinský. Jako, *meži*, mezi, ukrajinský a český ano trošku. Ano, používám to hodně a... *Jaký* účet, účel, **úver**, objednávka, jo takový, **jízdenka**, takový slovíčka, že moje máma **to** nerozumí vůbec... *pračka*... ona to neví, co je *pračka*, a pro mě to je ukrajinské slovo, jako normálně. Ano možná, když něco neví to v češtině, tak používám to v nějakým jiným jazyce. V *práce*. Nechodila, jenom takhle poslouchala a koukala na televizi na ty filmy, a takhle jsem pořád se ptala, a co to znamená to a to, a tak se naučila. To já nevím, jsem taková *samokritická*, takže neumím to dobře. Jako jak mluvím český? Říkají, že mluvím dobře, ale já jako učitelka jazyků rozumím, že to není to... ta... ten jazyk, já nemluvím takhle, jak *bych* to mělo být. Ale říkají, že jako *cizinka*, tak to stačí **to**. Práce, že v práci to hodně potřebuji a kvůli *práce*, tak to bych chtěla mluvit lepší.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Rozlišení výslovnosti měkkého „i“ a tvrdého „y“: nevym x nevím; konyčky x koníčky; cyzinců x cizinců; bydlym x bydlím.

Záměna kvantity samohlásek: zakony; narod.

Nezměkčuje hlásky před „ě“: neco x něco.

Výslovnost tvrdého ukrajinského „č“ a „ž“.

Výslovnost ř jako „ž“: požádek x pořádek.

Výslovnost ř jako „r“: materská x mateřská.

Přízvučenost výslovnosti okolí (změkčení): chování k dětem x dětem.

Výslovnost ukrajinské předložky „z“ místo české „s“: z věkem.

Ledabylá výslovnost: nějaký x nějaký.

Pohyblivý přízvuk.

Morfologická rovina:

Chybná konjugace některých sloves: pomozou x pomůžou; nemožu říct x nemůžu; pijou x pijí; plavam x plavu.

Vynechávání či naopak nadbytečné užívání zvrtného zájmena „se“: rozhodla jsem přestěhovat; to se mi líbí, jak se tady všechno pracuje; to jméno ani nepamatuju; v Italsku nás ptali; že se volám pořád rodině.

Ukrajinská deklinace jmen: píšu latinkoju x latinkou.

Další chyby v deklinaci: našla jsem práce x práci; v práce x v práci; kvůli práce; s kamarádami x s kamarády (ami – ruská koncovka instrumentálu); svoj život x svůj.

Nerozlišování tvrdých a měkkých typů přídavných jmen: s pracovní dobou x s pracovní dobou; mají zlatí zuby x zlaté; mladí ženy.

Akuzativní vazba je nahrazována genitivní: nechtějí vzít Ukrajinců x Ukrajince.

Slovotvorba: (přípona zvolená pod vlivem jiných slov s podobným významem- název země): v Italsku x v Itálii.

Špatná deklinace přivlastňovacího zájmena „můj“: moja máma x moje máma.

Užití špatného slovesného vidu: chodila jsem dvakrát volit x šla jsem nebo byla jsem.

Chyby v rodu podstatných jmen: jazykový barier x jazyková bariera (záměna českého rodu s ruským).

Chyba v deklinaci číslovky dva: do dvou let x do dvou.

Záměna příslovce za přídavné jméno: chtěla bych mluvit lepší x lépe.

Vynechávání pomocného slovesa být v minulém čase sloves: Osobní zkušenost neměla vůbec, ale slyšela, že je to pravda – slyšela jsem, neměla jsem.

Nevokalizuje předložku v místě, kde je to v čj obvyklé (kdy následuje stejná souhláska na začátku slova) sám s sebou x sám se sebou.

Záměna příslovce za přídavné jméno: chtěla bych mluvit lepší x lépe.

Nesprávná tvorba kondicionálu: já nemluví takhle jak bych to mělo být x jak by to mělo být.

Lexikální rovina:

Nesprávně užitá česká slova: takové všeobecné ve smyslu různé.

Zvláštní pojmenování: chrobáček ve smyslu brouk.

Ruská slova: pisk mody x poslední výkřik módy.

Syntaktická rovina:

Elipsa: český používám v práci x český jazyk používám v práci.

Nesprávný slovosled: v internetu nějaké zprávy čtu; teď žiju tu sama momentálně; hodně tady mám kamarádů; model v ČR mě se líbí víc; ani nemůžu odpovědět na to; Ukrajince berou jako arogantní takový narod.

Nevhodně zvolený spojovací výraz: lepší peníze jako na Ukrajině x než na Ukrajině.

Špatná (ruská) vazba: za poslední půl roku; máma to nerozumí; nemělo smysl x nemělo to smysl; když se to týče něco tak vážného x něčeho.

Shoda podmětu a přísudku: jinak jsou v pohodě všechno.

Špatná předložková vazba: na lásku x o lásce.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: s kamarádama; s klientama; vypadaj x vypadají; chovaj; špatnýho; jo; furt se bojím; bordel ve smyslu nepořádek; rychlý.

Poznámky:

Rozhovor trval 21min. a 34s., během rozhovoru respondentka užila 1223 slov. Mluví velmi dobře česky, ale když se více rozpovídá, tak se zapomíná hlídat a její mluva je více ovlivněna mateřským jazykem. Je učitelka anglického a ruského jazyka, proto má předpoklady pro studium jazyka, ví, jak se jazyk učí, ví, na co si musí dát pozor. Říká dlouhé a souvislé věty, má i bohatou slovní zásobu. Z toho v 27 slovech udělala fonetickou chybu, v 9 případech se dopustila lexikální chyby, užila 5 ruských či ukrajinských výrazů, 34 výrazů použila nesprávně morfologicky, syntaktických chyb se dopustila v 17 případech. Neměla problém s pochopením otázek. Mluvila plynule.

PŘÍLOHA Č. 23

Respondent 9/22

Dotazník

Zná oba prezidenty a zná počáteční slova jak české, tak i ukrajinské hymny

Znalost ruštiny: výborná slovem i písmem

Znalost češtiny: výborná slovem i písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor probíhal na univerzitě ve studovně místní knihovny.

Respondent pochází z české krajanské rodiny, v rámci vládního programů dostal možnost jet do ČR na kurzy a pak se rozhodl tady zůstat a studovat. Žije tu sám, rodina zůstala na Ukrajině. Respondent říká, že má dva domovy – jeden na Ukrajině a jeden v Čechách. Na Ukrajinu jezdí jednou až dvakrát ročně, ale spíše jsou to pracovní cesty. Ale navštěvuje kamarády, rodinu a jezdí k moři. Má hodně kamarádů na Krymu, protože tam vystudoval vysokou školu.

2. Zaměstnání

Respondent v současné době studuje na magisterském a doktorském studiu, v rámci studia pracuje na grantech, pracuje brigádně v cestovní kanceláři. Nepracuje ve svém oboru, občas dělá překlady. Se zaměstnáním je spokojen. Zaměstnání není časově náročné. Se svojí finanční situací je také celkem spokojen, ale mohla by být lepší. Za léta pobytu v ČR se jeho finanční situace zlepšila. Jako první brigádu roznášel ráno noviny.

3. Úřady a instituce v ČR

Do styku přichází s cizineckou policií, ministerstvem vnitra, městským úřadem. Nemá s nimi žádné potíže. Rozdíl v přístupu v ČR a na Ukrajině vidí v tom, že tady se úředníci chovají lépe, necítí se tak nadřazeně nad ostatními. Preferuje model zdravotnictví v České republice, protože zde si člověk platí pojištění a pak má jistotu, že dostane odpovídající péči, zatímco na Ukrajině je to obráceně, je to bezplatné, ale za každý zákrok musí platit. Na důchod si zatím nešetří.

4. Vztah Čechů k cizincům

Párkrát zažil, že na něj skandovali na ulici „táhněte domů“, když ho slyšeli mluvit rusky, ale stalo se to jenom párkrát. Když bydlel na koleji, tak spousta jeho kamarádů Čechů se k přistěhovalcům z východu chovala dobře. Nemívá problémy spojené s původem. Nemá potřebu tajit svůj původ, jenom občas, když nemá náladu se bavit s někým cizím rusky, tak neprozradí, že je z Ukrajiny a že rusky umí. Je hrdý na ukrajinské sportovce nebo je hrdý na to, že pochází s Krymu, a to říká všem.

Nedebatuje na téma státní příslušnosti. Na Češích mu vadí velká míra xenofobie. Líbí se mu to, že když si Češi pustí někoho k tělu, tak pak už se chovají jako opravdoví přátelé.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Sleduje politickou situaci jak na Ukrajině, tak v ČR, debatuje o ní na internetu. Sleduje jak české, tak i ukrajinské zprávy a čte noviny. Myslí si, že člověk by měl chodit volit, a pokud nechodí, tak by se k tomu neměl vyjadřovat. Sám volit chodí, v ČR by „asi“ také chtěl mít právo volit. Prezidentské předvolební kampaně sledoval a volil by K.Schwarzenberga, myslí si o něm, že je to rozumný člověk a že se více vyzná v politice a v mezinárodních vztazích, pouze respondentovi trochu vadí věk tohoto kandidáta.

6. Kulturní život

Z Ukrajiny si vozí krymské víno, ukrajinskou vodku a kaviár. Z ČR vozí Becherovku, pivo a také čokoládu, např. Studentskou pečeť. Rád sportuje a rád fotí, dělá videa s kamarády. Poslouchá nejrůznější hudbu, ruskou a ukrajinskou také, ale určitě ne novou scénu, spíše starší věci. Na čtení teď moc času nemá, čte spíše odbornou literaturu. Beletrii čte spíše v češtině, protože v ruštině jsou zde knihy málo dostupné. Do divadla občas chodí, ale už dlouho nebyl. Většinou chodil do Národního divadla na česká představení. Dívá se na staré české filmy, na sovětské a na zahraniční většinou v ruštině, v kině sleduje filmy v češtině nebo s českými titulky. Chodí také na koncerty, na výstavy. Není členem žádné organizace. Slaví pravoslavné a české svátky, katolické Vánoce a Velikonoce slavil už na Ukrajině, protože pochází ze smíšené rodiny, na svátky zůstává v ČR.

7. Jídlo

V ČR mu jídlo chutná, jen knedlíků je někdy moc. Oceňuje to, že si může objednat většinou jinou přílohu k jídlu než knedlíky. Párkrát do měsíce si zajde do obchodu s ruskými a ukrajinskými potravinami, kupuje si tam ryby, bonbony a kvas. Stravuje se spíše doma, vaří si sám jak česká, tak i ukrajinská jídla. U svátečního stolu nesmí chybět salát, dort. Rád experimentuje v jídlu a má rád exotická jídla, ale nikdy by nesenědl hmyz.

8. Móda

Češi se oblékají více sportovně, ale někdy i do míst, kam to nepatří, nebo kombinují elegantní oblečení se sportovním (např. oblek se sportovními botami). Poznává Rusa nebo Ukrajince na první pohled, ale občas ani neví, podle čeho. Na každý den preferuje volnější oblečení, džíny, kalhoty, ale záleží na situaci. V ČR se obléká trochu jinak, protože je tady větší výběr, hodně slev a finanční situace mu dovolí, aby se lépe oblékal.

9. Každodenní život

Bydlení řeší se spolubydlícími, radí se občas s rodiči, ale většinu problémů řeší sám, protože už dlouho bydlí sám.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá často, asi i častěji, než by sám chtěl. Používá ho k práci, ke studiu, k trávení volného času. Na internetu nakupuje, čte zprávy, odborné stránky (spíše v ruštině, protože v češtině jich moc není). Nechatuje. Když píše rusky, tak se snaží používat azbuku.

11. Jazyk

V Čechách mluví doma česky na Ukrajině rusky. S kamarády mluví rusky a česky. Češtinu se učil v Krymu (nedělní škole), pak na měsíčním kurzu ještě v roce 2002, pak se učil na vysoké škole. Rusky mluví s rodiči, s příbuznými, s kamarády na Ukrajině i v Čechách, v práci (pracuje brigádně pro cestovní agenturu), česky mluví s českými kamarády, na úřadech a v běžných životních situacích v ČR, ukrajinsky rozumí a mluví příležitostně (např. na konferenci na Ukrajině), trochu anglicky podle potřeby. V rámci brigády v cestovní kanceláři se stýká spíše s krajany z bývalého sovětského svazu. Češtinu ovládl a půl roku, po prvním semestru na vysoké škole. Nyní o něco více používá češtinu. Přepínání mezi jazyky mu potíže nedělá. Když mluví s Rusy žijícími v ČR, tak občas použije české slovo, ale snaží se to nedělat. Občas se stane, že si nevzpomene na ruské slovo, ale to se spíše stávalo po roce pobytu v ČR. Myslí si, že umí dobře česky. Většina lidí ani nepozná, že není Čech, spíše si myslí, že je z Moravy. Hlavní motivací pro studium je zdokonalení v písemném projevu.

Přepis rozhovoru

No, já **pochazím** z české krajanské rodiny, takže jsem dostal možnost v rámci **vladního programu** sem přijet na stáž nebo na kurzy pro krajany, no a potom jsem se rozhodl, že tady zůstanu a začal jsem studovat tady. Z Ukrajiny, z Krymu. Sám. Rodiče jsou na Krymu. Já si myslím, že zatím ano. Tak určitě, nebo nejspíš tady budu *zůstávat* i dál. Hm, to je těžký, tak bych možná řekl, že mám dva domy, tady a na Krymu určitě. No, určitě jednou, jedenkrát ročně, nebo možná i dvakrát, ale v poslední době to (**JSOU**) spíš takový pracovní cesty. Tak určitě setkávám se s kamarády, těch tam mám dost, protože jsem tam vystudoval vysokou školu, tak k moři, i když třeba, i třeba když tam přijedu v listopadu, tak stejně jedu k moři. Jo, no, tak v současné době k tomu napomáhá internet, facebook, skype. Krymské víno a ukrajinskou vodku, a ještě kaviár. No, teď už asi... no dřív jsem vozil třeba becherovku... nebo teďka taky občas přivezu nebo **pivo**, a teď moc to **nevozím**, spíš občas vezmu nějaký ty orionky, myslím jako nějakou tu čokoládu, třeba tu studentskou, protože takovou podobnou na Ukrajině nemají a *mě* tam všichni mají hrozně rádi. Červenej. Rusky, když to je moje **materština** s rodiči, s přáteli, s příbuznými, s kamarády tady, teda s **ruskomluvícíma**, česky mluvím taky s kamarády s Čechama, nebo tady na fakultě **používám**, na úřadech. **Ukrajinsky** umím, teda moc nemluví ukrajinsky, ale třeba když jsem byl teďka minulý rok na Ukrajině, jsem se zúčastnil jedno konference, tam někteří se bavili ukrajinsky, že jo výhradně, tak potom, co jsme se furt bavili, tak jsem už taky přepnul na ukrajinštinu. I když ona nebyla moc dokonalá, ale... a anglicky trochu mluvím, a to už podle potřeby. Tak třeba v práci, dělám brigádně tu práci s turistama, to jsou ruskomluvící turisté, no, podle potřeby no. Když vidím, že... nebo když třeba se s někým začnu bavit česky a slyším že... že používá... že mluví s **přízvukem**, tak třeba se zeptám, jestli by nebylo pro něj lepší přepnout na tu ruštinu. Tak já studuju, dodělávám magistra, studuju v doktorském studiu, kromě toho děláme tady na jednom grantu, což je výzkum ruského jazyka... nebo je to akvizice druhého jazyka u ruskomluvících v českojazyčném prostředí. Což je jakoby v podstatě... přijímání. Potom dělám brigádně v cestovní kanceláři. V oboru asi ne, občas třeba... co by se spojovalo s oborem, tak občas dělám nějaký překlady a spíš... Z Ukrajiny mám zeměpis, no. A to nedělám, no. Tak s krajany z bývalého Sovětského svazu. Jo, docela jo. No není, právě možná, proto mně vyhovuje, že já v podstatě si **vybírám** sám, teda co voni mi nabídnou, tak já buď to přijímám nebo odmítnu... Ne, ne, **neprovazím** po městě, ale dělám jakoby takovýho technickýho průvodce, což znamená, že je vyzvednu na letišti a **dávám** nějaký základní informace. Tak docela jo, ale každý by chtěl, aby byla lepší. Řekl bych, že jo. No, první brigádu jsem dělal, už co jsem se přestěhoval v roce 2005, jsem teda **dostával** nějaký stipendium od vlády, ale jsem začínal... asi tři měsíce roznášel ráno noviny. No, některý si stěžovali, že to roznáším pozdě, třeba, já jsem začínal někdy před pátou ráno. No, **noviny**, **noviny**. Takže prostě MF Dnes, Lidovky, prostě všechno.

Tak proto, abych si prodlužoval dlouhodobý pobyt, tak cizineckou *police*, vlastně teďka Ministerstvo vnitra několikrát navštěvoval, a... no... pro nějaký potvrzení jsem byl na městské části. Ne, myslím, že ne. Tak možná, že tady jsou nějak jednodušší v tom chování a tak, že necítí se až tak nadřazeně. Když třeba vidí, že jsem cizinec, a když slyší, že **mluvím** dobře česky, tak žádný problém s nima. Asi místní, určitě lepší, člověk si platí a pak má jistotu, že má to víceméně... nebo v podstatě všechno zadarmo. Když třeba na Ukrajině je to opačně, že je to bezplatný, ale stejně za všechno platíš. Zatím ne.

No **parkrát**, ale to spíš výjimečně, jsem slyšel, že třeba, já nevím: „Táhněte domů“ a tak, když nás slyšej mluvit rusky, ale ve většině případů ani ne. Taky když jsem bydlel na koleji, tak spousta mých kamarádů Čechů k nám z východu se chovalo dobře. Ne. To asi ne, ale možná, když třeba nemám zrovna náladu s nikým se bavit... s **cizím**, *nikým* **cizím** se bavit rusky, tak neprozradím, že jsem z Ukrajiny. Tak to možná během **nějakých** sportovních akcí,

když fandím **nějakýmu** ukrajinskému týmu a tak, anebo, což už je takový regionální patriotismus, určitě jsem hrdý na to, že jsem z Krymu, a toto říkám všem. No asi moc ne. Na **Češích**... tak to je **těžký**, nevím co. Vadí asi docela velká míra xenofobie a líbí... tak když pak s někým se skamarádíš, tak se chovaj doopravdy příjemně, prostě když tě dopustí řeknem tak k tělu, tak už pak se cítíš s nimi opravdu... (**JAKO**) opravdový přátele.

No určitě. Taky. Víc ne, tak třeba na nějakých stránkách si debatujeme. To jo, určitě. Taky. No, já si myslím, že ano. **Chodim**, tak potom, když lidi nechoděj volit a potom nadávaj na vládu nebo na prezidenta... Asi ano. Ano. Ano. No, stávající prezident Miloš Zeman a Karel Schwarzenberg. Já jsem byl pro Schwarzenberga, ale, jsem říkal, že kdyby byl aspoň trochu mladší, tak možná by to bylo lepší. Nevím, von mi před tím byl nějak osobně sympatičtější a já si myslím, že to je takový **inteligentní** muž a více se vyzná v politice a v těch **vztazích** ve světě, než Zeman. Zeman je podle mě strašně... v nějakých názorech strašně kontroverzní a takový... takový... jak se ukázalo v poslední době, tak to nedělá moc *dobry* pro ohlas České republiky ve světě.

Tak co dělám? Někaký sport, rád **běham**. No, chtěl bych, no. Zatím moc na to necvičím. Ale tak jako to je sport, že jo. Tak rád fotím, hodně fotím. Někaký... začínám teď dělat někaký videa s kamarády. Různou, absolutně, třeba... ruskou, ukrajinskou, českou, evropskou, vůbec prostě světovou. Tak, ničemu se v podstatě nebráním, když mi někdo něco nabídne, tak já (**TO**) poslechnu, a buď se mi to líbí, nebo ne. No ruskou a ukrajinskou až tak ne, protože v podstatě to je takový strašný, hrozný pop. No, v poslední době moc času na čtení nemám... něco podobného... No, tak spíš jestli něco z nějaký krásný literatury, tak nevím... no spíš čtu v češtině, i **kdybych** rád víc četl v ruštině, ale problém je, když chceš sehnat knížku v ruštině, za prvý je tady omezený výběr a potom ty knihy v ruštině jsou drahé. Tak buď si čtu na počítači, což není moc dobrý pro oči hlavně, ale... Ještě nemám, už jsem o ní přemejšlel, protože to (**JE**) výhoda ruskomluvící literatury, nebo vůbec přeložené do ruštiny, že tam se dá sehnat cokoliv. Už jsem dlouho nebyl. Spíš na česká a... já jsem teda víc chodil do Národního divadla než do jakéhokoliv jinýho. Tak já se dívám třeba na někaký staré filmy české, sovětské, na ty se dívám rád, protože oni jsou, i ty české, i ty sovětské jsou zajímavý, možná i koukám na ně i jinačím pohledem, a i někaký současný prostě někaký science-fiction a tak. A dívám se... Pokud... když si někaký film stahuju, tak se určitě dívám v ruštině, když tady chodím do kina, tak spíš v češtině nebo s titulka ma českajma. Pokud je dobrý, tak ne až tak. Mně to nevadí a mně to přijde docela zajímavý, že ono v podstatě, já si myslím, že nikde to jako takový není, jenom v Rusku. Takže je to taková specialita. No, tak třeba, když tady někdo přijede, někaký koncerty, někaký představení, někaký výstavy. Jo. To už je dlouho. Já si nevzpomenu, to možná, že **až** na konci minulýho roku, když byl den otevřených dveří v Obecním domě, tak tam byla velká prohlídka, tak... Já si myslím, že určitě bylo něco i na začátku *roka*, ale já si nevzpomínám. Nejsm. Tak slavím i naše ruské svátky, české v podstatě tím, že pocházím ze smíšené rodiny, tak jsme vždycky slavili, třeba já nevím, i katolické Vánoce i Velikonoce i ty ruské, jsme vždycky slavili voboje. Ne, zůstávám tady.

Docela chutná. Teda, občas si **říkam**, že je tady spousta těch jídel... jako příloh spousta knedlíků, ale zase je výhoda, že člověk si může vybrat, prostě ty knedlíky odmítne a dostane jako jinou přílohu. No, vobčas si zajdu, tak podle mě párkrát do měsíce, někakou rybu, bonbony, jsem kupoval někak, jak byla ta horka, tak jsem si kupoval kvas. Jo, určitě. Spíš doma, jo. Všechno, opravdu i první... různé polívky, hlavní jídla jak naše, tak i česká jídla, peču. Ještě ne. No, někaká ženská by měla ráda mě, no. Tak to je hodně věcí, já nevím, tak třeba někaký salát třeba olivje anebo určitě dort někaký. No, alkohol taky. Jo. Docela jo. Tak někaký hmyz asi.

Jo určitě. Tak **Češi** se oblíkají víc sportovně, až bych řek, že občas **příliš**. Třeba si někteří nemohou... teda nechápou, že třeba někaký sportovní oblečení někam nepatří, třeba na někaký akce a tak. Nebo, když vidím někakýho chlapa v obleku a v sportovních botách, tak je to opravdu hnusné. A naše krajanky si rádi oblíkají... teda, no spíš fakt je... to je takový pro ty

ruské, ale také Ukrajinky si myslím taky, že oblékají se takhle různě načínčaně. Jo. Občas ani **nevím**. Protože, když třeba jsou oblečení **víceméně přibližně** k české módě, nebo takhle, že podle oblečení vůbec se nedá posoudit, ale nevím, prostě já si řeknu, že to je Rus nebo Ukrajinec. A ve většině případů opravdu trefím. Tak třeba slyším, no. Asi ne. Spíš nějaký volnější, nevím, tak casual, casual jako že, prostě takový to volný městský, já nevím, takový ty džíny, i když mohou být prostě nějaký kalhoty. Ale to zase záleží, že, když bych pracoval někde, kde by byl **zapotřeba** oblek, tak... Hm, asi jo. No, možná, že tady.. ani ne výběr oblečení, protože já si myslím, že na Ukrajině výběr je oblečení stejný, ale ty ceny. Že tady si můžu dovolit koupit víc. Možná je to tím, že taky jako mám tady větší příjmy, než jsem měl na Ukrajině, ale zase tady je spousta slev, když já sháním košile... vidím sleva, tak si něco vyberu. A jsem v pohodě. A můžu koupit to oblečení levnějc, takže občas i víc. To ani ne. No, to určitě.

Tak asi sám se sebou, protože já bydlím v podnájmu, jsme tam tři, a tak jako nějaký náklady na společné bydlení tak řešíme ve třech. No. To vypadá dobře. Na Žižkově. Holky nám říkají, že u nás je to *čistějc*, než v bytě, kde bydlej samý ženský. Tak možná jo občas, se zeptám *rodiče* nebo *kamarády*, ale většinou sám. To je možná tím, že už léta bydlím sám, tak jsem zvyklej.

Často, možná i víc, než bych chtěl. Tak pracovně, pro studium, pro nějaký trávení volných chvil, pro **komunikaci** s přáteli. Tak nakupování asi ne... spíš to přes internet nedělám... možná nějaký... no, občas nějaký knihy, občas zřídkka nějaký oblečení, a tak jako zpravodajství, nějaký... nějaký vzdělávací portály ruské, české. Možná spíš, že tady je problém, že tady až *takových* portálů vzdělávacích jakoby těch vědecko-populárních tak to až tolik není, jako třeba teďka je několik takových ruských portálů, nebo zahraničních, zase že mi dělá problém, že tam jsou (**TEXTY**) v angličtině a to je pro mě těžší. To asi ne. Snažím se víc používat azbuku. No, tak jako to záleží zase, jestli **píšu** domů nebo obecně na **Ukrajinu**, do Ruska, tak píšu v azbuce, když **píšu** tady rusky s někým, tak můžu klidně napsat v latince.

No, česky a tam doma rusky. No, on **pochazi** z vesnice, a když bydlel na vesnici, tak s mámou vždycky nebo s příbuznými se bavil česky a rusky. Takže jakoby oboje. A potom šel na vojnu, pak se přestěhoval do města a ta čeština se ztratila. I když von třeba... jsme jezdili za babičkou, co ještě byla naživu, tak vona na něj vobčas mluvila česky, on jí rozuměl, ale odpovídal rusky. Ale říkal, že češtině rozumí. Teďka určitě možná je to těžší, ale že rozumí. Ne z toho, z Krymu. No, voni se naši předci... se tam přestěhovali v polovině devatenáctého století. Tak ono v té době bylo to lepší v Rusku, od té doby tam v podstatě to byla ryze česká vesnice, oni se ty tradice... No, no, na severu. Různě, česky a rusky a možná... no záleží... občas, v některých týdnech víc používám s kamarádama ruštinu, jako že prostě se bavím víc s ruskýma kamarádama, občas víc s českýma kamarádama. Tak asi poměrně rychle, já nevím, už po prvním semestru, co jsem byl tady, už jsem se mohl v podstatě domluvit, ne jenom ty základní věci, ale víc. Asi češtinu, trochu víc, ale *není* až tak výrazně. Ne. Když mluvím rusky se svýma kamarádama s ruskomluvícíma tady, tak občas tam můžu... i když snažím se nepoužívat v ruské řeči česká slova a naopak. Pak když třeba s někým ruskomluvícím případně budu se bavit česky, tak budu používat nějaká ruská slova. Když se bavím... třeba když jedu domů na Krym, tak když mluvím rusky s kamarády, s příbuznými, tak ten problém vůbec nemám, prostě mě to přepne, že tady češtině nikdo nerozumí... Stane se občas, no, ale spíš to bylo možná po prvním roce, co jsem byl tady, tak byl ten problém, že jsem třeba i s rodičema jsem se bavil a prostě furt... v každý větě jsem měl jiný český slovo. No, já jsem začínal ještě na Krymu, jsem navštěvoval jednou týdně při spolku... takovej ten nedělní *kurzy*, tam spíš byla taková hodinka. Pak jsem byl tady v roce 2002 na kurzech pro české krajany. No, no, no, zrovna. Tak jsme měli intenzivní kurz, jsme byli kousek od Náchoda a pak jsme byli kousek od České Lípy, jestli znáš. Takže, to byly intenzivní kurzy, jsme měli od osmi do jedny češtinu. Měsíc. No a pak, pak už tady, pak v Praze. Jo. No, většina ani nepozná, že nejsem Čech, anebo, když něco cítěj, že třeba já

nevím, že něco řeknu měkce, tak třeba řeknou, že jsem z Moravy nebo ze Slovenska. Abych tu češtinu používal ještě líp, možná ne v tom ústním projevu, ale v tom písemném, protože to písmo mi ještě občas dělá problém [ohledně](#) těch čárek.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Krácení dlouhých samohlásek: pochazim x pocházím; vladního x vládního; praci x práci; davam x dávám; dostaval x dostával; běham x běhám.

Přízvuk: z Ukrajině, běhám.

Výslovnost tvrdého ruského ž a š.

Rozlišování výslovnosti „i“ a „y“: nevým x nevím.

Měkčení některých samohlásek: v bytěch x v bytech.

Výslovnost „ř“ jako „rš“: materština.

Morfologická rovina:

Nesprávná deklinace podstatného jména mužského rodu v genitivu: zeptám se rodiče x rodičů.

Nesprávná deklinace podstatného jména ženského rodu, vzoru „růže“ v akuzativu: pro komunikace s přáteli x komunikaci.

Neobvyklé užití nedokonavého vidu slovesa: nejspíš tady budu zůstat i dál x nejspíš tu zůstanu.

Záměna adjektiva příslovčí: u nás je to čistějc x čistší.

Vynechání zvrátneho „si“: když píšu tady s někým x když si píšu tady s někým nebo když píšu někomu.

Lexikální rovina:

Užití českých výrazů ve špatném kontextu: první (ve smyslu první chod) x rus. pervoje

Parazitní slova: no, že jo.

Ruská slova pro pojmenování ruských reálií: název salátu olivje x bramborový salát; kvas; pelmeně.

Syntaktická rovina:

Slovosled: právě možná proto mi vyhovuje x možná právě proto mi vyhovuje.

Vynechání přísudku: problém, že když tady... x problém je, že když tady ...

Kontaminace: zapotřeba x zapotřebí nebo je potřeba.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: takový pracovní cesty x takové; jo, nějaký orionky x nějaké; nějaký překlady x nějaké; s ruskomluvicíma x s ruskymluvicími; s nima x s nimi; s Čechama x s Čechy; s turistama x s turisty; druhého jazyka x druhého; je to bezplatný x bezplatné.

Expresivní výrazy: furt.

Frazémy: připustit k tělu.

Poznámky:

Rozhovor trval 37min., 10s., respondent ve své řeči užil 2363 slov. Z toho v 35 slovech udělal fonetickou chybu, 10 slov užil špatně lexikálně, užil pouze dva ruské výrazy (kvas a olivje), ale všechny tyto výrazy jsou pojmenováním po ruské jídlo, proto to nepočítáme za chybu, 19 výrazů použil nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustil v 9 případech. Neměl problém s pochopením otázek. Mluvil plynule. Zvláště kombinuje spisovnou a nespisovnou roviny. Na jednu stranu používá spisovné koncovky a ve stejné větě i prvky obecné češtiny, např.: nějaký vzdělávací portály ruské, české.

PŘÍLOHA Č. 24

Respondent 10/21

Dotazník

Zná oba prezidenty i počáteční slova české i ukrajinské hymny

Znalost ruštiny: výborná znalost slovem a písmem

Znalost češtiny: dobrá znalost slovem a písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor poskytnut v kavárně blízko místa bydliště respondenta.

Před 12-14 lety do České republiky přijel otec respondenta. Po několika letech se sem rozhodl vzít i jeho. Neví přesně, proč otec vybral ČR, ale myslí si, že to bylo jednodušší si zařídit potřebné doklady a také tady měli nějaké známé. Žije tu s rodinou (s manželkou a synem, kterému je 1,5 let). Otec je také stále v ČR, ale nežijí spolu. V době migrace neměl moc očekávání, byl ještě mladý, ale teď je v ČR spokojen a určitě se nechce vrátit zpátky na Ukrajinu, plánuje zůstat a žít v ČR. Jednou za rok nebo za dva jezdí na Ukrajinu za svými příbuznými. Za svůj domov považuje Českou republiku.

2. Zaměstnání

Pracuje ve společnosti v Kladně, nepracuje ve svém oboru, což je marketing a management. Nyní pracuje v oboru IT, ale rok studoval podobný obor na soukromé vysoké škole a počítače ho vždy bavily. Se zaměstnáním je téměř spokojen, ale trochu mu vadí to, že pracuje hlavně u počítače a nekomunikuje s lidmi. Dříve pracoval jako office manager a zařizoval a organizoval nejrůznější záležitosti, komunikoval s lidmi, dělal různé prezentace. Na otázku o spokojenosti s finanční situací odpověděl: „Ukažte mi někoho, kdo by řekl, že je spokojen se svou finanční situací a nechce víc“. Zaměstnání není časově náročné. Nedá se říci, že by se finanční situace zlepšila za léta pobytu v Čechách. Byly doby, kdy to bylo lepší, a naopak byly doby, kdy to bylo horší. Začínal pracovat s otcem a dělal povrchovou úpravu kovu, byla to náročná práce, ale byla velmi dobře placená.

3. Úřady a instituce v ČR

Jako OSVČ musel navštěvovat živnostenský úřad, sociální a zdravotní pojišťovny, cizineckou policii, banku. S těmito institucemi neměl žádné potíže, kromě cizinecké policie, kde mu vadily i dvoudenní fronty. Teď, když už má celá rodina trvalý pobyt, nemusí na cizineckou policii moc chodit. Fungování státních institucí na Ukrajině je o dost komplikovanější než v ČR, na spoustě úřadů ani nemají počítače a musí prohledávat celou kartotéku a jsou tam obrovské fronty. Preferuje rozhodně systém zdravotnictví v ČR, protože měl osobní zkušenost na Ukrajině, kdy lékař při kontrole

výsledků testů prohledával dokumenty pacienta a hledal v nich peníze, které mu nakonec respondent dal do kapsy. Na důchod si nešetří.

4. Vztah Čechů k cizincům

Před 9 lety, když ještě hodně špatně mluvil česky, bylo o hodně složitější si pronajmout byt, ale teď už se situace zlepšila. Problémy s původem nemá žádné, protože ovládá češtinu potřebnou pro běžnou komunikaci. Zažil jednu situaci, kdy by raději zatajil svůj původ, a to když jel v tramvaji se skinheady. Je hrdý na svůj původ, když sleduje box a vidí Klička jako mistra světa. Na Česích obdivuje přátelskost, co se mu nelíbí, nemohl říct. Říká, že záleží na osobnosti, na jednotlivci.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Na otázku, zda sleduje politickou situaci v České republice, odpověděl, že moc ne, ale v problematice se dobře vyznal. O ukrajinské politice řekl, že to nemá cenu, nechodí volit ukrajinského prezidenta. Občas si přečte na internetu nějaké zpravodajské servery o české politice, ukrajinskou politiku označil za velký cirkus. Myslí si, že by člověk měl chodit volit, navíc je procházka dobrá pro zdraví. V České republice by chtěl mít právo volit. Říká, že i s ohledem na poslední kauzy v české vládě je v Čechách mnohem větší pořádek. Předvolební kampaně sledoval málo. Za prezidenta by volil někoho mladšího, než byli oba finalisté prezidentských voleb.

6. Kulturní život

Z Ukrajiny si vozí většinou potraviny, které mu chutnají a v Čechách nejsou, a na Ukrajinu vozí pivo, becherovku a nějaké dárky. Sportuje (hraje volejbal a dělá japonské bojové umění), o víkendech se snaží vyjet mimo Prahu na výlet, jezdí na koupaliště. Poslouchá nejrůznější hudbu, jak cizí, tak i ruské interprety. Knihy poslední dobou čte jenom v ruštině, ale pár knížek v češtině přečetl (např. Hrabalovu knihu *Obsluhoval jsem anglického krále* a *Kunderovy Směšné lásky*), teď čte hodně o psychologii, o komunikaci. V divadle byl na českém představení jenom jednou. Filmy moc nesleduje, a když už se k tomu dostane, tak nevnímá, v jakém je to jazyce, není to pro něj důležité. Slaví Vánoce a Velikonoce a čím déle žije s rodinou v ČR, tím více se asimilují s českými tradicemi. Vánoce slaví jak pravoslavné, tak i katolické.

7. Jídlo

Jsou jídla, která mu chutnají (např. svíčková, vepřové koleno nebo moravský vrabec), ale manželka, jelikož je také z Ukrajiny, vaří spíše ukrajinskou kuchyni. Občas zajde do ruského obchodu pro hořčici, pohanku, uzenou rybu („seljodku“). Stravuje se spíše doma. Na otázku, co by nikdy nesnědl, odpověděl: „Nikdy neříkej nikdy“.

8. Móda

Vidí rozdíl v oblékání Čechů a Ukrajinců. Pro Čechy je v oblékání zásadní cítit se pohodlně, nemusí vypadat skvěle. Na Ukrajině je to naopak, člověk musí vypadat dobře, i když se tak nebude cítit. Na 90% pozná Rusa a Ukrajince na první pohled, většinou podle oblečení, podle toho, kam směřují očima (na Ukrajině je zvykem, že když lidé spolu mluví, koukají se do očí, Češi to moc dlouho nevydrží). Na každý den preferuje pohodlné oblečení, džíny, kraťasy, kalhoty. Moc se to neliší od způsobu, jakým se oblékal doma.

9. Každodenní život

Každodenní záležitosti řeší s manželkou.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá každý den v práci a také doma pro komunikaci, pro vyhledávání nějakých informací, pro prohlížení filmů a poslech hudby. E-maily píše azbukou, umí psát azbukou všemi deseti. V telefonu nemá nastavenou ruštinu, takže používá latinku.

11. Jazyk

Mluví rusky, ukrajinsky, česky (mluví lépe než ukrajinsky, ale píše hůř) a trochu anglicky. Doma mluví rusky, v práci mluví rusky a česky, umí Ukrajinsky, ale česky už umí lépe než ukrajinsky, také umí trochu anglicky. Jako mateřský jazyk uvedl ruštinu, protože když chodil na základní školu, vyučovalo se rusky a ukrajinský jazyk byl vyučován jako cizí jazyk. Ukrajinsky mluví pouze s lidmi, kteří nerozumí česky nebo rusky. V rámci práce se stýká jak s Čechy, tak i s Rusy nebo Ukrajinci, je to tak půl na půl. S kamarády mluví různě, má kamarády mezi Ukrajinci, Bělorusy, Rusy, Kazachy a Čechy. Český jazyk pro běžnou komunikaci zvládnul za rok, pracoval v české firmě, takže se musel naučit. Užívá češtinu a ruštinu stejně často. Přepínání mezi jazyky mu potíže nedělá, je to automatické. Málokdy dává česká slovíčka do ruské komunikace nebo naopak, ale problémy mu dělá terminologie jevů, které zažil pouze v Čechách (např. řidičský průkaz si dělal v Čechách, takže zná jen českou terminologii). Český jazyk se učil v jazykové škole asi po 5-6 letech pobytu v ČR. Před tím se učil z poslechu. Myslí si, že jako cizinec umí dobře česky, stejné jsou i ohlasy okolí, ale má přízvuk. Hlavní motivací pro něj bylo rozhodnutí zůstat v České republice, proto se chtěl naučit dobře česky.

Přepis rozhovoru

Dobry. Před dvanácti lety nebo čtrnácti tady přijel můj tatínek a samozřejmě po **několika** letech chtěl vzít mě tady. Tak to byl takový důvod, proč jsem přijel tady. Já nevím, proč táta vybral tehdy Českou republiku, asi to nebylo tak těžký **ohledně** dokladů a dalších věcí. Protože možná on by jel někam **jinam**... za prvý měl tady někoho **se** známých a samozřejmě, kdyby jel dál do Německa nebo ještě někam, tak tam bylo to horší **ohledně** dokladů. S rodinou žiju, mám tady manželku a **ditě**. Kluk. Tatínek tady, taky tady bydlí, ale nežijeme jako spolu. Řeknu pravdu, neměl jsem hodně očekávání, bylo mi dvacet *jeden*, takže o tom jsem hodně **nevažoval**, byl jsem hodně **mladyj**. No, teď jsem **spokojenyj**, teď jsem rád, že žiju tady. Určitě ne. Občas jezdím domů na návštěvu, jelikož tam mám maminku, ségru, babičku, dědečka, manželka také pochází z toho samýho města a taky má příbuzné, rodiče, takže jezdíme tam **ne** podívat se na Ukrajinu, podívat se na lidi. Žít tady. Českou republiku, teď už ano. V průměru jednou za rok nebo jednou za dva roky, v poslední době to vychází jednou za dva roky. Samozřejmě nějaký dovezu **přezenty** pro kamarády, nebo občas bonboniéru dovezu pro sebe, nebo to, co mi prostě chutná, to, co tady **je** těžko sehnat, čili něco z **potravin**. Samozřejmě **pivo**, protože mám ještě kamarády a příbuzný... Dřív jsem vozil, teď už nevozím. Většinou nějaký dárky, něco takovýho pro malé potěšení. Mluvím rusky v rodině, v práci mluvím rusky nebo česky, ještě mluvím ukrajinsky, ale... umím samozřejmě, ale moc tak nemluvím, česky mluvím líp než ukrajinsky, takže... a trošičku anglicky. Ano, ano, protože měl jsem mateřskou školku v **ruštině**, tehdy ještě byl ten rok, kdy jsme měli povinnou **ruštinu** a **ukrajinštinu** jsem začínal studovat asi ve druhé třídě, to byl jako cizí jazyk, něco takovýho. Je to vtipný, ale je to **bylo** takhle. Občas, když potřebuji, prostě někteří lidi líp mluví ukrajinsky, tak snažím se vycházet vstříc. Buď oni mně rozumějí rusky nebo já začínám ukrajinsky, ale když už začínám ukrajinsky, tak spisovně, protože mluvím **to**, co jsem ovládal ve škole.

Pracuju **v** firmě IT Renew v Kladně. Ne, pracuju v jiném oboru. V podstatě můj obor byl jako marketing a management, takže teď dělám jako IT obor. Ale tady jsem rok studoval na Unicorn *colledžu*, takže byl... studoval jsem obor management ICT, takže... a počítače mě bavily vždycky, takže... V nějaký době jsem **přivydělav** tím, že dával dohromady sestavy, dělal nastavení. **Je** tam asi víc Čechů pracuje v té firmě, jelikož mluvím i česky, rusky, mě to nedělá žádný problém. Skoro ano. Protože dělám **za** počítačem a hodně nekomunikuju. **Před** tím jsem dělal na pozici office manager skoro rok a půl a měl jsem *spousta* různých *věci*, **organizacij**, jednání a další věci, *prezentací*, veletrhy a takový věci, takže tam jsem hodně komunikoval z lidma. Tady samozřejmě míň. Nu, o něco lepší. Na každé straně jsou výhody a nevýhody. Pro koho **je**. Já ji **zvladam** dobře, ale jsem docela v stresu... můžu docela dlouho vydržet a pak taky mě to baví. Tady taky mě to baví. Každá z té *práci* má různý nějaký věci, každá má z toho nějaký plus a nějaký mínus. Takže tam *byl* určitě víc stresu, bylo o hodně víc stresu, tady (**JE**) míň stresu, tady (**JE TO**) pohodlnější. To je zajímavý, ukažte aspoň *jedneho* člověka, který by říkal, že je spokojený a že nechce víc. Bylo pár lidí? Vážně? Časově... ne. No, vstávám zatím v šest něco, v šest patnáct nebo v šest dvacet. Jelikož pracuju **na** Kladně, tak musím tam... asi hodinu cestuju tam. **Před** tím jsem ještě dělal před několika lety v *práce* a vždycky jsem myslel, že když budu chodit na devátou, tak budu mít **klydek** a pohodičku. Potom jsem rok dělal jako office manager, chodil jsem na devátou, spal jsem do osmi patnácti, nějak tak, a stejně byl jsem z toho unavený, Člověk... člověk *zvyká* na všechno, takže... **Je** to těžko říct, protože bylo období, kdy to bylo *líp*, pak bylo období, kdy to bylo *hůř*. Takže to je taková... Já jsem začínal pracovat s tatínkem, jsem dělal **povrchovou** úpravu kovu. Byla to těžká práce, ale byla finančně... před zhruba desíti lety, to bylo... ano, je to tak, i na dnešní den by *ten* úroveň toho platu byl docela slušný.

Hodně různých institucí, já jsem osm let, osm a půl roku dělal na živnost, tak samozřejmě (JSEM) musel navštěvovat živnostenský úřad, pak sociální, zdravotní, **cizineckou** policii, banku, takže... Ne, ne, ne... jenom s **cizineckou** policii. No, když člověk musí stát dvě noci ve frontě, tak není to docela příjemný. Strašně zdržují *tě* doklady, jelikož mám už trvalý pobyt, tak s tím jsem spokojený. Ale stejně, když se někam stěhuji, tak to musím... Teď už mám malého kluka, tak většinou hlásíme na nějakou hodinu a můžeme tam přijet a stejně čekat... nu, aspoň *tě* půl hodiny, ale je to super v srovnání s tím, co bylo. Ano. No, to taky. Ano. Zažil jsem tam, že to tam bylo o dost komplikovanější, protože tam na *spousty úřadach* ani nemaj počítače, takže mají nějaký kartotéky, nevím jak to česky správně říct ten pojem, takže **pokud** *tě* někdo najde, jestli vůbec existuješ... A taky obrovský fronty. Byl jsem asi před... nepamatuju před kolika lety, babička mě poslala na... něco prodloužit smlouvu **ohledně** plynu, **ohledně** dodávky plynu. Přišel jsem tam a tam byla fronta hodně velká, tak jsem prostě poprosil, ať dá sousedovi, ten je důchodce, nechal jsem nějaký peníze, von tam šel... abych *se* prostě nemusel ztratit celý den kvůli jednomu papíru. Zdravotnictví na Ukrajině existuje? Je to... zažil jsem to na vlastní kůži. Můžu, jako ukážu jako vzorek. Byli jsme s manželkou na Ukrajině, ona dělala nějaký výsledky **ohledně** gynekologii a doporučili nám jednoho lékaře v **poliklinice**. Tak už jsme měli výsledky z laboratoře, přišli jsme k němu, normálně k němu dorazili, **zaklépal** jsem na dveře, on otevřel, měl *košile* na sobě, já jsem ho pozdravil, říkám: „Dobrý den, jdeme k Vám, máme **výsledky**“. Von vzal takhle výsledky, jedna stránka byla, a začal to takhle točit dokola, vzhůru nohama, já jsem prostě asi **pervních** deset vteřin nemohl **jsem** pochopit, protože vůbec ani nemluvil. Potom mě napadlo, že asi něco tam hledá nějaký peníze. Tak jsem normálně dostal peníze, strčil mu tady do kapsy, on tehdy se zastavil a začal mluvit. Tak, je to... Je to to, co jsem zažil na vlastní kůži. Já neříkám, že tam jsou špatný lidi, je to asi kvůli tomu, že voni nemají velký platy, nemají peníze, samozřejmě. Když člověk dělá za peníze, **že** ani nestačí na nájem bytu, tak já (TO) chápu. Kdyby úřad udělal **by** větší plat pro ně. Existují soukromý kliniky. Já prostě mám... maminka mého *lepšího* kamaráda tak pracovala jako zástupce **veducího** velké polikliniky, takže já jsem slyšel něco navíc, takže... No, moc ne.

Před zhruba devíti lety to bylo o hodně horší tady, je to... bylo pravda, těžký bylo pronajmout byt nebo něco takovýho. Ale když spousta lidí *slyšeli*, že nemluví česky, tak... Takže jsou... ale je to... hodně záleží na osobnostech. Teď už je to (O) hodně lepší, protože už spousta Čechů asi (SE) seznámilo s Rusy, s Ukrajinci nebo s Bělorusy a prostě vědí, že taky existují jako normální lidi, slušní, a taky abnormální lidi. Zatím **kde** jsem bydlel, tak neměl jsem žádné potíže s nikým z majitelů. Je důležité, aby *jsem* dodržoval disciplínu, prostě ten pořádek a *platím* včas. A bylo to... perfektně fungovalo. Tak ty určitě nemám, protože snažím se mluvit česky, když je to třeba a asi už... už mluví asi pochopitelně, takže už nemám jazykovou bariéru. A spousta Čechů taky chápe, že když se snažím mluvit nějak tak, tak taky (SI TOHO) začíná považovat. Zatím, to ani neřeknu. Jednou se stalo, že asi taky před devíti lety, **že** jsme jeli tramvají a byli tam asi skinheadi **stáli**, ale *nás* bylo tři, oni tam byli jenom čtyři, takže jenom na nás koukali špatně. Já mám teď i kamarády už *Češi*, takže... že jsme spolu studovali, oni taky odešli, ještě dřív než já, a doteď kamarádíme. Sportuju, tak taky **ohledně** sportu mám kamarády. No *jedine* když **ide** box a tam ukazují *Kličko* mistrové světa. Mně se líbí spousta různých věcí, takže **presně** co nejvíc se líbí, to nemůžu tak hned říct. Tak příklad třeba, že spousta je kamarádkých lidí, že v podstatě mám zkušenosti, že moji krajany mi nepomohli s *ničím*, a Češi mi pomohli s tím. Co naopak vadí? To taky záleží všechno na osobnostech, všude jsou lidi normální a nebo o něco horší.

Moc ne, moc ne. Na Ukrajině, tam to nemá cenu sledovat, ani nechodím volit ukrajinského prezidenta nebo... protože je to vtipný. No, snažím se občas něco číst, aspoň na internetu sleduju seznam co vůbec jako... co se děje, dřív jsem ještě četl občas Mladou frontu Dnes. Ukrajinské? Politiku? Ne, vůbec nesleduju, protože je to velký cirkus. Můj osobní názor? V Česku nebo na Ukrajině? Ano, měl by chodit, procházka je **to** dobrý pro zdraví. Ano,

v České ano, protože tady je pořádek o hodně větší. Neříkám že... tady taky existuje... ohledně poslední kauzy jak teď je ve směnovně, tak taky víme všichni, že taky něco existuje, ale o hodně větší pořádek než... **několikanásobnýj**... takže samozřejmě věřím tomu, že každý hlas může v něčem rozhodnout. No, zatím v Česku nechodím, protože nemám na to právo a... **Maliňko**. Jeden ten, kdo je *prezident*, a druhý... **presně** vám neřeknu, já vím, že tam jeden z nich ještě byl... a taky, jako můj osobní názor, že asi **pro** prezidenty docela *starší pány*, kdyby byl o něco mladší, tak možná by měl víc *ambice*, možná trošičku jinak měl by být... Je to můj názor jenom.

No tak snažím se sportovat, v poslední době v podstatě moc mi to nevyhází, trochu mě bolí **kyčle**, a tak hraju volejbol a dělám japonské bojové umění. Snažím se někam jet o víkendech mimo Prahu, někam na výlety, k jezeru, na koupaliště, prostě... Ruskou, dle **nálady**, nebo občas zapnu rádio nebo online rádio a něco (**TAM**) hraje. Knihy v poslední době čtu jenom v ruštině, četl jsem taky pár knížek v češtině, jedna z nich *byla* autor Hrabal Obsluhoval jsem anglického krále, **i** ještě jsem četl *Milan Kundera* Směšné lásky, něco takovýho, takový povídky, ještě něco jsem četl, pár knížek. A teď v poslední době čtu, když čtu, tak v ruštině, něco jako ty ohledně psychologie, filosofie, *komunikaci*, takový obory... to, co mě zajímá v podstatě. Byl jsem jenom jednou zatím. Ano, ukradená nevěsta. Ano, bylo to zajímavý. Na jazyk mě v podstatě... když sleduju filmy tak mě... buďto v ruštině, nebo v ukrajinštině, nebo v češtině, rozumím *vynikající* všem jazykům, takže pro mě to v podstatě ani... občas se neorientuju, ve kterém jazyce to vůbec **jde**. Ale filmy moc nesleduju. Snažím se v poslední době vůbec... dva filmy za půl roku, nějak tak. Prostě aby *odpočinout*, aby *vypnout* mozek, soustředit se na **něčem**, co je tak... Ne. No, svátků je hodně, čím **dýl** žiju v České republice, tím víc začínám slavit český svátky a samozřejmě víc **zapomínám** ukrajinské svátky, ale snažím se **slavit** samozřejmě určitě Vánoce, Velikonoce oboje. Akorát je to zajímavý, začínáme slavit Vánoce koncem prosince a **pokračujeme** až do půlky ledna. Ne, to je už jen legrace, já tvrdý alkohol vůbec *nepoužívám*, takže mě to...

Mám nějaký jídla, *kteří* mi chutnají. Protože nemám obrovskou zkušenost s jídlem, jelikož mám manželku Ukrajinu, ta dělá ukrajinskou kuchyň většinou, ale samozřejmě jedl jsem hodněkrát někde v restauraci nebo v hospodě, takže mám některé věci, *kteří* mi chutnají: svíčková, **veprové** koleno, včera jsme měli **veprové** koleno, *veporové* žebírka, je to česká klasika, a ještě moravskéj vrabec mi chutná. Ne, jenom občas. Pohanku kupujeme tam, občas **horčici** můžeme koupit nebo **chřen**, ale mají docela už takovou *pikantní* horčici. Když tady kousíček někde je obchod, tady je asi **nekolik** obchodů (**V**) Hradčany-Dejvice, že tam mají *kozácká horčice*. Tak ta docela taková... No a ta už tam není ve skle, ale jako v takovejch těch plastovejch... asi takový věci, občas ještě **seljodku**... jelikož máme nějaký jídla, jako **šuba**, salát, kam se to dává, tak samozřejmě musíme to někde sehnat. Já moc ne, manželka, protože občas... **i** taky už našla, že kupuje v Lídlu, taky mají v Lídlu. Spíše doma, asi, dle mého názoru, je to o něco zdravější. Jídlo. Každý svátek má různý nějaký věci, takže samozřejmě, když **je** to Vánoce, tak je to *jedne* jídlo, tak když český Vánoce, je to kapr, když ukrajinský Vánoce, tak je to jiné jídlo. Ale, na všechny svátky *jedne* jídlo, to určitě ne. Když mám **narozeniny**, tak další jídlo samozřejmě, to už dle chuti, dle **nalady**. Exotická to je, právě, co znamenají exotická. Sushi moc ne, já jsem zkoušel párkrát, mně to nechutnalo. Ale byl jsem párkrát v italské restauraci, tady taky není daleko, tam mi to chutnalo. Nikdy neříkej nikdy. To nevím. Člověk pokud sedí a uvažuje, tak může jenom *představovat*, co udělá v nějaký **okamžik**, ale když ten **okamžik** nastane, tak úplně se může změnit názor člověka. Když bude hladovej, tejdén bez jídla, tak asi dokáže sníst cokoliv. Nejsem náročný na jídlo, prostě jím asi skoro všechno, nemám: „to jím, to nejím“. Manželka má **s** tím radost, že *nemusej* vymýšlet.

Ano, vidím, je to občas i vidět na první pohled. Nu, za prvý tady každý navlékne na sebe, co chce, aby se *cítit* pohodlně, aby nemusel jenom vypadat, aby se cítil. U nás spíš naopak, spousta lidí se navlékne na sebe tak, aby vypadala úžasně, ale v tom nebude se cítit dobře. A

také... no v Kyjevě tam už je líp, ale v nějakých menších městech tam taky, spousta lidí se dívá, co je na tobě, začínají **ukazovat** prstem. No tak, možná znáte *spousta* povídek **ohledně**, když *Rusové* turisté jedou někam **na** moře, že jenom ten účes dělají... a sukně každý večer měla by být jiná a že lidi tam jedou odpočívat a ne ukazovat se.

Snažím se vyprávět to, co cítím. Rád komunikuju. Asi **(NA)** devadesát procent ano. Ze začátku podle obleku, pak podle toho, kam **směřujou** oči. U nás je *zvyk*, že spousta lidí kouká lidem do očí, takže když někdo vydrží víc než vteřinu, tak to už málokterý Čech to dělá. Něco **pohodlného** a co mně vyhovuje. V létě můžu chodit takhle, také záleží, kde pracuju... nebo tam ve volném čase? Na každý den? Tak můžu džíny, můžu kraťasy, něco takovýho, nějaký kalhoty. Moc ne, taky jsem byl takový tak trošku **atypický**, protože vždycky jsem hledal něco jiného, co nemají všichni. Mě to nebavilo, když půl města *chodí* s tričkem Titanic.

Samozřejmě s manželkou. Občas.

Minimálně pět dní **do** týdne, pracuju **za** počítačem, takže je to jedna věc. Mimo práci taky používám pro komunikaci **pres** skype a taky pro vyhledávání, pro prohlížení online filmů, pro **posluchání** hudby. Ne. Mně se to nelíbí, rád komunikuju naživo s lidma, nebo aspoň mluvím **pres** skype. I když píšu deseti prsty, jako já nevím, jak to česky „naslepo“, všemi deseti, nemusím na to koukat, v ruském jazyce píšu a stejně mě to nebaví. Určitě se **jde**, je to všechno **ohledně** návyků. Existuje nádherný program pro ruský a anglický jazyk „solo na klaviature“, ten bude stát... zdarma to nestáhnete, ale on stojí nějakých já nevím 2-3 dolary, takže do *sedmdesát* korun cca bude stát. Tam je... já jsem právě tam **jsem** se učil. Je to docela zajímavý. Používám samozřejmě azbuku. No nemám tam ruštinu nastavenou, a i když nemám na **klávesnici** ruský (**JAZYK**), tak pro mě, když já nazpaměť znám, kde je které písmeno, tak nemusím na to koukat, tak píšu. Záleží **tomu**, komu píšu.

Tak ještě jednou, mluvím rusky, ruský **eto** **materský** jazyk, pak samozřejmě ovládám ukrajinštinu, jelikož jsem se **(TAM)** narodil a studoval ve škole, češtinu umím líp, než ukrajinštinu, to je pravda, ale píšu česky hůř, než ukrajinsky, ale mluvím líp. A taky trošku angličtinu. Studoval jsem **(JJ)** ve škole, pak jsem ještě tady taky pokračoval se studiem. Takže **rozumiju** dobře anglicky, komunikuju hůř. Takže **pochopitelně**, můžu pochopit a můžu na něčem... domluví se prostě. V ruštině, mluvíme rusky, protože pocházíme z *jedneho* města, manželka taky ruský jazyk... no ukrajinský pro ni je horší než pro mě, takže je to ruský. Ještě doma, ještě domu, už jsme spolu jedenáct let. Ne, ne, teď **(TO)** bude pět let. Na Ukrajině. Spousta příbuzných je na Ukrajině, tak to bylo by těžké... No, na jednu stranu **ano**, na druhou stranu prostě manželka chtěla vypadat pěkně... nedělali jsme velkou svatbu, jak někdo dělá na sto, dvě stě, tři sta lidí, jsme měli maximálně čtyřicet lidí prostě, a to je všechno. Záleží na tom, jaký národnosti **(JSOU)** *kamarády*, když pro kamaráda **(JE)** líp mluvit rusky, tak rusky, když kamarád Čech, tak mluvím česky. Teď je to... protože mám kamarády mezi Rusy, Bělorusy, Kazachy, Češi, takže... Ukrajinci... těžko říct, koho je víc, prostě od každý národnosti **pomalů**. Rusky a česky. Každodennímu? Asi během roku, nějak tak. Jsem pracoval, měl jsem... pracoval jsem v české firmě, tak musel jsem... **chtěl** **nechtěl**, musel jsem. Takže, nebylo to asi těžký ze začátku. Potom jsem *rozhodl*, že chci o něco líp mluvit a šel jsem na kurzy češtiny, akorát jsem si ještě dělal B jedničku a B dvojku. Ne, ne, ne, ne, ne. Takže, když jsem šel na kurzy, už jsem měl B jedničku, takže A jedna a A dvě už jsem měl za sebou. A tehdy, když jsem přišel, tak tam jsem pochopil, že moje čeština je hodně daleká **od** normální. Český nebo ruský, oba dva jazyky hodně používám, takže... Kdybych **jsem** pracoval... **pred** tím jsem pracoval ve společnosti, kde jsem měl *spousta* kolegů Čechů, nebo *jich* víc, tak jsem mluvil česky, jelikož jsem měl *spousta* různých jednání tady, veletrhy a další věci, tak měl jsem víc komunikace v češtině, o hodně víc. Teď mám hodně v ruštině. Ne, vůbec. Je to už **automaticky**, ani nemusím... málokdy, moje manželka občas dává nějaký slovíčka, takže když přijedeme domů, tak spousta lidí pozná, že ona byla někde mimo. Na mě to málokdo pozná, protože snažím se mluvit... když mluvím česky, tak česky, když mluvím rusky, tak rusky, ukrajinsky tak ukrajinsky. Zvládám to kontrolovat. Existují takový nějaký

okamžiky, když já prostě *nevěděl* jsem to slovo jak ten pojem nebo něco, jak se to nazývalo v ruštině, a samozřejmě už vím, jak se to jmenuje v češtině, tak tehdy pro mně to dělá problém. Neměl jsem doma řidičský průkaz, nebyl jsem řidičem, tak já jsem *nevěděl spousta* pojmů, takže v *češtině* už měl jsem auto, řídil jsem, tak mám *spousta* různých věcí, *detaily ohledně* aut a všeho, takže... Málokdy, tak, se snažím. Když nevím, tak já radši upozorním, že já nevím **presně**, jak to zní, ale většinou trefím správně. V jazykové škole. Ne, ne, ne, začal jsem chodit pozdějc. Ne, ne, ne, pozdějc, pozdějc, já jsem začal chodit na kurzy asi po pěti nebo šesti letech, takže... **Na** poslech, při komunikaci, ze začátku to bylo *těžko* někomu vysvětlit... **Ohledně** rodilého mluvčího, tak ne, **ohledně** *spousta* krajanů, tak ano. Říkají, že mluvím docela dobře, na to, že jsem cizinec. Samozřejmě mám přízvuk. *Rozhodl* jsem, že chci zůstat v České republice. **Před** tím jsem *nevěděl* jsem, buď pojedu zpátky na Ukrajinu, nebo pojedu někam dál ještě. Takže, byl jsem tak, jak se říká, ve vzduchu, *nevěděl*, kam směřovat. Když jsem rozhodl, že chci zůstat tady, tak tehdy jsem začal dělat nějaký kroky k tomu, aby tady pro mě byl jako domov. Samozřejmě, když člověk nemá jazykovou bariéru, tak je to o hodně lepší. Umíš psát, umíš číst.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Záměna „r“ za „ř“ a naopak: přezenty x prezenty; před tím x před tím; veprové koleno x vepřové koleno; horčice x hořčice; přes x přes; přesně x přesně.

Rozlišení výslovnosti měkkého a tvrdého „i“: příliš vysoká výslovnost „i“ – pivo; automaticky.

Výslovnost tvrdého ruského „ž“ a „š“.

Záměna kvantitativy samohlásek: vstaval x vstával; trvaly pobyt x trvalý pobyt.

Pohyblivý přízvuk: povrchovou; dle na lady; okamžik.

Změkčování některých samohlásek: zaklepal jsem na dveře x zaklepal.

Nesprávná výslovnost dvojhlásky „ou“: zástupce vedúcího x vedoucího; povrchovu x povrchovou.

Změkčování „t“ na konci sloves v infinitivu: slavít x slaviti.

Tvrdá výslovnost souhlásek před „ě“: nekolika x několika.

Výslovnost adjektivní koncovky „ý“ jako ukr. „yj“.

Morfologická rovina:

Nesprávná deklinace slova „spousta“: měl jsem spousta x spoustu.

Vynechání zvrátneho „si“: člověk zvyká na všechno x si zvyká na všechno (lepší použít tvar si zvykne).

Nesprávné užití některých zájmen, spojek a číslovek: aspoň tě půl hodiny (rus. tech pol časa) x aspoň půl mám kamarády Češi x Čechy; mám nějaká jídla, kteří mi chutnají x která mi chutnají; jedno jídlo x jedno jídlo.

Záměna nominativu a akuzativu u podstatného jména rodu mužského životného v plurálu: moji krajané x moji krajané.

Záměna příslovce a přídavného jména: dobrý ve smyslu dobře; vynikající rozumím všem jazykům x výborně; to, co tady je těžko sehnat x to, co tady je těžké sehnat.

Záměna rodu: ten úroveň x ta úroveň.

Nevokalizuje předložky před samohláskou: jsem docela v stresu x použito ve smyslu že je odolný vůči stresu (vyplývalo z dalšího kontextu).

Nesprávná deklinace podstatného jména v lokálu: na spousty úřadach x na spoustě úřadech.

Lexikální rovina:

Užití českých výrazů v nesprávném kontextu: tady přijel můj tatínek x sem přijel; chtěl vzít mě tady x sem; jsem docela v stresu x použito ve smyslu že je odolný vůči stresu (vyplývalo z dalšího kontextu); není to docela příjemné x není to moc příjemné; dělala nějaké výsledky x dělala nějaká vyšetření; tak jsem dostal peníze x vyndal peníze; mluvím pochopitelně x srozumitelně; chtěl nechtěl (přechodník - chtěl nechtěl, užitý v minulém čase).

Elipsa: musel navštěvovat sociální a zdravotní x sociální a zdravotní pojišťovny.

Užití ruských či ukrajinských výrazů: šuba x název salátu s rybou; volejbol x volejbal.

Zkomoleniny: ve směnově x ve sněmovně.

Syntaktická rovina:

Slovosled: takže o tom jsem hodně neuvažoval x takže jsem o tom hodně neuvažoval; a stejně byl jsem z toho unavený x a stejně jsem z toho byl unavený; ale v tom nebude se cítit dobře x ale nebude se v tom cítit dobře.

Nesprávné předložkové vazby: dělám za počítačem (rus. za kompjuterom) x u počítače nebo s počítačem; ohledně rodilého mluvčího x z hlediska rodilého mluvčího nebo ve srovnání

s rodilým mluvčím; pracuju na Kladně x v Kladně; teď už je to hodně lepší x o hodně lepší; manželka má s tím radost x z toho radost.

Špatné vazby: začal dělat nějaký krok k tomu x začal podnikat nějaké kroky; nás bylo tři x byli jsme tři.

Vynechávání sponové části přísudku: když kamarád Čech, tak česky x když kamarád je Čech.

Nesprávné spojovací výrazy: musel jsem x chtěl nechtěl jsem musel; komunikace s lidmi je docela náročná. Pro koho je. x Jak pro koho nebo pro někoho ano, pro někoho ne; teď bude 5 let co jsme se vzali x teď to bude ...

Nesprávné užití spojení „aby“ + sloveso v infinitivu: aby odpočinout; aby vypnout mozek.

Shoda podmětu s přísudkem: když je to Vánoce x jsou.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: ségra x sestra; z toho samýho města x z toho samého; líp x lépe; je to vtipný x vtipné s lidma x s lidmi; to je zajímavý x to je zajímavé; von tam šel.

Poznámky:

Rozhovor trval 41min., 15s. a během svého projevu respondent užil 3221 slov. Z toho v 56 slovech udělal fonetickou chybu, 10 slov užil špatně lexikálně, užil pouze 6 ruských nebo ukrajinských výrazů, a z toho 4 byly užity záměrně, jednalo se totiž o pojmenování ruského programu psaní na klávesnici všemi deseti, nebo o pojmenování ruského salátu, takže ty do chyb nepočítáme, 72 výrazů použil nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustil ve 65 případech. Respondent mluvil plynule, nebyl žádný komunikační problém, málokdy nevěděl, jak se nějaký výraz řekne česky a většinou ho nakonec sám řekl dobře.

PŘÍLOHA Č. 25

Respondent 7/29

Dotazník

Zná oba prezidenty, zná počáteční slova ukrajinské hymny, ale nezná slova české hymny.

Znalost ruštiny: výborná slovem a písmem

Znalost češtiny: dobrá znalost slovem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor byl poskytnut u diplomantky doma.

Respondent se přestěhoval za manželkou (Češkou), ale už je rozvedený a žije tu sám.

Od emigrace nic neočekával. Za svůj domov považuje už spíše ČR. Jednou za rok jezdí na Ukrajinu, navštěvuje kamarády, rodinu a jezdí k moři. Nevozí nic na Ukrajinu ani z Ukrajiny. Mluví česky, protože žije v ČR. Rusky mluví v práci.

2. Zaměstnání

Podniká jako OSVČ v oboru jemu blízkém. V rámci práce se stýká spíše se svými krajany. Se zaměstnáním je spokojen, není časově náročné. S finanční situací je zatím spokojen. Za léta pobytu v ČR se jeho finanční situace asi zlepšila. Začínal pracovat v kuchyni.

3. Úřady a instituce v ČR

Má trvalý pobyt od začátku svého života v ČR díky české manželce, takže o cizinecké policii toho moc neví. Navštěvuje Českou poštu. Potíže má, protože občas nedocházejí dopisy, docela často se ztrácí. Vidí rozdíl v přístupu úředníků v ČR a na Ukrajině, proto oceňuje přístup v Česku. Říká, že na Ukrajině si paní na úřadě bude lakovat nehty a člověk může čekat i dvě hodiny, než s tím skončí (podle gestikulace jde trochu o nadsázku). Preferuje zdravotnictví v ČR, věří, že tady funguje lépe než na Ukrajině. Má penzijní připojištění.

4. Vztah Čechů k cizincům

Neměl žádné špatné zkušenosti spojené se svým původem. Nestala se mu situace, kdy by raději zatajil, že je původem z Ukrajiny. Neví, co se mu na Čechích líbí, nebo co mu na nich vadí. Moc se nepohybuje mezi Čechy. Myslí si, že by člověk měl chodit volit, ale sám nechodí. Ani nechce mít právo volit v ČR.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Sleduje politickou situaci v ČR, na Ukrajině ne. Ví o prezidentských volbách v ČR, volil by K. Schwarzenberga, uvedl, že M.Zeman je komunista z minulého století.

6. Kulturní život

Jezdí na kole. Má více kamarádů Ukrajinců, protože jsou to jeho krajané. Poslouchá spíše cizí hudbu. Čte české i ruské knihy. Filmy sleduje v ruštině i češtině, do divadla nechodí. Není členem žádné organizace. Svátky moc neslaví, protože bydlí sám, ale když už, tak podle ukrajinských tradic.

7. Jídlo

V ČR mu chutná, ale spíše se stravuje doma a vaří si sám. Nenavštěvuje ruské obchody. Exotická jídla někdy ochutná.

8. Móda

Vidí rozdíl v tom, že Češi si oblékají to, co mají, a Ukrajinci to, co považují za hezké. Sám preferuje sportovní oblečení. Myslí si, že pozná Rusa nebo Ukrajince na první pohled.

9. Každodenní život

Potřebné věci řeší sám se sebou, s nikým se neradí.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

PC používá každý den od rána do večera hlavně kvůli práci, navštěvuje Seznam, zpravodajské portály, nekomunikuje prostřednictvím chatu.

11. Jazyk

Ovládá český, ruský a anglický jazyk. Doma mluví rusky, ukrajinsky neumí. S kamarády mluví rusky, v práci také rusky. Češtinu pro každodenní použití zvládl asi za 2 roky. Nejčastěji používá ruštinu. Přepínání mezi jazyky mu potíže nedělá, ale teď, když umí česky, dělá mu potíže mluvit rusky. Používá česká slova podobná ruským. Také do českých vět dává ruská slova. Učil se z televize, nechodil na žádné kurzy českého jazyka. Myslí si, že neumí dobře česky, ale všichni říkají, že ano. Hlavní motivací bylo, aby mohl „normálně mluvit s okolím“.

Přepis rozhovoru

Jedenacet okruhů? Aha, takhle. Za manželkou. Sám. Ničo ně očekával od emigrace. Jako zůstat nebo odjet? Taky nevím. Jako...uvidím dál, nevím, jak to bude. Asi už tady. Jednou za rok, snažím se. Jsou nějaký varianty? Návštěva kamarádů, návštěva rodiny, návštěva kamarádů a **na more**, především. Nic. Na Ukrajinu? Taky nic. No to dárky maximálně nějaký jako, nějaký suvenýry. Jako mluvím, umím mluvit nebo **mluvím**? Česky a rusky. Česky tady jako a rusky pracovně hodně a domů když volám. Ano.

Podnikam. Jo, skoro jo. S krajany. Zatím **ano**. Ne. Taky zatím **ano**. No, možná trochu jo. Tady? Začínal jsem úplně... začínal jsem v kuchyni, prosím tě.

Žádné. Českou **poštu**. Já mám trvalej, no. No občas jo, nedochází normálně dopisy, pošleš někam dopis, a on ti prostě někde se ztratí, jako úplně... A docela **často** se to stává. Dostal hned, no, dostal na druhý... na druhý pokus... nebo ne pokus, ale **odin raz prišel sdal druhý vtoroj raz prišel zabral**. Jo, to vidím, to vidím určitě. No, ve všem, že tady to normálně aspoň funguje, že. Tam **prijdeš**, paní bude **sedět'**, lakovat (**SI**) nehty a budeš čekat dvě hodiny **až**... **až** ona skončí. No spíš asi tady, teda **verim**, že tady bude to fungovat líp než tam. Ano, teď (**JSEM**) začal, no. No, pojištění.

Nevím, ani ne. No takhle, slyšel jsem o tom vždycky, že jo, ale že *bych* mě nikdo osobně... Jako možná, ja *se* říkám, ja se s nima moc nestýkám, že jo. Ne. Taky ne, nestává se mi to. No, **ně znaju**, jako, to bych **sočiňal uže**.

Jo, docela. Ne. No takhle jenom, zajímám **tím**, že jako na to *dívám*, že jo, neangažuju nějak, ani nesnažím se, že. Ano. No, asi jo. Ne. Já tady nemůžu, že jo. Ne. Taky moc ne, jako, ani ne, taky. No ano, no. No, Shwarzenberg s tím... se Zemanem. Z nich **dvuch**? No spíš Shwarzenberg teda asi. No protože Zeman je **komunista** ještě s minulého století.

No, to mě *ptají* už za minulý měsíc potřetí a já furt nevím, co mám odpovědět jako. No, jezdím na kole asi, jestli to můžu brát **za** koníček. Jo, no tak... Ukrajinců na Ukrajině. Nu, protože jsme krajani, že jo. Všechno, cizí teda spíš. I česky čtu, i rusky čtu, čtu hodně třeba **psychologiiu**, Karnegi a tak dále. Jo, no **taky** v ruštině i v češtině. Pokud mám nějaký v češtině, tak jo. No podle asi **našich**, ale moc jich taky neslavím, protože bydlím sám a s kým bych to slavil. No, kamarády mám na Ukrajině, že jo, **říkám**.

No normálně, jako, já **varim** sám jako furt, takže... doma, určitě. Vůbec ne. Jo. Jo, jasně. **Olivje**, samozřejmě, že jo. No, můžu (**TO**) zkusit, ne **až** tak mám rád, ale... Někajý **broky**.

No určitě. No **těm**, že Češi oblíkají to, co mají, a Ukrajinci to, co považují za... za... za to... hezké. To určitě. Nevím, ale poznám. **Obyčejné** takhle, **džinsy**, sportovně hlavně.

Sám s sebou.

Pracovně každý **deň** od rána do večera. No, jako kromě těch pracovních, myslíš? Seznam třeba, nějaký zpravodajský, spíš. No latinku vždy a... no to záleží na tom, kam píšu, na Ukrajinu... No pracovně samozřejmě rusky.

Ovládám? Český, ruský, anglický. Rusky. Rusky. Taky rusky. Taky rusky. Pracuju v ruštině, že jo. Pro **život**? No docela rychle, si myslím, asi rok tak... no, rok ne, možná dva. Češka. No, určitě jo. No, asi jo. Ano, **mězi** češtinou i ruštinou. No, **prepínání** ne, ale dělá mi potíže teď mluvit rusky, když umím česky, že jo. No, no, no. Ne terminologie ne, terminologovat to se nedá, ale dá se (**URČIT**), proč jako, protože *ti podobní* slova začínáš plést, že jo, *ti*, které se lišíjou hodně, tak jako to... to znám, které je kde, a když slovo je podobné, tak potom začínáš přemýšlet, které máš vzít, **nebo** to, nebo to. No, taky, no. Prostě se to mixuje nějak. V *televizoru*. Myslím, že ne, ale všichni říkají, že ano. No, říkají že jo, Češi teda, ale... nevím. No, abych mohl normálně mluvit **že** s okolím, že jo.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Patrný přízvuk

V některých číslovkách přizpůsobuje výslovnost ruské: jedenacet x jedenáct.

Záměna kvantitativy samohlásek: podnikam.

Písmena „y“ a „i“ vyslovuje tvrdě či měkce, přizpůsobuje výslovnost ruštině (např. po „k“ měkce, po „ž“ tvrdě): taki x taky; život x život.

Přízvuk na poslední slabice ve slově: ano.

Problémy s výslovností „ř“, vyslovuje jako „r“ nebo jako „ž“: verim x věřím; žikam x říkám; more x moře.

Tvrdá výslovnost „š“ a „č“: v češtině.

Nesprávná výslovnost dvojhlásky „ou“: broky x brouky.

Přizpůsobení ruské výslovnosti u podobných slov: moc ich x jich.

Rozlišení výslovnosti měkkého „i“ a tvrdého „y“: nevím (nevym).

Morfologická rovina:

Vynechávání zvrátěného zájmena „se“: tím, že na to dívám; to mě už ptají.

Chyba v deklinaci číslovky dva: z dvou x ze dvou.

Chyby v deklinaci jmen: čte hodně psychologiju x psychologii; ti podobní slova x ta podobná slova.

Nevokalizuje předložku v místě, kde je to v čj obvyklé (kdy následuje stejná souhláska na začátku slova): sám s sebou x sám se sebou.

Lexikální rovina:

Užití slov s ruskými prvky: ničo x nic; v televizoru ve smyslu v televizi.

Užití ruských slov: sočiňal x vymýšlel; ně znaju x nevím; džinsy x džíny.

Parazitní slova: nu; no; že jo.

Syntaktická rovina:

Elipsa: uvidím dál x uvidím, co bude dál.

Nevhodně použitá spojka: budeš čekat dvě hodiny, až ona skončí x než.

Chybí pomocné sloveso být v minulém čase sloves: ano, ted' začal x ano ted' jsem začal.

Kontaminace: jestli to můžu brát za koníček x brát jako/považovat za...

Neúplná vazba slovesa záležet: (něco záleží na něčem): záleží, kam píšu x záleží na tom, kam píšu.

Špatně použité předložkové vazby: rus. na more x k moři.

Slovosled: pošleš dopis, a on ti prostě někde se ztratí x pošleš dopis, a on se ti prostě někde ztratí.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: jo; trvalej pobyt; s nima; nějaký broky; zpravodajský portály.

Poznámky:

Rozhovor trval 16min., 28s., respondent ve své řeči užil 663 slov. Z toho v 22 slovech udělal fonetickou chybu, v 5 slovech se dopustil lexikální chyby, užil 18 ruských nebo ukrajinských výrazů, 9 výrazů použil nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustil v 12 případech. Občas nerozuměl, o čem mluvíme (tématický okruh). Mimo témata mluvil rusky, jednou přepnul do ruštiny „odin raz prišel sdal, vtoroj raz prišel zabral“. Hodně chyb se vyskytlo hlavně ve fonetické rovině, ale dotazovaný byl velice stručný, většinou odpovídal

„ano“ nebo „ne“. V jeho řeči se vyskytlo mnoho nedokončených vět, hodně užíval parazitní výrazy, téměř do každé věty vložil výraz „že jo“. Když říkal delší věty, dělal mnoho chyb ve slovosledu.

PŘÍLOHA Č. 26

Respondent 6/41

Dotazník

Respondent uvedl oba prezidenty, hymny nezná (zná sovětskou hymnu)

Znalost ruštiny: výborná slovem i písmem

Znalost češtiny: dobrá slovem i písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Pohovor probíhal v zaměstnání na stavbě.

Přestěhoval se proto, že chtěl lepší život pro svou rodinu a v ČR měl známého, který mu pomohl zařídit potřebné doklady pro migraci. Žije tu s manželkou a dcerou, starší dcera žije na Ukrajině. Emigrace zatím nesplnila jeho očekávání, chtěl by dostat trvalý pobyt (už na něj čeká půl roku) a pak občanství. Za svůj domov již považuje ČR. Na Ukrajinu jezdí jednou za dva roky kvůli vyřizování různých dokumentů.

2. Zaměstnání

Je zaměstnán jako jednatel ve vlastní společnosti, která se zaměřuje na stavební a úklidové práce. Nepracuje ve svém oboru. Zaměstnání ho moc neuspokojuje, chtěl by něco lepšího. Zaměstnání není časově náročné. Se svou finanční situací není spokojen, chtěl by si v Čechách pořídit byt nebo dům, ale zatím na to nemá peníze. Ale za léta pobytu v ČR se finanční situace zlepšila. Začínal pracovat na stavbách jako montér sádrokartónu. Po dvou letech si zřídil vlastní firmu.

3. Úřady a instituce v ČR

V rámci pobytu v ČR musí navštěvovat cizineckou policii, ministerstvo vnitra, městský úřad, pracovní úřad. Jediný problém má v současné době, kdy už půl roku čeká na trvalý pobyt. Vidí rozdíl v přístupu úředníků v ČR a na Ukrajině v tom, že na Ukrajině jsou vždycky fronty, musí se dlouho čekat, v Čechách je problém pouze s cizineckou policií. Preferuje zdravotnictví v ČR, protože na Ukrajině se všechno musí platit, i když oficiálně je to „bezplatné“, zatímco v Čechách si člověk sice zdravotní pojištění platí, ale pak má všechno zdarma. Na důchod si nešetří.

4. Vztah Čechů k cizincům

Neměl žádnou špatnou zkušenost spojenou se svým původem. Nebyl nikdy v situaci, kdy by chtěl zatajit svůj původ, ani v situaci, kdy na něj mohl být hrdý. K Čechům má neutrální vztah, protože bydlí v ČR, chová se k nim s úctou.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Politickou situaci nesleduje moc ani na Ukrajině ani v Čechách, sledoval volbu prezidenta. Sleduje pouze nové zákony, které se týkají cizinců. Čte trochu ukrajinské i české noviny. Na Ukrajině volit nechodil, protože tomu nevěřil. Nechce mít právo

volit v ČR. Ví, kdo byl ve finále prezidentských voleb, sám by preferoval mladšího kandidáta.

6. Kulturní život

Na Ukrajinu vozí pivo, Becherovku, čokoládu, salámy a sýry. Z Ukrajiny vozí špek. Rád se dívá na filmy buď doma, nebo v kině. Sleduje filmy spíše v ruském jazyce. Poslouchá ruský šanson. Čte spíše v ruštině, do divadla nechodí. Není členem žádné organizace. Slaví Nový rok, Vánoce a Velikonoce. Podle tradic českých i ruských, slaví jak katolické, tak i pravoslavné svátky.

7. Jídlo

V České republice mu chutná, má rád vepřové koleno, svíčkovou. Občas navštěvuje obchody s ruskými potravinami a nejčastěji si tam kupuje ryby a pelmeně. Stravuje se spíše doma. Na svátky vždy připravují s rodinou tradiční ukrajinské saláty, salát z krabích tyčinek. Exotická jídla nikdy neochutnal, má rád maso, krevety.

8. Móda

Na 70% pozná Rusa nebo Ukrajince, hlavně podle toho, že nosí kožichy a kožešínové čepice, také podle chování. Ve volném čase si obléká džíny, nijak se to neliší od způsobu, jakým se oblékal na Ukrajině.

9. Každodenní život

Každodenní rutinní záležitosti řeší pouze s manželkou.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá každý den pracovně, hledá filmy, využívá e-mailovou komunikaci. Chatů se neúčastní. Většinou používá translit, ale píše i azbukou i latinkou.

11. Jazyk

Doma mluví rusky. S kamarády rusky a ukrajinsky. V práci více mluví rusky, trochu česky. Nejčastěji používá ruštinu. Nedělá mu potíže přepínat mezi jazyky. Do ruštiny dává slova jako „jo“, „ano“. S rodinou mluví rusky, v práci a v běžném životě česky. Ukrajinsky mluví občas v práci. Tam se stýká napůl s Čechy, napůl s krajany. Do češtiny také dává ruská slova, protože nezná všechna slova. Češtinu se učil v běžném životě, nenavštěvoval žádné kurzy. Říká, že by potřeboval ještě zlepšovat jazyk, ale ve Švýcarsku, když tam byl za prací, ho paní pochválila, že umí dobře. Hlavní motivací je to, že zde žije, potřebuje český jazyk všude okolo, proto by chtěl umět dobře česky.

Přepis rozhovoru

Nu, ja jsem chtěl **lepší** život pro **svoju** rodinu. **Tut** *bydlit'* můj známý a ten známý byl na **navštefe** na Ukrajině na *dovolenoj* ja (**JSEM SE**) s nim *setkalsja* a *domluvilisj* (**JSME SE**) s **nym**, aby udělal papíry pro **mene** a pro **moju** rodinu, *abysme* mohli **pryjichat'** do Čech. S *rodinoju*. Ja **jsem** bydlím s *rodinoju*, manželka a jedna dcera. Ještě jedna dcera bydlí na Ukrajině. Když dostanem ... *udělajem vízu*, tak jo. Na dovolenou *pryjizdí* každý rok. Zatím **eště** ne, **eště** ne. Chtěl **by dostat'** minimálně jako trvalý pobyt a **lepší** by bylo občanství, to už by **ispolnilosj**, jo. Teď už **Češskou** republiku, určitě **Češskou** republiku. No, **když** **první** roky já jsem jezdil tak dvakrát **na** rok, a teď *jednoukrát* **na** dva roky. No, **eště** mám **nejaký** tam v *úřjadach* správy a **mušu** to **kontroľuvat'**, tam **nejaký** papíry **dělat'**. Já **jsem**, **blin**, nechtěl by nic **vozit'**, jenom taška... *náhradní neco*.. No ja *vozju*, protože manželka říká, vezmi **te**, vezmi **neco** na dárek **nejaký**, čokoládu, **pivo**, **Becherovku**, něco z klobás, takové... **syр. Salo**. No, **když** (**JSEM**) v práci a *venki*, tak v češtině a doma s *rodinoj* v ruštině. No jo, **když** **pracuju** s **kolehamy**, jakí z **Zakarpat'č'a** jo, protože **vony** ruštinu ne všechny chlapy **eště**...

No, já **jsem** **pracuju** jako **jednatěl'** v **společnosti**, zaměstnaný **jednatěl'** v **společnosti**. No, stavební a úklidové práce. Ne, ne. No tak, asi půlku na půlku. Chtěl **by neco lepší**. Jo, **ustraivajet**. Ne, protože já **jsem** chtěl by **kupit'** byt **nejaký** a **lepší** rodinný dům, a bohužel nemám na to peníze. Určitě, ano. V **Češskoj** *respublice*? No, **když** *přijechal*, tak začínal na stavebních ... na stavbách **pracjuvav** jako **mont'or** sádrokartonu. A asi po **dvuch** **rokách** **maju** **svoju** *eseročku* a teď **dělaju** **pro** sebe.

Čižineckou policii, ministerstvo vnitra, to asi minimálně dvakrát...*jednoukrát* za dva roky, protože **mušu** *prodloužyvati* dlouhodobý pobyt, a **městsku část'**, finanční **úřjad**, a ten **urjad**, který **vydaje** pracovní povolení, jo – pracovní **úřjad**. Jenom teď, já **jsem**, nevím, asi už půl roku **čekaju** na dlouhodobý pobyt...jo sorry, na trvalej, no. Lhůtu **majuť** 60 **dněj**, museli to *rozhodnuť* za 60 **dněj** a já **jsem** **čekaju** už asi půl roku a zatím **ticha**. Jo, tak na Ukrajině **když** ne přijdeš na **nejaký** **úřjad**, vždycky (**JSOU TAM**) fronty a musíš od rána do večera **čekat'**. V Čechách (**NEJSOU**) *žádných* problem, jenom v *čižinecké* policii fronta. *Vsude* na **úřjadach** deset-**pětnadcat'** minut a hotovo. S tím (**NENÍ**) žádný problém. No teď já myslím na Ukrajině už nemá... jako *říkajuť* bezplatné zdravotnictví, **no**, **když** **neco** potřebuješ **nejakou** takovou **složnou** operaci nebo ještě **něco**, tak to stojí hodně *peniz*. A v Čechách, **když** máš zdravotní **pojištění**, tak to dostaneš zcela zdarma. Ne.

Ne, **nemá** *žádných* **problem**. No, asi ne. **Nebula** **taka** situace, já jsem **nemav** **taku** situaci. No, já jsem k **Čechám** jako **nejtraľnyj**, protože **jsme** bydlím v Čechách, tak musím **nejak**, já nevím jak (**JE**) to v češtině... **uvažat'**. Jako my (**JSME**) v Čechách na **navšteve**, a **když** (**JSEŠ**) na **navštefe**, tak musíš ... no jo.

Ne, ne. Jenom... jenom **když** byly **vybory** **prezidenta**, tak jsem **hlídal**, **kto** bude **prezidentom**, a **když** **přišol** Zeman do **vlasti**, tak já už teď **nehľadaju**, protože... **Hľadaju** teď jenom **zakony**, jaký nový **zakon** vymysleli pro *čižincev* a tam **neco** *takové špatně* už bude pro všechny *čižince*, tak *se* **hlědaju** ten **zakon**, bude ten **zakon** nebo ten **zakon** bude **odmítnut'**. Já myslím (**ŽE**) jo, protože tam všichni *čižinci* i z Unie. Ne. Nu, **novyny** **slěduju**, jo. **Ukrajinské** a české. Jenom trochu. No, já **nechodil**, bo já na Ukrajině nechodil, protože to...já jsem v to nevěřil, v to, takže...Protože tam **už** **vony** už ví, kdo bude, **když** **vyjdeš** a **neco** tam podepíšeš, to nic **nedast'**. Ne. Jo, Shwarzenberg a Zeman. **Žoden**, ne. **Šo** hodně starší, *nejakoho mladoho*, nevím, asi čtyřicet **lěť**, takový **nejaký** čtyřicet **pjať**. Víš, protože takový starší, tam *šedesjat šedesjat* **pjať**, nevím kolik Zemanu ...to ne.

No, **fil'my** *hlědat'*, **v** onlině nebo v **cinema**. Ruské, ruské. No **když** v počítači **v** onlině, tak ruské, a **když** v **kino**, tak české. Ruskou, šanson. No, jestli **čitaju**, tak v ruštině. Ne. Mamka **tvoja** **chodit**. Ne. **Novyj** rok, Vánoce *češské*, Vánoce ukrajinské, **pasku**, **Velykonoce**. To (**JE**) všechno. Ano a naše, jo, takže dvakrát.

No, *hezky*, *líbí se* ty...**veprové** koleno, **svíčková**...Jo. Hmm, rybu, jo a *pelmeni*, ryba a *pelmeni* a ještě takové...**pečenje**, sušenky, jo sušenky. Nu, **inogda eti prjaniki**. A tak ryba, protože v **češskih obchodach**...ne, makrelu **uženou** nebo tu, **sel'd'**... no ja taky nevím, **soljonu**. Spíš doma. Na stole? Nu, **tradicionnyje ukrajinskije salaty, olivje, krabovyj salat iz etih krabovyh paloček**, karbanátky, **kak po češski govornjat, kotlěty**. Já jsem **nechutnal** exotická jídla, takže nevím. A nechtěl, když byl na **dovolenou** na Majorce, tak já jsem nechtěl, jenom to, co já jsem chtěl...**mjaso**, maso, no. **Ně, jednoukrát** jak.. **ně ústřicy a midiji, midiji** v těch **rakuškach takuju tarelku a krevetki takije korolevskije**. Já **nesnědl**, jenom kávu. No já **jsem** jim všechno, to co **možna jest'**. Ne, no to ne, jako by z normálního jídla všechno, co v **obchodach** je nebo v **restauracach**, tak já **možu** to **jíst'**.

No jo, protože když **ide** ruso turista tak to už vidím, taková **šuba** a **šapka**. No tak **z** těch **sedmděsjat procentov** poznám. No, **podle obličeni**, a když podívám se na **obličeni**, tak už **vižu**... **nejak** jinak sebe...**ved'ot**. No, ne tak **dělajet** jako ti **děljut**, ti kdo **bydljat'** v Čechách nebo **Čechi**. Všechno dělá jinak. Proto (JE TO) vidět. Na volný čas? Džíny. Taky v džínách. Jenom s manželkou. Ne.. no tak, tak můžu ještě s **dceroj** s mladší, nu tak, vždycky jenom s manželkou.

Jo, každý den počítač používám, každý den, každý večer a během **dnja možu** kvůli práci, **dostaju** mejly, **mušu dat'** odpověď na **ti** mejly, a **neco** s papíry pro ...**dělaju** papíry pro sociální, zdravotní **pojišteni**, a pro **všichni** úřady, a **hlědaju filmy** v online. Ne, ne, nu mám jenom facebook, **no** nelíbí se mi, protože na tom **ztračuju** hodně času. Jenom tak, dvě tři minuty a ... Translit. Nu mám ruštinu, mám češtinu, takže když v ruštině někdo chce, tak já můžu **napšat** v ruštině, když v češtině ... pro Čecha, tak v češtině.

V ruštině, no, když **kamaráda mluvljat'** v ruštině **so mnoj**, tak **jsem** taky **v** ruštině, když **v** ukrajinštině, tak **v** ukrajinštině, pro **mene** to je jedno. Já se **možu** normálně mluvit **v** ruštině, **v** angličtině, nu, tak dobře **v** češtině. No, tak víc **mluvľu** v ruštině, **trochy** míň **v čestinė**, tak asi třicet na **sedmdesjat**. Ruštinu. Ne. No, no takové „jo“, „ano“, běžné no. Taky **daju**, protože ne všechny slova vím v češtině. V České **republike**, ne, ne, v **běžnom** životě. No, **chtělosj** by **lepší**. Nu, teďka já jsem byl v Švýcarsku, tak ta paní v **jakoji já** byl na **navšteve**, tak říkala: „Tak ty **normál'no** mluvíš **v** češtině, já jsem chtěla aby můj... mám **maloho** syna, chtěla **by** aby aspoň tak mluvil **v** češtině, jako ty **mluvíš**. Ale nechce **učit'**.“ Má manžela **Čiňanina**, ten **mluvyť ve** francouzštině, ten **malyj** taky ve francouzštině, ona chce, aby ještě uměl češtinu... a němčinu, a angličtinu. A já jsem říkal: „A ještě musíš **vyučit'** ruštinu“. No, já **jsem** bydlím v České **republike** tak **normal'no**, chtěl by **bydlět'**, protože v **běžnom** životě potřebuju **češskij** jazyk na **úrjadach**, všude, v **obchodach**, všude **češskij** jazyk, takže...

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Změkčování souhlásek: lepší život x lepší; společnost x společnost; desjat' x deset; pětnadcatj x patnáct; hlědat' x hledat.

Záměna výslovnosti „ř“ na „r“: přijizdi x přijíždí; úrjad x úřad; neprijdeš x přijdeš; veprové koleno x vepřové; ústice x ústřice.

Přízpůsobování výslovnosti ruskému ekvivalentu: pervní rok x první.

Změkčování „t“ u sloves v infinitivu: vozit' x vozit.

Záměna kvantity samohlásek: syr x sýr.

Nesprávná výslovnost diftongu „ou“: kupit' x koupit, městsku část x městskou.

Vynechání měkkosti souhlásek před „ě“: neco x něco; pojištení x pojištění.

Výslovnost tvrdého ruského „š“.

Pohyblivý přízvuk.

Záměna některých souhlásek: užený x uzžený; na navštefe x na navštěvě.

Výslovnost adjektivní koncovky „ý“ jako ukr. „yj“.

Morfologická rovina:

Nesprávné skloňování přivlastňovacích zájmen: pro svoju rodinu x svou.

Nevokalizuje předložky před samohláskami: z Zakarpat'ťa x ze Zakarpatí.

Nesprávné užití zvrtného zájmena se: setkalsja x setkal se; chtělosj by umět lepší česky x chtěl bych umět lépe česky.

Záměna příslovce a adjektiva: chtělosj by umět lepší česky.

Nesprávná tvorba kondicionálu: abysme x abychom; já jsem nechtěl by nic vozit.

Nesprávné skloňování podstatných jmén rodu ženského vzoru „žena“ v instrumentálu singuláru: s rodinuj x s rodinou; s dceroj x s dcerou.

Nesprávná konjugace sloves: udělajem x uděláme; já vozju x vozím; říkajut x říkají; přijechal x přijel.

Po zájmenu „něco“ chybně používá nominativ místo genitivu: chtěl by něco lepší x lepšího.

Nesprávné skloňování podstatného jména v genitivu: hodně peníz x peněz.

Nesprávná tvorba národnosti člověka: Číňanin x Číňan.

Nesprávná tvorba násobné číslovky: jednoukrát x jednou nebo jedenkrát.

Lexikální rovina:

Užití ruských či ukrajinských slov: pryjihat' x přijet; pracuju x pracuji; salo x špek; bo x protože; daty x dát; Češská republika x Česká; montjor x montér; mušu x musím; vedjot sebja x chová se; prodovžuvaty x prodlužovat; vsjudy x všude; nejtraljnij x neutrální; uvažat' x mít úctu; vybory prezidenta x volby; šuba x kožich; pjať x pět; žodný x žádný; midija x mušle; tradicionnyj x tradiční; paska x Velikonoce; pečenje x sušenky; krabovyje paločki x krabí tyčinky; lhůtu mají 60 dněj x dnů pro mene x pro mě; čitaju x čtu; estj x jíst; iduť x jdou; tvoja x tvoje; s kolehamy x s kolegy; vižu x vidím; čekaju x čekám; ztračuju x ztrácím; po dvuch rokách x po dvou letech; chodit' x chodí.

Zkomoleniny: čižinecká policie x cizinecká; čižinci x cizinci; v cinema x v kině; půlku na půlku x půl na půl; dlouhodobý pobyt x dlouhodobý.

Užití parazitních slova při hledání vhodného slova v češtině: jako.

Nesprávně užitě české výrazy: hledat ve smyslu koukat na filmy; líbí se mi jídlo x chutná; chutná mi hezky x moc mi chutná.

Syntaktická rovina:

Slovosled: já s ním setkal se x já jsem se s ním setkal; já jsem nechtěl by nic vozit x já bych nechtěl nic vozit; jo každý den počítač používám x jo používám počítač každý den.

Užití pomocného slovesa být nejen v minulém čase indikativu, ale taky v přítomném čase, a dokonce v kondicionálu: já jsem pracuju x já pracuju; protože jsme bydlím v Čechách x bydlíme; já jsem jím všechno; já jsem chtěl by x chtěl bych; já jsem půl roku čekám x čekám půl roku.

Nesprávně užitý spojovací výraz: na Ukrajině když nepřiđeš na úřad, jsou tam fronty x kdykoliv přiđeš (z rus. Kogda ne prijdeš, vseгда očeredi).

Nesprávná předložková vazba: dvakrát na rok x za rok; pro sebe x na sebe.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: nějaký papíry.

Poznámky:

Rozhovor trval 21min., 10s. a během svého projevu respondent užil 1191 slov. Přepnul několikrát do ruštiny během mluvy o jídle. Z toho v 76 slovech udělal fonetickou chybu, 8 výrazů užil lexikálně nesprávně, užil 140 ruských nebo ukrajinských výrazů, 67 výrazů použil nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustil v 50 případech. Nepochopil otázku na splnění představ, výraz „časově náročný“, otázku o tom, co nesmí chybět u svátečního stolu nebo o tom, co by nikdy nesnědl.

PŘÍLOHA Č. 27

Respondent 6/42

Dotazník

Zná oba prezidenty, ale nezná slova ani ukrajinské, ani české hymny.

Znalost ruštiny: dobrá slovem i písmem.

Znalost češtiny: dobrá slovem.

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor byl poskytnut u respondentky doma.

Rozhodli se emigrovat do Čech, protože s rodinou chtěli začít nový život, ČR byla dostupná. Žije tu s manželem a dcerou. Emigrace nesplnila očekávání, pořád se setkává se spoustou problémů kvůli měnícím se zákonům. Nemůže si nic naplánovat. Chce zůstat v ČR. Zatím se tady necítí doma, ale už ani na Ukrajině. Na Ukrajině zůstala ještě jedna dcera, ale chtějí ji také přestěhovat do ČR. Ještě podnikají na Ukrajině, občas tam jezdí, aby něco vyřešili právě kvůli podnikání. Nic si nevozí, spíše vozí potraviny na Ukrajinu (pivo, uzeniny, čokoládu). Rusky mluví s rodinou a s Čechy česky. Ruštinu používá, když je nervózní.

2. Zaměstnání

Povoláním je kuchařka, ale ve svém oboru nepracuje a myslí si, že už by to ani nešlo, protože za 30 let se hodně změnilo. Na Ukrajině pracovala na tržnici. Tady začínala ve skladech, v nemocnici, na úklidech v kanceláři, s mytím nádobí. Teď je nezaměstnaná. S finanční situací moc spokojená není, a za dobu pobytu v ČR to kolísá.

3. Úřady a instituce v ČR

Pořád musí navštěvovat cizineckou policii. Vadí jí fronty a dlouhé čekání na vyřízení dokladů, delší čekací lhůty, než je stanoveno zákonem. Říká, že v Čechách je více pořádku v jednání institucí. Preferuje model zdravotnictví v ČR, prošla si tady operací, na Ukrajině by to stálo hodně peněz. Na důchod si nešetří, ale říká, že by měla, protože na Ukrajině důchod nedostane kvůli novému nařízení prezidenta, dle kterého musí člověk mít minimálně 20letou stáž, na důchod se netěší.

4. Vztah Čechů k cizincům

Měla špatné zkušenosti, ale myslí si, že lidé, kteří se chovají špatně k cizincům, nerozumí, v jaké jsou situaci, pouze se dívají na televizi nebo poslouchají rádio, jinak nejsou vůbec informováni. Nemůže zatajit svůj původ, protože špatně mluví, a myslí si, že je to na ní vidět na první pohled. Nemyslí si, že by měla projevovat hrdost jenom kvůli tomu, že pochází z hezké země. Na Ukrajincích jí vadí to, že každý jedná sám za sebe, nepostaví se za svoje práva, mlčí a neřeknou, s čím jsou nespokojeni. Na otázku, co jí vadí na Čechách, začala mluvit spíše o pracovní situaci, o tom, že by chtěla normálně pracovat s normálními doklady, ale ne vždycky to jde, Češi jí nevadí. Líbí se

jí příroda, systém je lepší než na Ukrajině, doklady tam stojí často i celou výplatu za měsíc.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Moc nesleduje politiku ani v ČR ani na Ukrajině, s nynější politickou situací na Ukrajině není spokojená. Zprávy moc nečte, jenom rychle na internetu prohlédne novinky, spíše čte ruské noviny v Praze. Nechodí volit a neví, jestli by člověk měl chodit volit. Nevěří v politiku. Neví, jestli chce mít právo volit v ČR. Trošku sledovala předvolební kampaně v ČR, ví, kdo byl ve finále, ale sama by volila někoho mladšího.

6. Kulturní život

Ráda jezdí s vnučkou k moři. Poslouchá spíše hudbu z mládí. Čte česky, rusky i ukrajinsky. Do divadla moc nechodí, protože manžel nemá čas a bez něj nikam nechodí. Sleduje spíše seriály, a to v různých jazycích. Není členem žádné organizace. Slaví Nový rok a Velikonoce, také slavili Vánoce, když měli katolickou návštěvu.

7. Jídlo

Chutná jí v ČR, v ruských potravinách nejčastěji kupuje pelmeně. Svátky moc neslaví, manžel často na svátky pracuje.

8. Móda

Na Ukrajině se všichni oblékají jako modelky. Poznává Rusa nebo Ukrajince na první pohled hlavně podle oblečení. Obléká se spíše sportovně, je to rozdíl oproti Ukrajině.

9. Každodenní život

Všechno řeší s manželem.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá každý den, dívá se na inzeráty, novinky, televize.

11. Jazyk

Mluví rusky a česky. Doma mluví rusky. S kamarády se snaží mluvit ukrajinsky, ale moc jí to nejde. Neumí žádný cizí jazyk, myslí si, že na jazyky nemá talent, těžko se učí. Teď nejčastěji používá češtinu, dříve záleželo na zaměstnání. Přepínání jí dělá potíže v případě, že je nervózní. Češtinu se učila sama z novin a televize. Hlavní motivací je touha rozumět a běžně se bavit česky v ČR, protože tu chce žít. Dává česká slovíčka do komunikace, když mluví rusky.

Přepis rozhovoru

Nu, *prestěhovalasj*, protože chtěli začat' iný, nový život. A proč Česká republika? Zatím bylo jenom tak dostupně. Žiju **tut** s *rodin*oj. Jako s **úšší**. Mám tady manžela i jednu dceru. Tady, **ně**. Protože jako **pořád** nějaký **problémy**, pořád (**MUSÍŠ**) něco vymyslet, *začínaješ* od *jedny*, za rok už něco *jinoho*, ano. *Nemožeš* nijak **prysposobyty**, co dál. Nemůžeš **uplanovať** **budujucnosť**. My chtěli *by* tady **zústat'** **vůbec**. Jako... jako já, jenom já, nevím (**JAK**) manžel, jako domov už **jak tak** nemám. Byl **moj** domov v Kazachstáně, **zatím** byla jako Ukrajina, *vdalasja* tam, a tak jako **nikdy** není, v Kazachstáně taky není, jako byl Sovětský svaz, **togda** byl nějak domov, a **teper** nikam *nedostanusj*. Všechna rodina, **čto** byli tak... už **vsjudu** po *světu*. Málo jezdím, **lipše** *pryhlašujem* dceru sem. Jenom jako **jeděm**... jako **jeděm** na Ukrajinu jenom něco **vyřešit** nějaký **svoi problémy**, **jaki** tam... jako nevím... něco **takoho důležitýho**. A tak **vůbec** nic. **Jeděm** na dva **týdny**, jenom *aby* něco **vyřešit**. Protože taky my *podnikajem* na Ukrajině. Sebe. Ne, jen málo, jenom **saló**, **saló**, kousek **saló**. A naopak už vozím všechno, **vsjaki** jako **uženařství**, ano, **pivo**, uženařství, pak **čokoládu**, nějaký ovoce. **Mluvým** *ruštin*oj s *rodin*oj, a jako **obščajusj** s **Češami** tak na **češskom**. Ne, já tak **vůbec nepoužívam**, nu tak... **eto něhorošyje slova**... špatná slova? **Používam jako**... **jaka nervozná byvam**, to *zapoměnam říkat* česky, *začínajem zapominat'* jako *nervozná*, tak začínám mluvit **na** ruštině a **zapominam češský** slova. *Musju* jako mluvit v češtině, *musju* v klidu **byť**. Teďko nikde. Začínala tak jako na *jogurty*, v **skladach**, v **nemocnici pracjovala**, na *uklidach* v **kaneljarii pracjovala**, v **jidel'ňach** na mytí nádobí a tak. Já (**JSEM**) **kuchar**. Ale už já na Ukrajině taky **pracjovala** jenom **pjať rokiv**, protože taky neměla **možnosť**, a *aby* já pracovala tady **kucharem**, musím **zanova** se **učit'** všechno, **bo** to... všechno už to **trideťatj lět** zpátky. To už nejde, to všechno už nové. Tak jako v **jidel'ňach** na mytí nádobí to je moje... **nějaká** to blízko. Nu... Jak... jako... jak to *řeknut*. **Da**, **jakto** tak.

Nu, pořád **policiju čížinecku**, a tak, já nevím, **bolše** nic, **někam** nechodím. Jenom na **čížineckou policiju**. Tak aby to bylo jako... vidíš... **pomnju**... jako fronty **stojíš** a jako **čekaješ**... Jako ten trvalý pobyt **museli** rozhodnout za kolik tam **děvjanosta** dní a už **čekaješ** a nevíš, co bude dál. Tady **lipše** na *urjadach všichnich*, **potomušo** na Ukrajině to je hrůza **vůbec**. Tak jako **bolše** jako **porjadok**, **bolše pořádku**. Ano. Ne. To už... model **Češské republiky** to je o moc lepší, tady já dělala **opěraciju** v *Češské republice*, na Ukrajině to... já nevím kolik **peníz** to by stálo. **Musím**, ale to nejde. Nevím, co bude dál. Na Ukrajině **důchodu** nebude, to už já **znám**. Protože **ukaz** prezidenta je **novýj**, musí být **dvacať lět stažu**, aby byl **minimálnyj** důchod a já mám **pjatnacať** a **děsěť** lět já na trhu, na tržnici **pracjovala** tam. **Takže** dcera moja už **pracjuje** kolik **rokiv** a taky nemaje **daže trudovoj**, jako **knyžky trudovoj**, nevím, jak to **imenuje** se. Tak **co** na důchod já *netěšimsja* na Ukrajině, musím jenom sama něco dělat.

Imela, mockrát. Já **nerikám**, **šo** všichni. **Je** normální lidi. Jako, já myslím, (**ŽE**) lidi, **tě šo** k **čižyncam**... ti jenom **prосто nerozumijut'**, **co** to je **situacija**. *Vona* jenom poslouchajut co *řikajet tělěvizor*, co *řikajet* rádio, jako *řikajet rizni blbosti*, protože... a viděla taky moc *dobrych* lidí. Ne, to už... to u mě na **lbu** napsáno, jako *mluvľu*, **srazu** vidět, já **nemožu** to zatajit. **Žádnou** nemám. Já nevím za co **hrdost'**... vidíš jako jenom jako hezká **zeme**, ale **blbý praviteľstvo**. No taky nemá za co... protože **ľudi molčat** i **budut molčat'**, protože (**TO**) je takovej **narod**, to není **Čečňa**, protože já taky **bydlěla** v **Čečni**, to jako tam **ľudi vsě** jestlí **jeden**, **značit'** všichni. V Ukrajině to není... **kožen**... **moja chata zkraju**, **ničoho ne znaju**. To je... Tak, jenom jako... vadí mně... aby bylo **normál'no**, já chci **normál'no** platit, chci mít **normál'nyj** papíry, chci **mít možnost'**... to **šo** platím, jako **pracovať**. A to ne vždy *byvaje*. A nevadí mně **zatím** **vůbec** nic, **chaj mysl'at** co *ch'at*. **Líbit sa**... **priroda líbit sa**, **líbit sa**, jako **udělan tot stroj**, jako... no, některé... ne všechno, no to je **lipše** než na Ukrajině, **prístup** k tomu. Jako udělat nějaký **dověrennosť**, to *ideš* jenom na poštu, i to jako... to **rychlo** uděláš,

na Ukrajině to je hrůza. Za **kožný** papír musíš splatit celou **výplatu** za měsíc, nevím za co. *Takový* mě zlobí... jako **prijedu**... nebo pořád beru **pro** tu vnučku, starší dcera, **pjať rokiv**. Jako tak... moc to **neslěduju**, ale... to **jichně lične**, protože já nic na to nemám. Taky, mě je to jedno. Ne jedno, ale to já taky **nemožu**, protože pokud *bude* u vlasti *těhle* **ľudi** co (**JSOU**) tady v *toj verchovnoj radě*, *těhle* **děputaty**, nic nebude, **pjaťdēsjat rokiv**. **Pjaťdēsjat rokiv** nic nebude na Ukrajině i ty nic neuděláš. To **budět** u vlády jenom **mafija**. Ně, jenom **v internetě** tak *rychlo*. Spíš ruské. No jako **inodi** tak zapínám... manžel **něpodkľučil tělěvizor**. Jako dělali **perestanovku**. Tak a tak jenom **vkľučal** tak **češski**. A tak jestli já chci něco **uvidět**, tak mám **v internetě** *tě* **Pražskij express** i **Inform Pragu**, tam já čtu něco *takoho*. Já nevím. Ne. Nechodím, já už v to jako... už nevěřím v tuhle věc, už nechodím, protože **nevěřím** v tuhle věc. Já nevím, možná v **češtině** to je **normalno**, ale v Ukrajině ne. Já nevím, **jesli česno**, *nemyslila* **pro** to. No tak poslouchala rádio, poslouchala, **kto** tam. Ano, Zěman i ten jako... německý. Ano. Já nevím, já myslím, *nějakoho mladoho*. Už to (**JSOU**) moc lidi starý a oni už **nerozumijuť**, co **majuť dělat**. To už **marazm starčeskij**.

Těšimsja pořád (**NA**) **dovolenoj**. Jako **echat' někdě** na more. Moc líbí *naša rodina* **ezdiť** k **morju**, to je odpočinek pro nás. **Pjatlđēsjat na pjatlđēsjat**. Já málo poslouchám... starý písnička, **tě, co** byla mladá, to je **lipše** pro mě. To mě... knihy čtu na *všichnich jazykách*. To mně nevadí, jako, čtu **pro sebe**, mně to **nevadí** vůbec, jaký to má jazyk. **Ot** já mluvit ukrajinsky **nemožu**, **pisat'** taky ne a **čitat' možu**. I jaké čtu knihy... jestli kniha pro mě jako... jestli mně kniha líbitsja, **to** mně to je jedno, jaký je tam jazyk. **V** divadlo *nechodila*... já bych chtěla, já miluju **balět**. Ale já tak na to **jakosj** nemám čas... **može** já i mám čas, ale manžel ne a já bez manžela nikam nechodím. Ano, **seriály**. Mně to je jedno, aby byl tak... líbil se mi. Ne. **Konkurs krasoty**, dcera **chodila** na konkurs, tak já **chodila koukat'**. Nu svátky... Nový rok i **paska**. Nevím, jako **byli** návštěva u nás, taková jak katolík, tady slavili s nim, jako. Ano na Vánoce, **da** na **češský** Vánoce, **potomušo** on *Španělěc*. U *něho* taky Vánoce byli stejně jako v *Češach*. Je můj návštěvník.

Jídlo, miluju svíčkovou. **Najčastěji pělmeni** i **seljodku**. **Ně, kogda-to dělala**. Doma. No tak... My moc **prazdniki** neslavíme. Jako, když... **jesli naprimer** pracuju **v** svátek, tak manžel může **pracjovat** nebo já, to už... No, nevím, jako ne... **Ochutnat' može jedinkrát**... Já není... jak to *řeknut*... ja ně **brezglivaja**. **Čelovečeskoje mjaso by ne jela, esli b znala**.

Ano. Jako. **V** Ukrajině **oblekajut** se jako na **pódiume**, já nevím... **osobenno** v našem městě **vyjděš** jenom modelky **idut**. Všichni **taki** jako, rozkošný. Je, Češi **oděvajutsja**... **oni** prosto, já taky **bolše slěduju oděždy** jako Češi. **Sportivnuju**. Ano. Oblečení, nu... **kak skazat'**... Ano. Já byla ano pořád v podpatkách, já byla na **triceť** kilo **meňše**, to já po *hormonách*. Ono chybí, ale já nemůžu tak **oblěkat** se, aby **skynuť triceť** kilo, tak **možu**. V **takom kategorii vesa** ja **nemožu** oblěkat se tak, jak já chci.

S *manželom*. No, **bolše** nikoho.

Kožen deň. Jako koukám (**NA**) **tělěvizi**, koukám (**NA**) noviny, inzeráty nějaký **hľanu**, něco *tak*. Chatů **ně**. **Azbukoju pišu**, nu já tak málo **pišu**, ja ně **ľubl'u pisat'**. **Lěpši** zavolat pro mě.

Ruštinu i češtinu. *Ruštinuju*. Na *jakom mluvl'at* oni. Jako, (**ZÁLEŽÍ NA TOM**) kde pracjovala. Jako s *Češami*, tak češtinu, jako s *našimi* tak ruštinu. Pro mě to bylo **ťażko**, protože jako nemám k tomu... **jak ce skazat'**... **nemožu iný jazyky dobre učit'**, to *dajet'sja* meni **ťażko**, **kožen** jazyk, nejenom čeština. I **po** angličtině mě pořád bylo *dva*. Já myslím **da**. Myslím (**ŽE**) ano. Češtinu... **smotrja gde i kogda**. Jenom jako v hlavě, jestli já jako (**JSEM**) *nervozná*. V **tělěvizoru**, jako (**NA**) seriály koukala (**V**) češtinu tak **lěpši**, pořád noviny, jako, vidíš, to *naučila* tak. Myslím, **šo** ne. **Nikdo říká, šo normalno, nikdo říká**... jako pochopím ale ne všechno, co... jako tamní **kuchar říkal**, **šo ot já říkám**, ale *stejno* to **nemožeš** pochopit nějaký **taki** osobní... jenom tak... **prosto**. Chci *rumit'*, aby tak **normalno obščatysja** s cizími (**LIDMI**), protože já chci tady *bydlět'*. Ano, tady už... tady už (**JE TO**) míchaný.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Změkčování „l“ před „e“: problémy; těl'evizor; sleduju; let; tady je to l'epší.

Zaměňování hlásek r/ř: přihlašujeme; vyřešit; kuchar; more.

Přiblížení výslovnosti podobným ruským výrazům: kto x kdo; češský slova x český; češský Vánoce; ideš x jdeš.

Změkčování některých konsonantů: čižinecká policie x cizinecká.

Měkké zakončení infinitivu sloves: začat' x začít; vyřešit' x vyřešit; posluchať x poslouchat.

Morfologická rovina:

Záměna zájmen nikdo a někdo.

Použití ruského tvaru zájmena: moj domov x můj.

Ruská konjugace některých sloves: začínaješ x začínáš; nemožeš x nemůžeš; podnikajem x podnikáme; nerozumijuť x nerozumí; co říkajet x co říká; co chtěť x co chtějí.

Deklinace některých přídavných jmen: něco jinoho x jiného; někoho mladoho x mladého.

Kondicionál sloves: my chtěli by tady zůstat x chtěli bychom. *Nesprávně utvořená příslovce:* rychle x rychlo.

Záměna přídavného jména za příslovce ve vazbě „to je (jaké)“: pro mě to bylo těžko x těžké.

Neznalost deklinace přivlastňovacího zájmena „náš“: naša rodina x naše.

Ruská deklinace slova: jako na podiumě x jako na podiu; s Čěšami x s Čěchy.

Nesprávná deklinace slova peníze, které má nepravidelnou deklinaci: nevím kolik peníz x peněz.

Instrumentálu singuláru ženského rodu vzoru „žena“: s rodinoj x rodinou.

Lexikální rovina:

Užitá ruská a ukrajinská slova: republika x republika; prysposobyty x přizpůsobit; kožný x každý; teper x teď; potomušo x protože; salo x slanina; vjaski x různé; kanceljarii x kancelář; pjať rokiv x pět let; boljše nic x nic víc; vtjažko x těžko; poriadok x pořádek; ukaz prezidenta x nařízení; daže x ani; trudovaja x knížka o pracovní evidenci pro výpočet důchodu; na lbu napsané x vytetované na čele; praviteljstvo x vláda; molčat x mlčí; ljudi x lidí; jestli jeden, značit' všichni x všichni za jednoho; kožen x každý; moja chata zkraju ničego ne znaju x mě se to netýká; děputaty x poslanci; verchovna rada x sněmovna; starčeskij marazm x stařecký marasmus; inodi x občas; esli česno x popravdě řečeno; čtu pro sebe x potichu; može mám čas x možná; seljodka x uzená ryba; naprimer x například; prazdniki x svátky; brezlivaja x vybírává.

Nesprávně užitá česká výrazy: musím ve smyslu měla bych; jak tak ve smyslu tak nějak; zatím ve smyslu potom; uzenářství x uzeniny; prostě x jednoduše.

Míšeniny obou jazyků: vsjudu x všude; lipše x radši; jakýto problémy x nějaké problémy; mluvlju x mluvím; uplanovat' x naplánovat.

Syntaktická rovina:

Chybné předložkové vazby: v Ukrajině x na Ukrajině; v internetě x na internetu; na moře x k moři.

Elipsa: pořád něco vymýšlet x pořád musíš něco vymýšlet.

Použití infinitivu po spojce „aby“: jenom aby něco vyřešit.

Špatně zvolený spojovací výraz: používám jako nervózní (když jsem nervózní).

Chybí spojovací výraz: já myslím ano x já myslím, že ano.

Špatná vazba: mluvit na ruštině x mluvit rusky.

Slovosled: jestli mně kniha líbí se.

Vynechávání pomocného slovesa být v minulém čase sloves: protože chtěli x jsme chtěli.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: nějaký ovoce; starý písničky.

Poznámky:

Rozhovor trval 29min., 32s., respondentka ve své řeči užila 1424 slov. Z toho v 66 slovech udělala fonetickou chybu, v 19 slovech se dopustila lexikální chyby, užila 241 ruských nebo ukrajinských výrazů, z toho 4 výrazy byly použity pro název ruských novin, takže je nepočítáme jako chyby, 82 výrazů použila nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustila v 41 případech. Několikrát během rozhovoru přešla do ruštiny. Nerozuměla některým otázkám, nevěděla, co znamená slovo „mateřský“, zaměnila si to s ruským významem podobného slova. Na otázky odpovídala krátce, když se rozpovídala, přešla do ruštiny a často míchala ruštinu s ukrajinštinou. Sama respondentka řekla, že se jí špatně učí jazyk, protože „*nemá talent na jazyky*“.

PŘÍLOHA Č. 28

Respondent 14/37

Dotazník

Zná ukrajinského i českého prezidenta, zná počáteční slova ukrajinské hymny, nezná počáteční slova české hymny.

Znalost ruštiny hodnotí na výbornou slovem i písmem

Znalost češtiny na dobrou slovem i písmem.

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor byl poskytnut v domácím prostředí u kávy.

Přestěhovat se do ČR bylo vlastní rozhodnutí respondentky a jejího manžela kvůli dětem (které byly na střední škole). Chtěli změnit jejich osud, měli vlastní peněžní prostředky. Pro ČR se rozhodli díky doporučení známých a hlavně proto, že v ČR není potřeba hodně peněz pro bydlení, jsou zde přijatelné zákony a podmínky pro legální život. Ze začátku manžel žil více než 5 let na Ukrajině, ale teď tu žije s celou rodinou. Emigrace splnila očekávání. Chce zůstat v ČR, chce dostat české občanství, ČR je její domov. Jezdí 2x ročně na Ukrajinu za maminkou. Na Ukrajině navštěvuje kamarády, obvolává všechny příbuzné, jezdí na hřbitov k otci. Do Čech vozí potraviny, které ani nejsou „lepší nebo super, jsou jiné a pamatuje si je“ (sladkosti, vodka pro kamarády). Doma mluví rusky a ukrajinsky s využitím českých slov. Ukrajinsky mluví jen v rodině, většina známých, i když jsou Ukrajinci, mluví rusky.

2. Zaměstnání

Pracuje jako účetní doma, je OSVČ. Na začátku pracovala v ruské bance jako zaměstnanec, dále ve dvou českých firmách. Teď pracuje ve svém oboru (má dvě povolání – jedno technické a ekonomické, pracuje v ekonomickém). V rámci práce se stýká spíše s krajany, protože funguje jako účetní i jako překladatelka. Zároveň musí mluvit česky s úřady, ale více komunikuje s klienty. Se zaměstnáním je spokojená. Časově je náročné a je sezónní. Je spokojená s finanční situací, je svým vlastním pánem. Finanční situace se určitě zlepšila během jejího pobytu zde. Dokud neuměla jazyk, měla nízké příjmy.

3. Úřady a instituce v ČR

V rámci svého pobytu v ČR musela navštěvovat několikrát ročně cizineckou policii, než dostala trvalý pobyt. Dále musí navštěvovat městský úřad, pojišťovny a v rámci práce FÚ, ZP, SP, městské úřady, policie. Potíže byly při vyřizování víz kvůli častým změnám a kvůli neznalosti jazyka. Po roce už bylo vše OK. Lepší přístup ze strany úředníků vidí v Čechách, kde jednají podle zákonů (naráží na úplatkářství na Ukrajině). Preferuje zdravotní systém v ČR, i když se na Ukrajině už také začínají

otevírat soukromé kliniky. Dle její zkušenosti na Ukrajině, když člověk nemá peníze, tak nedostane žádnou zdravotní péči. Uzavřela si penzijní připojištění.

4. Vztah Čechů k cizincům

Co se týká vztahů Čechů k ní jako cizince, říká, že neměla žádnou osobní špatnou zkušenost, ale často slyší od známých Čechů, že nemají rádi Rusy nebo Slováky (zapomenou, že ona sama je cizinka). Nemá problémy spojené s původem, nestydí se za svůj původ, možná se trochu styděla na začátku, když se chtěla ztratit v mase lidí. Situaci pro hrdost na svůj původ moc nemá, jediné když přijedou kamarádi z Ukrajiny, kteří se snaží sebe vážit. Pak přemýšlí o tom, že je Ukrajinka. Nedebatuje na téma státní příslušnosti, občas jenom čte diskuze o tom, jak se srovnávají Rusové a Ukrajinci. Na Češích se jí líbí, že umí odpočívat, umí si cenit přírody, historie a mají rádi turistiku. Nelíbí se jí to, že nemají rádi cizince, i když to chápe, myslí si, že to takhle funguje i na Ukrajině.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Sleduje politickou situaci v ČR, ale ne až tak detailně. Přehled o politické situaci na Ukrajině má pouze z doslechu od maminky nebo kamarádů, speciálně nečte žádné noviny ani informační servery. Moc se nezajímá o politiku. Nečte noviny, pouze prohlídne aktuální novinky na internetu. Myslí si, že by člověk měl chodit volit, ale sama volit nechodí (má špatnou zkušenost s ukrajinskou ambasadou v Praze). Neví, jestli by chtěla mít právo volit v ČR, nestojí o to, myslí si, že politici v Čechách oproti Ukrajině nemohou nic zkazit. Sledovala předvolební kampaně v ČR, ví, kdo byl ve finále voleb. M.Zemana respektuje, ale volila by K.Schwarzenberga, protože M.Zeman odešel z politiky a jeho návrat byl „divný“, Schwarzenberg je aktivní politik, má správný přístup a byl by lepším prezidentem.

6. Kulturní život

Koníčkem je práce a nové bydlení, hospodaření, dříve také turistika. Má hodně známých, má málo kamarádů, ale jsou to spíše Češi a mezi krajany rodina nebo kamarádi, kteří zůstali na Ukrajině, ale s těmi se vídá málo. Rozumí si s Čechy, protože jejich názory a postoje jsou zajímavé, krajani jsou pro ni trošku obtěžující, jejich problémy zná a nejsou pro ni nové a zajímavé. Poslouchá staré ruské písničky, novou scénu nemá ráda. Knihy čte málo, spíše čte odbornou literaturu v rámci práce. Ráda čte časopisy, kde není moc informací. Na knížky nemá čas. Z umělecké literatury naposledy přečetla Marka Twaina, a to v češtině, když si ještě chtěla zdokonalit jazyk. Chodí ráda do divadla, teď má na to méně času, ale má ráda české divadlo, občas ale navštěvuje i ruská představení. V ruštině se dívá na detektivní seriály pro odpočinek. Má ráda i české filmy. Chodí na dny otevřených dveří v muzeích, na historické akce v České republice, hrady, do přírody. Není členem žádné organizace. Slaví Vánoce a Velikonoce podle českých tradic, ale i na ukrajinské svátky volá rodičům a známým, protože od nich dostává nějaká přání.

7. Jídlo

Jídla v ČR jí chutnají, potraviny také, doma ale vaří skoro stejná jídla, která vařila na Ukrajině. Chodí do ruských obchodů nepravidelně, ale nakupuje sladkosti, semínka. Stravuje se doma, protože pracuje doma, do restaurací chodí odpočívat. U svátečního stolu nesmí chybět brambory, maso, houby. Nerada vaří, vaří manžel. Ráda ochutná nová jídla, ale nikdy by nesnědla červy.

8. Móda

Vidí zásadní rozdíly v oblékání, ukrajinská typická móda jsou vysoké podpatky kdykoliv a kdekoliv, oblečení není pohodlné, ale takové, jaké nosí všichni, to, co je prestižní. Myslí, že pozná Rusa nebo Ukrajince tak z 90 procent na první pohled hlavně podle oblečení. U těch, kteří tu bydlí dávno, tak podle obuvi. Moc oblečení z Ukrajiny sem nevezla, takže šatník byl vyměněn během roku, hlavně u dětí. Neměla až tak odlišné oblečení, ale nosila vysoké podpatky. Má ráda kalhoty s volným střihem, sako, pohodlnou obuv. Ukrajinská móda jí vůbec nechybí.

9. Každodenní život

Problémy spojené s bydlením a prací řeší s manželem, pak s dcerou a pak výjimečně se synem. Radí se s kamarádkou Českou, protože ji zajímá její postoj, postoj Čechů.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá celý den k pracovním účelům, ke komunikaci se zákazníky, pro spojení s maminkou na Ukrajině a se sestrou v Turecku. Také čte zprávy na Seznamu, účetní nebo ekonomické portály, zákony na internetu, a také přes internet nakupuje. Nechatuje. Používá latinku pro psaní ruských i ukrajinských textů, hlavně v telefonu (v azbuce se vejde mnohem kratší zpráva než v latině).

11. Jazyk

Mluví rusky, ukrajinsky, česky, trošku anglicky. Doma mluví ukrajinsky a rusky, češtinu používá v terminologii pro urychlení sdělení. S kamarády mluví česky a rusky, záleží na tom s kým, to samé v práci. Pro výkon práce zvládla český jazyk tak za 3 roky, kdy už používala češtinu běžně, ale dle jejího názoru záleží na tom, jak rychle se člověk dostane do prostředí, kde jazyk potřebuje. Nejčastěji používá ruštinu. Přepínání mezi jazyky jí nedělá potíže. Česky se učila sama, poslouchala televizi, četla knihy, byla na kurzech účetnictví v češtině – to byla její první seriózní komunikace v češtině. Doporučuje zájmové kurzy pro výuku jazyka. Myslí si, že mluví dobře česky, syn říká, že mluví špatně, manžel myslí, že mluví dobře, Češi říkají, že umí dobře česky a kamarádka říká, že mluví ruskou češtinou. Motivací byla imigrace do ČR, přání se zabydlet, cítit se dobře. Neumí si představit, že lidé zde žijí a neumí jazyk. Myslí si, že když člověk žije v ČR, pak musí umět český jazyk alespoň na základní úrovni, aby se mohl domluvit v běžném životě. Užívá českých slov pro vyjádření české terminologie např. obchodní rejstřík, řekne české slovo, když je to v češtině kratší výraz než v ruštině, např. odšťavňovač oproti přístroji pro udělání šťávy.

Přepis rozhovoru

Bylo to **naše** rozhodnutí s manželem, bylo to v době, kdy nám bylo kolem **čtyřiceti** a děti **eště** studovali střední školu na **Ukrajně**, proto to období bylo takové, kdy jsme mohli **eště** nějak řešit osud dětí a my jsme *rozhodli* jet do Evropy kvůli nim, *abyste* voni mohli prostě **eště** nějak najít sebe v novém prostředí, no a vlastně my jsme už měli víceméně zajištěný **život** a peníze na to. Českou **republyku** jsme vybrali, protože jedni naši známý už kolem roku byli **tady** s dětmi a voni nám **poradili**, nebo vlastně nabídli pomoc a podle jejich slov, vlastně když už rok voni tam bydleli, že Česká **republika nepotřebuje** hodně peněz na to, **abysme** mohli tam nějak normálně bydlet, a docela... měli docela přijatelný zákony a podmínky, **abysme** mohli prostě tam bydlet na, jak to **říct**, na... legálně, tak. **Žyjeme** tady s rodinou, s manželem a s **děťmi**. Dlouhou dobu jsme žili jenom s **děťmi** a manžel byl **v Ukrajině**, ale už více než pět let jsme *všechny* spolu. Ano, plně. Nu, my *bysme* chtěli zůstat tu navždy, chtěli *by* asi obdržet i občanství, nebo jestli by to nevadilo i bez občanství bydlet tady. Ale... to už je náš domov. Já bych řekla, **(ŽE)** ano. Já bych řekla, že jezdím jednou nebo... jak do jakého zahraničí. Přibližně dvakrát ročně, většinou to **bývá** na **Ukrajinu**, protože tam zůstala maminka anebo někam odpočinou do Evropy, nebo do evropských zemí. Když jedu na **Ukrajinu**, tak musím navštívit nejbližší *kamarádi*, zavolat všem příbuzným, no a s maminkou na hrbitov. Z cesty přivezu vždycky většinou **potraviny**, který... zvláštný **potraviny**, které nejsou tady v Čechách a který prostě pamatujeme od dětství. Neřekla bych, že voni jsou nějaký lepší nebo super, prostě jsou jiný a které my máme rádi a pamatujeme **(SI JE)**. Takže většinou prostě **potraviny**, nějaký sladkosti, vodku pro *kamarádi* český spíš, protože ji nepijeme. V Čechách? Tady, teď? Mluvíme **tým** jazykem, **s kým** vlastně komunikuju. Doma většinou rusky a **ukrajinsky** s využitím českých slovíček, *aby* to rychleji pochopili, no a s **ruskými** rusky, s Čechama česky, takže prostě záleží na tom, s kým mluvím. **Ukrajinský (JAZYK)** používám jenom v rodině **spíš**, protože **většina** známých, i když jsou **Ukrajinci**, **ale** mluví rusky. Ale když například **cítím**, že by mohla mluvit **ukrajinsky**, tak budu mluvit **ukrajinsky**.

Pracuju jako podnikatelka, jako OSVČ, účetní. Pracuju doma. Na začátku jsem pracovala v ruské bance, nebo úvěrním družstvu, **takže** byla jako zaměstnanec, pak **eště** dvě české firmy a potom jsem **(SE)** rozhodla už pracovat jenom na sebe. Pracuju ve svém oboru, ale mám *dva* povolání: **technické** a **ekonomické**, takže vlastně pracuju teď jako ekonomka, nebo jako účetní. Já stýkám se spíš s *mojimi* krajany, protože ta moje práce účetní víc... moji práci víc potřebujou vlastně lidi, který... se kterými **(SE)** můžeme domluvit, takže prostě zároveň **že** dělám účetnictví a jsem jako i překladatelka, a to jako dovolí i mým klientům líp pochopit zákony, prostě podmínky podnikání a tak dále. Takže pracovně více s klienty. Ale zároveň i s úřady, takže i česky. No, spíš **stejně** klienty, já bych řekla asi třetina. Protože jako s úřadami nemusíš moc **komunikovat**, tam musíš **doložit** doklady a konec, a našim... prostě mým klientům musím vysvětlovat hodně, i když vlastně možná většinou vysvětluju i česky i rusky spíš, jako že... Ano, mám ho ráda. Časově je náročné a je sezónní, a **žijeme** od závěrek do závěrek, od odevzdání příznání do odevzdání příznání. Jsem spokojená a spokojená s tím, že můžu vybrat, nemusím prostě něco shánět, **hlídat**, spokojená s tím, co mám a můžu i rozhodnout a například **zmenšit** počet klientů a tak. Hodně, začínalo se **s** velmi nízkých příjmů a **pokud** jsem nevyučila vlastně jazyk a **pokud** jsem nevystudovala zákony a prostě systém český, to všechno bylo **minimálně** a pak jako postupně... postupně jsem přišla k tomu, že mám normální plat a normální příjem, **jak**... možná i lepší, než někteří Češi, takže... Nu, **zaměstnání** jsem začínala v ruském banku, nebo ještě dříve jsem prostě začala psát články přes internet, za které jsem dostávala jako **výplatu** autorských článků, takže to bylo první zaměstnání, a potom už ruská banka, už **ekonomické** zaměstnání.

Nu za celý pobyt jsem navštěvovala hodně různých institucí. Jako každéj **cizinec**, **pokud** jsem nedostala do... nedostala trvalej pobyt, skoro každý... ne každý rok, **a** několikrát ročně jsme museli navštěvovat *cizinecké* policii, městské úřady, kde jsme *obdržovali* potvrzení, pojišťovny a tak dále, prostě, to... *to* který... musí projít každý cizinec. Potom jako když brát ze **strany** mého zaměstnání, tak to jsou finanční úřady, zdravotní pojišťovny a sociální pojišťovny, zase městský úřady a policii, jsem **stýkala** se i s obyčejnou policii. No, asi všechno. Potíže jsem měla možná na začátku, když jsme opravdu museli vyřizovat víza, povolení a ještě *v naše* době se hodně měnilo, nejdříve byly povolení pak víza pak **eště** další **věci**, a to bylo nejhorší, protože na začátku jsme neuměli česky, museli se vždycky... mít nějakého překladatele nebo doprovod, takže to bylo pro mě osobně **strašně** těžký a komplikované. Ale postupně, vlastně už i **příští** rok jsme to zkusili dělat sami, a prostě už potom to... ani nemůžu říct, že *bysem* měla nějaký problémy, které se mi prostě... které jsem **(SI)** pamatovala a mohla by hned říct, že jsem měla nějaký problémy, který mě moc poznamenaly. Rozdíl vidím a rozdíl já bych řekla je ve prospěch České **republiky**, protože jednaj se mnou stejně, jako s každým jiným občanem a **nemusím** vymýšlet nějaký blboviny, aby *sem došla* **(NA)** toho, co potřebuju. Je prostě... prostě jednaj podle zákonů, zákony, které já znám, a jestli je všechno v pořádku a nemáme **nic** **skrývat**, tak je to v pořádku. A u nás na **Ukrajíně** spíš musíš něco **vymýšlet**, něco přilepšit, aby prostě došla **(NA)** to, co chci. No měla jsem vážnější nemoc. Preferuju zdravotní systém v České **republice**, i když vím, že teď to začínají i v našich státech bývalého Sovětského svazu v Rusku a **v Ukrajině** také připravovat nějaký zdravotní **polisy**, ale tady mám jistotu. I když možná platím větší peníze, vím, že když peníze mít nebudu, tak prostě mi udělají to všechno, co budu **potřebovat**, a u nás, když nemáš peníze, tak prostě ti nic neudělaj. No, šetřím nešetřím, ale uzavřeli jsme pojištění, jestli to pomůže.

Já osobně nemůžu **říct**, že by **(SE)** ke mně někdo choval špatně, ale často **slyším** od Čechů o tom, že oni například nemají rádi někoho jiného, **řekneme** tak, **cizince**, prostě například, i když jsem... někdy se voni... prostě zapomenou, že jsem **cizinka** a prostě povídají a řeknou, že no, že von je takovej Rus a prostě dělá toto a toto a prostě o Slovacích taky jsem slyšela, takže, ale se mnou nikdy se nestalo *ničeho*, aby prostě mi nějak ublížili, kvůli tomu, že jsem cizinka. Ne, **nepřipomínám** vůbec. No, když se ptají, odkud jste, já vždycky řeknu, že z **Ukrajiny**. A vlastně ta reakce vždycky **(JE)** v pohodě, normální, ale byla by *jsem* zvědavá, kdyby *sem* řekla, že jsem z Anglie například, jak by k tomu se stavěli. Ale teď... na začátku možná jo, na začátku, že... když jsme přijeli sem, tak se strašně chtělo se nějak v té prostě mase lidí **ztratit**, a prostě aby tě... nikdo nepoznával, že jseš **cizinka** a mít takový nějaký **klid**. Ale teď jako vůbec mi nedělá potíže, i když například mluvím špatně, ale... všichni jako v pohodě mě poslouchají, **poradí**, jestli něco potřebuju, prostě **řeknou** nebo udělaj to, co potřebuju. No takový situace teď asi... asi ne, nejsou, nemůžu **(SI)** tak vybavit. **Jedine**, že když přijedou... přijede návštěva nějaká z **Ukrajiny** a tam to ještě **žije**, že prostě tam nějak se snaží trochu sebe vážít, a tak také popřemýšlíš o tom, že jo, že my jsme asi **Ukrajinci**, ale ne, teď ne. Na **tému nacionalnosti** jako, že kdo jsem? No často o tom slyším, ale jako většinou nedebatuji. Většinou se porovnávaj prostě **Rusy-Ukrajinci**, anebo **Rusy-Uzbeki** a prostě další. Možná neodpovím hned tak... protože asi... no mám takovou povahu, že moc **mi** nevadí nic. A to, co se líbí, tak asi to, že umí krásně odpočívat, prostě, umí... mají, možná ne většinou, ale moji kamarádi ano, že umí prostě cenit přírodu, historii, turistiku... prostě umí odpočívat. A to, co mi nelíbí... ani nevím, možná vopravdu taková **nelibost**... jak to říct, že nemají rádi *cizinců*, ale to asi u takových států je... U nás **v Ukrajině** asi taky moc **cizinci** nemají rádi, takže to není až taková velká závada.

Sleduju, sleduji, ale moc **(SE)** v tom **nevyznám**, jako ne tak **konkrétně**, ale sleduju. Na **Ukrajíně** také, ale spíš prostě ze slov maminky nebo **známých**, nečtu žádný informační server nebo noviny, ne. Nezajímám. Noviny ne, ale prostě prohlídnu nějaký servery a **novinky** v internetu, ty žhavé **novinky**. **Ukrajinský** ne, prostě jenom **s** rozhovorů

s maminkou anebo se známými, s kamarády. **Volit** musel, ale já nechodím **volit**. **Nevým**, nestojím o to, protože možná vyhovuje mi kterýkoliv **politik**, když mám... když porovnávám prostě jak to je s **Ukrajinou**, tak myslím, že moc toho nezkazejí... žádný **politik**. Sledovala, ne tak přísně, ale ano. Víím, Zeman a Schwarzenberg. No, Zemana vlastně **jsem** znám **eště** z doby, kdy byl **přemier-ministrem**, a my jsme jenom přijeli do Čech a jako hodně poslouchali a zajímalo nás to, jak to je, jak to tady funguje. Takže docela v té době, i když byl velmi **kritizován**, jako von se... von mi líbil, jakože byl takový docela... no... dojem chytrého muže, ale Schwarzenberga *by* volila *by* já asi jako prezidenta. Protože, **(SI)** myslím, že když **(SE)** Zeman rozhodl odejít, tolik let byl prostě jako důchodce a vlastně z **politiky** odešel, ten **návrat** byl takový divný a nečekala jsem, že prostě vopravdu von dosáhne takových **výsledků**. No a Schwarzenberg je aktivní politik a má přístup správný podle mě, takže myslím, že měl by... byl by lepší prezident.

No, můj koníček **(JE)** spíš moje práce, a teď odnedávna možná nějaké... no dobře, jenom ten můj koníček teďkon trochu je závislý na tom, že chci uspořádat svoje bydlení nové a moc neumím to dát dohromady **tych** dva koníčky. Takže asi účetnictví a prostě hospodaření v domě, v bytě. Nevím, jestli je to koníček. Mám ráda **zařizovat** byt, **udělat** něco pěkného doma, takže tak. Někdy můj koníček byl turism, ale teď to už **(JE)** zapomenuto. Já bych **řekla**, že moc kamarádů ani nemám, mám hodně známých, ale takoví kamarádi, **aby** prostě se mi chtělo s nimi potkávat a prostě volat a kdykoliv sejít, takže asi ti kamarádi spíš **Čechi**, anebo vlastně jenom dvě kamarádky. A mezi našimi **lidmi**, tak to je si naše rodina jenom. Takže... S Čechami je mi víc... je mi **zajímavější**, protože **jsem** ráda poznávám jejich **život**, jejich postoj prostě k **životu** a zajímá mě to. Když například naši spoluobčané nebo... oni jsou většinou pro mě takový trochu obtěžující, jo, že rádi například... **všichni** jejich problémy já znám a spíš nejsou pro mě tak zajímavý nebo nový. Takže tak. Ráda poslouchám i ruský písničky, ty písničky, které prostě mně **líbily** se oddávna, moc nemám ráda nové ruský zpěváky nebo zpěvačky, no a poslouchám muziku, kterou zapíná manžel. Knihy čtu moc... skoro nečtu, velmi málo, protože více času teď zabývají vlastně profesionální literatura, vlastně ne literatura, a čtení... a internet nebo prostě **elektronický** nějaký knížky. Takže... a když začínám číst nějaký... mám ráda... spíš čtu nějaký časopisy, tam kde informace není moc, protože číst nějakou velkou tlustou knížku... prostě nemám na to čas. A četla *by* asi moc dlouho. Jak říct **chudožestvennaja literatura**? Jakou knížku? jako s... no, časopis jsem četla vlastně... poslední časopis jsem četla, tam kde byly nějaký články, tak to je časopis z *Ikea*, o tom... o prostě zařizování bytu a tak, a knížky... už **(SI)** nepamatuju... naposled asi četla Marka Twaina v češtině, kdy prostě **eště** chtělo se, prostě **eště** zdoskonalit jazyk nebo prostě připomenout **(SI)** nějaký hezký slova, neprofesionální, ani ne z účetnictví, a ze života. Do divadla chodíme rádi, jenomže, teď jako máme málo času na to a málo možností a máme rádi český divadla, i když chodíme... chodili jsme... navštěvovali ty divadelní skupiny, které **přijížděly** z Ruska, ale máme rádi spíš **češské** divadlo. No, v poslední době jenom seriály a spíš v ruském jazyku, ale... a jsou to **detektivy**, jenom pro odpočinek, **odpočinout**. Ale *kdybys* chtěla podívat nějaký český... máme rádi český filmy a ráda bych se podívala na nějaký. No, v poslední době ani ne, ale jako... kulturní akce... například máme rádi nějaký dni otevřených dveří v nějakých muzeích a prostě historický nějaký akce, které **(JSOU)** velmi **zajímavý** v České republice, rádi jezdíme například na nějaký... podívat **(SE)** na nějaký hrady, nebo prostě jen tak **do** nějakých zajímavých míst a rádi by to dělali, jenom... za chvíli. Ach jo, na jaké poslední akci jsme byli? No, teď **(SI)** nepamatuju... Nejsem členem žádné organizace, nejsem. Slavíme ty nejdůležitější, Vánoce a Velikonoce podle tradic českých, ale vždycky, i **kdy** máme **ukrajinský** ten svátek, tak prostě zavoláme rodičům anebo známým, protože dostáváme i nějaké gratulace od našich **známých** a kamarádů, no a jinak narozeniny. České svátky slavíme, protože máme volno tento den, takže to vždycky víme, že je svátek, někdy nevíme jaký, ale to...

Chutná, česká jídla mi *chutná*, český potraviny také, ale vaříme doma většinou asi skoro stejný jídla, jako jsme měli i v **Ukrajně**. Kupujeme... někdy máme chuť a děláme to častěji, někdy prostě neděláme to půl roku, ale... nebo přivezeme... přivezu ty **potraviny** z Ruska, takže můžeme si dovolit a já bych řekla jednou za měsíc průměrně tam nakupujeme. No a většinou to (**JSOU**) nějaký sladkosti, semínka a... asi všechno. Já spíš doma, protože pracuji doma, a do restaurací chodíme jenom tak odpočinout, nebo prostě jako na **výlet**. No... u svátečního stolu asi... bramborová kaše často, nebo brambory, nějaké maso určitě, houby, takže... houby jako specialita *naše* rodiny asi a brambor, ty máme vždy. Já ne, naopak. Nerada vařím. Já asi spíš uprostřed, ne že bych měla ráda, mám nějaký možná obavy, ale ráda ochutnám a **konservativná** také nejsem, že... kdyby mi někdo řekl, že to je *dobře*, tak to ochutnám. No, nesnědla *by* asi ty nějaký červíky a takový ty, to ne, fuj.

Jo vidím, zásadní rozdíly jsou vidět hned, prostě **ukrajinská** móda je úplně jiná, začínajíc od vysokých podpatků kdekoliv a kdykoliv, prostě to musí vypadat, a oblečení **často** není pohodlné, ale takové, jaké nosí všichni. Takže musí... člověk spíš nevybírám to, co (**SE**) mu líbí, a to, co líbí všem a to, co je prestižní. Myslím, že jo, myslím, že prostě (**NA**) 90 procentů vždycky odhadnu. Nu, podle toho, že ten rozdíl je vidět a vlastně i... většina prostě **Ukrajinců** se **oblíká**... například, ti **Ukrajinci** nebo Rusové... který přijedou... který nebydlí tady pořád, tak u těch je vidět hned, protože mají jiné oblečení, než tady, kupované někde v Rusku, nebo v Polsku nebo v **Ukrajně**, nebo z Turecka. A ti, který bydlejí tady už dávno, tak to spíš (**PODLE**) obuvi, že taky vybíraj většinou takovou spíš na podpatcích nebo nějakou takovou **výraznější**. Asi ne, protože my jsme vlastně... jako... skoro hned pak nějak kupovali tady oblečení, takže moc oblečení z **Ukrajiny** ani nevezli sem, takže to bylo vyměněno asi během roku. Nebo... u dětí... tak to určitě skoro hned jsme kupovali něco jiného... a já... tak jsem měla takové oblečení, že moc nebylo odlišné. Spíš kalhoty, volný **pokroj**, a mám ráda saka, pohodlnou obuv. No, měla jsem tam vysoký podpatky také. Ne, vůbec.

V první **řádě** s manželem, pak s dcerou a pak s synem, výjimečně. No, radím se vlastně s kamarádkou Češkou, s Libuškou, protože zase řekla bych, nahlásila, že mě zajímá její postoj a její... jak by řešila to **ona**... protože... zajímá mě, jak by dělali Češi a jak to berou Češi.

Počítač **používám** celý den, pro práci, pro... pro... dostávám prostě mejly, a... spojení s **Ukrajinou**, volám *skypem* mamince, ségře do Turecka. Takže bez počítače si nemůžu představit život. Webové stránky, prostě... přečtu noviny na Seznamu.cz, pak často používám účetní nebo ekonomické stránky pro **práci**, zákony čtu přes internet, co **eště**... prostě... dále jestli potřebuju například něco nakoupit, tak vybírám tam **lekarny**, *internet-obchody* a webový stránky nějaký speciální, když například chci měnit okna, tak prostě vyberu u různých dodavatelů, takže docela dost. Moc ne, jenom rychle, rychle. A chatů, jako chat? To ne, vůbec ne. Latinku a hlavně kvůli tomu, že když píšeš smsku azbukou, tak ta smska jako může být například padesát znaků a když píšeš latinkou, tak to bude sto padesát. Takže... To se ne... většina lidí to *nepoužívají* kvůli tomu. Menší. Můžeš použít... V azbuce můžeš použít o hodně méně znaků v jednu smsku než v **latynku**. A to se jmenuje translit.

No, ovládám hlavně ruštinu, i když počítám, že můj jako rodný jazyk je **ukrajínština**, takže ruština, **ukrajínština**, čeština, **angličtina** velmi *řídka*, *zřídka*. Ukrajínštinou a ruštinou a češtinu používáme prostě v terminologii, aby to bylo *rychleji*. Nu, záleží na tom, jestli mluvím s **Ruským** nebo Čechem. Takže... Taky záleží na tom, s kým mluvím. Nedělá mi potíže... ale většinou čeština, ruština. No, trvalo to mi asi... **minimálně** asi... já bych řekla tři roky možná, **když** jsem už začala to používat běžně, myslím... možná i víc, ale záleží prostě na tom, jak rychle se dostaneš do toho prostředí, kde tu češtinu potřebuješ. Ruštinu, asi. Ne. Český jazyk (**JSEM SE**) učila sama normálně, prostě poslouchala televizi, četla knihy. Byla jsem na kurzech účetnictví v češtině, takže tam to mi hodně pomohlo, protože to byla první seriózní komunikace s Čechama. Takže... a vždycky všem svým známým doporučuji to jako nejrychlejší způsob **vyučit** češtinu, prostě jít na nějaký zájmové kurzy. Myslím, že jo. Syn říká, že mluvím špatně, manžel asi myslí, že mluvím dobře, jinak od Čechů, vždycky řeknou

„mluvíte dobře!“ „umíte to dobře!“, ale... a od Libušky, jak říká moje kamarádka, tak ona říká, že „mluví tou ruskou češtinou“. No českého jazyka... vlastně to, že jsme sem přijeli, takže to prostě bylo podmínkou znát češtinu, a jestli jsme chtěli prostě (SE) tady zabydlet a nějak se spojit s lidmi s Čechama a cítit (SE) dobře, to bylo prostě nejdůležitější, takže... Si nemůžu představit, *kdybysme* (SE) neučili češtinu, jak některý bydlí a neumí to. (A víš, co by *jsem* **eště** přidala. Zajímavý (JE) to, že... nebo vlastně to ty můžeš prostě potom v analýze napsat, že například jaký český slova já používám... Nebo to ty nepotřebuješ? Jaký já **češský** slova používám, když mluvím rusky například. Protože zajímavý je to... například, já jsem také **premýšlela** o tom a například mluvím český slovo, když prostě používám nějakou terminologii, jo, jako například řeknu obchodní **rejstřík**, protože když začnu mluvit rusky, vymyslet, jak to je... bude rusky, tak to skoro nikdo nepochopí, co to je, takže tohle... Pak používám český **slova**, když můžu říct jedním slovem například, a v ruštině to bude nějak *dlouho*, jo, takže prostě řeknu například odšťavovač, nebo pak budu říkat že „aparát pro udělání šťávy“, takže vždycky jako... možná takovou otázkou nějakou, víš... že voni tě prostě navedou na to, co bys potřebovala vědět.)

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Rozlišení výslovnosti měkkého „i“ a tvrdého „y“: nevým.

Záměna kvantity samohlásek: zákony.

Zaměňování hlásek r/ř: hřbitov; premiér.

Morfologická rovina:

Vynechávání vzratných zájmen „si“ a „se“: to, co mi nelíbí; von mi líbil; my jsme rozhodli jet; jet někam odpočinout do Evropy; jsem rozhodla už pracovat; můžu vybrat; že by ke mně někdo choval špatně; chodíme odpočinout; kdybys chtěla podívat na nějaký český film.

Chybné používání kondicionálu: abyste voni mohli; abysme mohli; my bysme chtěli tu zůstat; když cítím, že by mohla (já); byla by jsem zvědavá; kdybys chtěla podívat na nějaký český film (já); já by nikdy nesnědla.

Záměna přídavného jména za příslovce ve vazbě a naopak: kdyby mi někdo řekl, že to je dobře (o jídle) x dobré; aby to bylo rychleji x rychlejší; s Čechami je mi víc zajímavější x zajímavěji.

Nerozlišování tvrdých a měkkých přídavných jmen: přijatelní zákony; stejní jídla.

Chyby v deklinaci zájmena „všechen“ v nominativu plurálu: jsme všechny spolu x všichni.

Záměna nominativu a akuzativu podstatných jmen rodu mužského životného: navštívit nejbližší kamarádi x kamarády; porovnávají se Rusy x Rusové; ti kamarádi jsou spíš Češi.

Záměna rodu středního za rod mužský u číslovky „dva“: dva povolání.

Neznalost deklinace přivlastňovacích zájmen „můj“ a „náš“: s mojimi krajany x s mými krajany; v naše době x v naší době; specialita naše rodiny x naší rodiny.

Záměna rodu podstatných jmen: v ruském banku; z 90 procentů x procent.

Akuzativní vazba je nahrazována genitivní v případech, kdy v ruském jazyce existuje podobné vyjádření: se mnou se nikdy nestalo ničeho x nic; nemají rádi cizinců.

Další chyby v deklinaci: jídla mi chutná; nejsem členem žádné organizaci.

Lexikální rovina:

Užití ruské výrazy: chudožestvennaja literatura – umělecká literatura; premiér ministr x premiér; turism x turistika; volný pokroj x volný stříh.

České výrazy s ruskými prvky: zdoskonálit jazyk.

Používání parazitních výrazů: vlastně, no a, nějak bydlet, prostě, ach jo, jak to říct, jako že, ruské „nu“.

Nesprávně užití české výrazy: hlídat x hledat; nepřipomínám x nevzpomínám; volit musel x měl by; pokud jsem nevystudovala x dokud; pokud jsme nedostali trvalý pobyt x dokud; ekonomické zaměstnání x zaměstnání v ekonomické sféře; více času zabývají profesionální literatura x zabírá; mluvím české slovo x říkám.

Syntaktická rovina:

Nesprávné předložky: v Ukrajině x na Ukrajině; s synem x se synem; v internetu x na internetu; jezdit do nějakých zajímavých míst x na nějaká zajímavá místa.

Slovosled: období, kdy jsme mohli ještě nějak řešit osud dětí.

jedni naši známí už kolem roku byli tady s dětmi; My bysme chtěli tu zůstat navždy x Chtěli bychom ...; vodku pro kamarády český spíš; já stýkám se spíše s mojimi krajany; jsem jako i překladatelka; neodpovím hned tak; možná vyhovuje mi kterýkoliv politik; chci uspořádat svoje bydlení nové; trvalo to mi asi 3 roky.

Použití infinitivu po spojce „aby“ : podle jejich slov, že Česká republika, nepotřebuje hodně peněz na to, abysme tam nějak normálně bydlet.

Anakolut: mluvíme tím jazykem, s kým vlastně komunikuju.

Vynechání sponové části přísudku: většinou to nějaký sladkosti (jsou); teď to už zapomenuto.

Špatná vazba spojení „mít rád“: mám ráda zařizovat.

Chybné používání pomocného slovesa být a minulém a přítomném čase: jsem znám; byla (já) jako zaměstnanec; na to co (ty) potřebovala vědět.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: vopravdu; ségra; voni; von; s Čechama; s úřadama; strašně těžký (bylo to strašně těžký a komplikované); nějaký problémy; jsou nějaký lepší; nějaký sladkosti; pro český kamarády; něco pěknýho; ruský písničky; lepší než některý Češi; myslím, že jo.

Poznámky:

Rozhovor trval 53min., 16s. a během svého projevu respondent užil 3109 slov. Z toho v 132 slovech udělal fonetickou chybu, 16 slov užil špatně lexikálně, užil pouze 15 ruských nebo ukrajinských výrazů, 42 výrazů použil nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustil v 62 případech. Respondent mluvil plynule, nebyl žádný komunikační problém.

PŘÍLOHA Č. 29

Respondent 7/44

Dotazník

Zná oba prezidenty, zná počáteční slova ukrajinské hymny, ale nezná slova české.

Znalost ruštiny: výborná slovem i písmem.

Znalost češtiny: dobrá slovem i písmem (bez háčků a čárek).

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor poskytnut u respondenta doma.

Nechtěl se smířit se situací na Ukrajině, začal cestovat, ČR se mu líbila a cítil se tu dobře. Žije tu s rodinou. Emigrace splnila očekávání, chtěl by tu zůstat. Teď se cítí doma v ČR. Na Ukrajinu moc nejezdí, a když už, tak se tam sejde s kamarády. Rusky mluví doma, se zaměstnanci a s kamarády z Ukrajiny. Česky mluví v práci a všude v Čechách.

2. Zaměstnání

Pracuje od počátku v téže v české firmě, ve svém oboru (radioinženýr). V rámci práce se stýká spíše s českými občany. Se zaměstnáním je spokojen. Práce není časově náročná. Je spokojen s finanční situací a ta se velmi zlepšila během pobytu v ČR.

3. Úřady a instituce v ČR

Cizinecká policie, ukrajinské velvyslanectví. Potíže spočívaly v časové náročnosti, návštěva trvala vždy celý den. Vidí rozdíl v přístupu - na Ukrajině a v Rusku se k cizincům chovají hůř než tady. Hodnotí přístup úřadů jako lidský. Má zkušenost se zdravotnictvím v ČR. Preferuje model zdravotnictví v ČR. Necítí tolik, že za něj stále platí, protože plat dostává už bez té částky. Na Ukrajině je systém zdravotnictví bezplatný pouze oficiálně, ve skutečnosti to stojí spoustu peněz. Na důchod si nešetří.

4. Vztah Čechů k cizincům

Neměl žádnou osobní špatnou zkušenost spojenou se svým původem. Nemá důvod, proč by naznačoval, že je původem z východu. Je hrdý na to, čeho dosáhli jeho krajané v oblasti vědy (vesmír), přestože momentálně Ukrajina nevykazuje žádné důvody k národní hrdosti. Dříve debatoval na téma státní příslušnosti, ale teď má svůj názor a nerad komunikuje s lidmi, kteří mají jiný názor. Na Češích se mu líbí klid, rozvážnost a zvláštní smysl pro humor. Nelíbí se mu nezodpovědnost některých mužů (ze zkušeností z firmy, kde se spousta žen dostává do finančních potíží kvůli příteli či bývalému manželovi) a odsuzuje práci exekučních úřadů, kdy kvůli několika stokorunám mohou lidé dlužit i desítky tisíc korun (uvádí, že takhle to na Ukrajině nikdy nefungovalo, i když přiznává, že neví, jaká je tam situace teď).

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Sleduje politickou situaci jenom v ČR v rozhlase po cestě do práce, ale příliš se o politiku nezajímá. Ukrajinskou politickou situaci zná jenom přes kamarády, kteří mu posílají odkazy na internet. Chce mít právo volit v ČR. Jako kandidáta na prezidenta by volil K. Schwarzenberga proto, že neuznává M. Zemana kvůli jeho vulgaritě.

6. Kulturní život

Mezi koníčky patří divadlo, procházky, sbírání hub a focení. Na Ukrajině neměl na koníčky čas. Kamarády má zhruba půl na půl - Rusy a Čechy. Kvůli svému původu si více rozumí se svými bývalými spoluobčany. Poslouchá českou i ruskou a také zahraniční hudbu, nejrůznější žánry. Čte fantastickou literaturu a detektivky, poslední knihu přečetl v ruštině. Sleduje různé filmy bez ohledu na jazyk, dokonce spíše preferuje češtinu, protože překlad je kvalitnější. Navštěvuje muzea, historické akce, dny otevřených dveří. Není členem žádné organizace. Slaví Nový rok, dle českých tradic Vánoce. Uvádí, že je ateista, takže se pro něj Nový rok přesunul na české Vánoce. Slaví MDŽ.

7. Jídlo

V Čechách mu docela chutná, ale nevaří si vyloženě česká jídla, ani do restaurací na taková jídla zvlášť nechodí. Občas zajde do ruského obchodu a kupuje tam nejčastěji uzenou rybu, mléčné výrobky, kaviár, cukroví a bonbony. Obědvá v restauracích nebo jídelnách, večeří vždycky doma. Na svátky se připravuje bramborová kaše, ryba, maso a dorty. Více vaří doma on, rád experimentuje. Nikdy by nesnědl hada, hmyz, cokoliv živého a vařenou cibuli.

8. Móda

Češi se oblékají pohodlně, na Ukrajině a v Rusku tak, aby ukázali, že na to mají - vyzývavé oblečení, podpatky, zlato ... Poznává Rusa nebo Ukrajince na první pohled podle obleku nebo rysů v obličeji. Někdy ani neví proč, ale hned to vidí. Preferuje džíny, tričko, košile, způsob oblékání se skoro neliší od způsobu oblékání na Ukrajině. Přestal nosit zimní klobouky.

9. Každodenní život

Práci řeší se zaměstnanci a ředitelem, s manželkou potom běžné záležitosti. Radí se se svými známými pro větší přehled.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá k práci - vždy, když nespí (ke komunikaci mezi zákazníky, zaměstnanci a s jinými společnostmi). Sleduje zpravodajské a vědecké portály a diskuze. Dříve se hodně účastnil chatů, ještě před emigrací a na začátku imigrace. Pro psaní SMS používá latinku, jinak preferuje azbuku.

11. Jazyk

Ruský, český (má přízvuk, chybí slovní zásoba), rozumí a je schopen číst i ukrajinsky. Odborná znalost angličtiny a trochu němčiny. Doma se mluví rusky a ukrajinsky. S kamarády rusky a česky, v práci také. Učil se česky ještě před nástupem do práce, měl nějakou slovní zásobu, ale neuměl moc mluvit. Navštěvoval kurzy pro zlepšení psaní. Říká, že češtinu zvládl za 2-3 roky, kdy už mohl mluvit aktivně, nejvíce se ale naučil v zaměstnání. Nejčastěji používá češtinu. Přepínání mezi jazyky mu nedělá potíže, občas se zapomene v práci a s Rusy mluví česky a s Čechy rusky. Ohlasy jsou pochvalné. Hlavní motivace je rozumět lidem a zároveň aby mu lidé rozuměli tak, aby

se necítil být cizincem. Česká slova v ruštině používá občas jako žert (např. „ahoj doma“), stejně tak ruská slova v češtině, když chce poškádlit své zaměstnance.

Přepis rozhovoru

No, mně vždycky jako vadilo v Rusku, v Ukrajině **nejaký věci**, který jako... s kterými já (JSEM) nechtěl se smířit a když jsme začali jezdit do zahraničí, tak **Česká republika, tak** mně jako začala se líbit a cítil se tady **dobře** a líbili se mi tady lidi a příroda a tak. S rodinou, no, **manželka, dva** dětí. No, tak většinou ano. **Řekněme**, že... **říkám** ano. No, když to *podarí*, tak zůstat tady už navždy. Jako já nemám **takový** pocit domova, nikdy to nepotřeboval, jakoby vždycky cítím *sebe* dobře, **když** mám **klid**, když mám... jako když jsem spokojen ohledně tam... no vím, že děti, manželka jsou v pořádku, všechno je v pořádku, tak vlastně můžu cítit *sebe* doma a i v Čechách a i někde jinam. Ale jako, myslím, že teď je doma v **Česku**. Často teď ne, to *jedine to* na dovolenou, **na** moře někam, jinak ne. Do Ruska ani **do** Ukrajiny jezdit nechci. Určitě *by* chtěl s kamarádama svejma se potkat a jinak... jinak nic *takého* v plánech by neměl, protože vlastně ani moc nechci **do** Ukrajiny. Ruština s **rodinuju** s ruskými známými, čeština v *práce*, s českými kamarádama nebo známými, jako **všude** v Česku a to je všechno vlastně. **Ukrajinsky** rozumím dobře, ale mluvím špatně. Máme v *práce* několik zaměstnanců také, *které* mluví rusky, tak to **používám**, nebo když mám **nejakou** komunikaci s kamarádama z Ruska nebo z Ukrajiny, to občas je... **používám** tu ruštinu. No a vždycky, když chci něco číst, tak to většinou dělám v ruštině.

Pracuju v **češskoj firmě**, vlastně taková firma **mezinárodní**, protože ta firma hlavní je v Americe a **tady** máme jako firmu, která... dceriná společnost, nebo tak... jak to **říct**. Máme *ředitela*, vlastníka. A firma docela velká, pořád roste, máme několik směrů našeho provozu a... no docela to klepá. Můžu říct (**ŽE**) ano, protože jsem inženýr, rádionženýr, a všechno, co teď děláme, to všechno jde kolem *nějakou* elektroniky. Ale jsem inženýr-**navrhář** a teď to skoro **nepoužívám**, většinou moje práce to jako práce spíš taková vedoucí, menedžerská, a taková, většinou to práce (**KTERÁ**) už nespojená konkrétně s **nejakým**... tím mým oborem, ale je to v **elektronice**, ano. No, spíše s **českými** občany, protože v práci máme většinu **českých** občanů a pak tam několik těch Rusů, který tam pracujou ve zvláštním oboru, **které** tady v Čechách nemají tak rozvinutý jako v Rusku. Ano. **Řekněme**, že ne. Jako normální práce, pracuju tak **devět** hodin, deset hodin denně a to není náročný. **Řekněme**, že ne. Ano. No, v **toj** samý firmě. Když přijel jsem, začínal v **toj firmě** a vlastně i ta práce pořád jde v **toj firmě** už... **řekněme** šest let a pořád tady ta finanční situace zlepšuje se a zlepšuje se. Doufám, že (**TO**) tak bude trvat.

Vlastně instituce je **ukrajinská, ukrajinský** konzulát, občas, jednou za několik let musím kvůli tam pasu nebo ještě něčemu, tam **nejaký**... pokud bych potřeboval **nejaký** doklady, něco podepsat a tak. Pak **cizinecká** policie určitě, **pokud** nebyl **trvalýj** pobyt tak **musěli** navštěvovat jednou za dva nebo čtyři roky, kvůli tomu *abych udělat* to prodloužení toho... nebo ne prodloužení... **prodlit'**... ten **dlouhodobýj** pobyt a teď doufám, že to už nebudu potřebovat tak... dělat častěji, jenom když budu potřebovat udělat nové razítko tam do nového pasu. Ne. **Řekněme**, že ne. Jako jediný potíže... vždycky to bylo **časove** náročné, protože (**BYLO TAM**) hodně lidí a to vždycky ta návštěva trvá skoro celý den, kvůli tomu, že hodně lidí tam *jdou* na tu **policiju** a potřebujou něco. Ano, ano. V **tomu**, že jako **do** cizinců měli by stavět podle toho jak... co jsem zažil v Rusku nebo Ukrajině, vždycky staví se **do** cizinců hůř než **do svojich** občanů, ale tady to **cítit**... **necítil** jsem to. Takže přístup vždycky i na... i ve všech těch úřadech byl vždycky **normální**, lidský, bez *žádních tych potíže*, takže v pořádku. V Čechách ne. No, *dostal* jsem jednou do *potíže*, že měl vykloubované rameno, takže ano, byl jsem v nemocnici na tu... ten zásah, *abych* mně to upravili, a jinak ne, jinak nebyl. Ale dopadlo to dobře, takže... **prítomu**, že lékař byl z **bývalého** Sovětského svazu. **Řekněme** tak, že já bych udělal rozdíl mezi *bezplatní zdravotnictví* nebo *zdravotnictví* na Ukrajině. To jako můžou **být různí** úplně zdravotnictví. V bezplatném zdravotnictví nemám nic... nevidím nic **špatného**, ale když to... ten stát jako do toho **dává** peníze a že... to

zdravotnictví má na to dost peněz na to, *abych zvládnout* tu péči o **nemocných**, a o *tich* lidí, které to potřebují. Jakože nevidím nic **špatného** v tom, ale tak jak to je v Ukrajině, tak to už *bezplatní* zdravotnictví není, protože vždycky, když jde o **nejaký minimální** zásah, to vždycky bude potřeba peníze dodat. Ale oficiálně to jako ano, ale to nefunguje, a to je docela drahý. A tady zdravotnictví... to, že my platíme **do** zdravotní pojišťovny *ti* peníze vlastně jako že... už nevíš, že to platíš, protože ty jenom **dostáváš** ten plat nižší na jako **na** *ti* daně, ale ty víš, že vždycky přijedeš do **nemocnice**, máš tu kartu pojištěnce a dostaneš tu **pěči**, tu, kterou ty potřebuješ. Takže **řekneme** tak, že to vlastně je ten... to... ta... **řekneme bezplatní medicina**, protože ty ji **nečítáš**, že ty ty peníze dáváš, protože to částečně dává zaměstnavatel, částečně to jde z tvého platu, ale pak už *ti* peníze nemusíš dávat v nějaký *nemocnice* a dostaneš tu péči zdarma. Ne, neumíme šetřit. Penzijní pojištění jako zaměstnanec **já** mám, já mám. Ale nevím zatím **ještě**, jak to dopadne, protože i přesto, že Ukrajina má s Českou **republikou** tu smlouvu o přiznání *tich* let odpracovaných a *tich* let mám docela hodně v Ukrajině, ale nevím jak to dopadne, kdyby **jsem** nedostal tu *penze* tady v Česku, tak to spíš budou hodně malé peníze, několik tisíc korun, *kteřé* určitě nebude stačit na to, abych ten **život** normálně zabezpečil. Ale doufám, že děti nějak s tím pomůžou.

Ne, ani jednou. Lidí jsou různý, ale tady v Čechách, **prítom**, že o tom říkají, že **nejaký** lidi to jako říkají... že oni to... měli s tím zkušenost, ale já tu zkušenost neměl. Ne. Možná jo, ale teď to jako... nemůžu *vzpomenout* (**NA**) takovou **situacijí**, kdy *by* **já** měl se tajit. Ale **zase** nenaznačuju tak, že jsem z **vychodu**, z Ruska nebo z Ukrajiny, jakože nevidím důvod, abych to naznačoval **speciálně**. No jenom když to jde o *nejakých vědcech*, *kteřé* dosáhli něčeho, a jsou původem... nebo *vědce*, nebo spisovatelé, vlastně to všechno ti... to, **co** (**BYLO**) dosáhnuo ještě v bývalém *Sovětskomu* svazu, **nejaký** jako ten... do *kosmosu*, jako kosmický ten... ta... **otrasl**, ale jinak zatím nemám žádný důvod... jako teď **Ukrajina** nevykazuje *žádní* z důvodů **mít** hrdost na svůj stát. Teď už ne, dřív to bylo... to mě ta **témata** zajímala, teď vlastně mám svoje názory na to **všechno** a nevidím důvod debatovat s lidmi, *kteřý* ten názor mají odlišný ode mě a taky nevidím důvod, abych *souhlasit* s *těma* lidmi, když oni s tím souhlasí. Takže to už **není** témata, *kteřé* mě zajímají. Líbí to, že jsou klidní a že jsou takový, **rassuditelnyje** a že mají smysl **na** humor určitě takový zvláštní, který se mi moc líbí. Co se nelíbí? Hodně často v *práce* **potkavam**, když jsou ženy **nejaký** dostávají do velkých finančních *potíže* kvůli svým přátelům nebo bývalým *manželám*, *kteřý* berou **nejaký** půjčky a pak *ti* manželky *zůstávají* i s *těma* půjčkama, s *tima* exekucemi. Že jako nevidím tu odpovědnost, která by měla být... kterou bych chtěl vidět v chlapovi, v *muže*, a to se mi moc nelíbí. Také nelíbí se, že tady v Česku ten **institut** exekuce, když člověk může být *dlužným* nějakých... několik stovek korun a pak dostat do finančních *potíže* pro desítky tisíc korun. To není fér, to já nevím důvod, proč by měli lidi takhle mezi sebou jednat. No, na Ukrajině tak **nebyvalo** nikdy, co teď se děje v tom oboru já nevím, ale myslím, že také není (**TO**) tam o tom, že stokrát roste ten poplatek za to, že člověk (**JE**) dlužný. Že jako tady může normálně nějaká obrovská **tělekomunikační** společnost za pět set **korun** podat do **najakého** soudu nebo na *inzolvence* normálního občana, který možná jenom zapomněl zaplatit jednu fakturu. Takže to jako, nevím, nepočítám to za lidské.

No, jen když jedu do práce, z práce tak poslouchám vždycky **češský** rozhlas, takže něco o tom vím, něco jako **slidkuju**, tak speciálně noviny nečtu, ale něco slyším, něco vím. Na Ukrajině ne, už **dávno** ne. Spíš ne. Jenom **poslucham** **češský** rozhlas, když jedu do práce *tich* pětadvacet minut jsem v autě a poslouchám **češský** rozhlas. Ne, ne. Občas někdo z kamarádů něco mně napíše a dá **nejaký** odkaz na nějaký noviny, jen tak, náhodně, ale jinak ne. Ano. Ano. No, ano. Schwarzenberg a Zeman. Schwarzenberg, určitě. No, protože se mně nelíbil víc Zeman, je docela **sprostýj**, vulgární a jako **prezidenta** ho nevidím vůbec. Ten Schwarzenberg, **prítomu** že docela špatně mluví a to... je původem jako že ne z **Češka** a bydlel docela hodně v cizině. Kvůli tomu vlastně **nevyhrál**, protože znám v *práce* několik Čechů, který nevolili Schwarzenberga nebo volili **Zěmana** jenom kvůli tomu, že ten

Schwarzenberg, nerozuměli, co mluví. **Pritomu** já myslím, že to jako není správné, protože vždycky dá se **možnost** číst ten program to, co ten člověk dělá a vidět... **pritolu** že Schwarzenberg (**JE**) politice docela dávno v Česku a že to může člověk pochopit, co jeho **partija**... přeje a čeho chce dosáhnout.

Docela rádi chodíme do divadla, do českýho divadla, do ruského taky. Teď kvůli osobnímu **životu**, jako jsme přestěhovali **do** vesnice a od Prahy **jsme** bydlíme teď docela daleko, je to těžké, už skoro rok jsme nikde nebyli na *tich* divadelních představeních, ale rád bych... rád bych to obnovil a rád bych i **do toho** chodil... A pak druhý koníček to je vlastně... rád chodím v lese a sbírám houby, nebo tam možná fotím něco nebo jen tak *procházím*... turistika a houbaření. Spíš ne, na Ukrajině jsem neměl čas na takový koníčky, takže spíš ne. To je těžká otázka, protože několik kamarádů zůstalo **v** Ukrajině a tady vlastně, tak abych řek, že mám *kamarádi*, tak spíš ne. Ale přátele... tak několik Čechů mám, a také mám několik Rusů. **Nepočítal** jsem. Já myslím, že tak, půl na půl. No, kvůli původu, tak spíš **rozumím** více se svými bývalými spoluobčanama. Všechno poslouchám. Mně se může líbit i klasika, rock, pop, disco, stará hudba **nejaká**, *moderná*, **těchno**... všechno. Něco z **češské**, něco z ruské, z ukrajinské, *německoji* a tak. Rammstainy, ano, ano, a taky ano, nizozemská polka. **Detektivy**, **fantastika**, **mistika**, většinou něco takového. Naposledy jsem přečetl v ruštině knížku, nu **řekneme** tak Kurt Vonnegut *Sirěny titana* a *Kolybel' d'ľa koški*. No, **snažím** se. Jazyk není tak důležitý, už skoro **nevšímám**, **v jakomu** jazyce sleduju film, **nebo** je to čeština, nebo ruština a většinou i **snažím** se, když koukám na ten film, *podívat* v češtině, protože docela často ten překlad, když je to film **cizozemný**, z angličtiny nebo z **nejakýho jinoho** jazyka, tak český překlad je kvalitnější než ten ruský. Protože ta kvalita *tich* překladů, **prekladů**, a vlastně ta literaturní kvalita v Rusku hodně-hodně **spadla**. A jinak to je jedno, ruština, čeština, ukrajinština, to je jedno. A jaký filmy? No, můžou být různé filmy komedie, **detektiv**, **fantastika**, thriller. **Nejaký** trhy, tam myslím ti akce... nějaký... jako občas *byvalo* ty dni otevřených *dveře* **v nějakých** kostelech nebo *v muzee*. No nevím, možná **v tomu**... *v tich*... byli jsme na *tich dni* otevřených *dveře* *v té*... *v ti*... ten zámek, jak jsme jezdili... jak byla tam exkurze **nejaká**... To ne spíš kulturní akce, ale tak, nějaká taková... Nejsem. Ti nejdůležitější svátky, vlastně to je ten Silvestr, Nový rok a kvůli českým tradicím už slavíme i *ti* Vánoce. Vlastně ten Nový rok spíš *přestěhoval* **do** těch Vánoc. Nejsem... nevěřím v Boha, nejsem religiozný, ale jako kvůli **češské tradice**, že všichni tady slaví to jako hlavní ten svátek, tak my také ten svátek už slavíme tyriadvacátého prosince. Jinak, nu, nevím, osmého března ten **mezinárodní** ženský den, ani napamatuju spíš u ž nic.

No, docela chutná, ale neřek *by*, že to je jídlo, které by **jsem** chtěl jako... sám udělal doma nebo tak speciálně na to jídlo šel by do **nejaký** *restaurace* doma, ale když někdo udělá domácí takové jídlo **češské**, tak rád to ochutnám. Ne, občas jo, když mám **nejakou** náladu, ale speciálně ne. **Nejakou** rybu, protože ta uzená ryba, která dělá se v Rusku nebo **v** Ukrajině, tady v Čechách vůbec není a občas kvůli **toj** rybě chceš zajít do toho obchodu, **nejaký** mléčný výrobky také můžu vzít nebo kaviár červený, ještě **nejaký** *ti* cukroví, bonbony. Ale to vždycky, když přijdeš do toho obchodu jednou za půl roku, tak něco koupíš **ode** všeho toho, co tady není. Spíš to (**JE**) jako nostalgický než jako taková **životní** potřeba. Kvůli tomu, že celý den *v práci*, celý týden jsem *v práci*, tak obědy obvykle objednáвам v nějaký jídelně nebo *v restaurace*, jinak **večerja** vždycky doma. Takových jako **nemáme** pravidel, to vždycky rozhodujeme na každý svátek tak svátek, probereme to **rodinoju**, která zúčastní *v tich* svátkách, může tam být určitě **nejaká** bramborová kaše, nebo ten salát ruský **Olivje** ten analog **češskýho** bramborového salátu, může to být **nejaký** řízky, smažená ryba, saláty **nejaký**, určitě dorty, nebo **nejaký** sladkosti tam, jako všechno může **byt**. No, ano. Ano. Já mám rád exotický jídlo. Něco hodně *exotické*, jako hmyz **nejaký**, jako **nejaký** možná hady nebo možná něco živého a takový věci, nebo vařenou *cibule*. (Co jsi ztratila? Tady máš.)

Určitě ano. **Čechi** *ve svému všednímu životu* **obléká** se obvykle jenom tak, *abych* bylo jim *pohodlí*, *abych* to bylo... jenom tak, *abych* oni normálně se cítili, mohli pracovat, to jako spíš

taková... pracovní spíš oblek, ale ne že ten... pro **nejaký** obor, tam **kombinězon**, nebo co, ale spíš **oblek**, ve kterém člověk se cítí normálně: džiny, kalhoty, **nejaký** trička, něco takového. Nic zvláštního, nic, co *bych* ukázalo, že člověk tam **slidkuje za modoju**. Na rozdíl od Ukrajiny, kdy všichni... většina lidí se snaží ukázat, že oni můžou si dovolit **nejaký** oblek, že oni za **toju modoju slidkujut**, že to... holky chodí na vysokých *podpadtkech*, ten **oblek** docela takový **sexuální**, hodně zlata v tom obleku, takže ano, rozdíl je obrovský. Ano. Podle **obleku**, podle rysu tváře, podle... já nevím... podle toho... obyčejně to **i nerozumíš** proč, ale hned to vidíš, že to je (**ČLOVĚK**) z **byvalého** Sovětského svazu, zvláště když je to člověk už ve věku *nejakomu* tak **za třicet**, **za čtyřicet** let. Ale **zase**, to podle toho, kolik let tady člověk *žil*, protože tady normálně když člověk žije tady víc než deset let tak už je chytrý docela, tak už imigruje do... jako vypadá spíš jako obyčejný Čech, ale určitě když je Tatar nebo Baškir, nebo Kazach tak to poznám. Džiny, tričko nebo *košile*. Skoro ne. Asi ne. Možná, že přestal nosit **nejaký** ty zimní **klobouky**. Tam v Ukrajině bez toho **bylo** skoro **nelze**, protože je tam docela **zima** a ti chlupatí **šapki-ušanki** byly...

To jsem nepochopil tu otázku. **Transport** tak *ni* s kým, protože jedu do práce, maximálně zastavím na **nejaký benzinke**, natankuju. **Práce** tak skoro **ze** všema zaměstnancema a ředitelem firmy. V obchodě *s prodejci*, *s tima* pokladníma a tak. *S manželkoju* **řešíme** **nejaký** otázky ohledně opravy baráku a vlastně budoucnosti našich dětí, kdy oni už rozhodnou o nějakých takových jako zásadních důležitých *věcí*, jako rodina, děti, pořádný zaměstnání. Ano, mám několik lidí, *s kterými* rád radím se, protože většinou ne tak, že (**BY**) mě zajímal jejich názor, ale vždycky jde o **tom**, že když vysvětlíš nějakému jinému člověku svoje otázky, tak máš nějakých... už něco začínáš rozumět **o tom** a už budeš mít i vlastní názor na to. Ale určitě poslouchám i jiné lidi v *práci*, v zaměstnání, **nejaký kamarádi**, které poslouchám rád.

Počítač **používám** skoro vždycky, když jsem... když nespím a neřídím, protože vlastně to je... k mému zaměstnání to potřebuju... vždycky **komunikacia mezi** našimi firmami, firmami, které (**JSOU**) našimi *zákazníkama*, zaměstnancema a ředitelem firmy jde přes počítač a všechno ti... co máme tu *komunikace*, co děláme, všechno máme v počítači, ty tabulky (**V**) excel a tak dále a tak dále. Skoro všechno. Něco jako... **nejaký** novinářský portály, něco... **vědecký** **nejaký** portály, IT portály, několik zase také mám... tak skoro každý den *podívám*, co je nového. Nu, **nejaký** diskuze, *fory* tady *je* v Čechách jako našich **byvalých** občanů, spoluobčanů. Nu, skoro ne. **Byvalo** tak, že když jsem *přestěhoval* do Česka, nebo když jsem ještě chtěl *přestěhovat* do Česka, tak mě zajímalo všechno o **české republice**, o **životu** tady, bydlení a tak dál, tak jsem hodně... docela často zúčastnil **v** nějakých tich forech v ruském jazyce a vlastně kvůli tomu, že mě to všechno **zajímalo**. Azbuku. Na smsky používám **latinu**. Ruský je to můj (**MATEŘSKÝ**) jazyk, **ukrajinský** dobře rozumím, můžu číst normálně, můžu něco říct, ale jako není to **můj** jazyk, na kterém volně můžu mluvit. **Češský**, na kterém můžu mluvit volně, ale určitě mám přízvuk, občas chybí mně slovní *zásoba*. Jako mám ji docela velkou, protože máme velkou slovní *zásobu* velkou v ruštině, ale občas mi chybí nějaký slova v češtině, takže musím vždycky někoho poprosit o vysvětlení nebo *podívat* do slovníku. Jinak... *angličtinu* mám takovou znalost docela odbornou, ale *v* svém oboru tu *spisovnou* spíš než tu ústní. Stejně jako němčinu, ale tu němčinu už míň, protože to je... potřeboval jenom vlastně na vysoké škole. Ruština, ukrajinština. Ruština, čeština. Taky. No potřeboval na to docela... jako před tím, **jak** začínal pracovat už v firmě, *v* které byli *zaměstnance* **Češi**, tak jsem několikrát **přístupil** k *výuke* toho *jazyku* **českého**, takže vlastně měl **nejaký** *ti* znalosti, **nejakou** slovní *zásobu*, a neuměl mluvit, tak postupně když *v* práci to už to potřeboval, měl (**JSEM**) **nejakou** **praktiku**, a to už **nejak** šlo. Pak ještě byl na **nejakých** kurzech jenom kvůli tomu, *aby* trochu **zvětšit** ten... *spisovnou* češtinu... No, já myslím, že tak dva-tři roky potřeboval na to, abych začal mluvit už **aktivně**. No, většinou to vlastně šlo *v* zaměstnání, to potřeboval (**PRO**) komunikace s zaměstnancema, takže většinou šlo to *v* zaměstnání. Já myslím, že teď nejčastěji **používám** češtinu. Už skoro ne, občas jenom to přepínání funguje

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Pohyblivý přízvuk

Snaha o přiblížení výslovnosti podobným ruským výrazům: v české firmě, český rozhlas, poslucham x poslouchám

Zaměňování hlásek r/ř: dceriná společnost; preklad; remeslné trhy; večere.

Výslovnost „ř“ jako „ž“: žeditel

Měkké zakončení infinitivu sloves: potřebovat

Záměna kvantity samohlásek: potkavam

Další chyby ve výslovnosti: inzolvence x insolvence

Morfologická rovina:

Použití číslovky druhové místo základní: dvoje dětí.

Záměna nominativu a akuzativu podstatných i přídavných jmen rodu mužského životného Čechi x Češi; máme zaměstnance, které mluví rusky x kteří; vědce x vědci.

Nesprávné tvoření kondicionálu: abych oni; určitě by chtěl (já); abych mi to upravili; kdybysem dostal.

Špatná deklinace některých slov:

Slova žen. rodu skloňujících se podle typu „růže“: dni otevřených dveře; v práci; tu komunikace.

Ukrajinská deklinace podstatných jmen ženského rodu skloňujících se podle typu „žena“: s českou republikou x republikou; s rodinou x rodinou.

Další nedostatky v deklinaci jmen: udělal rozdíl mezi bezplatné zdravotnictví x bezplatným zdravotnictvím; dostal do potíže x potíží.

Vynechávání zvrtných zájmen: když to podaří x když se to podaří; dostal jsem jednou do potíže x dostal jsem se; nemůžu vzpomenout x si vzpomenou; ani nepamatuju x nepamatuji si.

Neznalost deklinace přivlastňovacích zájmen: s mojim oborem.

Nerozlišování tvrdých a měkkých přídavných jmen moderná hudba x moderní; bezplatní medicína x bezplatná.

Akuzativní vazba je nahrazována genitivní v případech, kdy v ruském jazyce existuje podobné vyjádření: nepotkávají Rusů x Rusy; nemáme takových pravidel x taková pravidla.

Chyby v deklinaci ukazovacích zájmen: ti peníze; tich let; v toj firmě; na všech tich úřadech.

Chybné skloňování zájmena „jaký“: v jakomu jazyce x v jakém.

Lexikální rovina:

Parazitní výrazy: jako; jakoby; nějak; vlastně.

Užití ruské výrazy: отрасль x obor; рассудительный x rozvážný; партия x politická strana. детектив x detektivka, слidкуju x sleduji, шапка-ушанка x ušanka, оливje x bramborový salát.

Nesprávně užití české výrazy: nerozuměli, co mluví x co říká; spisovný x psaný; staví se x chovají se.

Užití zkomoleniny neexistující v žádném jazyce: docela to klepá x klape; vykloubované rameno x vykloubené.

Syntaktická rovina:

Slovosled: většina lidí snaží se ukázat; finanční situace zlepšuje se; ČR začala se mě líbit.

Chybné předložkové vazby: za 30 let x po třicítce; dívat to x na to; smysl na humor x pro humor; do Ukrajiny nejezdím; v Ukrajině x na Ukrajině; na moře x k moři.

Shoda podmětu s přísudkem: to už není témata, které mě zajímají.

Nevhodně zvolené spojovací výrazy: pokud nebyl trvalý pobyt x dokud.

Špatná (ruská) vazba: za poslední půl roku; máma to nerozumí x tomu nerozumí.
Nepoužívání pomocného slovesa být v minulém čase sloves: my se přestěhovali do vesnice.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: nějaký věci; nějaký trhy; s kamarádama; se známýmá; spoluobčanama; špatnýho; lidi jsou různý; policajti; občas jo.

Poznámky:

Rozhovor trval 50min., 38s. a během svého projevu respondent užil 3309 slov. Z toho ve 134 slovech udělal fonetickou chybu, 25 slov užil špatně lexikálně, užil 52 ruských nebo ukrajinských výrazů a 2 z nich byly užity pro pojmenování jevů, které v češtině nejsou, proto je nepočítáme jako chybu, 126 výrazů použil nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustil v 69 případech. Respondent rozuměl všem otázkám, mluvil hodně, a když se rozpovídal víc a mluvil ve složitějších větných konstrukcích, tak u něj byla hodně patrná interference ruského jazyka.

PŘÍLOHA Č. 30

Respondent 5/50

Dotazník

Zná oba prezidenty, zná počáteční slova jak ukrajinské, tak i české hymny

Znalost ruštiny: výborná znalost slovem i písmem

Znalost češtiny: domluví se

Rozhovor

Sociolingvistická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor poskytnut v zaměstnání, v kanceláři.

Respondentka se přestěhovala do ČR za svým manželem a dvěma syny, Českou republiku si vybrali proto, že v té době bylo jednoduché získat pracovní povolení. Žije tady s rodinou. Emigrace nesplnila očekávání na 100 procent, ale je celkem spokojená. Za svůj domov považuje Českou republiku, ale na Ukrajinu se snaží jezdit alespoň jednou za rok za maminkou a příbuznými.

2. Zaměstnání

Je v důchodu, takže je v domácnosti, pomáhá kamarádce učit děti a poskytuje konzultace v centru Korálový klub, které se zabývá zdravím a krásou. Pracovala jako učitelka v ukrajinské škole a v mateřské školce, což byl její obor (je učitelka). Zaměstnání není časově náročné, má volnou pracovní dobu. Na začátku byla finanční situace lepší, ale teď, když je krize, tak se to trochu zhoršilo.

3. Úřady a instituce v ČR

Často chodí na cizineckou policii, teď požádala o trvalý pobyt, ale už čeká půl roku. S tím spokojená není. Ale je spokojená s tím, jak to funguje nyní, jsou tam sice pořád fronty, ale člověk se vždycky dostane na řadu ve stejný den, dříve mohl čekat i tři dny. Vidí rozdíl v tom, že tady na úřadech jsou lidé docela příjemní a nemusí se platit nic kromě povinných poplatků. Úředníci na Ukrajině jsou více namyšlení, v ČR jsou skromnější. Preferuje zdravotní systém v ČR, prošla si zdravotním zařízením kvůli problémům s okem a kvůli zlomené ruce. Na důchod si nešetří, protože na Ukrajině už v důchodu je.

4. Vztah Čechů k cizincům

Nemá žádné špatné zkušenosti s chováním Čechů k ní jako cizince. Je hrdá na to, že je Ukrajinka. Problém spojený s původem vidí hlavně v jazykové bariéře (myslela si, že kráva znamená královna, a pak zjistila, že je to nadávka). Je hrdá na slavné ukrajinské osobnosti, jakými jsou např. básník Ševčenko nebo boxer Kličko, které zná celý svět. Na Čechích obdivuje klid, umění odpočívat, sportování, cestování a profesionalitu. (Domnívá se, že když pracují ve svém oboru, tak se snaží všechno detailně vysvětlit). Co ji naopak vadí, je způsob oblékání u českých dívek, že o sebe tolik nedbají, a neumyté vlasy.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Myslí si, že v politickém směru jsou lidé na Ukrajině aktivnější. Sama nemá ráda politiku, čte jenom metro a občas se s tím setkala, když chodila na doučování českého jazyka při nějakých cvičeních. Ukrajinskou politickou situaci má zprostředkovanou přes manžela, sama ji nijak nesleduje. Myslí si, že by člověk měl chodit volit, sama byla volit prezidenta a také byla v komisi. Prezidentské předvolební kampaně v ČR trošku sledovala, četla noviny a časopisy.

6. Kulturní život

Vozí karlovarské oplatky, Becherovku, pivo a suvenýry s obrázky českých měst a památek. Z Ukrajiny vozí špek, rajčata, bonbony a pohanku. Ráda čte, ale v současné době je zaměřená spíše na literaturu o zdraví, kráse o dlouhověkosti, o osobním rozvoji. Navštěvuje kurzy, přednášky a tréninky zaměřené na tuto oblast. Má ráda klasickou hudbu i současné ruské interprety. Teď čte spíše ruské knížky, ale snaží se občas číst i české. Filmy sleduje zřídka, ale když už, tak v ruštině. Ale chtěla by to změnit, chtěla by se dívat na české filmy, poslouchat české rádio, aby stále slyšela češtinu a zlepšovala si svůj jazyk. Je členem neziskové organizace pro cizince „Klisč“. Je to organizace pro ruskojazyčné lidi, která zajišťuje různé akce s lidmi z oblasti vědy, kultury atd. Slaví tradiční svátky jako Vánoce a Velikonoce podle pravoslavných tradic, ale Vánoce slaví také dle českých tradic.

7. Jídlo

Nemá ráda česká jídla, vede zdravý styl života a to nejde dohromady. Ale když má návštěvu z Ruska nebo z Ukrajiny, tak je bere na tradiční české jídlo a také si dá. Občas navštěvuje obchody s ruskými potravinami, kupuje tam uzenou rybu (seljodku) pro manžela a semínka, občas bonbony. Často navštěvuje obchody s biopotravinami. Stravuje se spíše doma. K exotickým jídlům je opatrná, nikdy by nesnědla žábu, hada nebo červy.

8. Móda

Myslí si, že Češky na sebe nedbají tolik jako např. Rusky nebo Ukrajinky, ale vidí to spíše jako individuální záležitost než jako zákonitost. Rusa a Ukrajince pozná na první pohled podle vzhledu a intuitivně. Zatímco na Ukrajině nosila stále podpatky a klasické obleky, nyní preferuje pohodlné oblečení na každý den.

9. Každodenní život

Každodenní rutinní problémy řeší s manželem a s dětmi. Radí se s kamarádkami, pracovní záležitosti řeší s kolegy v práci.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá pro získávání nových informací, navštěvuje zájmové stránky, zpravodajské portály, spolužáky, skype pro komunikaci s lidmi z jiných zemí. Ruské zprávy a e-maily píše azbukou, ale občas, když si není jistá, zda telefon dotyčného podporuje azbuku, tak raději píše latinkou.

11. Jazyk

Doma mluví ukrajinsky a v přítomnosti snachy rusky. S kamarády mluví rusky, ukrajinsky a česky. V rodině mluví ukrajinsky, v práci rusky a mívá prezentace v češtině. V rámci své práce ve škole se stýkala s krajany, v rámci nynější práce se stýká více s Rusy, ale i s Čechy. Má více kamarádů Rusů, rozumí si s nimi víc,

protože mají k sobě blíž kulturně, historicky a jsou všichni z bývalého sovětského svazu. Češtinu potřebnou pro běžnou komunikaci zvládla tak za 2 roky, ale před tím se 3 roky pohybovala pouze mezi ruskojazyčnými imigranty. Chodila na kurzy českého jazyka, teď chodí také, ale v současné době má prázdniny. Plynulost mluvy záleží na člověku, se kterým mluví. Jsou lidi, se kterými se jí mluví dobře, jsou naopak lidé, se kterými jí to jde těžce. Záleží také na tématu. když jde o téma, o kterém něco ví a má slovní zásobu, tak jí to nedělá problém. Hodně se jí pletou česká slovíčka do ruštiny, nebo naopak ruská do češtiny. Nemyslí si, že umí moc dobře česky, říká, že ví, že se musí zdokonalovat, hlavně v písemném projevu. Neslyší od okolí chválu na svoji češtinu, jednou si ji spletli s Polkou a jednou s Angličankou. Hlavní motivací pro studium českého jazyka byla práce, protože je učitelka, tak je zvyklá všechno dělat naplno, proto jí vadí, že neumí moc dobře česky. Bohužel má ale málo času na studium češtiny, protože má rodinné povinnosti a stále pracuje.

Přepis rozhovoru

Rozhodla jsem se **prestěhovat**, protože tady v Čechách už **pred** tím dva roky žila moje rodina, manžel a dva syny. Proč zrovna Česká **republika**? Protože v té době Česká republika dávala emigrantům povolení do **práce**. Žiju tady **z** rodinou. Myslím, že není to na sto procent, ale tak **víceměně** splnila. Jaký mám plány? Jak **(TO)** říct, nemůžu nic sama tak **naplanovat'** do budoucnosti, protože žijeme spolu, ale chtěla bych zůstat *se* tady, protože tady moji děti se mnou, mají rádi Českou republiku a chtěli by zůstat *se* tady, tak já **takhle** jako oni. Myslím, že **(JSEM)** už *zvykla* na Českou republiku, ale jasně, že chci trochu... jednu pravidelně jednou anebo dvakrát za rok jedu na **Ukrajinu**, protože na **Ukrajíně** žije tam moje maminka i tchýně a mám taky sestru, manžel má bratra a sestru a máme **pršibuzný**, tak **jedeme** na **navštěvu**. Když jedu **do** Ukrajiny, tak něco vezu *tradičné*, stále **beru** Karlovarský oplátky, protože to je... strašně *má ráda* český oplátky... Karlovarský oplátky. Taky manžel stále bere pro *známých* bere české **pivo** a různé... *různí* druhy českého **piva**, a taky beru... Becherovku také a nějaký suvenýry, kde je...na kterých je *obrazovka* českého hradu... Pražského hradu nebo Prahy nebo **neco** takové... známých měst České republiky. Tak stále *vezu* nějaký **darečky** pro *svých* známé. A naopak **pršivezu** z Ukrajiny? Jasně, že prostě pravidelně... pravidelně vezeme ten **špik**, **špik**, protože strašně *má rádi* **špik**, mají rádi **špik** a bereme **eště**... někdy **privezeme** rajčata, protože moje známá **pestuje** rajčata jsou **ine**, no můžu... možu ještě vzít **nejaký** bonbony nebo pravidelně taky *privezu* pohanku z Ukrajiny a to myslím, že **(JE)** všechno. Velkého rozdílu v **tych** produktech a v **tych** oblečení tak *nemá* Česká republika a **Ukrajina**. **Neco** tak máme...Pravidelně vezu ukrajinské bonbony Kijev Večerní, jako dáreček pro *svých známých* už v České republice. V rodině kruhu mluvíme **ukrajinsky**... v rodině mluvíme **ukrajinsky**. Mezi... teď jak jsem v společnosti mezinárodní korálový klub, jako to je moje práce, tak mluvíme obyčejně **v** ruštině, a když mám prezentaci v češtině mezi Čechy, tak mluvím česky, se mluvit česky. Jenom v **rodině**, doma. No taky mám **několik** známých Ukrajinek... z Ukrajiny tak mluvíme... pravidelně mluvíme rusky, hodně tady Rusové v České republice, *ruskomluvíci*.

Teď v domácnosti, mám... jak... **pomaham** kamarádce učit děti, nebo jak to bylo... učím doma trošku, **mam** tam několik žáků, a tady snažím se **pracuju** v té společnosti jenom ten... nemůžu říct, že jako pracuju, a jenom dávám informace, jako *spolupráce*, konzultace spolupracujem. Jako pracuju ve svém oboru, **pracovala** tady jsem v ukrajinské škole, to je před dvěma lety, to byla **taka** ukrajinská škola, to je jasně, že to byl můj obor. A **pršed** tím jsem pracovala v **materské školke**, tady to je evropská **materská** školka. A teď na Ukrajíně jsem **důchodkyně**, já už jsem v důchodu, tak teď jako tak (děkuju) pracuju. **Da**, jsem učitelka na **pervním** stupni. Svě práce... tak **jak** pracovala tam na **tě** ukrajinské škole, tak jasně, že to byli Ukrajinci, tady momentálně to **(JSOU)** hodně Rusové a taky **Čechi**. Jsem spokojená. Ne, **už** ne, protože já mám volný **rozvrh**. No jako, **moja** finanční situace záleží na *manžele*, *manžele* a na *syny*, jako pravidelně, tak jako já jsem **důchodkyně**, tak hodně nepracuju, tak záleží na nich. To bylo... no na začátku to bylo tak... opravdu tak, ale teď trochu, když je ta **kriza**, tak trošku **zhoršila**. **Pracjuvala** jsem na ukrajinské škole, v **materské školke** a tak, **na** **Prazě**.

No často chodím na *policie* a teď napsala jsem žádost o **trvalého pobytu**, ale to už **tršvá** hodně, to **už** od listopadu... jenom **(JSEM)** dostala **pršed** dvěma týdny **jenom** dopis z úřadu, že můžeme **neco** **zaměnit** nějaký papíry. Ale můj manžel čeká už rok na **vyřízení o** trvalém pobytu a nic *nejde*. Tak to chtěla bych, aby to *zlepšilo*, protože podle **zakonu** tak můžeme dostat **nejakou** odpověď za **try** měsíce, a bohužel to tak nejde. **Ně, ně, němám**, protože jsem dostala teď **vizu**... **vizu** dostala, ale už dívala se na počítači... Napsali taky žádost o tom, že aby **urychlit** **vyřízení** toho trvalého pobytu, ale taky nic jsme nedostali. A to už **(JE)** měsíc, když **(JSEM)** to psala. Tak to trošku chtěla jasně že...chtěli *by*, aby to zlepšilo. Protože to je

opravdu hodně a člověk *nevědí* o tom, co se děje, jak to je. To je dlouho. A tak jako normálně jsem spokojená, když **přijdu** na úřad teď v současné době, tak jasně že budu **čekat** dlouho, ale jasně, že tento den dostanu odpověď na svou otázku. Jak to bylo **před** tím, to takové nebylo, *měl* být takový problém, že nemohli dostat ten lístek a museli chodit několikrát nebo pravidelně každý den, týden, *aby* dostali odpověď na svou otázku. Teď to *mnohem zlepšilo*, tak to opravdu už trochu víc spokojená, ale ještě *mám* nějaký problémy pro nás. Ale jasně, že jsme cizinci, tak nemůžeme mít takový (**zachyst**) **záchranu** jako doma, na **Ukrajíně**. Chtěla *by říct*, že to může být, že v některých otázkách jako lepší, protože je pravda že, nemusím za to nic platit, jako platíme, ale jako poplatky, **jaký** musíme, a můžeme jako vyřídít *ti* problémy, jestli... lidi tam na *tich* úřadech docela jsou příjemný a všechno *vysvětljat* a jestli máš nějaké otázky, tak **pršijdeš**, jako... Na Ukrajině jako také... trochu ti *úředníky* jako jsou takový trochu namyšlení, v České *republike* jsou takový jako **prostější**, ne **prostější**, takový skromnější. To trošku v tom rozdíl je. No, jasně že preferuju zdravotnictví jako v České republice, protože měla jsem takové... na začátku, když jsem **pršijela**, měla (**JSEM**) zdravotní problémy z okem a navštěvovala stále doktora, to bylo... **trvalo** to asi dva měsíce... *měsíců* a nic za to neplatila, jenom tam ten poplatek akorát, ten malý třicet korun a dostala opravdu léčbu a taky jsem měla zlomenou ruku, tak taky ale... měla **a** dvě pojišťovny VZPečko a taky *Maximumu*, ale nic nedostala od Maximy, tak to je **zbytečné**, myslím že, protože to byla taková podmínka, když jsme dělali *vizu*, tak museli **platit** dvě pojišťovny VZP platila, platím pravidelně každý měsíc a ještě museli **kupit** tu Maximu za **děsát** tisíc, ale když jsem měla takový problém **z** rukou, tak nic nedostala z Maximy, jenom brala to VZPečko a mně vysvětlili **to**, že dostala pomoc zdarma, tak nic Vám za to nezaplatíme. Tak to já myslím (**ŽE**) to je zbytečný *Maximumu*, platit dvě pojišťovny. Ne, jsem důchodkyně.

Ne, nemám, *potkám se* stále **pršijemný** docela **pršijemný** lidi **Čechi**, ale jestli tam **neko**ho potkám takého trošku jako... tak neberu to **do serdce**. Jako tak, docela lidi jsou **pršijemní** a kolem mě v domě bydlí **Čechi** a mám **sousědku** Češku, která (**JE**) docela **pršijemná** a tak. Na začátku, když jsem **pršijela** do Čech, tak trošku to bylo **nepršijemné**, když jsem pracovala v ukrajinské škole, tak ta paní **ředitelka** řekla v obchodní akademii řekla, že ne paní **ředitelka** a nějaká učitelka řekla, že jako učitelka jako kráva, a já myslela, že to je **koroleva** a to je **korova**. Tak trošku to pro mě bylo... trošku jako... není **pršijemné**, ale teď už je to dobrý. Ne, já (**JSEM**) pyšná na sebe, že jsem Ukrajinka a **stále** řeknu, že jsem Ukrajinka. A to *nevadí*, co si myslí ten člověk o mně, já myslím, že když jsme lidi... *všechny* jsme lidi a to *nevadí*, ze které země původu, je to Čech, Ukrajinec, *Rusové* nebo Polák nebo Němec, to *nevadí*, jsme byli prostě lidi. Takže já **stále** řeknu, že jsem Ukrajinka, jsem z Ukrajiny. Když jsem ještě navštěvovala kurzy češtiny, tak řekla, že jsem Ukrajinka, máme světového básníka Tarase Ševčenka, máme... musíme **být** hrdí na *slavných* osobnosti, máme hodně, to je Ševčenko, to (**JE**) Kličko, lidi, které *znají* svět, celý svět. Tak jsem na to hrdá. Co líbí na Čechách? Líbí se mi, že **Češi** jsou takoví klidní jako, klidní a takový jako **važní**, a když pracuji ve svém oboru, tak snaží se tak vysvětlit **dostupně**... kteří pracují ve svém oboru, tak všechno detailně vysvětlí. Když **pokladeš** nějakou otázku, tak všechno to vysvětlí a snaží se to dělat. To všude, prodejny, **lekarny**, a všude, kde jsem potkala **tych** *Čechů*, tak voni jako vážně tak detailně všechno opakovali, vysvětlili, aby to bylo *pochoitelně* pro *cizinců*. A snaží se vysvětlit cizincům tak, srozumitelně. **Nepřipomenu** tak. No, v některých *momentách* vidím, že to oblečení, když **jsem** vidím mladou Češku, mladou holku, která je taková **neakuratná**, jak to bude... nedbá na to, jako... má **požvakanou** tu sukénku, nebo **neco** takové jako divné **obličení**, **nekolik** tam tričko, ještě *jedne* tričko, ještě *jedne* tričko, **nejaký** kalhoty, nebo **nejakou** takovou sukénku, takovou trošku jako to **nejde**, jako taková... to jenom trošku na mě to jako... ale to ne tak moc, ale to vidím jako na rozdíl od našich holek, od našich žen, který takový **je** **akuratné**. A vadí mně, jestli vidím *neumytí* vlasy, taková jde mladá holka a má *neumytí* vlasy, jako takový špatný účes, takový trošku... to mně vadí. A tak to je všechno jako

v pořádku. Často sportují, jezdí na dovolenou, hodně odpočívají, dbá **se** svým zdravím, hodně lidí vedou zdravotní styl života, tak to pro mě jako je docela **pršijemné**.

No já myslím, že v směru politiky Češi jsou takoví inertní, oni **nejak...** když.. protože... myslím, **že** z toho důvodu, když Česká republika měla volby, tak to bylo jako ticho. To není **takhle** jako na Ukrajině, to všechno bylo v novinách, v časopisech, **na** televizi, to všechno bylo... každý program vysvětloval **neco** o volbách. V Čechách tady na rozdíl od Ukrajiny *tako* jako je klid v tom oboru a vidím, že Češi opravdu jsou inertní k **tem** volbám jako naši lidi na Ukrajině trochu takový **aktivnější**. Ne, já nemám ráda **politiku**. Čtu jenom v *metre* Metro a tam **prečtu**, a... a když jsem pracovala z Líbou, tak Líba **neco** udělala **nejaký** úkoly, takže něco o **volbe** prezidenta, neco jsme pracovali... Ne jenom někdy, dívám se na televizi, protože mám... můj manžel stále dívá se na **televizi** a stále chce *znát* o tom, co se děje na Ukrajině. Tak mám jenom prostě od manžela pravidelně... on se dívá a já nemám ráda jako **politiku**, jen čtu tak, **mužu** tak trochu **neco** uslyším. No, myslím, že ano. Když měli jsme volbu prezidenta, tak byla jsem, volila jsem a také byla v té komisi na **tech** volbách. V tu dobu ještě pracovala jsem, sem pracovala učitelkou. Ještě **to** nepřemýšlela, ještě nemám trvalý pobyt, ale jestli k tomu... jestli budu mít trvalý pobyt a budu mít povolení, tak myslím, že půjdu. Jenom **neco** četla, četla noviny a časopisy, protože opravdu pro mne bylo **zbytečné**, mám jenom dlouhodobý pobyt tak jasně, že nemám právo volit. To ten Zeman a ten... já stále to pletu ten...

Koníčky jo, ráda čtu, ráda čtu... ale v současné době čtu jenom... mám takový směr jenom zdraví, krása, dlouhověkovost, tak v tom směru a takový osobní rozvoj, tak čtu **to** hodně v tom směru, jenom málo čtu nějakou **chudožestvennuju literaturu**, protože nemám na to čas, mám takový **nejaký** ... a mám tady s sebou **nejake** knížky, který **je** takový na osobní rozvoj a navštěvuju taky **tréninky** pro *cizinců*... na dejvické byl trénink *týkající* osobního **rozvoje**... čtyřdenní kurz, tak taky navštěvovala jsem to v České republice a (**JSEM**) docela spokojená a taky navštívila ještě jeden trénink... psychologka z Ruska, jmenuje se Shally, tak taky já navštěvuju ten kurz a taky hodně čtu. Ale jasně, že málo znám českou kulturu a *historiju*, a tak chtěla jsem... Hudbu... miluju **Čajkovskoho**, miluju Chopéna, Bacha, takovou klasickou hudbu, ale také i *současní* písničky mám ráda, ráda poslouchám *současní* písničky, ruské a málo znám české. V ruském, stále čtu v ruštině, ale snažím se číst česky, už jsem **prečetla** Nejbohatší muž Babylonu, a teď, včera jsem uklízela **v** syna viděla několik knížek v češtině taky **na** to osobním *rozvoje* o úspěchu, tak budu číst. A ještě, když jsem pracovala s Líbou, tak Líba nabízela nějaký povídky, tak (**JSEM**) taky četla *ti* povídky, aby pochopila o tom, o *čem* jde. Tak **snažím** se číst česky. Ne bohužel ještě nebyla jsem v divadle, to je ostuda, opravdu, moje ostuda. Dívám **zridka**, ale jestli se... tak *dívám* na **neco** na internetu. Teď jsem taky uklízela a dívala se na film **Ostrov nenužnych ljuděj**, tak to docela takový zajímavý film, to je v ruštině. V češtině bohužel nedívám se na televizi, protože manžel stále se dívá v ruštině, ale myslím, že přijdeme **k** tomu a chci to dělat, chci něco poslouchat, rádio, nebo abych stále četla a slyšela *ti* slova v češtině. Budu pracovat v tom směru. Ne, mám jako... jsem *člen* organizace, to je nezisková organizace a jmenuje se Klišč, to je *organizacije* pro *cizinců* a *jde* z Hradce Králové a já jsem *člen* té **orhanizace**. Slavím *ti* tradiční svátky jako Vánoce, Velikonoce jako ruské... takový katolický nebo pravoslavní... jsme pravoslavní, ale slavíme Vánoce také v České **respublike** dvacátého pátého a také **šestého** ledna taky a Velikonoce taky, tradiční svátky, takové dva velké. Činnost? Ona je to **organizacija** pro ruskomluvíci lidi oni často prihlasi k sobě lidi z Ruska nebo z jiných měst... to je v oblasti vědy, kultury a *všechno*... často dělají nějaké akce v ruském centru vědy a kultury. Teď byla na takovém **seminárzi**, *týkající* dětí, který učí několik **jazykov**, já vzpomínám, jak se jmenuje to slovo, **bilinhové** dítě, tak byl takový velký seminář v ruském centru nauky a vědy. A dále takový byl ještě jeden na **jarže**... měli jsme takový **seminarž** *tykající* historie a kultury Ruska, takový... byla (**JSEM**) tam taky. Moje známá je provozovatelem té organizace.

Nemám ráda český tradiční jídlo, protože vedu zdravý styl života a to nejde, **to** je velký v tom rozdíl, ale když mám návštěvu... tak z Ukrajiny měla před týdnem... jsem měla návštěvu z Ukrajiny *manželská* pár moji **kolehové**, tak měli jsme koleno jasně, koleno a měli jsme **pivo** a *dali* jsme českou zmrzlinu, tak to jako normálně českou kuchyni, protože nemám ráda české **knedlyky**, ale můžu ochutnat **knedlyky**, jako aby věděla **o tom**, co to je za jídlo. Ale nejím jako to pravidelně, mám svůj jídelníček. Navštěvuju. Tak nějak беру některé potraviny, беру tu **seljodku** pro manžela, mám ráda **seljodku**, manžel má rád a **semečki, semečki**, některý bonbony, některý druhy bonbonů, ale taky zřídka, to není pravidelné, protože tam není také takové zdravé jídlo, navštěvuju pravidelně obchody z biopotravinami. Tady v České republice. Ale taky normálně z supermarketu a taky z pražský tržnice. *Stravuju* spíš doma. No, nemáme takové jídlo, které nesmí chybět. Můžeme... no máme... pravidelně bereme k stolu barevné víno, ale to není tak nesmí chybět, my jsme rodina taková **víceměně**, která vede zdravý styl života, tak máme tradičně u stolu nějaké jídlo, tak pravidelně máme, když máme nějaké narozeniny nebo svátek, tak trošku jiná. **Pivo** jako nemám ráda, děti pijí **pivo** nepravidelně. Trošku takový k tomu jako jsme lhostejný, k pivu, k vodce, k **vínu**, tak můžeme **brat'** můžeme **nebrat'**. Exotická? Ne. K exotickému jídlu mám takový optarný vztahy, nevím, jak to bude dobrý pro mé tělo, pro mé zdraví, tak (**JSEM**) trochu taková opatrná. Nikdy nesnědla...no jasně že **žaby, červjaky**, hady, to jasně že nebudu jíst.

Jak jsem řekla **prřed** tím, to není jako... **može** být... není to jako **zakon**, je to opravdu tak prostě... některý je to... chybí, ale to neznamená (**ŽE**) každému, hodně vidím Češky, které opravdu *sleduje modě, má* hezké oblečení, mají krásnou postavu, krásný účes, tak to vidím. Poznám, (**NA**) sto procent. Podle čeho? Oni mají trošku jinou postavu, **nejaký** vzhled. Můžu. Já myslím, že když jsem přijela do Čech, tak řekli mi že: „vidím, že (**TO JSOU**) **naši**“ tak já **neznala**, v čem **to** rozdíl. A teď sama to cítím. Cítím nějak intuitivně, že to je **naš**, nebo Rus, *ruskomluvící*. Na každý den preferuju oblečení, když *je* mám jako pohodlný. Na Ukrajině nosila stále boty na podpatku kvůli práci a **jsem** kostým jako, takový jako lady, business lady. A teď jsem důchodkyně, tak snažím se oblékat tak, aby to bylo jako *pohodlně* pro mě, ale jasně že jestli mám... to záleží na situaci... jestli mám **nejakou** návštěvu nebo mám **nejakou** důležitou schůzku, tak jasně, můžu kvůli **tě** schůzce vzít takové oblečení. Když mám prezentace tak jasně, (**ŽE**) to bude jiný **kostým**, a když stále běhám, tak to aby bylo *pravidelné* pohodlné.

Každodenní problémy *vyřídím* s manželem a s **děťmi**, protože žijeme spolu. Mám **nekolik** kamarádek, jestli to *týkající* té naší práci... v tom korálovém klubu, tak **řešit** sponzory, tak *jich*, jestli něco potřebujem vyřešit. A to, co *týkají* se rodinných problémů, tak to rozhodneme v rodině.

Tak počítač používám, abych se **dozvěděla** novy informace, no informace z oblasti toho tréninku, v oblasti toho psychologického, psychického, osobního rozvoje, tak to (**JE**) hodně informace na internetu. A také používám seznam a *různí ti* webový stránky, jako **ondnoklassniki** to je spolužáci, to je ruská... a taky (**JSEM**) zaregistrovaná na facebooku, v kontaktu a mám skype, přes skype jako komunikuju s lidmi z různých států, z zemí. Já na telefonu mám azbuku, tak když já přesně vím, že ten člověk má azbuku také na telefonu, tak píšu rusky. Ale vím, že hodně naši Rusové nemají tu azbuku v telefonu, tak ten telefon **nečte**, tak snažím psát ruský slova českými písmeny, nebo **latynkou**. Ale když píšu Čechům, tak píšu v češtině, snažím se.

Doma mluvíme ukrajinsky a nebo rusky, protože mám snochu z Ruska... prostě **moje** manželka mého syna je Ruska, tak mluvíme, když on **stál ženat**, tak mluvíme často rusky také. S kamarády mluvíme... z Ukrajinci, z Rusy, Uzbeky Kazachy *ruskomluvícími* mluvíme rusky, prezentace **nebo** v ruštině, s Čechy mluvíme česky, snažím se mluvit česky, protože to pro mě ještě není tak sto *procent*, ale snažím se mluvit česky. Člověk chce pochopit, o *čem* jde, tak myslím pochopím, o *čem* jde. Nejvíce mám Rusů, *ruskomluvících*. No jako my jako... (**JSME**) blíž jeden jednomu, ta tradice, kultura, ty vztahy jako blíž... a *všechny* jsme

z bývalého Sovětského svazu, tak to je opravdu... to je *najdůležitější* podmínka. **Vyrostali** jsme tam, tam jsme *všechny* z Sovětského svazu.

O, těžko. Snažím se učit, učím se tak pravidelně z *Líboju*, začala jsem *učit* tak dva roky. Na začátku chodila aspoň dvakrát za týden, teď chodím jednou za týden, v současné době mám prázdniny, nechodím vůbec. Ale díky Líbě jsem začala trochu mluvit. Protože jako měla takový komplex... rozuměla všechno, ale nemohla všechno to vysvětlit. Jsou problémy, že řeknu **nejakou** nesprávnou **koncovku**, nebo postavím nesprávně tu větu a to strašně jsem komplexovala, a teď ne. Jestli řeknu nesprávně, tak *zaptám*: „je to správně?“ Tak poprosím toho člověka, aby opravoval mě správně. Jako normálně to asi přes dva roky. Ale tři roky jenom... jsem komunikovala jenom s ruskomluvícím. Navštěvovala na začátku kurzy českého jazyka, ale to bylo jenom jako **pasivní** výuka jazyka, bez komunikace to nejde. To záleží **na** člověka, myslím, že to **nejak** jako nejde ... s **některým** člověkem **jsem** mluvím, jsem spokojená a můžu mluvit lehko a s **některým** těžko a ještě myslím, že záleží na **ten** obor na **tu situace**, když jsem taková... **víceměně** něco vím, a mám větší tu slovní zásobu, tak komunikuju normálně, když některý obor, například historie, nauka, tak **od toho jsem** daleká, tak jasně, že nemůžu tak normálně komunikovat. No, to je **už**, to **už** mám. Já nevím, tak těch slovíček (**JE**) hodně, můžu mluvit... často přemýšlím o tom, **na** kterém jazyku to všechno vysvětlovat v ukrajinštině, v ruštině, nebo v češtině, protože tam *tě tři jazyků* jako (**JSOU**) tak spojení v mém životě, že já opravdu často *pletu* slova. Snažím se mluvit normálně **literaturnou ruštinou**, například, či *ukrštinou* tak vidím, že už mám **z toho** problémy. Když *se* přijede ke mně nějaký kamarádi z Ukrajiny, tak snažila (**JSEM**) se na ně mluvit jenom spisovnou *ukrštinou*, oni maj takovou výbornou ukrajinštinu, ale *snažila* jsem taky, ale jenže to pro mě **už** je těžké. Ano to taky. No, ne, ještě musím pokračovat, mě čeká hodně *číst*, jasně, když **píšu**, tak **dělaju** chyby, neslyším zvuky např... a, protože na *konce* přídavných jmen, tak to jasně, že tam bude ta čárka, a jestli v kořeni slova, tak to neslyším. Tak že sto procent... **některý** slyším, **některý** neslyším. Tak *nestavím* ty čárky, mám chyby ještě. Nikdo **me** nechválí, jenom jedna **Češka** řekla mi: „jste Polka?“, a jeden Čech taky řekl: „vy máte takový přízvuk, tak něco máte *spojenoho z angličtinou*, ne?“ „Ne, já vůbec anglicky neumím.“ Jasně, že neměla jsem **takové** hodně komplimentů, že mluvím výborně, jasně, že mám ještě hodně problémů s českým jazykem. Kvůli *tý práce*, jsem učitelka, tak (**JSEM**) zvykla na to, že musím všechno dělat na sto procent, tak trochu mně vadilo to, že neumím **dobře** česky. Tak to je *nejtěžší* první motivace, protože já musím udělat, já musím být šikovná v té češtině, ale bohužel nemám *hodně* času, mám nějaké povinnosti v rodině a stále v práci někde **běham** tak, ještě málo času mám na češtinu.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Záměna „ř“ za „r“, „rš“ a „rž“: přestěhovat; tri; materská školka; přivezeme; přibuzné; tršvalý pobyt; tršvá; seminarže.

Záměna kvantitativní samohlásek: práce.

Výslovnost předložky „s“ jako „z“: žiju tady z rodinou (ukr.).

Pohyblivý přízvuk: naplanovat; ukrajinštiná; za leží; s českým jazykem.

Nezměkčuje souhlásky před „ě“: před dvěma lety; pestuje.

Rozlišení výslovnosti měkkého „i“ a tvrdého „y“: knedlyky x knedlíky; latynkou.

Nesprávná výslovnost dvojhlásky „ou“: kupit x koupit.

Přízvučenost některých slov ruské výslovnost: iné x jiné; první x prvný; orhanizace.

Výslovnost tvrdého ruského „š“.

Změkčování koncového „t“ u sloves v infinitivu a u jmen, která v ruštině či v ukrajinštině na stejné pozici mají „měkký znak“: brať x brát; česjky (ukr.) x česky; s děťmi (rus.) x s dětmi.

Morfologická rovina:

Vynechávání nebo nesprávné užití zvrátěného zájmena „se“: zůstat se tady (z rus. ostatjsja); myslím, že zvykla na ČR; chtěla bych, aby to zlepšilo x aby se to zlepšilo; teď tohle zlepšilo x se zlepšilo; když řeknu nesprávně, tak zeptám x se zeptám; týkající (se); děti, který (se) učí několik jazyků.

Nevokalizuje předložku „z“ v místech, kde je to obvyklé: ale taky normálně z supermarketu; k stolu.

Nesprávná deklinace přivlastňovacího zájmena „můj“: moji děti x moje.

Záměna vidu u sloves: potkám se stále x potkávám se stále.

Nesprávné skloňování zájmena „všichni“: všichni jsme lidi x všichni jsme lidi.

Chyby v deklinaci podstatných jmen rodu ženského, vzor „žena“ v instrumentálu: mluvit spisovnou češtinou (ukr. koncovka instrumentálu) x češtinou.

Chyby v deklinaci podstatných jmen v lokálu: v mateřské školce x školce; záleží na manželce x na manželovi.

Chyby v deklinaci podstatných jmen genitivu plurálu: několik jazyků x jazyků.

Chyby v deklinaci podstatných jmen po číslovce „dva“: dva měsíců x měsíce.

Nesprávné skloňování podstatných jmen rodu mužského životního v nominativu singuláru: Rusové a Češi x Češi; úředníky x úředníci.

Nesprávné skloňování cizích slov: když jsme dělali vizu x vízum; kriza x krize; historiju x historii.

Nesprávné skloňování podstatných jmen v akuzativu: pro cizince x pro cizince (rus. inostrancev); pro cizinců x pro cizince.

Záměna rodu podstatného jména: manželská pár (rus. para) x manželský pár.

Nesprávná tvorba superlativu adjektiva: nejdůležitější (ukr. předpona stupňovacího přídavného jména ve 3. stupni naj- + ukr. přípona -ša).

Nesprávné skloňování ukazovacího zájmena „ten“ v akuzativu plurálu: tych produktiv.

Nesprávná shoda mezi ukazovacím zájmenem a podstatným jmenem: tych oblečení.

Špatná konjugace slovesa: nemožu x nemůžu; dělaju x dělám; vysvětl'at x vysvětlí.

Nesprávné užití kondicionálu: chtěla by, aby to zlepšilo; můžu ochutnat knedlyky, aby věděla.

Záměna příslovce a přídavného jména: aby to bylo pochopitelně x pochopitelné.

Nerozlišování tvrdých a měkkých přídavných jmen: současní písničky.

Lexikální rovina:

Užití ruských slov: nemožu x nemůžu; lehko x lehce; semečki x semínka; chudožestvennaja literatura x umělecká literatura; červjaky x červy; produkty x potraviny; da; nauka.

Nesprávně užitě českých výrazů: obrazovka českého hradu x obraz nebo je zobrazen; mám volný rozvrh x mám volnou pracovní dobu; zaměnit doklady x doložit; záchranu x ochranu; to nevadí užito ve smyslu to je jedno; přihlásí x pozvou; literaturná čeština x spisovná; Ostrov ne nužnych ljudej (název filmů) x ostrov nepotřebných lidí; může být (z rus. možet byt') x možná, zdravotní styl života x zdravý.

Neobvyklá pojmenování: špik x špek.

Parazitní slova: jako.

Zkomoleniny: objesnili x vysvětlili; dlouhověkovost x dlouhověkost; snocha x snacha; vysvětľat x vysvětlí; požvakanou sukénku; neakurátná; bilinhové dítě x bilingvní.

Užívání infinitivu po spojce „aby“: volali jsme, aby to urychlil.

Syntaktická rovina:

Slovosled: na Ukrajině žije tam moje maminka; pracovala tady jsem v ukrajinské škole; můj manžel stále dívá se na televizi; bohužel ještě nebyla jsem v divadle x bohužel jsem ještě nebyla v divadle.

Shoda podmětu a přísudku: od našich žen, které je; má rádi x mají rádi; hodně lidí vedou zdravotní styl života x zdravý styl života.

Špatná vazba: povolení do práce x pracovní povolení; velkého rozdílu nemá Česká republika (ukr. velykoji riznyci nemaje); pochopit o čem jde (rus. o čem idet rečj) x o co jde; jsem člen x jsem členem.

Špatná předložková vazba: záleží na ten obor x na tom oboru; neberu to do srdce; na televizi ve smyslu v televizi; musíme být hrdí na slavných osobnosti; ještě to nepřemýšlela; uklízela v syna; na kterém jazyku; to záleží na člověka x na člověku (zavisit ot čeloveka); pro svých známých x pro známé (z rus. dlja svoih znakomyh).

Špatný spojovací výraz: myslím, že z toho důvodu x myslím si to, protože.

Vynechávání sponového slovesa: myslím, že zvykla na ČR; já pyšná na to, že jsem Ukrajinka x já jsem pyšná...; a to už měsíc, co jsem tam psala; to Kličko x to je Kličko; a docela spokojená (já).

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: karlovarský oplatky; nějaký bonbony; nějaký akce; takový opatrný vztahy; v tý češtině.

Poznámky:

Rozhovor trval 45min., 43s. a respondentka ve svém projevu užila 3413 slov. Otázkám rozuměla, často nevěděla, jak se řekne nějaký výraz česky. Tvoří opravdu hodně zkomolenin na morfologické úrovni jazyka. Užívá hodně nedokončených vět a setkáváme se u ní často s anakolutem. Užívá hodně parazitních slov, která mají velmi rušivý efekt. Výslovnost je hodně ovlivněná ruštinou, hodně měkčí samohlásky tam, kde se měkčit nemají, a naopak nevyslovuje měkkost u samohlásek před „ě“. Ve 148 slovech udělala fonetickou chybu, užila 31 výrazů užila nesprávně lexikálně, 61 ruských či ukrajinských výrazů, z toho 6 užila záměrně jako pojmenování např. knihy, proto je nepočítáme do chyb, 106 výrazů použila nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustila v 69 případech. Neměla problém s pochopením otázek. Mluvila plynule.

PŘÍLOHA Č. 31

Respondent 6/49

Dotazník

Zná oba dva prezidenty, ale nezná počáteční slova žádné hymny

Znalost ruštiny: výborná slovem i písmem

Znalost češtiny: dobrá slovem i písmem

Rozhovor

Sociologická analýza

1. Základní informace o migraci respondenta

Rozhovor byl poskytnut v zaměstnání na stavbě.

Respondent se rozhodl přestěhovat, protože se mu nelíbí život na Ukrajině. Pro Českou republiku se rozhodl, protože se mu tady líbí počasí, lidé a má dobrou práci. V ČR žije s rodinou. Emigrace splnila jeho očekávání. Chtěl by zůstat v České republice napořád, i když za svůj domov považuje Ukrajinu. Na Ukrajinu jezdí jednou nebo dvakrát za rok. Na Ukrajině navštěvuje svou rodinu.

2. Zaměstnání

Pracuje na živnostenský list jako stavební dělník. Se svým zaměstnáním je spokojen. Jeho zaměstnání není časově náročné, s finanční situací není úplně spokojen, za léta pobytu v ČR se ale jeho finanční situace zlepšila. Od začátku pracuje jako stavební dělník.

3. Úřady a instituce v ČR

Musí navštěvovat finanční úřad, sociální úřad a policii. Nemá s nimi žádné potíže. Myslí si, že zde je přístup úředníků lepší než na Ukrajině, kde je to špatné pro lidi. Preferuje systém zdravotnictví v Čechách. Trochu si šetří na důchod.

4. Vztah Čechů k cizincům

Nemá žádné potíže spojené se svým původem. Nebyl nikdy v situaci, kdy by chtěl zatajit svůj původ a je na něj hrdý. Na Češích se mu líbí všechno.

5. Participace v politice Ukrajiny a ČR

Sleduje politickou situaci na Ukrajině i v Čechách, čte zprávy na internetu. Nechodí volit, chtěl by mít právo volit v České republice. Sledoval předvolební kampaně v ČR, ale na K.Schwarzenberga si nevzpomněl. Neví, kdo by se jemu více líbil jako prezident.

6. Kulturní život

Na Ukrajinu vozí potraviny a dárky. Z Ukrajiny si nevozí nic. Za svůj koníček považuje pivo. Poslouchá ruskou, českou i cizí hudbu. Knihy čte v českém jazyce.

Chodí do divadla na česká představení. Není členem žádné organizace. Slaví Vánoce a Velikonoce jak podle pravoslavných, tak i podle katolických tradic.

7. Jídlo

Jsou jídla, která mu chutnají, a naopak taková, která ne. Stravuje se spíše doma. Má rád exotická jídla. Nikdy by nesnědl hada.

8. Móda

Rusové a Ukrajinci se oblékají více klasicky, Češi nosí spíše volné oblečení. Poznává Rusa i Ukrajince na první pohled hlavně podle tváře. Preferuje nosit džíny a trička. Neliší se to od jeho způsobu oblékání na Ukrajině.

9. Každodenní život

Řeší ho s kamarády a s manželkou. Má více kamarádů cizinců, kteří žijí v Čechách.

10. Sdělovací prostředky, elektronická komunikace

Počítač používá pořád pro získávání informací. Chatů se neúčastní. Zprávy a e-maily v ruštině píše latinkou.

11. Jazyk

Mluví česky, rusky a ukrajinsky. Ovládá český, ukrajinský a ruský jazyk. V rámci své práce se stýká napůl s Čechy, napůl s přistěhovalci z jiných zemí bývalého Sovětského svazu. V jeho domácnosti se mluví česky a ukrajinsky. S kamarády mluví česky. V práci mluví rusky a česky. Český jazyk pro běžnou komunikaci se učil tak 1-2 roky. Přepínání mezi jazyky mu nedělá problém. Přiznal se, že do ruské mluvy dává české nadávky. Český jazyk se učil v práci. Nemyslí si, že umí dobře česky. S ostatními lidmi v Čechách se dorozumí. Hlavní motivací pro studium jazyka je pro něj to, že by chtěl víc poznat české lidi, českou kulturu a historii.

Přepis rozhovoru

Protože nelíbí se **bydlět** na Ukrajině, líbí se počasí, líbí se lidi, a taky mám hezkou **pracju**. Žiju **z rodinoju**. Ano. Chtěl by **bydlět** do **konca žyvota** svého. Nu tak považuju **dom** to Ukrajina, ale chtěl by **žit** to v Čechách. Jeden **raz na** rok nebo dva, návštěva rodiny. Nejaký dárky, nějaký potraviny, nějaký věci tam, **taki** různý. Nic, protože všechno, co potřebuju, mám tady. Mluví **na** češtině i **na ukrajinskom** i **na ruskom**, jak z jakými lidmi. Nu doma **z manželkoju** na **ukrajinskom**, na **češskom** na stavbě, to **na** češtině.

Kde **pracuju**, **pracuju** na živnostenský **lyst**, tak zednická. Tak na *půlku* i Čechi i **Ukrajinci**. Jo. Myslím si (**ŽE**) ne. No ne úplně spokojen. *Zlepšilasj*. No tady v **Prazi**, **nu** ja tak **nemožu** takhle, **na Letňanach**, na nějaké stavbě, ještě na **hodinky** pracoval u Pavlika. Finanční **urjad**, sociální **urjad**, **policija**. Nemám. Vidím, tady (**JE TO**) **lepší** než na Ukrajině, tam tak špatně pro lidi a pro **pracju** taky. Česká **zdravotnice** **lepší** než na Ukrajině, na Ukrajině tam nic není. Nu tak, trochu. Ještě **raz**, **nezrozumiv**. **Němám, němam problém**. Nic, žádná situace nebyla taková. No tak všude. Protože já mám... já **vychodec** z **Ukrajiny** i **mušu myslet** pro to, co je **lepší storona**. Na Češích? No všechno líbí, ne, mně nic nevadí.

Ano. Taky. Ja **čitaju** nějaký přes internet, přes dopisy **nejaký, nějaký hazety**. Tady my nechodíme volit, protože my nemůžeme, no chtěl *by*. Zeman a Shwarzenberg. Mně je (**TO**) jedno. Pivo. I ruskou, i *češskou* i *cizineckou*. **Na** češtině. Ano, jo, jo na **češský**. To (**JE**) jedno, nebo ruština, nebo čeština. **Pokud** ne. Vánoce, **Velykonoce**, i tak i tak. **Nu**, mám kamarády víc tak, co *bydljat* v Čechách, i *čižinci* i Ukrajinci, Ukrajinci i *čižinci*, máme *známých* i *černých, bílých*.

No tak je **hezke** jídlo a je i **take**, které mně **nelíbí** se. Nu tak, normálně, normálně. Tak málo to (**JSOU**) potraviny z Ruska, všechno to (**JSOU**) **češský** potraviny. Spíš doma. Já nevím, musí být všechno jídlo. Ano. **Zmej**. Hada *nějakoho*.

To vidím, trochu **Ruso** Ukrajinci **taki** klasiční **Čechi**, **Francuzy** nebo **Hermancy**, tak jak to *řeknuť* **nosjat** nějaký věci, které (**JSOU**) *tak* volné, **svobodní**. Poznám, podle **oblyčča**. Džíny, trička. **Nu**, jeden **sposob**.

S *kamarádami*. Doma z *manželkoju*, **na** práci s kamarádem.

Podle informačních, jak často? tak **postojanno**. Ne. Latinku.

Češský, ukrajinský, ruský. I čeština i ukrajinský. **Na** češtině. V *práce*, ruština a taky čeština. No tak, ne moc rychle, rok, dva. Myslím si (**ŽE**) ne. Ano, a taky i *pišem*: sakra, ty vole. Ano, do školky, v práci. Myslím, **co** ne, tak na *půlku*. **Ja jich rozumiju, vony mene**. Chtěl by **lepší poznat** **češskih** lidi, *češskou* kulturu, *češskou historiju*, a taky potřebuju kvůli práci.

Lingvistická analýza

Fonetická rovina:

Rozlišování tvrdého a měkkého i ve výslovnosti: život x život; Velykonoce x Velikonoce.

Výslovnost předložky „s“ jako „z“ z ukr.: z rodinoju; z manželkoju.

Změkčování „t“ na konci sloves v infinitivu: bydlět; žit’.

Změkčování souhlasek před „e“ a „i“: bydlět; problémy; lepší; čižinci x cizinci.

Morfologická rovina:

Nesprávně tvoří kondicionál: chtěl by bydljet (já) x chtěl bych bydljet

Nesprávné skloňování instrumentálu singuláru ženského rodu vzoru „žena“: z rodinoju; z manželkoju.

Nesprávné skloňování podstatných jmen ženského rodu podle vzoru „růže“: historiju x historii; v práce x v práci.

Nesprávné skloňování instrumentálu plurálu mužského rodu: s kamarádami x s kamarády.

Nesprávné skloňování přídavných a podstatných jmen v lokálu: ukrajinskom; ruskom.

Užívání zvrátneho „se“ nesprávně: zlepšilasj.

Nesprávné užití akuzativu podstatného jména: máme známých černých i bílých;

Nesprávné skloňování zájmen nějaký, takový: nějakoho hada; také jídlo.

Nesprávná konjugace sloves: pišem x píšu.

Záměna příslovce a přídavného jména: chtěl by lepší poznať x chtěl by lépe poznat.

Lexikální rovina:

Ruská a ukrajinská slova: jeden raz x jednou; do konca života; pracju x práci; dom x domov; nezrozumiv x nepochopil jsem; mušu x musím; hazeta x noviny; postojanno x pořád; oblyčča x obličej; taki x takový; nemožu x nemůžu; policija x policie; čitaju x čtu; pracjuju x pracuju, v Prazi x v Praze; storona x strana; vychodecj x emigrant; sposob x způsob; francuzy x Francouzi; češská x česká.

Nesprávně užití české výrazy: mám hezkou práci x dobrou práci; tak na půlku x půl na půl; česká zdravotnice x české zdravotnictví; pokud nejsem členem žádné organizace x zatím; hezké jídlo i jídlo, které se mi nelíbí x dobré jídlo i jídlo, které mi nechutná; cizineckou ve smyslu zahraniční.

Zkomoleniny: Hermancy x Němci.

Syntaktická rovina:

Slovosled: žádná situace nebyla taková x nebyla žádná taková situace; do konca života svého; které mně nelíbí se x které se mi nelíbí.

Nesprávné předložkové vazby: na češtině x v češtině; myslím si ne x myslím si, že ne; myslím, co ne (ukr. ščo nebo rus. što) x myslím, že ne; jednou na rok x za rok; na Letňanách x v Letňanech; mluvím na češtině x česky.

Vynechání sponové části přísudku: tady lepší než na Ukrajině; to jedno.

Stylistická rovina:

Vliv obecné češtiny: jo; nějaký dárky; nějaký potraviny; češský.

Poznámky:

Rozhovor trval 15min., 20 s. a ve svém projevu respondent použil 436 slov. Z toho v 20 slovech udělal fonetickou chybu, užil 45 ruských nebo ukrajinských výrazů, 25 výrazů použil nesprávně morfologicky a syntaktických chyb se dopustil v 19 případech. Nepochopil otázku

na vztah Čechů k cizincům, na problémy s původem, na koníčky, otázku, co by nikdy nesnědl.